
FORNLEIFASKRÁNING VEGNA LAGNINGAR JARÐSTRENGS Á VESTURLANDI SUMARIÐ 2025

BORGARBYGGÐ, DALABYGGÐ, EYJA- OG MIKLAHOLTSHREPPUR,
GRUNDARFJARÐARBÆR, SNÆFELLSBÆR, STYKKISHÓLMUR

RITSTJÓRI: KRISTJANA VILHJÁLMSDÓTTIR

HÖFUNDAR EFNIS: Brynja Árnadóttir, Elín Ósk Hreiðarsdóttir, Eva Bryndís Ágústsdóttir,
Gylfi Helgason, Jakob Orri Jónsson, Kristjana Vilhjálmssdóttir, Ragnheiður Gló Gylfadóttir
og Sólveig Guðmundsdóttir Beck

REYKJAVÍK 2025
FS1069-25131

FORNLEIFASTOFNUN ÍSLANDS SES

*Forsíðumynd er af garðlagi DA-124:033 í landi Ytra Fells.
Myndina tók Kristjana Vilhjálmsdóttir.*

Verkefnanúmer MÍ: 3424

©2025

FORNLEIFASTOFNUN ÍSLANDS

BRÆÐRABORGARSTÍG 9

101 REYKJAVÍK

SÍMI: 551 1033

NETFANG: fsi@fornleif.is

www.fornleif.is

Samantekt

Í þessari skýrslu birtast niðurstöður fornleifaskráningar vegna fyrirhugaðrar lagningar á jarðstreng á 12 aðskildum svæðum á Vesturlandi: í Borgarbyggð, Eyja- og Miklaholtshreppi, Snæfellsbæ, Grundarfjarðarbæ, Stykkishólmi og Dalabyggð. Skráningin var unnin að beiðni RARIK á Vesturlandi. Deiliskráningarsvæðin voru samanlagt um 116 km löng. Í öllum tilfellum var tekið út 30 m breitt belti og það gengið skipulega við úttektina.

Vettvangsvinna fór fram sumarið 2025. Alls voru skráðar 252 fornleifar á 200 minjastöðum. Þar af töldust 140 í mikilli hættu, 65 í hættu en 47 í engri hættu vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Að vettvangskonnnun lokinni voru tillögur settar fram um færslu á jarðstrengnum.

Efnisorð: Fornleifaskráning, deiliskráning, jarðstrengur, Borgarbyggð, Dalabyggð, Eyja- og Miklaholtshreppur, Grundarfjarðarbær, Snæfellsbær, Stykkishólmur, Fornleifastofnun Íslands.

Summary

This report presents the findings and conclusions of a detailed survey carried out in summer 2025 in 12 separate areas in West Iceland: in the Borgarbyggð, Eyja- og Miklaholtshreppur, Snæfellsbær, Grundarfjarðarbær, Stykkishólmur and Dalabyggð municipalities. The survey was commissioned by the Iceland State Electricity (RARIK) in relation to a new underground power line in the municipalities. All surveyed areas were 30 m wide and in total about 116 km long.

In all 252 archaeological sites were surveyed at 200 locations. Of those, 140 sites were considered to be at high risk, 65 to be at moderate risk and 47 to be at no risk due to the proposed power line.

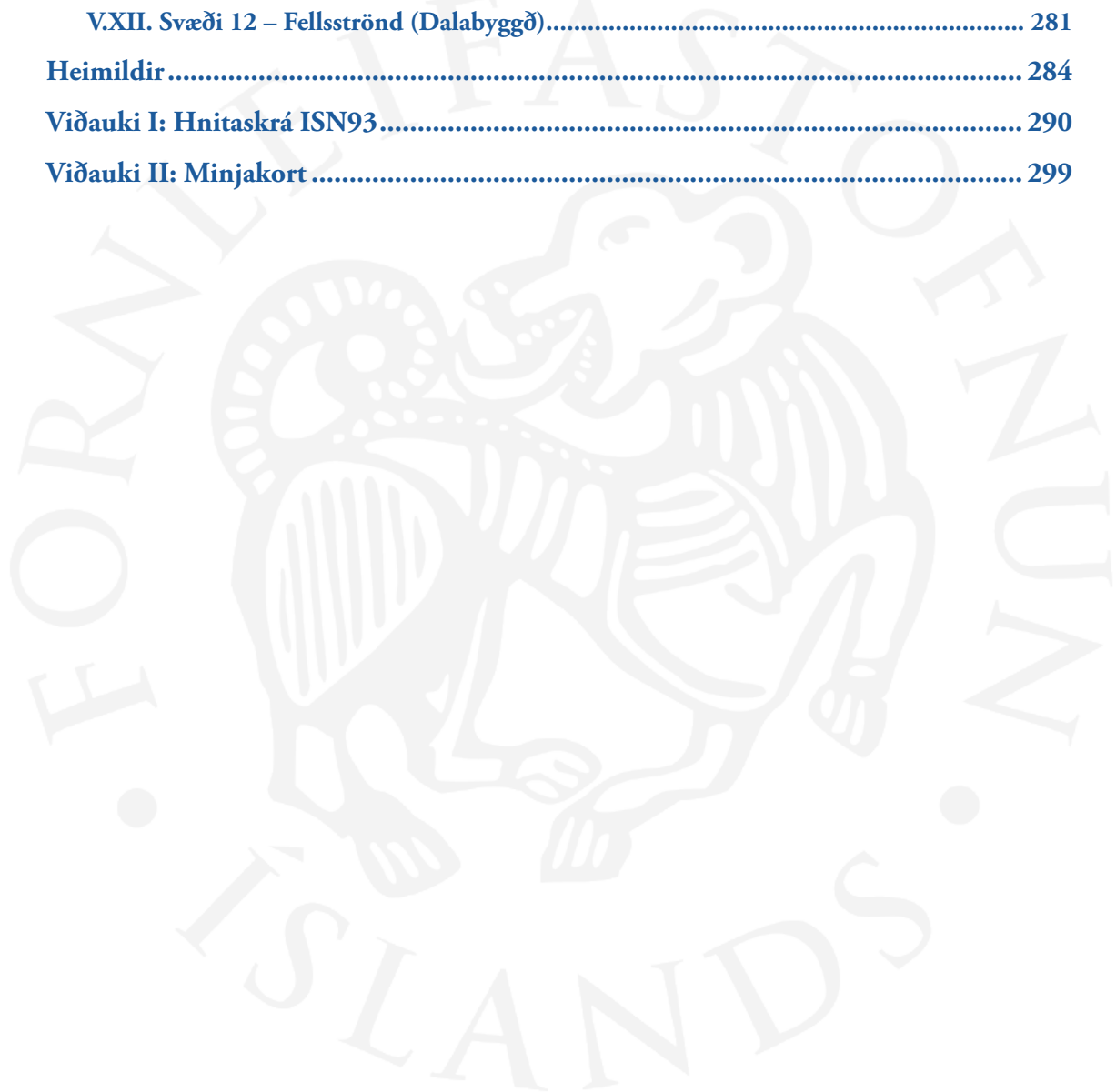
Keywords: Archaeology, detailed survey, powerline, Borgarbyggð, Dalabyggð, Eyja- og Miklaholtshreppur, Grundarfjarðarbær, Snæfellsbær, Stykkishólmur, Institute of Archaeology in Iceland.

Efnisyfirlit

I. Inngangur.....	3
II. Saga fornleifaskráningar og löggjöf	7
III. Aðferðir við fornleifaskráningu	9
IV. Fornleifaskrá.....	13
IV.I Borgarbyggð	13
MH-101 Ferjubakki.....	13
MH-102 Ölvaldstaðir	17
MH-103 Beigaldi.....	23
MH-104 Brennistaðir	25
MH-105 Lækjarkot.....	28
MH-109 Kárastaðir	31
MH-110 Borg.....	34
MH-112 Þursstaðir.....	44
MH-113 Rauðanes.....	47
MH-114 Litla Brekka	49
MH-115 Ánabrekka (Stóra Brekka)	55
MH-161 Lækjarbugur	57
MH-162 Brúarfoss.....	59
MH-205 Brúarhraun	66
MH-207 Flesjustaðir.....	69
MH-210 Jörfi.....	71
MH-211 Snorrastaðir	77
MH-215 Rauðimelur (syðri).....	81
MH-218 Hraunsholt (Hraun).....	88
MH-219 Hlíð (Hallkelstaðahlíð)	91
MH-221 Heggstaðir.....	92
MH-222 Mýrdalur.....	97
MH-651 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Borgarhreppi	99
MH-671 fornleifar á fleiri en einni jörð í Hraunhreppi	105
MH-681 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Kolbeinsstaðahreppi.....	107
IV.II Eyja- og Miklaholtshreppur.....	113
MH-241 Rauðimelur (ytri).....	113
MH-691 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Eyjahreppi	118

IV.III Snæfellsbær	120
SN-034 Hóll	120
SN-035 Slitvindastaðir.....	123
SN-611 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Staðarsveit	132
IV.IV Grundarfjarðarbær	133
SN-236 Eiði.....	133
SN-237 Hrafnkelstaðir	146
SN-238 Kolgrafir	148
SN-239 Berserkseyri	159
SN-651 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Eyrarsveit.....	168
IV.V Sveitarfélagið Stykkishólmur	170
SN-252 Berserkjahraun	170
SN-253 Hraunháls.....	172
SN-255 Kljá.....	176
SN-256 Staðarbakki.....	184
SN-261 Efri Arnarstaðir.....	186
SN-262 Hofstaðir	188
SN-264 Ögur.....	198
SN-661 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Helgafellssveit	200
IV.VI Dalabyggð	203
DA-123 Harastaðir	203
DA-124 Ytra Fell.....	210
DA-128 Orrahóll	216
DA-129 Galtardalstúnga (Stóra Túnga)	220
DA-133 Kjarlaksstaðir.....	227
DA-134 Vogur.....	229
DA-661 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Fellstrandarhreppi	231
V. Niðurstöður og umræða.....	235
V.I. Svæði 1 – Borgarhreppur (Borgarbyggð).....	242
V.II. Svæði 2 – Milli Hraunshrepps og Kolbeinsstaðahrepps (Borgarbyggð).....	248
V.III. Svæði 3 – Kolbeinsstaðahreppur I (Borgarbyggð)	253
V.IV. Svæði 4 – Kolbeinsstaðahreppur II (Borgarbyggð)	256
V.V. Svæði 5 – Kolbeinsstaðahreppur III (Borgarbyggð)	258
V.VI. Svæði 6 – Eyja- og Miklaholtshreppur	261

V.VII. Svæði 7 – Staðarsveit (Snæfellsbær)	263
V.VIII. Svæði 8 – Eyrarsveit (Grundarfjarðarbær)	266
V.IX. Svæði 9 – Helgafellssveit I (Sveitarfélagið Stykkishólmur)	272
V.X. Svæði 10 – Helgafellssveit II (Sveitarfélagið Stykkishólmur)	276
V.XI. Svæði 11 – Helgafellssveit III (Sveitarfélagið Stykkishólmur)	279
V.XII. Svæði 12 – Fellsströnd (Dalabyggð).....	281
Heimildir	284
Viðauki I: Hnitaskrá ISN93.....	290
Viðauki II: Minjakort	299

I. Inngangur

Á vordögum 2025 fór RARIK á Vesturlandi þess á leit við Fornleifastofnun Íslands ses að stofnunin tæki að sér deiliskráningu fornleifa á fyrirhugaðri strengleið á nokkrum aðskildum svæðum á Vesturlandi. Svæðin voru í sveitarfélögunum Borgarbyggð, Eyja- og Miklaholtshreppi, Snæfellsbæ, Grundarfjarðarbæ, Stykkishólmi og Dalabyggð.

Eldri fornleifaskráningar höfðu verið unnar á hlutum sumra þeirra svæða sem strengleiðirnar lágu um: Þjóðminjasafn Íslands skráði fornleifar í Stykkishólmi árið 1985.¹ Árið 1999 sá Fornleifafræðistofan um fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum nýs vegar í Kolgrafarfirði og aðalskráningu í Grundarfjarðarbæ 1998-2004.² Einnig vann Fornleifafræðistofan fornleifaskráningu í Dalabyggð vegna ljósleiðara um Skarðsströnd og Fellsströnd árið 2019.³ Árin 2007-2008 vann Fornleifastofnun Íslands aðalskráningu á völdum jörðum í Borgarbyggð árin.⁴ Var stuðst við þau gögn eftir þörfum og þau uppfærð til samræmis við þær kröfur sem gerðar eru í dag. Að auki sköruðust endar strengleiða á nokkrum stöðum við strengleiðir sem Fornleifastofnun Íslands tók út fyrir RARIK árin 2023 og 2024.⁵ Einnig hafði Fornleifastofnun Íslands unnið heimildaskráningu á hluta annarra þeirra svæða sem voru til skoðunar⁶ og nýttist hún vel í verkefninu.

Úttektarsvæðin voru alls 12: fimm í Borgarbyggð, eitt í Eyja- og Miklaholtshreppi, eitt í Snæfellsbæ, eitt í Grundarfjarðarbæ, þrjú í Sveitarfélaginu Stykkishólmi og eitt í Dalabyggð. Svæðin voru öll 30 m að breidd, 15 m til beggja átta frá miðlínu fyrirhugaðs jarðstrengs. Heildarlengd svæðanna var um 116 km. Svæðin sem um ræðir eru:

Borgarbyggð

1. Í Borgarhreppi, frá Rauðanesi að Ferjubakka. Tekin var út um 22 km strengleið sem lá í gegnum lönd jarðanna Rauðaness, Þursastaða, Litlu-Brekku, Ánabrekku, Borgar, Kárastaða, Hamars, Lækjarkots, Brennistaða, Beigalda, Ölvaldsstaða og Ferjubakka.
2. Milli Hraunshrepps og Kolbeinsstaðahrepps, frá Fíflholti að Snorrastöðum. Tekin var út um 21 km strengleið sem lá í gengum lönd jarðanna Fíflholts, Lækjarbugar, Brúarfoss,

¹ Ágúst Ólafur Georgsson 2005.

² Bjarni F. Einarsson 1999; Jóna Kristín Ámundadóttir & Bjarni F. Einarsson 2005.

³ Hermann Jakob Hjartarson 2019.

⁴ Elín Ósk Hreiðarsdóttir 2009.

⁵ Ragnheiður Gló Gylfadóttir 2023; Kristjana Vilhjálmsdóttir 2024.

⁶ Andrea Harðardóttir & Sædís Gunnarsdóttir 2004; Birna Lárusdóttir & Guðrún Alda Gísladóttir 2005; Gylfi Helgason 2017; Kristín Sylvía Ragnarsdóttir 2015; Sædís Gunnarsdóttir 2004.

Brúarhrauns, Flesjustaða, Jörfa og Snorrastaða.

3. Í landi Syðra-Rauðamels í Kolbeinsstaðahreppi. Tekin var út um 1,5 km strengleið sem að öllu lá í landi Syðra-Rauðamels.
4. Í Kolbeinsstaðahreppi, frá Syðra-Rauðamel að Mýrdal. Tekin var út um 7 km strengleið sem lá í gegnum lönd jarðanna Syðra-Rauðamels, Heggstaða og Mýrdals.
5. Í Kolbeinsstaðahreppi, frá Oddastöðum að Heggstöðum. Tekin var út um 9 km strengleið sem lá í gegnum lönd jarðanna Oddastaða, Hraunsholts, Hallkelsstaðahlíðar og Heggstaða.

Eyja- og Miklaholtshreppur

6. Frá Gerðubergi að Ytri-Rauðamel. Tekin var út um 2 km strengleið sem lá milli jarðanna tveggja.

Snæfellsbær

7. Í Staðarsveit, frá Slitvindastöðum að Álftavatni. Tekin var út um 3 km strengleið sem lá í gegnum lönd jarðanna Slitvindastaða, Hóls og Álftavatns.

Grundarfjarðarbær

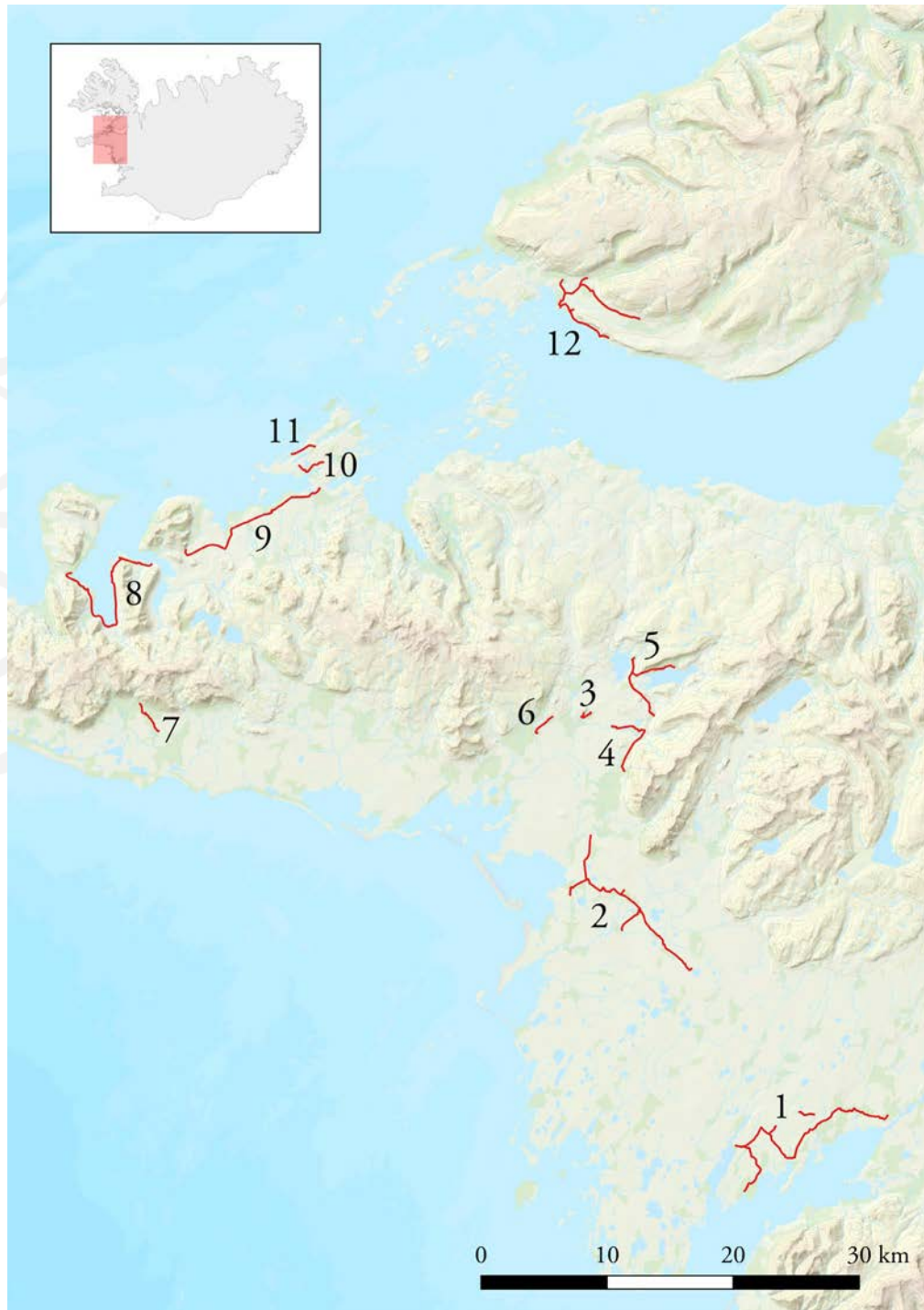
8. Eyrarsveit, í Kolgrafarfirði og Seljafirði, frá Eiði að Berserkseyri. Tekin var út um 16 km strengleið sem lá í gegnum lönd jarðanna Eiðis, Hrafnkelsstaða, afréttarlandið Eyrarbotn, og lönd jarðanna Kolgrafa og Berserkseyrar.

Sveitarfélagið Stykkishólmur

9. Í Helgafellssveit, frá Bjarnarhöfn að Arnarstöðum. Tekin var út um 14 km strengleið sem lá í gegnum lönd jarðanna Kothrauns (nú hluti Bjarnarhafnar), Berserkjahrauns, Hraunháls, Kóngsbakka, Kljár, Staðarbakka og Arnarsstaða.
10. Í landi Hofsstaða í Helgafellssveit. Tekin var út um 2,5 km strengleið sem lá að öllu í landi Hofsstaða.
11. Í landi Ögurs í Helgafellssveit. Tekin var út um 2 km strengleið sem lá að öllu í landi Ögurs.

Dalabyggð

12. Frá Harastöðum að Stóru-Tungu. Tekin var út um 16 km strengleið sem lá í gegnum lönd jarðanna Harastaða, Ytra-Fells, Kjarlaksstaða, Vogs, Galtartungu, Stóru-Tungu og Orrahóls.

Staðsetning úttektarsvæða í Borgarbyggð, Eyja- og Miklaboltshreppi, Snæfellsbæ, Grundafjarðarbæ og Sveitarfélaginu Stykkishólmi. Kort byggt á gögnum frá Landmælingum Íslands.

Vettvangsvinna var unnin í nokkrum áföngum og dreifðist yfir sumarið. Á þeim svæðum þar sem ljóst þótti á vettvangi að fyrirhugaður jarðstrengur myndi raska fornleifum var nærliggjandi umhverfi einnig athugað í þeim tilgangi að geta lagt fram tillögur að mögulegri tilfærslu á strengleið. Til að einfalda úrvinnslu skráningarinnar og komast hjá töfum á lagningu jarðstrengsins var ákveðið að skila einni heildarskýrslu fyrir öll svæðin, að skráningu lokinni og var það gert í samráði við Minjastofnun Íslands.⁷ Gerð var stutt samantekt fyrir hvert svæði fyrir sig að vettvangsvinnu lokinni þar sem helstu niðurstöður voru dregnar saman og uppmælingum skilað. Gögnin voru send til verkkaupa og Minjastofnunar Íslands fljótlega eftir að skráningu lauk innan hvers svæðis og með þeim hætti var hægt að úrskurða um mótvægisáðgerðir og gera tillögur um tilfærslu þrátt fyrir að úrvinnslu væri ekki lokið.

Við skráningu var gengið skipulega um úttektarsvæðin, allir minjastaðir hnitsettir og sjáanlegar minjar á yfirborði mældar upp með GPS tæki af gerðinni Trimble Geoexplorer 6000. Alls voru skráðar 252 fornleifar á 200 minjastöðum. Um vettvangsvinnu sáu Brynja Árnadóttir, Eva Bryndís Ágústsdóttir, Gylfi Helgason, Kristjana Vilhjálmsdóttir, Ragnheiður Gló Gylfadóttir og Sólveig Guðmundsdóttir Beck, fornleifafræðingar. Kristjana sá einnig um skýrsluskrif og kortagerð. Allar ljósmyndir í skýrslunni eru teknar af skrásetjurum en loftmyndir eru frá Loftmyndum ehf.

Uppbygging skýrslunnar er með þeim hætti að á eftir inngangskafli kemur yfirlit um fornleifaskráningu og löggjöf um minjavernd í landinu en í þriðja kafla er farið yfir skráningakerfi Fornleifastofnunar Íslands. Fjórdi kaflinn er sjálf minjaskráin þar sem fjallað er um þær fornleifar sem eru innan deiliskráningarsvæðis. Minjaskránni fylgja upplýsingar um hverja jörð og kort af heimatúnnum. Þau kort eru höfð með í skýrslunni í öllum tilvikum þar sem fyrirhugaður jarðstrengur náði inn á heimatún, þó að engar fornleifar hafi verið þar innan úttektarsvæðisins. Í fimmta og jafnframt síðasta kaflanum er farið yfir helstu niðurstöður úttektarinnar. Aftast í skýrslu er heimildaskrá og viðaukar (hnitaská ISN93 og minjakort).

⁷ Sambærilegt verklag var haft í skráningu fyrir RARIK á vesturlandi sumrin 2022-2024 með góðum árangri, sjá Kristjana Vilhjálmsdóttir 2022, Ragnheiður Gló Gylfadóttir 2023, Kristjana Vilhjálmsdóttir 2024.

II. Saga fornleifaskráningar og löggjöf

Hátt á aðra öld er liðið síðan skráning fornleifa hófst á Íslandi en þó er enn langt í land að til sé heildstæð skrá um fornleifar á Íslandi. Á síðustu áratugum 19. aldar voru margir minjastaðir kannaðir á vegum Hins íslenska fornleifafélags, einkum staðir sem á einn eða annan hátt tengdust fornsögum og sögu þjóðveldisins. Eftir aldamótin 1900 dró úr fornleifakönnun á vegum félagsins og var þráðurinn ekki tekinn upp að nýju fyrr en um og eftir 1980.

Skoðanir manna á því hvað teljast fornleifar hafa breyst mikið á þessum tíma. Byggingar sem voru hversdagslegar fyrir hundrað árum eru nú orðnar minjar um horfna lífshætti. Skilningur hefur vaknað á nauðsyn þess að skrá upplýsingar um slíkar minjar og vernda þær fáu sem eftir eru fyrir komandi kynslóðir. Nauðsynlegra upplýsinga um gerð og ástand fornleifa er aðeins hægt að afla með vettvangsathugun, og við það er venjulega átt með hugtakinu fornleifaskráning (ýmist aðal- eða deiliskráning). Til þess að vettvangsathugun komi að fullu gagni verður þó fyrst að taka saman ýmsar upplýsingar, bæði skriflegar og munnlegar, sem vísa á minjastaði og geta gefið vísbendingar um hlutverk mannvirkjaleifanna (svæðisskráning).

Á undanförnum árum hafa verið gerðar breytingar á löggjöf um verndun fornleifa og hefur eftirlit með framkvæmd laganna verið aukið. Samkvæmt 3. grein laga um menningarminjar (nr. 80, 2012), eru allar fornleifar á Íslandi friðhelgar: „Fornleifum, [...] jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað [...]“. Er þessi fornleifakönnun í anda markmiða sem sett hafa verið með þessari löggjöf. Mat á áhrifum framkvæmda á fornleifar gerir kröfur um fjölpætta athugun á heimildum og vettvangsrannsókn, enda er skilgreining á fornleifum í þjóðminjalögum víðtæk. Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

- a. búsetulandslag, skráðgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri, c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita, d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra, e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum, f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast síðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð, g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna

völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum, h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið, i. skipsflök eða hlutar þeirra.

Minjar 100 ára og eldri teljast til fornleifa, en heimilt er þó að friðlýsa yngri minjar.

Það er skýrt af þessari skilgreiningu að fornleifar eru ekki aðeins öll mannvirki heldur einnig staðir sem á einn eða annan hátt tengjast menningu og atvinnuvegum, hvort heldur sem er vöð eða álagablettir. Þessari skilgreiningu er fylgt við hefðbundna fornleifaskráningu. Umhverfis allar fornleifar er 15 m friðhelgað svæði en umhverfis friðlýstar fornleifar er 100 m friðhelgað svæði. Ef nauðsynlegt er talið að spilla fornleifum eða hylja þær, þarf að leita heimildar Minjastofnunar Íslands.

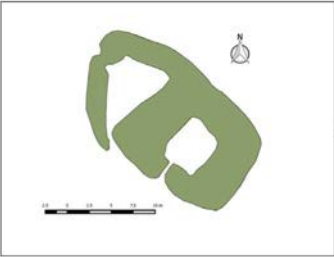
III. Aðferðir við fornleifaskráningu

Í skráningarkerfi Fornleifastofnunar hefur hver sýsla skammstafað heiti (SP, RA o.s.frv.) og hver jörð hefur þriggja stafa númer. Miðað er við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847 og byggir tölusetning jarðanna á því. Skipting jarða um miðja 19. öld ræður ekki aðeins númerum í skránni heldur er miðað við hana þegar ákvarðað er hvaða jörð ákveðnir minjastaðir tilheyra. Hverjum minjastað er gefin kennitala en það er þriggja stafa númer sem hengt er við sýslutákn og jarðarnúmer (dæmi: RA-084:001). Séu fleiri en ein fornleif (minjaeining) á hverjum minjastað bætist við einingannúmer aftast í númeraröðinni (dæmi: RA-084:001_01). Fornleifaskrá hvernar jarðar hefst á stuttu yfirliti yfir skiptingu jarðarinnar, eignarhald hennar og matsverð, og einnig er gefin stutt lýsing á náttúrufari, búskaparaðstæðum og sléttun túna. Þar á eftir kemur listi yfir allar þær fornleifar sem fundust innan hvernar jarðar.

Númer jarðar í Jarðatali Johnsens	Númer fornleifar á tiltekinni jörð	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Hnattstaða í landsnitakerfi ISN93
Sýslutákn	SF-175:009	Sveinshlaða	tóft	hlaða	E: 528751 N: 352323

Sveinshlaða 009, horft til norðurs

Ljósmynd af minjastað og uppmæling/teikning

Á túnakorti frá 1920 og bæjarteikningu danskra mælingamanna frá 1904 er sýnt útihús í túnjaðri um 210 m norðan við eldra bæjarstæði 001 og 80 m norðvestan við yngra bæjarstæði 003. Á þeim stað er stæðileg hlöðutóft sem nefnist Sveinshlaða og samtengt eða eldra mannvirki norðvestan við hana. Sveinshlaða er 16 m suðvestan við miðlínu Skaftártúnguvegar (208) þar sem fyrirhugaðar eru framkvæmdir og telst því í stórhættu vegna vegagerðar. Tóftin er í túnjaðri fast suðvestan við Skaftártúnguveg (208). Túnið er í allmiklum halla til suðvesturs. Heildarstærð tóftarinnar er 23x14 m og snýr hún norðvestur-suðaustur. Í suðausturhluta hennar er Sveinshlaða sem er 15x13 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Hún er 5x6 m að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Hlaðan er niðurgráfin um 1 m og eru veggir hennar um 2 m á hæð innanmáls. Norðvestan við hlaðuna er annað hólfi eða annað mannvirki og er það torflaðið. Það er þríhyrningslaga og er 9x6 m að innanmáli, mjókkar til norðvesturs. Op virðist vera inn í það í suðurhorni. Veggir þess eru 0,3-0,4 m á hæð og 2-2,5 m á breidd en veggir hlöðunnar eru 4-5 m á breidd. Hólfir virðast vera samtengd en hlaðan er mun yngri að sjá en hólfið norðvestan við hana. Nokkur hólmyndun er undir norðvesturhluta tóftarinnar og ljóst að mannvirki hafa verið á þessum stað í langan tíma.

Hættumat: stórhætta, vegna vegagerðar
Heimildir: Túnakort 1920

Heimild sem vísað er í, nánari fersla í heimildaskrá

Hætta sem stöðjar að fornleif

Dæmi um framsetningu á minjastað í skýrslum Fornleifastofnunar Íslands.

Í skránni fær hver minjastaður eina efnisgrein og er framsetning upplýsinganna stöðluð. Í fyrstu línu hvernar greinar eru grunnupplýsingar; auðkennisnúmer, sérheiti, tegund,

hlutverk og hnattstaða. Á eftir auðkennisnúmeri kemur sérheiti hennar ef eitthvert er og síðan tegund. Með tegundarflokkun er leitast við að skilgreina hvers eðlis fornleifin er, þ.e. hvort um er að ræða mannvirki af einhverju tagi sem enn sést, og þá hverskyns (t.d. tóft, garðlag eða varða), mannvirki sem vitað er um en er horfið (heimild, örnefni) eða fornleif sem ekki hefur verið mannvirki (álagablettur, sögustaður eða vað). Allir fornleifastaðir eru greindir til tegundar en hlutverk þeirra er ekki alltaf hægt að ákvarða.

Á eftir hlutverki kemur hnattstaða minjastaðarins í landshnitakerfi (ISN93) og er mælt í miðju hvers minjastaðar. Uppmælingar voru gerðar á öllum sýnilegum minjastöðum með Trimble Geoexplorer 6000 og er möguleg skekkja mælinganna innan við 1 metri, allt niður í nokkra sentimetra. Í samræmi við tilmæli Minjastofnunar Íslands var jafnframt gerð tilraun til þess að teikna upp staðsetningu og umfang horfinna minja, þar sem heimildir s.s. kort eða gamlar loftmyndir lágu fyrir. Hafa þarf þó í huga að í þeim tilvikum er aðeins um gróflega áætlaða staðsetningu að ræða, og gætu minjar leynst undir sverði utan teiknaðrar afmörkunar.

Þar sem getur um „heimild um...“ t.d. útihús, þá er átt við að eingöngu eru til heimildir um staðinn, en minjar hafa ekki fundist á vettvangi við skrásetningu. Þó engar minjar hafi fundist, er engu að síður tekin hnattstaða staðarins ef unnt hefur verið að ákvarða hann á grundvelli fyrirliggjandi upplýsinga með um 50 metra fráviki.

Í annarri línu hefst lýsing minjastaðar oftast á tilvitnun í fyrirliggjandi heimildir séu þær fyrir hendi en síðan er staðsetningu hans lýst. Þar á eftir kemur oft lýsing á aðstæðum og síðast lýsing á mannvirkinu sjálfu ásamt öðrum upplýsingum sem við eiga.

Í næstsíðustu línu er lagt mat á þá hættu sem minjastaðurinn kann að vera í. Hættustigin eru eftirfarandi: 1) engin hættu, 2) hættu og 3) mikil hættu. Minjar á eða við svæði þar sem framkvæmdir eiga sér stað, eða innan skipulagsreits þar sem framkvæmdir eru

Skýringar		
● Fornleif	▨ Torf, grjót og steypa	--- Leið merkt af loftmynd
▭ Bæjarhóll	▭ Þúst	▭ Fornleif merkt af loftmynd, fláki
▨ Grjót	— Kantur	▭ Niðurgröftur merktur af loftmynd
▭ Niðurgröftur	--- Leið	▭ Horfnar fornleifar (gróflega áætluð staðsetning)
▭ Steypa	--- Niðurgröftur	----- Klettur
▨ Steypa og grjót	--- Skurður	▭ Úttektarsvæði
▭ Torf	--- Þúst	— Fyrirhugaður jarðstrengur
▨ Torf og grjót	--- Fornleif merkt af loftmynd, lína	— Tillaga að færslu á fyrirhuguðum jarðstreng

Allar uppmælingar sem gerðar voru í skráningunni eru skilgreindar m.t.t. til byggingarefnis eða eðlis minjanna og eru skýringar á þeim sýndar í lista hér fyrir ofan. Þessar skýringar gilda fyrir öll minjakort og myndir af uppmældum minjum í fornleifaskrá.

fyrirhugaðar, teljast yfirleitt tímabundið mikilli hættu meðan framkvæmdir eru yfirvofandi eða standa yfir. Í fornleifaskrá (4. kafla) kemur bæði fram langvarandi hætta og tímabundin hætta.

Í síðustu línu er svo getið heimilda ef einhverjar eru, oft með skammstöfunum, en úr þeim er leyst í heimildaskrá aftast í skýrslunni.

Í skýrslunni eru aðeins birtar upplýsingar um þær minjar sem eru innan úttektarsvæðisins. Af þeim sökum er númeraröðin ekki samfelld í fornleifaskránni. Undantekning frá þeirri reglu eru minjasvæði sem eru aðeins að hluta innan úttektarsvæðisins en allar fornleifar innan minjasvæða voru hafðar með í skýrslunni til að skýra samhengi milli minjanna, þó einhverjar þeirra væru lengra utan úttektarsvæðis en helgunarsvæði þeirra náði. Slíkar minjar eru auðkenndar með ljósari texta.

IV. Fornleifaskrá

IV.I Borgarbyggð

MH-101 Ferjubakki

1709: 40 hdr. með Ferjukoti. Fjórðungur konungseign. „Þrír fjórðungar þessarar jarðar eru til uppheldis og undirholdningar lagðir prestinum, sem þjenar Borgar og Álfthanesskirkna sóknum; hefur hann og öll byggíngarráð yfir þessum þrem fjórðungum jarðarinnar.“ JÁM IV, 360.

1847: 32,5 hdr. Fjórðungur bændaeign. og þrír fjórðungar Borgarþ.pr. lénsj. „Sýslumaður telur prests - hlutann 25 h. en bænda - hlutann í jörðu þessari 10 h. að dýrleika.“ JJ, 128.

1873: 35 hdr. SSMB, 84, 111.

Í Heiðarvígssögu er fjallað um atvik eitt er átti sér stað milli landeiganda Ferjubakka og nágrannabæjar. Bóndinn á Ferjubakka hefur lent í deilu við nágranna sinn vegna hrossabeitar. ÍF VII, 208-209.

Ferjubakki er nefndur í Sturlungasögu en Þórður Sighvatsson kakali ríður að Ferjubakka með allt sitt lið, en hann hafði safnað um tólfhundruð manna lið til hernaðar. Sturl II, 441-442.

[Um 1100]: „Tanne ok Hallfríðr þau logðu helming Bakka lands til sælu þess er þar er.“ DI I, 167-169.

Hálfkirkja var á jörðinni, lögð niður á 16. öld. JÁM IV, 360; SSMB, 93.

„Jarðir í Borgarhreppi, næst suður frá Eskiholti, efstar með Hvítá af jörðum í þessum hreppi; þetta eru tvær jarðir með sameiginlegt útland, enda er Ferjukot [MH-100] byggt úr landi Ferjubakka. Var byggt þaðan um 1679 til þess að hafa ferju þá, sem verið hafði á Ferjubakka.“ Ö-Ferjubakki og Ferjukot, 1.

Landkostir

Túnakort 1918: Norðurbær: tún 3.1 ha, slétt 4/5, garðar 757 fm. Miðbær: tún 3.2 ha, allt slétt, garðar 486 fm. Tún Sig Félsteds: tún 0.7 ha, allt slétt, garður 324 fm.

1709: „Afrétt ut supra [á Langavatnsdal í Réttarmúla]. Torfrista og stúnga næg og reiðningsrista bjargleg. Móskurður til eldviðar nægur. Selveiðivon í Hvítá hefur áður verið, en ekki brúkuð í nokkur ár; meinast þó gagnvæn, ef iðkuð væri. Engjunum er ekki óhætt fyrir vatnsflóðum af Hvítá, Norðurá, Gljúfurá, Galtarholtslæk og Skarðslæk; en sjaldan verður stór skaði að því. Hætt er kvikfje mjög fyrir fenum og foröðum, og stórviðrum á vetrardag, og er þetta talinn stór ókostur jarðarinnar og oft orðið skaði að. Kirkjuvegur langur að Borg og torsóktur

fyrir foröðum. Hreppamannaflutningur mjög torsóktur yfir fen og foröð, sem jafnlega þarf að brúa. [...] Almenningsferja hefur hjer [MH-100] verið yfir Hvítá, og þar fyrir heima á jörðunni Ferjubakka um lágan aldur.“ JÁM IV, 361-362.

Í sýslu og sóknarlýsingum segir „Ferjubakki með hjáleigunni Ferjukoti, [...] stendur hvörttveggja á bakkanum norðvestanvert við Hvítá (að Hvítá skilur svoel Suður- og Vesturömtin eður fjórðungana sem Mýra og Borgarfjarðar sýslur hvörja frá annari mun flestum Íslendingum kunnugt). Á báðum þessum jörðum eru landkostir sæmilega góðir, þó útigangur á vetrum þyki nokkuð léttur fyrir fé og heyrskapur yfirgnæfanlegur svo að í allri Mýrasýslu er ekki jafngóð heyskaparjörð til, utan ef til vill Sólheimatunga. Ögna sérlega ókosti hafa þær heldur né liggja undir áföllum, nema ef telja skal að þar er vatnsflóðgjarnt á landeignina úr Borgarfjarðaránum [...] aftur á móti eykur mikið frjósemi og grasvöxt engjanna. [...] Tún hefir batnað. Bæjarleið þaðan í vestur út suður á hæð nær því niður við Gufuá.“ SSMB, 84-85, 111.

„Jörðin [Ferjubakki I / Trana] á laxalagnir í Hvítá og að auki hlutdeild í veiði í Norðurá og Gljúfurá í eign sína í torfunni. [...] Land Ferjubakkartorfunnar [Ferjubakki II / Miðbær] er stórt. Í nyrsta hluta þess er Ferjubakkaflóinn, víðáttumikið, slétt og flatt starengjasvæði. Í vatnavöxtum flæa Norðurá og Gljúfurá upp á flóann. [...] Ferjubakkafloi var áður nytjaður til slægna og þótti gott engi, var oft sóttur þangað heyskapur af nærliggjandi jörðum. Flóanum er skipt milli Ferjubakkabæjanna, og á þar hver jörð sína afmörkuðu spildu. [...] Ferjubakki II á netaveiði í Hvítá og auk þess hlut í veiði í Norðurá og Gljúfurá,“ segir í BB III, 194.

MH-101:008 heimild um túngarð

367923 457464

„Girðing um tún 1 strengur ofan á lélegu garðlagi [...],“ segir í fasteignamati 1916-1918. Á túnakorti frá 1918 er er girðing merkt umhverfis tún Norðurbæjar 001, að suðvesturhlið frátaldri. Ólíklegt er þó að hún hafi ekki náð saman í hring, en ekki er vitað hvar hún lá á þessum stað þar sem girðingin fylgdi ekki mörkum túns nema að hluta.

Aðeins hluti túngarðsins var tekin út vegna fyrirhugaðra framkvæmda við rafmagnstreng árið 2025.

Þar sem túngarðurinn lá er nú sléttað tún.

Engin ummerki um túngarð sjást á yfirborði vegna sléttunar.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 104

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Ferjubakka MH-101 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

MH-101:032 garðlag áveita

367887 457340

Torfhlaðið garðlag er um 300 m norðan við norðurbæ Ferjubakka 001 og 190 m sunnan við útihús 033.

Garðlagið liggur gegnum flóðengjar. Svæðið er smápýft og mýrlent, en fast vestan við garðlagið er hálfgróinn klettur.

Garðlagið liggur nálega norður-suður og var fylgt á vettvangi á um 50 m löngum kafla. Garðurinn hverfur þá á um 38 m kafla, en á loftmyndum sést garðlagið síðan liggja um 126 m lengra til suðurs. Garðurinn er 0,5 m á hæð og 0,8-1,2 m breiður. Líklega er þetta hluti af áveitukerfi.

Garðlag 032, horft til suðurs.

Langvarandi hættumat: engin hætta

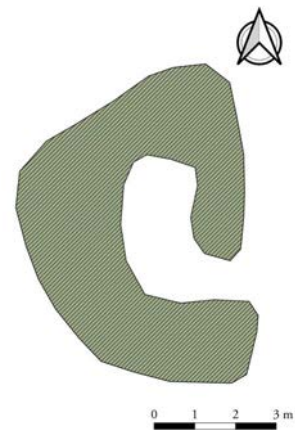
Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

MH-101:033 tóft útihús

367957 457543

Tóft er um 113 m sunnan við norðurbæ Ferjubakka 001 og 190 m NNA við áveitu 032. Tóftin er ekki merkt inn á túnakort frá 1918 og hefur mögulega verið aflögð áður en kortið var gert.

Tóftin er sunnarlegar á mjög grónum klettahól sem er umhverfis ræktuð tún. Austan við hólinn er framræsluskurður.

Tóft 033, horft til austurs á ljósmynd.

Tóftin er einföld, 7,5 x 5,5 m að stærð og snýr norður-suður. Veggir eru torf- og grjóthlaðnir en tóftin er á kafi í grasi og vegna þess er ekki hægt að telja umför í hleðslum þótt það glitti í eitt stæðilegt grjót suðvestast í tóftinni. Veggir eru 0,6 m á hæð og op er syðst á austurhlið tóftarinnar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

MH-102 Ölvaldsstaðir

1709: Jarðadýrleiki 40 hdr, eigandi að tveimur þriðju kónungur, en afgangur er í bændaeign og skiptist milli tveggja eiganda. JÁM IV, 362.

1847: 40 hdr. Bændaeign. JJ, 128.

Jarðarinnar er getið í Egilssögu en samkvæmt henni bjó þá Ölvaldi á Ölvaldsstöðum. ÍF II, 289-290.

[**1354**]: „[til Borgar] liggja ix bœir að tyvnnundum oc lysitollum oc half tyunnd af olvalldastodum.“ Máld DI III 88 [Borgar]

1397: „[til Borgar] liggja xij bæer að iundumm oc lysitollumm oc half tiund af Olvalldastodumm.“ Máld DI IV 187-188 [Borgar]

1541 er jörðin talin upp meðal jarða Ögmundar biskups: „Aulvastadir. lx kvgildi vij (aurar)” DI X, 680.

1548-49: Jörðin er talin upp í Fógetareikningum: „j k(irke)ko.“ DI XII, 132, sbr. 1549-50, DI XII, 148, sbr. 1550, DI XII, 168, 1552 DI XII, 393

1553: Veitingabréf Kristjáns III konungs til Daða Guðmundssonar fyrir nokkrum jörðum leigulaust. „Elstestad langgille vj faær.“ DI XII, 523.

„Mjög lengi hefur verið margbýli á Ölvaldsstöðum og jörðinni skipt upp með ýmsum hætti. Á síðari tímum munu hafa orðið mest 5 býli á torfunni. Voru þau þá nefnd Norðurbær, Miðbær, Vesturbær, Suðurbær I og Suðurbær II. Árið 1905 var Suðurbær I sameinaður Norðurbæ. Árið 1926 var Vesturbær sameinaður Suðurbæ (II), og hvarf þá Vesturbær úr tölu býlanna. Árið 1936 var byggt nýbýlið Hjarðarhóll úr landi Norðurbæjar, en árið 1947 voru 2/3 hlutar þáverandi Suðurbæjar keyptir til nýbýlisins, en 1/3 hluti jarðarinnar lagður til Norðurbæjar. Íbúðarhús Suðurbæjar eða Ölvaldsholts III stendur nú á 2.200 fermetra eignarlóð og er notað sem sumarbústaður. Eftir þessi skipti eru þrjár bújarðir á torfunni, Ölvaldsstaðir I (Norðurbær), Ölvaldsstaðir II (Miðbær) og Ölvaldsstaðir IV (Hjarðarhóll). Lengi var óræktað land í óskiptri sameign jarðanna, en árið 1947 var óræktuðu landi jarðanna skipt upp á milli þeirra, en veiði í Hvítá og Gufuá er enn í óskiptri sameign. Íbúðarhús á Ölvaldsstöðum I stendur nyrst Ölvaldsstaðabæjanna. Jörðin fór í eyði árið 1985 og er nú nytjuð frá Ölvaldsstöðum IV.“ BB III, 224.

Landkostir

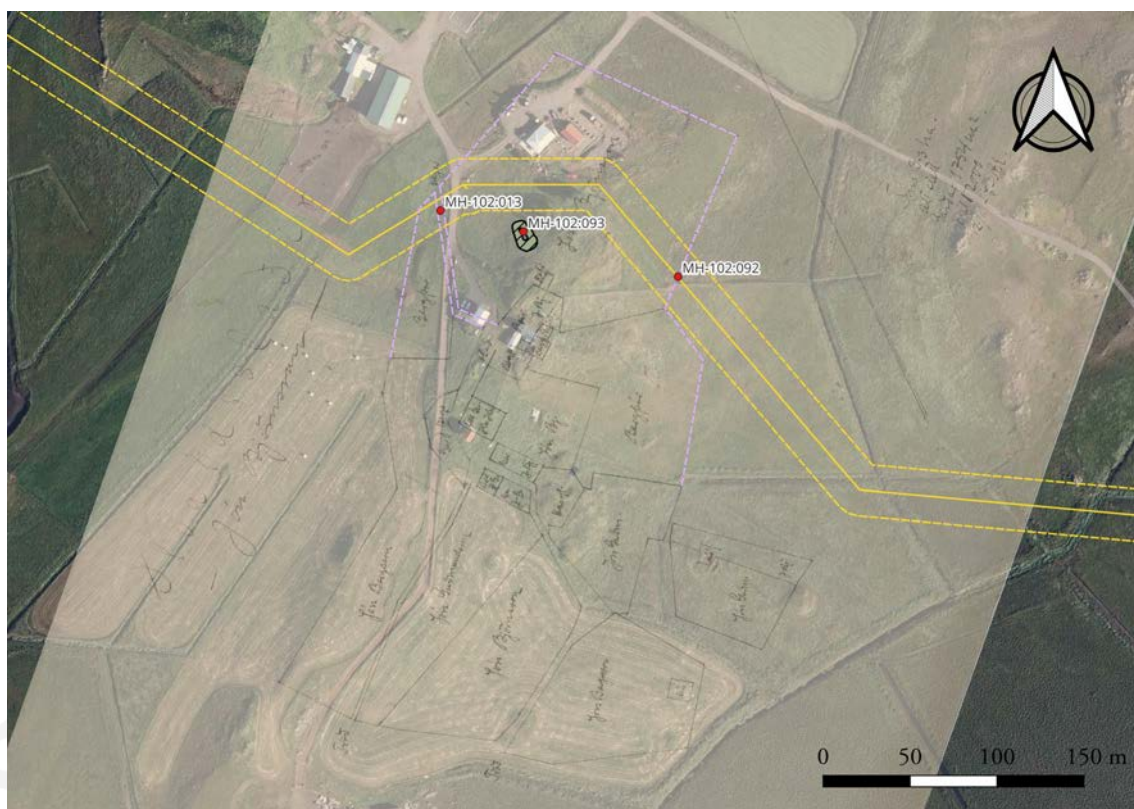
Túnakort 1918: Fjögur túnakort voru gerð, ein fyrir hvern eigenda jarðarinnar og eru þau áþekk þó að merkingar séu mismunandi. Tún Jóns Bergssonar voru 1,7 ha og öll slétt. Garðar voru 678 m². Tún Jóns Guðmundssonar voru 1,3 ha og allt slétt. Garðar eru 544 m². Tún

Jóns Björnssonar voru 3,3 ha og öll slétt. Garðar 1754 m². Tún Bergþórs voru 1, 0 ha og öll sléttuð. Garðar 597 m².

1709: „Afrjett ut supra. Engjar ljá ábúendum stundum nágrönnum sínum fyrir toll, sem hefur verið xl ánir árlega, sjaldan meira, stundum minna, og er þetta talað um engi á kóngspartinum. Torfrista og stúnga næg en erfið til að sækja. Reiðingsrista í sama máta erfið fyrir heimilið. Móskurður til eldiviðar bjarglegur, en erfiður mjög fyrir vatni í fúaflóa [...] Lax og silúngaveiðivon í Gufá hefur áður að gagni verið, en nú brugðist í margt ár. Túninu granda stórviðri, sem gjöra svarðleysu og graslausa móa. Engjar spillast af sjávarflæðum að farman en Hvítá að ofan, sem bera á þær sand til skaða. Er og hér stórlega hætt á þessu engi, þegar gras er slegið, en ekki burtu flutt áður en flæðir, Er það og stundum með vilja gjört, þegar veður stendur af sjó, að slá niður grasið undir þessar flæður, og láta so heyið flæða og hrekja fyrir vindi og straum ofar í landið í hrönn yfir eitt foræði, og mistekst þetta mjög fyrir mönnum og verið heyskaði, einkum þá veður snýr sjer af landi; þegar heyið er nú í hrönninni, verður það samdægurs að flytja á þerrivöll, og síðan yfir eitt forað, sem með stórerfiði brúa þarf árlega. Landþröng er og þiggja ábúendur haga af Óskholti fyrir toll árlega, sem er ýmist xx álnir eður nokkuð meira. Hætt er kvikfé á vetur fyrir stórviðrum, sem áður hefur skaðið að orðið,“ JÁM IV, 363.

1873: „Ölvaldsstaðir liggja í vesturátt frá Ferjubakka stutta bæjarleið og standa að austanverðu við Gufárósinn so land þeirra nær að firðinum. Þeir eru 40 hndr. að dýrleika og engin landkostajörð að öðru en heyskapnum sem er mikið gróður; þar í mót er bæði lítið land og létt og votsamar engjar vegna sjóarflæðanna, en ekki liggja þeir undir öðrum áföllum né heldur kunna að segjast hafa gengið sérstaklega af sér þó ekki hafi þeir batnað. [...] Flæðiengja heyskaparjörð en létt og rýr fjárbeit. Laxveiði við Ölvaldsstaðaklakk og Gufuá.“ SSMB, 85, 111.

„Land Ölvaldsstaða er upprunalega að miklum hluta mýrar og mýrarsund, með gróðurlitlum klapparholtum á milli.“ BB III, 226.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Ölvallsstaða MH-102 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

MH-102:002 heimild um hálfkirkju

ÖLVALDSSTAÐIR Í BORGARHREPPÍ (M) - HÁLFKIRKJA (BORGARÞING)

[1354]: [til Borgar] liggia ix bœir að tyvnnðum oc lysitollum oc half tyunnd af olvalldastodum;
Máld DI III 88 [Borgar]

1397: [til Borgar] liggia xij bæer að iundumm oc lysitollumm oc half tiund

Ekki er vitað hvar kirkjan var staðsett með vissu né hafa varðveist sagnir um mannabeinafundi innan heimatúnsins. Líklega var kirkjan nærri bænum líkt og yfirleitt var reglan héraendis. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja kirkjuna.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Máld DI III 88 [Borgar], Máld DI IV 187-188, DI XII, 132, sbr. 1549-50, DI XII, 148, sbr. 1550, DI XII, 168

MH-102:013 heimild um leið

365927 457801

Inn á túnakort frá 1918 er merkt tröð sem liggur úr norðri og til suðurs að bæjum Bergþórs (004) og Jóns Björnssonar (005). Þessi tröð lá til suðurs heim að bæ uppá bæjartorfunu vestan verða þar sem nú eru Ölvaldsstaðir 2.

Á þessum stað er ennþá malarborin heimreið til suðurs framhjá Ölvaldsstöðum 2 og 3 að vestanverðu.

Ekkert sést til leifa af eldri götu eða garðlögum á svæðinu.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

MH-102:029 *Litligarður* hleðsla lögn

365665 457894

„Neðar á Gufuá var einnig vað, Bleytuvað [028]. Þar var leireðja í botni, er gaf vaðinu nafn. Þar var farið, þegar farið var af Krumshólatúninu að Ölvaldsstöðum, og enn neðar er vað, er heitir Litligarður, en það er vestur af Bólinu fyrrnefnda. [...] Þessir garðar [Stóri- og Litligarður] voru hlaðnir, og svo var dregið á milli garðana fyrir lax. Merki þessara mannvirkja sjást enn,“ segir í örnefnaskrá. Litligarður er á Gufuá um 340 m VNV við bæ 001_01 og um 230 m SSA við Krumshóla MH-103:001.

Litligarður 029, horft til ASA.

Á þessum stað er Gufuá um 9 m á breidd og nokkuð straumþung. Bakkar árinna eru aflíðandi grasigrónir, malarbakkar sem eru <0,3 m á hæð.

Litligarður er um 12 m löng, um 2 m breið og <0,5 m há röð af grjóti sem raðað hefur verið í mildum boga yfir ána. Grjótið nær aðeins rétt upp fyrir yfirborð árinna en ekki er hægt að ganga þurrum fótum yfir á þessum stað.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna rofs

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Ölvaldsstaðir AG, 2 og Ö-Ölvaldsstaðir BHJ, 4

MH-102:092 heimild um túngarð

366061 457763

„Tún og engjagirðing í einulagi sameiginleg fyrir alla parta jarðar þessarar og er hún gerð af skurði og hlöðnum garði úr rofi [sic] með vírstreng ofaná,“ segir í Fasteignamati 1916-1918. Á túnakorti eru afmarkaðir skikar sem tilheyrðu hverjum bæ en ekki er ljóst hvort þeir hafi verið afmarkaðir með gördum eða hvort einungis hafi verið garður umhverfis túnið. Garðurinn var aðeins athugaður að hluta á vettvangi, í norðurhluta gamla heimatúnsins.

Gamla heimatúnið er slétt, að hluta nýtt til beitar fyrir hross.

Engin ummerki sjást um garðinn á yfirborði og hefur hann verið sléttaður í tún.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 105

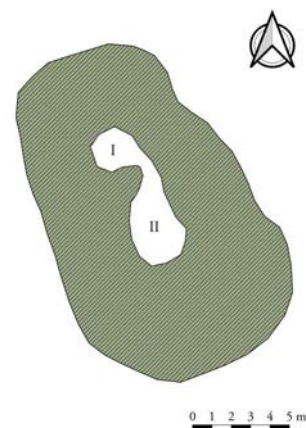
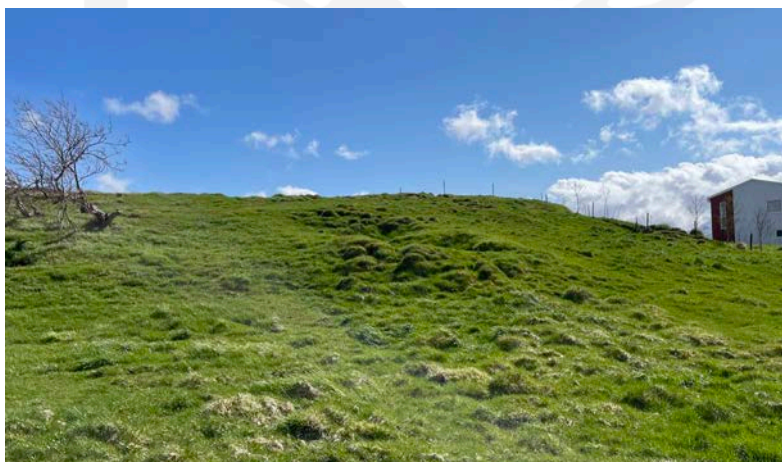
MH-102:093 tóft útihús

365972 457789

Útihústóft er í norðvesturenda náttúrulegs holts sem bær 001 stendur á. Tóftin er um 40 m norðan við bæ 001_01, um 37 m sunnan við Ölvaldsstaði 1 og um 33 m austan við heimreið að Ölvaldsstöðum 3.

Á þessu svæði er grasigróið holt og sléttað tún. Trjám hefur verið plantað um 5 m norðaustan við tóftina.

Tóftin er tvískipt, um 18 m á lengd, um 10 m á breidd og snýr norðvestur-suðaustur. Tóftin er grafin inn í hólninn til suðausturs og eru veggir hennar því <0,3 m á hæð að utanverðu og gengið hefur verið inn að norðvestan verðu. Hægt er að greina óljóst innanmál sem er 0,2-0,4 m djúpt, en tóftin er samfallin og vel grasigróin. Engar vegghleðslur eru greinanlegar. Fremra

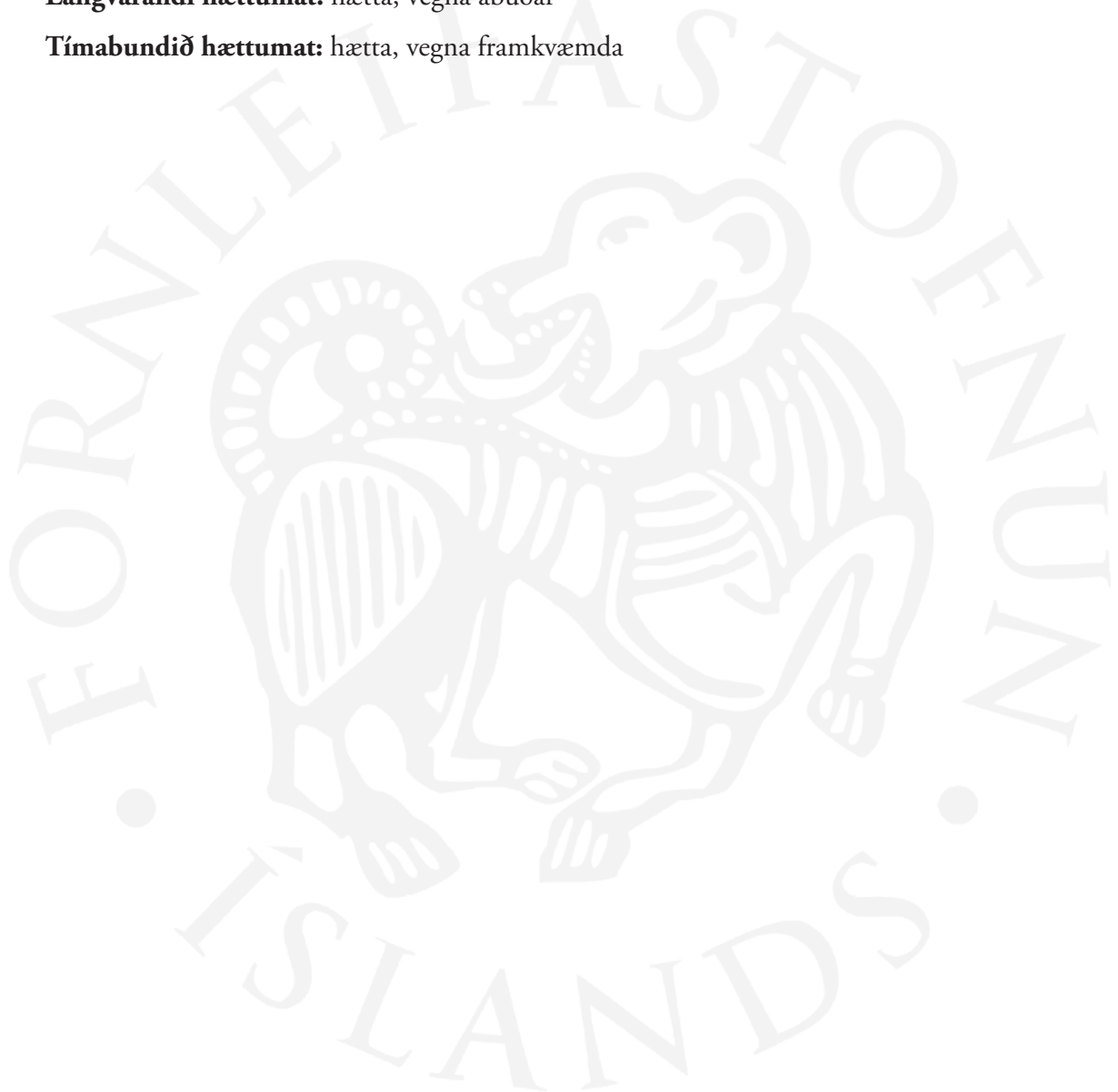

Tóft 093, horft til suðurs á ljósmynd.

hólf I er um 2,5x2 m og innra hólf II er 3,5x2,5 m að innanmáli. Bæði snúa norðvestur-suðaustur. Hólfín eru aðskilin með lítilli tungu út frá innanverðum vesturvegg. Þessi tunga gæti hafa verið veggbútur sem sigið hefur saman en einnig er hugsanlegt að tóftin hafi verið einföld og vesturveggurinn hafi hrunið og myndað hálfgerð haft á milli sem virðist skipta tóftinni í tvö hólf. Hlutverk er óþekkt en hér gæti hafa verið hesthús.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

MH-103 Beigaldi

1709: 12 hdr. Bændaeign. JÁM IV, 364.

1847: 12 hdr. Bændaeign. JJ, 128.

1873: 9.9 hdr. SSMB, 111

Í Landnámu segir „Þorbjörn krumur og Þórður beigaldi hétu bræður tveir; þeim gaf Skalla-Grímur lönd fyrir utan Gufá, og bjó Þorbjörn í Hólum, en Þórður á Beigalda.“ ÍF I, 90.

Svipuð frásögn er í Egilssögu: „Skalla-Grímur gaf land skipverjum sínum [...] Þorbirni krumur gaf hann land upp með Gufá og Þórði beigalda. Bjó Krumur í Krumshólum, en Þórður at Beigalda.“ ÍF II, 71.

26. apríl 1687: Ása Torfadóttir, sem gift var sáluga sr. Helga Jónssyni, gefur fóstursyni sínum, Eyjólf Björnssyni, í löggjöf alla jörðina Beigalda í Borgarhreppi og auk þess lausagóss,“ Jarðabréf frá 16. og 17. öld, 52.

Landkostir

Túnakort 1918: Túnið: 2.6 ha. Allt slétt. Garðar: 1230 fm.

1709: Afrétt ut supra [á Langavatnsdal í Réttarmúla]. Skógur til kolgjörðar og eldiviðar bjarglegur til þessa, nú að mestu eyddur. Torfrísta og stúnga næg og reiðingsrista fyrir heimilið. Móskurður til eldiviðar nægur, og brúkast jafnlega.“ JÁM IV, 365. Engjatak í landi Bóndhóls. JÁM IV, 365.

1840: „Vestan Gufá [...] Beigaldi stutta bæjarleið út frá Ölvaldsstöðum [...] er hann 12 hndr. að dýrleika, landlítil og landkostalétt jörð, þó hún hafi allgóðan flæðiengjaheyskap er hún öngum sérdeilis ókostum né áföllum undirorpin en hefur þó gengið töluvert af sér hvað tún og hús áhrærir í staðinn fyrir að batna. [...Bærinn] stendur á hæð. Flæðiengja- og beitarjörð en tún hefir fremur af sér gegnið.“ SSMB, 85, 111.

„Jörðin er ekki landmikil, og er mestur hluti landsins mýrar með lágum klapparholtum á milli, en suður frá túninu er flæðiengjaspilda „heimaengjar“, sem liggur með engi Krumshóla. Þá á jörðin engjaítak við Hvítá vestan við ós Gufuár, svokallaðan Beigaldahring. Þótti spilda þessi mjög grasgefin og heygóð. Jörðin hefur dálítill hlunnindi af laxveiði. Er þar um að ræða lítillsháttar veiði í Gufuá og netlögn í Hvítá, út frá Beigaldahring.“ BB III, 185.

„Í vestur frá Jókkustapa er Ekkjuholt, allhátt og fyrirferðarmikið. Það er á merkjum Beigalda og Brennistaða, en það er næsti bær vestan við. Ekki kann ég full skil á nafni þessu, Ekkjuholt. Einhverjar þjóðsögur munu vera til um, að ekkjur hafi verið bornar út úr landareigninni, en ansi finnst mér það ljót hugmynd,“ segir í örnefnaskrá. Ekkjuholt er náttúruleg klettaborg eða hvalbak á landamerkjum um 420 m SA við Brennistaði MH-104:001 og um 300 m suðvestan við Beigalda MH-103:001.

Ekkjuholt 025, horft til suðvesturs.

Holtið er náttúruleg klettaborg sem er um 140x65 m að flatarmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Borgin er 2-3 m á hæð og er hún hæst til norðausturs.

Engin ummerki um fornleifar sjást á svæðinu.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Beigaldi(b), 2

MH-104 Brennistaðir

1709: 40 hrd með Lækjarkoti MH-105. JÁM IV, 365.

1847: 40 hrd. bændaegn. „Sýslumaður telur 8 h. af dýrleikanum á hjáleigunni [Lækjarkoti].“ JJ, 128.

1873: 27.5 hdr. SSMB, 111.

[**1534**]: „Ögmundur biskup í Skálholti selr þeim hjónum Erlendi bónda Jónssyni og Guðnýju Torfadóttur jarðinar Lögmannsvelli á Landi, Holtsmúla, Hamra í Holtum, „Húsa“, Bryggjur og „Jarnlingstaði“ fyrir jarðirnar Ingvildarstaði og Reyki og þriðju jörð til í Skagafirði, og Brennustaði í Borgarfirði.“ DI IX, 694.

Bænhús var á jörðinni. JÁM IV, 365.

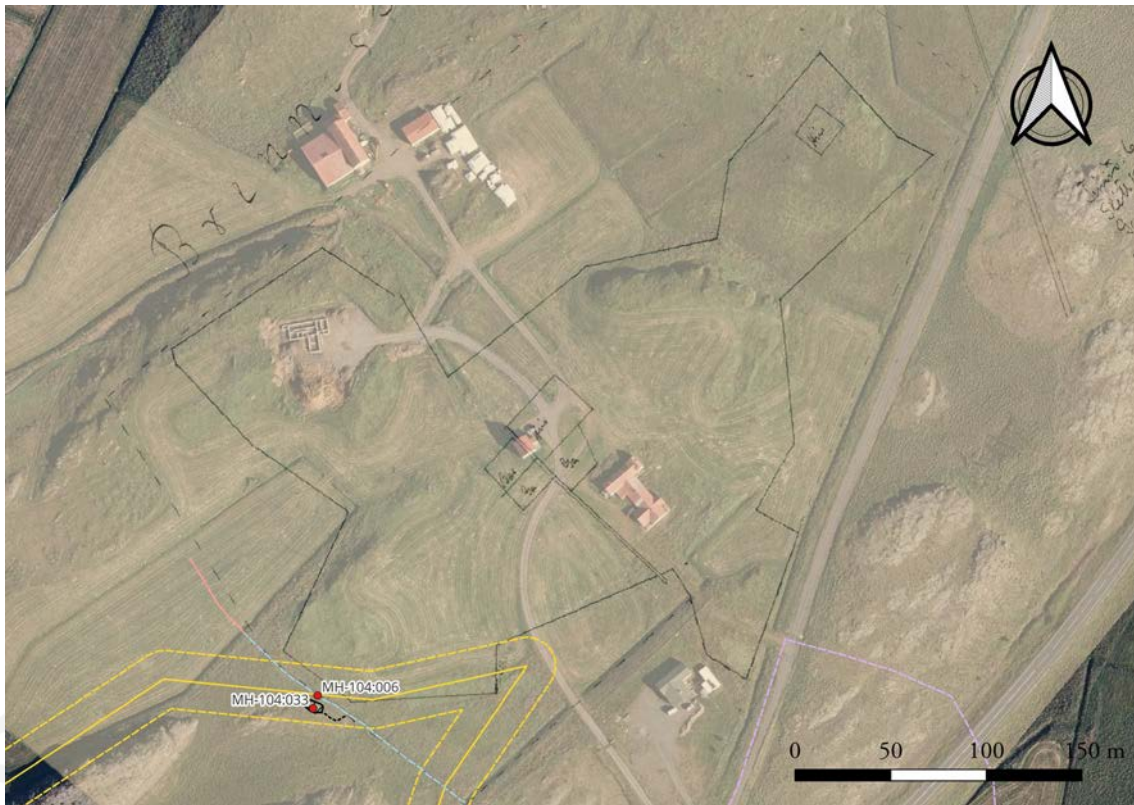
Landkostir

Túnakort 1918: Tún: 6.7 ha. Slétt: 12/13. Garðar: 888 fm.

1709: „Afrétt ut supra [á Langavatnsdal í Réttarmúla]. Skógur til kolgjörðar og eldiviðarstyrks nýttur til þessa, eyðist nú mjög. Torfrista og stúnga lök. Móskurður til eldiviðar bjarglegur. [...] Hætt er kvikfe fyrir leirtjörnum og foröðum, einkanlega vor og hasut, sem hefur skaði að orðið. Vatnsból slæmt, bregst um vetur í hrímfrostum, og er þá langt og erfitt vatns að afla í annara jarða land.“ JÁM IV, 366.

1873: „Brennistaðir [...] stendur á hæð. Flæðiengja- og beitarjörð, skógur nokkur.“ SSMH 111.

„Tvær engjaspildur tilheyra jörðinni utan landamerka hennar, flæðiengjaspilda vestan við Gufá og engjaspilda við Hvítá fyrir landi Bóndhóls. [...] Þeirri spildu [við Hvítá] fylgir hluti úr netalögn í Hvítá. [...] Árið 1911 var afsalað frá jörðinni til Borgarhrepps lóð undir skóla. Á þessari lóð var síðan byggt félagsheimili hreppsins, Valfell, en þar stendur spölkorn suðaustan við bæinn.“ BB III, 189.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Brennistaða MH-104 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

MH-104:006 renna túngarður

364190 458097

Á túnakorti frá 1918 er girðing merkt umhverfis túnið, að mestu utar en mörk túnsins eru teiknuð. „[G]irðing gripheld gerð af skurðum og gaddavír er um tún [...],“ segir í Fasteignamati 1916-1918. Skurður er þar sem girðing er merkt meðfram suðvesturhlið túns.

Túnið er slétt, í rækt en smáþýfi er utan marka túnsins. Nýrækt, afmörkuð skurðum er milli klettaása VSV við gamla heimatúnið.

Skurðurinn liggur norðvestur-suðaustur milli tveggja yngri og stærri skurða sem liggja norðaustur-suðvestur. Sá suðvestari þeim skurðum liggur á sama stað og girðing er teiknuð með suðausturhlið túns á túnakorti en hefur verið stækkaður. Sá norðvestari afmarkar nýrækt en handan hans

Skurður 006, horft til norðvesturs.

sést að gamli skurðurinn hefur náð lengra til norðvesturs, því á loftmyndum Loftmynda efh markar fyrir honum í túninu. Gamli skurðurinn er því alls greinilegur á um 196 m löngum kafla, en milli yngri skurðanna er hann um 146 m á lengd. Skurðurinn er líkast til handgraffinn og er í kringum 60 cm á dýpt. Hálffallnir girðingarstaurar standa á stöku stað upp úr norðausturbakka skurðarins.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 111

MH-104:033 tóft rétt

364188 458090

Lítill tóft er um 175 m suðvestan við Brennistaði MH-104:001 og um 235 m NNV við Vesturlandsveg 1.

Tóftin er í þýfðu graslendi fast norðan undir aflöngum kletti sem er um 60x15 m að flatarmáli, 1-1,5 m á hæð og snýr austur-vestur. Til norðurs og norðvesturs er stórþýfi.

Tóftin er samfallin en hefur verið hlaðin upp að klettinum sem þjónar sem suðurveggur hennar. Tóftin er um 9,5

m á lengd, um 6 m á breidd og snýr ASA-VNV. Hægt er að greina óljóst innanmál sem er um 3x1 m og 0,5 m á dýpt. Veggir eru útflettir, um 3 m á breidd og hæð þeirra að utan er <0,4 m. Engar hleðslur eða inngangur eru greinanleg. Kletturinn myndar náttúrlegan vegg til suðurs sem gefur vísbendingu um að hugsanlega hafi verið stærra hólf austan við tóftina en það er óljóst. Búið er að raska svæðinu með ræsiskurði um 4 m norðaustan við tóftina. Hér gæti hafa verið lítill rétt eða stekkur.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Tóft 033, horft til suðausturs með skurð 006 í baksýn.

MH-105 Lækjarkot

1709: 8 hdr. Bændaeign. JÁM IV, 366.

1847: „Sýslumaður telur 8 h. af dýrleikanum á hjáleigunni [Lækjarkoti].“ JJ, 128.

1873: 7.8 hdr. SSMB, 111.

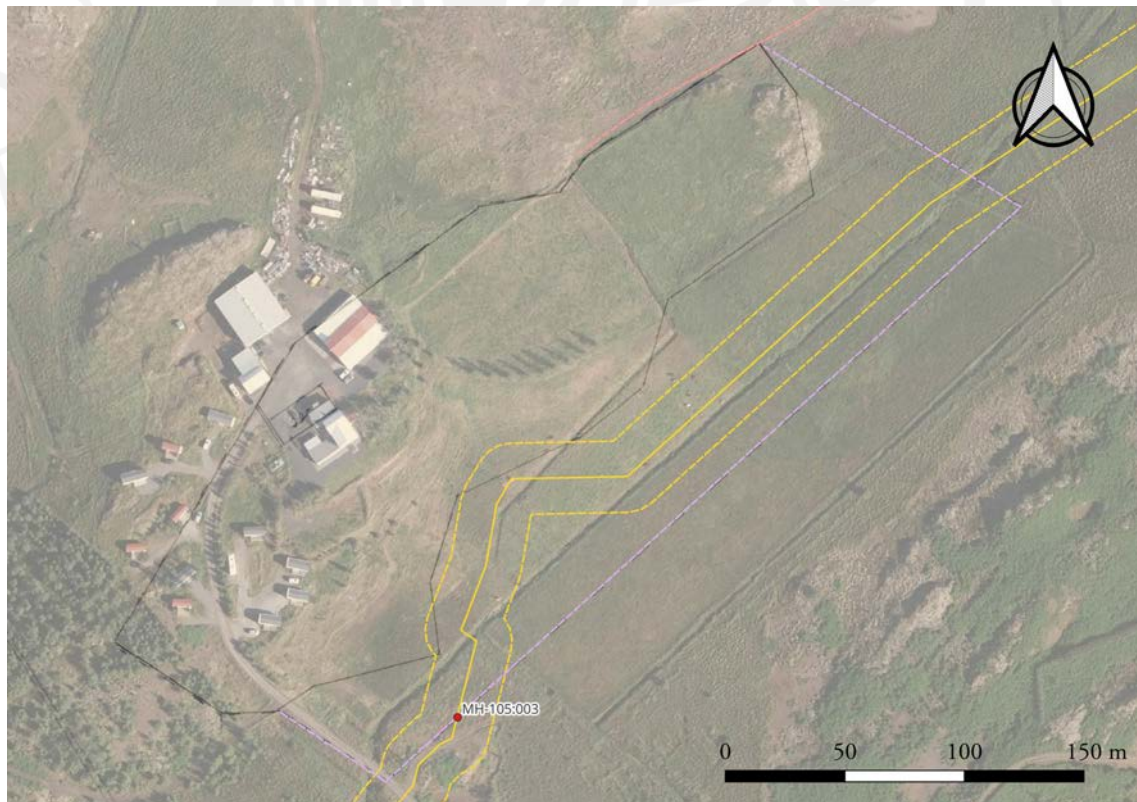
Hjáleiga frá Brennistöðum MH-104, taldist fimmtungur jarðarinnar. JÁM IV, 366.

Nýbýlið Holt var byggt úr landi jarðarinnar 1930. BB III, 211

Landkostir

Túnakort 1918: Tún: 2.2 ha. Allt slétt. Garðar: 444 fm.

1709: „Afrétt ut supra [á Langavatnsdal í Réttarmúla]. Skógur til kolgjörðar og eldiviðarstyrks nýttur til þessa, eyðist nú mjög. Torfrista og stúnga lök. Móskurður til eldiviðar bjarglegur. [...] Hætt er kvikfje fyrir leirtjörnum og foröðum, einkanlega vor og hasut, sem hefur skaði að orðið. Vatnsból slæmt, bregst um vetur í hrímfrostum, og er þá langt og erfitt vatns að afla í annara jarða land. [...] Kostir og ókostir er sem segir á heimajörðunni, nema landþröng er hjer meiri, því þetta kot liggur í fjarska við hagana, sem Brennistaðir brúka, og kaupir því ábúandi árlega haga fyrir xx álna toll af Hamarsmönnum.“ JÁM IV, 366-367.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Lækjarkots MH-105 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

1873: „Góður heyskapur og beit, nokkur skógur. Tún er æ að batna við rækt og jarðabætur. Bæjarleið suður þaðan á hól við Borgarfjörð.“ SSMB, 111.

Land býlisins er, auk túns norðan við bæjarhúsin, mýrar með stökum klapparásum, sem liggja vestur frá túninu. Þær hafa að mestum hluta verið ræstar fram.“ BB, 211.

MH-105:003 heimild um túngarð 363603 457686

Á túnakorti frá 1918 er girðing merkt umhverfis heimatúnið. Hún fylgir norðvestur- og suðvesturmörkum túns en liggur utar en túnið á öðrum hliðum. „[G]rjót-torf og vírgirðing um tún [...],“ segir í Fasteignamati 1916-1918. Aðeins suðausturhluti túngarðsins var athugaður á vettvangi.

Túnið er slétt og hafa skurðir verið grafnir um svæðið sem skipta því í nokkur stykki.

Ekki sjást ummerki um túngarðinn á yfirborði og hefur hann líklega verið sléttaður í tún. Á loftmyndum virðist garður sjást meðfram norðvesturhlið túns, en sá hluti garðsins var utan úttektarsvæðis 2025.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 112

MH-105:013 gata leið 363936 457992

„Bæjarleið suður þaðan [frá Lækjarkoti] á hól við Borgarfjörð,“ segir í Sýslu og sóknarlýsingum Borgarfjarðar. Á Herforingjaráðskorti frá árinu 1911 liggur gata af leið MH-651:004 til norðvesturs heim að Lækjarkoti MH-105:001 um 720 m austan við bæ 001. Gatan lá í hlykkjum meðfram klettaholtunum á þessu svæði, austur fyrir umfangsmikla mýrarfláka suðaustan bæjar. Norðaustan flákanna beygði gatan til VSV heim að bæ og lá hún

Gata 013, horft til NNW.

ofan og norður fyrir bæjarhúsin meðfram heimtúni þar sem hún tengdist tröð 002. Gatan lá áfram til VSV og beygði aftur niður til SSV við vesturenda heimatúns og tengdist vegi MH-

651:004 aftur um 620 m suðvestan við bæ 001. Við deiliskráningu árið 2025 var gatan skráð á tveimur stöðum um 430 m ANA og um 390 m SSV við bæ 001.

Gatan lá meðfram rótum lítt gróinna klettaholtanna sem umkringja Lækjarkot.

Leiðin hefur verið alls um 1,5 km á lengd en aðeins sjást ummerki um götuna til austurs frá bæ. Þar sést blanda af hestagötum og gömlum vegslóðum á svæði sem er 1,5-3 m á breidd og slóðinn er 0,2-0,4 m á dýpt. Engar skýrar hleðslur eru sjáanlegar í vegslóðanum sem hefur líklega aldrei verið farinn með jarðýtu eða hlaðinn upp. Til SSV frá bæ er búið að planta barrtrjám, slétta tún og grafa ræssiskurði svo ekkert sást til götuleifa á því svæði.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SSMB, 111; Túnakort 1918; Herforingjaráðskort 26NA; AMS28_2-1_075

MH-109 Kárastaðir

1703: Hjáleiga í byggð samkvæmt manntali Þjóðskjalasafns Íslands.

1709: 15 hdr. Bændaeign. JÁM IV, 371.

1801: Kárastaðir í byggð í Borgarsókn samkvæmt manntali vesturamts, 25.

1835: Í byggð samkvæmt manntali Þjóðskjalasafns Íslands.

1840: Kárastaðir, eru þeir hjáleiga, 15 hndr. [...] byggð af Borgar heimalandi. SSMB, 86.

1845: Kárastaðir í byggð í Borgarsókn samkvæmt manntali vesturamts, 30.

1847: 15 hdr. Bændaeign. JJ, 129.

1873: 11.7 hdr. SSMB, 111.

Hjáleiga frá Borg, talin fjórðungur jarðarinnar. JÁM IV, 371.

„Borgarnes var hluti Borgarhrepps þar til 1913, þegar hreppnum var skipt og Borgarnes varð sjálfstætt hreppsfélag. Þá var landrými Borgarness ákveðið, viss hluti úr landi Borgar [MH-109], sem takmarkaðist af Grímólfskeldu að ofan og Engjaási að vestan, Innan þessa lands voru Kárastaðir, sem þá fylgdu Borg, en voru nýttir frá Suðurríki [MH-111], afbýli Borgar. [...] Kárastaðir færðust til Borgarhrepps 1913. [...] Árið 1929 var skipt úr Kárastöðum, austast úr landinu, 45 ha landspildu og byggt á henni nýbýlið Bjarg. Síðar var það, sem eftir var af landi Kárastaða austan þjóðveg, lagt til Bjargs. Árið 1976 var seld úr jörðinni til Borgneshrepps landspilda, þar sem nú hefur verið byggt iðnaðarhverfið Sólbakki. Þá tók Flugklúbburinn Kári á leigu 6 ha spildu úr landi Kárastaða árið 1986, þar sem klúbburinn hefur nú byggt flugvöll. [...] Á árunum 1893-1909 voru Kárastaðir að öllu eða einhverju leyti nýttir frá Borg, en jafnframt var þar húsfólk eða bændur. Jörðin lá undir Suðurríki 1909-1926. Þó var lengstum fólk í húsunum.“ BB III, 333, 344.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún 2,9 ha. Slétt: ekkert. Garðar: 550 m². 1840: Þar er sæmileg útigangsbeit fyrir fé en ofur heyskaparlítið, SSMB, 86.

1709: „Afrjett á Lángavatnsdal [...] Raftviðarskógur fer mjög til rýrðar, til kolgjörðar og eldiðviðar er hann enn nú nægur. Torfrista og stúnga viðsæmandi. Móskurður til eldiviðar nægur. [...] Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum og holgryfjulækjum, og verður oftlega til stórskaða. Ekki er óhætt húsum og heyjum fyrir stórviðrum. [...] Kostir og ókostir sem segir um heimajörðina [sjá 110], að fráteknunum ítökum, nema vatnsból, það er hjer mjög erfitt.“ JÁM IV, 371.

1873: „Góð heyskapar- og hagajörð, skógur - tún hefir bætt verið.“ SSMB, 111

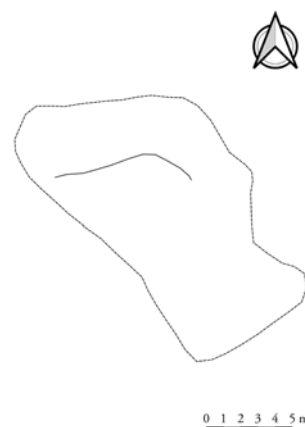
„Land Kárastaða var ekki ýkja stórt. Meginhluti þess er mýrar og flóar, sem mela- og klapparholt skipta í misjafnlega breið sund.“ BB III, 344.

MH-109:022 þúst beitarhús

360777 455023

Óljós þúst er um 440 m NNV við Kárastaði 001.

Þústin er fast norðaustan undir lágum klettás sem liggur norðaustur-suðvestur. Þústin er í þýfðu, grænu graslendi með rofabarð til norðausturs og ruddan malarslóða til norðurs og norðvesturs.

Þúst 022, horft til suðvesturs á ljósmynd.

Á loftmynd frá 1945 virðist hugsanlega hafa verið kassalaga, um 25x18 m aðhald fast undir ásnum á þessum stað. Í dag (2025) er þar óljós, hálfkassalaga þúst sem er um 16x9 m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Ekki er hægt að greina skýrar vegghleðslur en hugsanlega eru leifar af útveggjum til norðurs og vesturs, 0,2-0,5 m á hæð og 1,5-2 m á breidd. Inn í þústina að norðaustanverðu er rofabarð. Líklegt er að tóft hafi verið nokkuð aflöguð þegar malarslóði er ruddur framhjá henni að norðanverðu. Ekki er hægt að greina skýrt innanmál eða inngang á yfirborði.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS28_2-1_075

MH-109:023 náma mógrafir

360736 454777

Óljósar mógrafir eru um 250 m norðvestan við Kárastaði MH-109:001.

Á þessu svæði er flatlend og þýfð, deig mýri, gróin grasi og víðihríslum. Fast til norðvesturs og suðvesturs eru löng náttúruleg klettaholt sem snúa norðaustur-suðvestur.

Mógrafasvæðið er vel grasigróið, um 30x25 m að flatarmáli og snýr NNV-SSA. Hægt er að greina a.m.k. 4-5 óljósar kassalaga mógrafir sem eru 1-2 m á breidd og a.m.k. 2-6 m á lengd. Botn þeirra er sléttur og 0,2-0,5 m djúpur. Ekki er hægt að greina þessar grafir á loftmynd af svæðinu árið 1945, mögulega aðeins vegna takmarkaðra myndgæða, en þær eru sjáanlegar á loftmynd frá 1975.

Mógrafir 023, horft til suðausturs.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS28_2-1_075; Loftmyndasjá LMÍ

MH-110 Borg

1695: 60 hdr. Bændaeign. OILR, 154.

1707: 60 hdr. Bændaeign. JÁM IV, 369.

1847: 40 hdr. 1847. Bændaeign. JJ, 129.

Jörðin er nefnd í Landnámu: „Hann [Skalla-Grímr] nam land útan frá Selalóni ok et efra til Borgarhrauns ok suðr allt til Hafnarfjalla, herað allt svá vítt sem vatnföll deila til sjóvar. Hann reisti bæ hjá vík þeirri er kista Kveld-Úlfs kom á land, ok kallaði at Borg, ok svá kallaði hann fjörðinn Borgarfjörð.“

Í Egils sögu segir: „Þorsteinn Egilsson tók skírn, Þá er kristni kom á Íslandi, ok lét kirkju gera at Borg.“ ÍF II, 299.

Í Laxdælu segir: „Þorsteinn Egilsson hafði gera látit kirkju at Borg. Hann flutti lík Kjartans heim með sér, og var Kjartan at Borg grafinn; þá var kirkja nývígð ok í hvítavoðum.“ ÍF V, 158.

Fyrir 1202: Bersi prestu hinn auðgi Vermundarson bjó þar, tengdafaðir Snorra Sturlusonar. Íslendingasaga, Sturl, 188, 210.

Um 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 10.

1322: „brann kirkia at Borgg aa Myrum.“ Konungsannáll, IA 152.

[**1354**]: „Michalskirkia at borg ä myrum ä xx hundrad j heimalanndi. [...] þangad liggia ix bœir ad tyvnndum oc lysitollum oc half tyunnd af olvalldastodum. þar skal vera prestur oc diäkn.“ Máld DI III 88 [mögulega Kolbeinn Þorgilsson sem kemur við bréf gert í Borgarfirði 18.5.1417 og væri þetta þá viðbót frá þeim tíma].

[**1394**]: „Michaelskirkia ad Borg a myrum a xxc j heimalande.“ Hítardalsbók DI III, 225.

1397: „a xxc j heimalanndi. Pangad liggia xij bæer ad tiundumm oc lysitollumm oc half tiund af Olvalldastodumm. Þar skal vera prestur oc diakn.“ Máld DI IV, 187-188.

14. maí 1512: „Vier stephan med gvdz nad biskup j skalhollte giorvm godvm monnum kvnnigt med þessv vorv opnv brefi. at vier hofvm bytt med vigfvs bonda þordarson kirkivnar vegna a borg a myrvvm j svodan mata ad greindvr vigfvs bondi feck kirkivne til evenligrar eignar alla jordena þiodstade [Þursstaði] er liggur j borgar kirkiv sokn sem er .xij. c ad dyrleika og þar til x.c j gvfvfit. hier firir gafvm ver adr greindan vigfvs bonda kvittan vm. xx.c frid af instedvne. en hier til skyllde hann leggja kirkivne. xx. malnytv kvgillde. x. kyr og. lx. asavdar og skyllde þetta hennar evenlig jnnstæda vera ad avk þeirra xx.c sem hvn a i heimalande.“ DI VIII, 378-379.

[**fyrir, um og eftir 1512**]: Listi yfir gjafir til kirkjunnar á Borg. DI VIII, 380.

1575: Máld DI XV, 618.

1619: „Þorleifur Bjarnason telur syni sínum, Oddi, hundrað hundaða í þessum jörðum: Borg í Borgarfirði, 80 hndr.“ Jarðabréf frá 16. og 17.öld, 47.

1703 og 1835: Í byggð samkvæmt manntölum Þjóðskjalasafns Íslands.

1801: Borg í byggð í Borgarsókn samkvæmt manntali vesturamts, 26.

1845: Borg í byggð í Borgarsókn samkvæmt manntali vesturamts, 25.

27. febrúar 1880: Álfartungusókn lögð til Borgar; (PP, 135) [lög]

„Þessari jörðu er sundur skift í þrjá bæi, sem eru annar í úthögum, annar við heimatúnið [...].“ JÁM IV, 369

Árið 1703 eru þrjár hjáleigur með jörðinni: Kárastaðir MH-109, Suðurríki MH-111:001 og Klaufarkot MH-110:021, þá í eyði. JÁM IV, 369-372.

Í Byggðum Borgarfjarðar III segir: „Borg á Mýrum er landnámsjörð Skallagríms Kveldúlfssonar. Jörðin hefur ávallt verið höfuðból og kirkjustaður frá fyrstu árum eftir kristnitöku. Frá 1849 hefur jörðin verið prestssetur.“ BB III, 187.

Í Sýslu- og sóknalýsingum segir: „Því næst kemur svo sem hálfa stekkjarleið út frá Kárastöðum [MH-109] landsnámsjörðin Borg og hjáleigan Suðurríki [MH-111] er stendur þétt við Borgarfjörð sem tekur nafn af henni, svo að flæðir upp í túnlækin; er Borg með hjáleigunum Suðurríki og Kárastöðum 60 hndr. að dýrleika.“ SSMB, 86.

Í Byggðum Borgarfjarðar III segir: „Borgarnes var hluti Borgarhrepps þar til 1913, þegar hreppnum var skipt og Borgarnes varð sjálfstætt hreppsfélag. Þá var landrými Borgarness ákveðið, viss hluti úr landi Borgar [MH-109], sem takmarkaðist af Grímólfskeldu að ofan og Engjaási að vestan, Innan þessa lands voru Kárastaðir [MH-109], sem þá fylgdu Borg, en voru nýttir frá Suðurríki [MH-111], afbýli Borgar.“ BB III, 333.

Landkostir

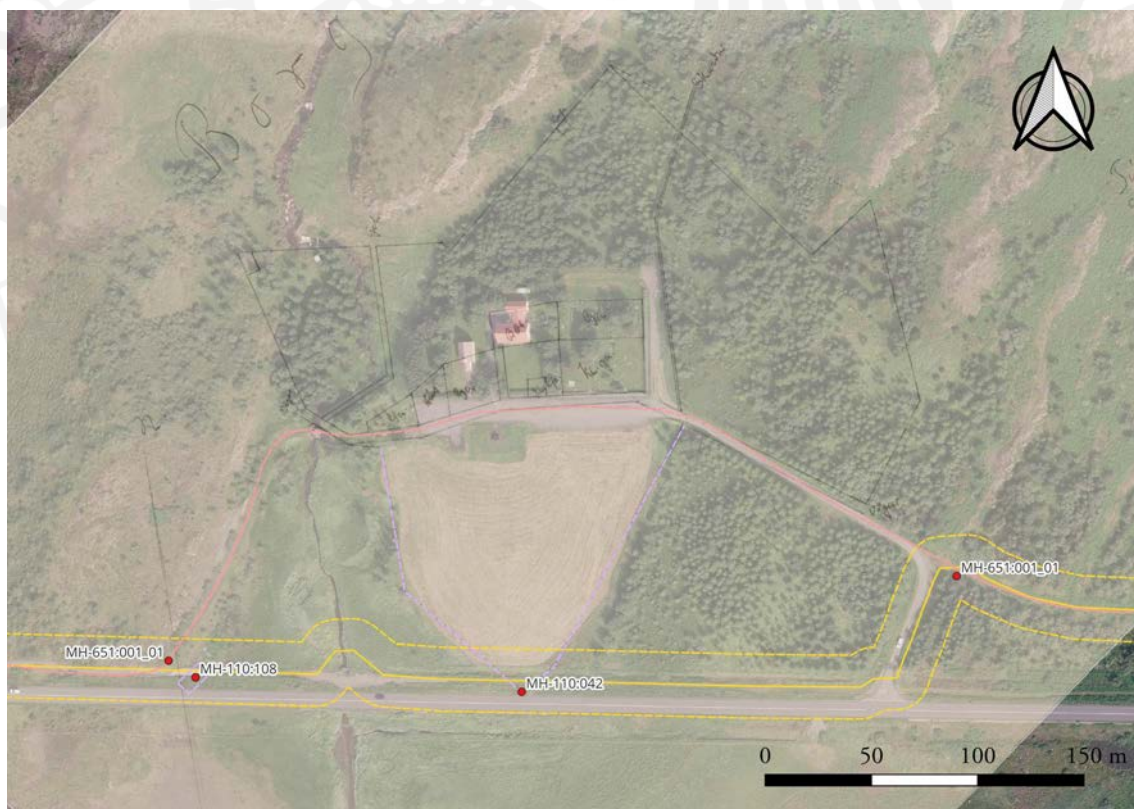
Túnakort 1917: Tún 4,4 ha. Sljett 2/7. Garður 1560 m².

1709: „Fóðrast kann vi kýr, i hestur til gjafar, xxiiii lömb, l ær, x hestar á útigangi, bjarglausir ef að herðir. Afrjett á Lángavatnsdal [...] Raftviðarskógur fer mjög til rýrðar, til kolgjörðar [035] og eldiðviðar er hann enn nú nægur. Torfrista og stúnga viðsæmandi [034]. Móskurður til eldiviðar nægur [031]. Eggver í Borgareyjum lítilsháttar. Dúntekja er ekki yfir fjórðung á ári. Lundatekja og fiðurtekja brúkast ekki til gagns. Selveiðivon í ítaki því, sem kirkjan á [...] þar sem Selsker heitir; brúkast lítt. Laxveiði á jörðin í Norðurá [...] Hún er nú ekki að gagni í margt ár. Engjaítak á jörðin í Hamarsengi [...] Engjatak á Gufufit [...] Það brúkast árlega.

Heimaengið er mjög fordjarfað og nær ónýtt í 14 ár [...] Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum og holgryfjulækjum, og verður oflega til stórskaða. Ekki er óhætt húsum og heyjum fyrir stórviðrum. Heimræði er ekki öðruvíis en sagt er um Einarsnes.“ JÁM IV, 369-371.

Í Byggðum Borgarfjarðar III segir: „Land jarðarinnar er að mestum hluta votir flóar, sem allháir klapparásar með stefnu frá norðaustri til suðvesturs skipta víða í flóasund. Norðan til í landinu, fjær bæjarhúsunum, er víða birkikjarr í ásunum. Borgareyjar, tvær eyjar í miðjum Borgarfirði, allfjarri landi, heyra undir jörðina. Þar munu áður hafa verið allmikil hlunnindi af fugla- og selveiði, en eru nú lítið sem ekkert nýtt.“ BB III, 187.

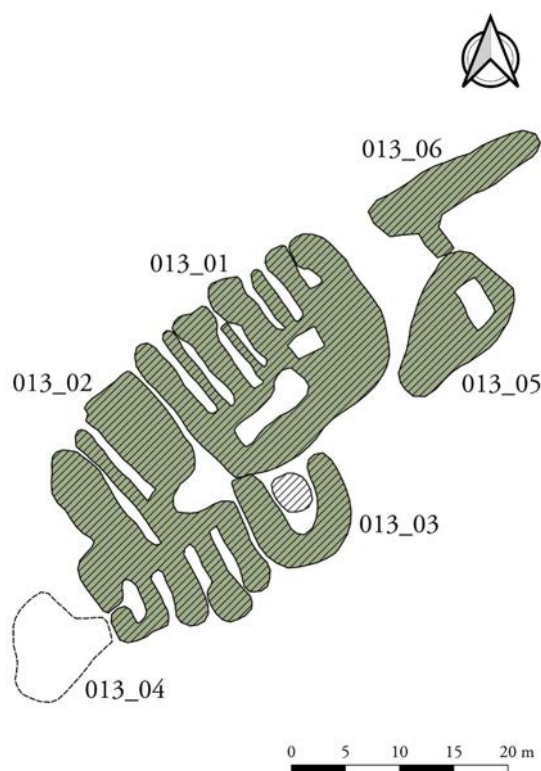
Í Sýslu- og sóknarlýsingum Mýrarsýslu segir: „Heyskapur er víður, rýr og ónógur en fjárbeit nóg og góð, skógur. Tún hefir batnað við sléttanir. Skammt suður úr túni.“ SSMB, 111. Þar segir einnig: „Hún er sæmileg landkostajörð að því sem beitoland áhrærir vetur og sumar fyrir sauðfénað en heyskapur er hvörtki mikill né góður, votsöm jörð er Borg, þó ókostalítill og liggur ekki undir sérlegum skemmdum eða áföllum þó hún töluvert hafi af sér gengið eins og aðrar jarðir hér, einkum hvað túnin og húsaviðhaldið áhrærir.“

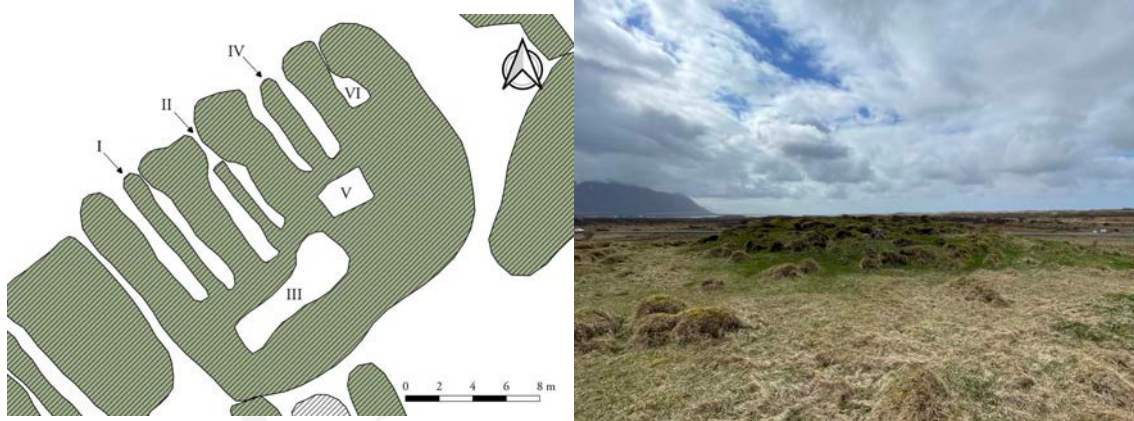
Kort sem sýnir hnitsett túnakort Borgar MH-110 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

„[...] þessi hæð heitir Múli. Vestan við hana, ofan við þjóðveg vestur að Beitarhúsum, er ekki um nein örnefni að gera [...] Vestan við Beitarhús er svo ás, er vegurinn snarbeygir um,“ segir í örnefnalýsingu. „Kelda er fyrir sunnan Borgarhús, og milli Hríshóla og Ölduhryggs [...] sem heitir Húsakelda,“ segir í örnefnalýsingu. Umfangsmikil tóftaþyrping er um 1,26 km norðvestan við Borg MH-110:001 og um 20 m norðaustan við Snæfellsnesveg 52. Merkt er inn hús á þessum stað á herforingjaráðskorti frá árinu 1911 og rústirnar sjást óljóst á loftmynd frá árinu 1945 en virðast fallnar úr notkun fyrir þann tíma. Staðurinn var fyrst skráður á vettvangi árið 2008 en var heimsóttur aftur árið 2025 og var lýsing þá endurskoðuð. Við skráningu 2025 bættist nokkuð við minjaskráningu á þessu svæði. Rústasvæðið er alls um 70 m á lengd, um 30 m á breidd og snýr norðaustur-suðvestur. Hægt er að sjá a.m.k. fjögur sambyggð beitarhúsmeð tveimur hlöðum (tóft 01), ásamt leifum af fjórum öðrum eldri tóftum (02-05) og eitt hugsanlegt garðlag (06), en aðeins tóft 01 var skráð árið 2008. Líklega hafa eldri tóftir verið rændar hleðslugrjóti til að byggja upp yngstu tóftir 01. Miðað við fjölda og gerð tófta er ekki útilokað að einhvern tíman hafi verið einnig verið búið á þessum stað. Tóftaþyrpingin er á háum klettaás um 10 m ofan og norðaustan við Snæfellsveg 52. Ásinn er grasigróinn, snýr norðaustur-suðvestur og eru tóftirnar efst í suðvesturenda hans þar sem hann er 3-4 m á hæð. Stutt er niður í klett undir yfirborði því jarðvegshula er þunn á þessu svæði.

Hleðslur beitarhúsatóftar 01 sem skráð var 2008 sjást ennþá mjög vel en þær eru þó teknar að síga og búið er að troða þær nokkuð niður. Hæð veggja er um 0,5-1,2 m. Tóftin er um 20 x 18 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Gengið var inn að norðvestan. Tóftin er hlaðin úr torfi og grjóti, grasi gróin en grjót sést víða að innanverðu. Garðaundirstöður eru enn mjög skýrar en ekki er hægt að sjá hvort hlöður (III og V) voru niðurgrafnar. Hólf I er vestast. Það er fjárhús með garða í miðju, um 9 x 2,5 m að stærð (norðvestur-suðaustur), opið til

Minjasvæði 013.

Beitarhús 013_01, horft til suðvesturs á ljósmynd.

norðvesturs. Garðinn er grjóthlaðinn en gróinn, um 8,5 x 1 m að stærð og 20 cm á hæð. Hólf II er norðaustan við hólf I. Það er einnig fjárhús með garða í miðju, um 7 x 2,5 m að stærð (norðvestur-suðaustur), með op á miðri norðvesturhlið. Garðinn er sömuleiðis grjóthlaðinn, um 5,5 x 1 m að stærð og 30 cm á hæð. Hólf III er hlaða aftan (suðaustan) við hólf I og II. Hún er um 8 x 2 m að stærð (norðaustur-suðvestur). Ekki er greinilegur inngangur í hlöðuna.

Annað fjárhús með garða, hólf IV, er norðaustan við hólf I. Það er um 6 x 3 m að stærð (norðvestur-suðaustur), opið til norðvesturs. Garði í miðju er um 6 x 1,5 m að stærð og 20 cm á hæð. Hólf V er hlaða suðaustan við hólf IV. Hún er um 3 x 2 m að stærð (norðaustur-suðvestur). Ekki er greinilegur inngangur í hlöðuna.

Beitarhústóft 013_01, hólf IV og V, horft til norðvesturs.

Hólf VI er norðaustan við hólf V. Það er um 2,5 x 1,5 m að stærð (norðvestur-suðaustur) með op á miðri norðvesturhlið. Í skráningu 2008 voru skráð tvö hólf að auki sem ekki sáust skýrt við skráningu 2025. Hólf VII (nefnt D árið 2008) var suðaustan við hólf V. Það var um 2 x 2 m að innanmáli en ekki var greinilegt op á hólfinu.

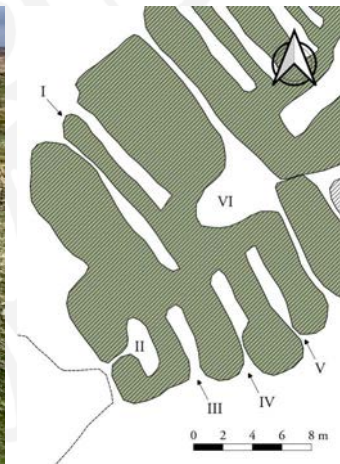
Hólf VIII (nefnt B árið 2008) var suðaustan við hólf V og VII. Það var um 7 x 3 m að innanmáli (norðaustur-suðvestur). Ekki var greinanlegt op á hólfinu.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Borg, 1; Herforingjaráðskort 26 NA; AMS28_2-1_074

Um 1 m suðvestan og samsíða tóft 01 er tóft 02 og er skýr rás eða stígur á milli húsveggjanna. Tóft 02 er um 24 m á lengd, um 16 m á breidd og snýr norðvestur-suðaustur. Í tóftinni er hugsanlega hægt að greina sex hólfi I-VI, eitt stórt sem er opið til norðvesturs (I), eitt til suðvesturs (II), þrjú til suðausturs (III-V) og eitt til norðvesturs (VI). Þetta er þó gróf túlkun þar sem búið er að troða nokkuð niður veggi eldri bygginga og eru þeir því útflattir og teknir að hlaupa í stórar þúfur. Almennu eru veggir aðeins 0,2-0,5 m á hæð og 1-3 m á breidd og ekki hægt að greina skýrar hleðslur. Hólf I hefur líklega verið eldra beitarhús en garðaundirstaða þess er enn nokkuð augljós fyrir miðju hólfi (um 0,5 m á hæð, 9,5 m á lengd). Hólf I er 10-12 m á lengd, og um 4 m á breidd að innanmáli. Hólf II er í suðvesturhorni

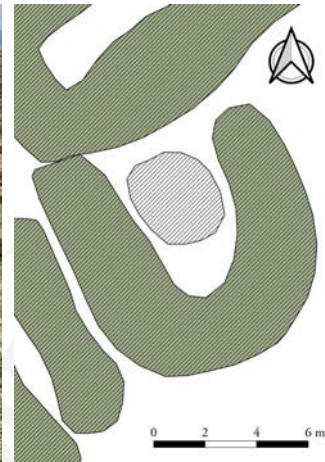

Beitarhús 013_02, horft til NNV á ljósmynd.

tóftar og gæti hafa verið gengið inn í það að suðvestanverðu. Hólfið hefur verið um 4x2 m að innanmáli. Samsíða hólfi II til norðausturs eru svo hólfi III-V sem líklega hafa verið opin til suðausturs. Ekki er útilokað að hólf II hafi einnig verið opið í þá átt en inngangur hafi fallið saman. Hólfín eru nokkuð svipuð að innanmáli eða 4-6x1,5-2 m og snúa öll norðvestur-suðaustur. Hér gætu hafa verið útihús en einnig gæti hér hafa verið býli. Hólf VI er svo milli hólfa I og IV-V. Það er lítið annað en U-laga bogi inn í tóftina til suðvesturs sem er opin til norðausturs, og um 5x3 m að innanmáli. Hlutverk er óþekkt en hér gæti hafa verið hlaða fyrir hólf I.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Beitarhús 013_03, horft til ANA á ljósmynd.

Fast norðaustan við tóft 02 er tóft 03. Hún er mjög illa farin og þýfð og í miðju hennar er hringlaga grjóthrúga. Tóftin er um 9,5 m á lengd, um 8 m á breidd og gæti hafa verið opin til norðvesturs. Innanmál hefur verið um 6x4 m en hlutverk er óljóst. Veggir eru signir og <0,5 m á hæð.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

MH-110:013_04 þúst óþekkt

359272 455040

Tóft eða þúst 04 er um 0,5-1 m suðvestan við tóft 02. Á þessum stað er gróflega kassalaga þúst (9 m á lengd/8 m á breidd) sem gæti hafa verið hús á einhverjum tímapunkti en er nú mjög stórþýft upphleypt svæði (0,2-0,5 m) þar sem ekki er hægt að greina neitt skýrt innanmál eða inngang

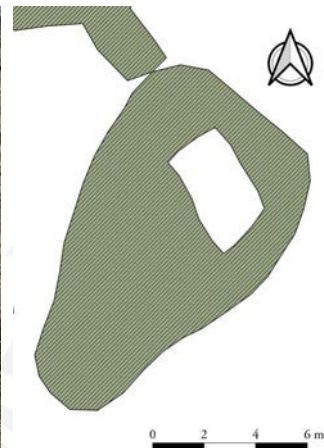
Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Tóft 013_04, horft til suðvesturs.

MH-110:013_05 tóft óþekkt

359310 455070

Tóft 013_05, horft til suðausturs á ljósmynd.

Tóft 05 er 1-2 m norðaustan við tóft 01. Tóftin er um 8,5x8 m að utanmáli og einnig mjög þýfð, en hægt er að greina eitt skýrt kassalaga innanmál (4x3 m) sem snýr norðvestur-suðvestur, þó inngangur sé horfinn í þúfur. Líklega hefur verið gengið inn að norðvestanverðu en veggir eru niðurtroðnir og stórþýfðir, 0,2-0,4 m á hæð og 2-3 m á breidd.

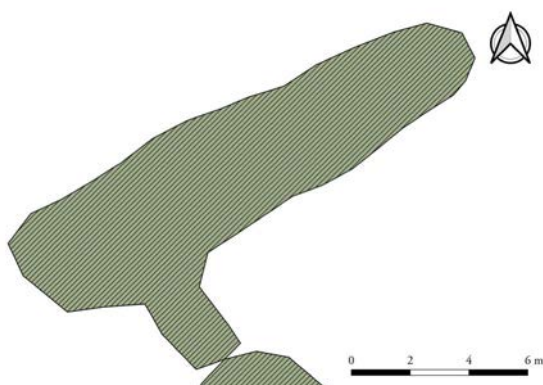
Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

MH-110:013_06 garðlag óþekkt

359308 455083

Að lokum er óljóst garðlag 06 sem er um 17 m langt og liggur norðaustur-suðvestur í línu við norðvesturhlið tóftar 01 um 2-3 m norðaustar. Garðlagið er útflatt og vel grasigróið, 0,2-0,4

Garðlag 013_06, horft til norðausturs á ljósmynd.

m á hæð og 2-3 m á breidd. Engar grjóthleðslur eru greinanlegar. Hugsanleg hefur garðlagið tengst austurhorni tóftar 05, en það er mjög óljóst.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

MH-110:017 hleðsla óþekkt

359919 454252

Upphlaðinn ferningur er á holti um 380 m vestan við bæ 001 en um 20 m ofan (norðan) við þjóðveg (Ólafsvíkurveg). Mannvirkið var fyrst skráð árið 2008 en var heimsótt aftur árið 2025. Engu er við fyrri lýsingu að bæta.

Hleðslan er á mosagrónu klettaholti og sést vel frá þjóðveg. Hún er fremst á háholtinu.

Hleðsla 017, horft til norðausturs.

Um er að ræða einkennilegt mannvirki og er ómögulegt að segja nokkuð um hlutverk þess eða aldur. Ekki kannaðist Þorbjörn Hlynur Árnason, heimildamaður, við mannvirkið. Hleðslan er 3 x 1,5 m að stærð og 0,3-0,4 m á hæð. Öll er hleðslan hlaðin í sömu hæð og steinar hennar eru skúfum vaxnir. Ofan á hleðslunni, í miðju hennar er gróin grasrönd, um 40 cm breið. Að öðru leyti er mannvirkið alveg úr steini.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Borg, 3.

MH-110:042 garðlag túngarður

360279 454169

„[G]ripagirðing fyrir túni [...],“ segir í Fasteignamati 1916-1918. Árið 2008 var hlaðið garðlag sem líklega eru leifar af túngarði skráð norðan bæjar. Það sést vel fyrir ofan (norðan) tún á Borg frá stekksnum 043 í átt að bæ 001. Garðlagið endar um 140 m NNA við bæ 001. Árið 2025 var suðurendi túns athugaður á vettvangi en ekki sést til til garðsins á þeim slóðum. Garðurinn liggur að mestu í nokkuð brattri hlíð Borgarbrekku en hverfur í flatlendið fyrir neðan. Þar er gróinn skurður í framhaldi af garðinum. Á flatanum er mikill grasvöxtur og trjárækt en ekki hefur verið plantað í næsta nágrenni garðsins.

Sunnan bæjar er tún enn í rækt en trjám hefur verið plantað fast austan og vestan þess. Snæfellsnesvegur liggur fast sunnan túns og hefur sneitt af suðurhorni túnsins miðað við teikningu á túnakorti 1918.

Garðurinn norðan bæjar er beinn og um 40 m langur. Hann snýr norðaustur-suðvestur og nær frá Borginni. Garðurinn er grjóthlaðinn, 1,5 m á breidd en 0,2 m á hæð.

Engin ummerki fundust um túngarð sunnan bæjar árið 2025 og hefur hann horfið vegna sléttunar og vegagerðar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna trjáræktar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 117

MH-110:108 heimild óþekkt 360125 454176

Á loftmynd frá 1945 virðist bygging hafa verið fast neðan og suðaustan við veg MH-651:001, um 220 m suðvestan við Borg MH-110:001.

Húsið stóð líklega í brekku fast suðaustan undir lágum kléttaás sem liggur NNA-SSV framhjá Borg að vestanverðu. Á þessum stað eru malargöngustígur og malbikaður Snæfellsvegur 52.

Á loftmynd virðist húsið hafa verið 13 m á lengd, um 8 m á breidd og snúið norðaustur-suðvestur. Ekkert sést til fornleifa á svæðinu vegna vegagerðar og rofs, og virðist mannvirkið þegar farið undir veg á loftmynd 1956. Taka verður fram að ekki eru til heimildir um hús á þessum stað svo að er ekki útlokað að það sem sést á loftmynd sé klettur sem nú er horfinn, en þessu er leyft að njóta vafans hér til að halda þessum upplýsingum til haga, þar sem allar minjar eru líklega horfnar vegna vegagerðar á þessum stað hvort eð er.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS28_2-1_075; DMA03-00643

MH-112 Þursstaðir

1709: 12 hdr. Borgarkirkjueign. JÁM IV, 372.

1873: 9.4 hdr. SSMB, 112.

Jarðarinnar er getið í Landnámu: „Þóri þurs og Þorgeiri jarðlang ok Þorbjorgu stöng, systur þeirra, gaf Skalla-Grímur land upp með Langá fyrir sunnan; bjó Þórir á Þursstöðum [...].“ ÍF I, 90-91.

Svipuð frásögn er í Egilssögu en þar segir: „Þóri þurs og þeim bræðrum gaf hann land upp frá Einkunnum ok it ytra með Langá; Þórir þurs bjó á Þursstöðum.“ ÍF II, 74.

1512: Jarðarinnar er getið í máldaga Borgarkirkju, samkvæmt viðbót Odds biskups eignaðist Borgarkirkja jörðina 14. maí 1512. DI VIII, 379-380.

Árið 1965 var byggt íbúðarhús skammt norðan við bæjarhús jarðarinnar og stóð til að byggja þar nýbýli en af því varð ekki. BB III, 223.

Á Þursstöðum bjó um miðja 19. öld Eiríkur Bjarnason sem var þjóðfrægur fyrir sérvisku sína og sérkennilegt háttarlag. Borgfirzk blanda III, 207-218.

Landkostir

Túnakort 1918: Túnastærð 1918: 3 ha, 1/2 sléttað. Garðar 320 m².

1709: „Afrjett ut supra. Torfrista og stúnga nýtandi. Móskurður nægur. Hrísrif mætti verið nokkuð lítið, brúakst ei. Eggver í tveimur sjávarhólmum og dúnteæku þar má varla telja, því naumlega fæst fjórðungur dúns á ári. Heimræði má hjer vera með stórerfiði, og verður þó að sæta sjávarföllum frá landi og til með háflæði. Engi ekkert, nema það sem frá jörðinni Borg er lagður fjórðungur ítaksins á Gufufit til þessarar jarðar, og er langt að sækja. Landþröng er mikil og nýtur ábúandi góðvildar nábúa sinna. Hætt er kvikfé við sjáfarflæðum” JÁM IV, 372.

1873 er allt túnið ssagt sléttað, SSMH, 112.

Samkvæmt Borgfirzkri blöndu III var Eiríkur Bjarnason sem bjó á Þursstöðum á 19. öld mikill sléttunargarpur. Þar segir (bls. 216): „Hann [Eiríkur] hafði að miklu leyti lokið við að slétta allt tún ábúðarjarðar sinna, áður en nokkur annar þar í kring tók af sjálfsdáðun að rækja þetta starf.“

Í Byggðum Borgarfjarðar III segir (bls. 223): „Land Þursstaða er að mestum hluta votir flóar, sundurskornir af gróðurlitlum klapparásam. Nyrst og vestast í landinu er lítilsháttar kjarr en austast sendnir bakkar við Borgarvog. Nokkuð af landinu er sæmilega fallið til ræktunar. Veruleg hlunnindi af laxveiði fylgja jörðinni og hefur hún rétt til að hafa laxalagnir í sjó.“

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Þursstaða MH-112 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

MH-112:008 *Bólholt* örnefni kvíar 356994 454979

„Upp með Háflæk, þar sem Tungulækur kemur í Háflæk, er holt með brekku sunnan í, er heitir Bólholt,“ segir í örnefnaskrá. Örnefnið gæti bent til kvía. Bólholt er um 2,2 km NNV við bæ 001 og 430 m NNV við mógrafir 021. Aðeins syðsti hluti Bólholts er innan úttektarsvæðis 2025 en líklega hafa kvíarnar verið við rætur holtisins.

Bólholt er hálfgróið klettaholt. Mosi er áberandi efst á holtinu en hlíðarnar eru meira grýttar. Umhverfis holtið er vel gróið deiglendi

Engin ummerki um kvíar sjást á yfirborði innan úttektarsvæðis 2025.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Þursstaðir, 1

MH-112:023 hleðsla óþekkt

357847 453382

Grjóthlaðin hleðsla er um 430 m norð-vestan við bæ 001 og 30 m vestan við núverandi heimreið að bænum.

Hleðslan liggur á litlum en grónum kletti sem er umhverfis ræktuð tún.

Hleðslan er um 3 m á lengd og liggur samsíða klettinum sem hún er hlaðin á (NNA-SSV). Hún er 0,3-0,6 m á hæð og telja má allt að 5 umför af stæðilegu hleðslugrjóti. Óvíst er hvert hlutverk þessara hleðslu er og ekki er útilokað að hún hafi aðeins verið hlaðin til dægrastyttingar.

Hleðsla 023, horft til suðausturs.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

MH-112:024 heimild um túngarð

357785 452968

„[S]tórgrípagirðing um tún að mestu úr gaddavír og allmikil túnútgræðsla,“ segir í Fasteignamati 1916-1918. Af lýsingu fasteignamats má áætla að einhver hluti girðingarinnar hafi annað hvort verið hlaðinn garður eða grafinn skurður þó stærstur hluti hafi verið gaddavírgirðing. Ekki er vitað hvaða hlutar túns voru afmarkaðir með hvaða hætti. Á túnakorti er heimatúnið teiknað sem tvö aðskilin stykki. Aðeins norðvestasti hluti túns var athugaður á vettvangi.

Tún hafa verið stækkuð til norðvestur og eru þau afmörkuð skurðum.

Ekki sjást ummerki um túngarð á yfirborði við norðvesturenda gamla heimatúnsins. Hafi verið hlaðinn garður á þessum stað hefur hann verið sléttaður í tún.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 119

MH-113 Rauðanes

1709: 30 hdr. bændaeign. JÁM IV, 372.

1847: 30 hdr. bændaeign. JJ, 129.

1873: 18.3 hdr. SSMB, 112

Rauðarness (Raufarnes) er getið í Egilssögu en þar segir að Skalla-Grímur sem var mikill járnsmiður, lét gera smiðju (rauðablásturssmiðju) langt frá Borg, er heitir Raufarnes. ÍF II, 75.

27. apríl 1567: Oddur bóndi Tumason selur syni sínum, Bjarna Oddssyni alla jörðina Rauðanes í Borgarhreppi fyrir 30 hndr. DI XV, 19-20.

Nýbýlið Rauðanes II var stofnað árið 1958 en nýbýlið Rauðanes III var byggt 1961. BB III, 213-214.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún: 5.8 ha. Slétt: 1/2. Garðar: 900 fm.

1709: „Afrétt ut supra [á Langavatnsdal í Réttarmúla]. Torfrista og stúnga bjargleg. Móscurður til eldiviðar lítill, brúkast þó. Hrísrif mætti vera nokkuð lítið, brúkas ei. Eggver í tveimur sjáfarhólmum og dúntekju þar á má valla telja, því naumlega fæst fjórðungur dúns á ári. Selveiðivon hepnast misjafnt. Heimræði má hjer vera með stórerfiði, [...] Hætt er kvikfe fyrir sjávarflæðum.“ JÁM IV, 372.

1873: „Hefir hlynnindi af sjó til muna, nægilegan heyskap og hagasama vetrararbeit. Bæjarleið í útnorður þaðan, sunnan undir brekku.“ SSMB, 112

„Þau [landeigendur] skiptu henni síðar milli þriggja barna sinna í Rauðanes I, II og III. Landskipti þessi náðu þó ekki til Rauðaneseyja og annarra eyja, hólma og skerja í sjó fyrir landinu né laxveiði í sjó, en Rauðanes á rétt til sex laxlagna í sjó fyrir landi jarðarinnar. Þessi hlunnindi og landsnytjar eru í sameign allra jarðanna að jöfnu. Veiðihlunnindi í Langá ásamt hólma í Langá eru þó alfarið í eigu Rauðaness I.“ BB III, 212.

MH-113:022 Sindurholt heimild um smiðju 357109 452118

„6-8 mín. Gang/norður af honum er tvö holt hlið við hlið, er heita Sindurholt. Þar hefur fundizt járnruhl og sindur, mikið af gjalli, einkum austan til á þeim,“ segir í örnefnaskrá. Sindurholt er um 800 m norðaustan við bæ 001 og sker núverandi heimreið að bænum holtið. Aðeins nyrsti endi holtisins nær inn á það svæði sem athugað var á vettvangi 2025.

Sindurholt er hálfgróið klettaholt sem er að stærstum hluta umhverfis ræktuð tún nema til

vesturs; þar er óræktað svæði.

Engin ummerki um gjall sjást lengur á yfirborði en líklega hefur gróið yfir ummerkin frá því að örnefnaskráin var gerð.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Rauðanes, 4

Sindurholt 022, horft til suðvesturs.

MH-113:027 *Móholt* örnefni mógrafir 356849 451909

Örnefnið Móholt er að finna í örnefnasjá Landmælinga Íslands en örnefnið er ekki að finna í örnefnaskrá fyrir jörðina. Örnefnið er vísbending um að við holtið hafi verið teknir móskurðir. Móholt er um 490 m NNA við bæ 001 og sker núverandi heimreið að bænum norðurenda Móholts. Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1703 segir „Móskurður til eldiviðar lítill, brúkast þó.“

Móholt er háfgróið klettaholt sem er umhverfis ræktuð tún.

Engin ummerki um mógrafir sjást við holtið enda búið að ræsa svæðið þar upp og gera að túni.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: JÁM IV, 373

MH-114 Litla Brekka

1709: 20 hdr. bændaeign. JÁM IV, 374.

1847: 20 hdr. bændaeign. JJ, 129.

1873: 15.7 hdr. SSMB, 112.

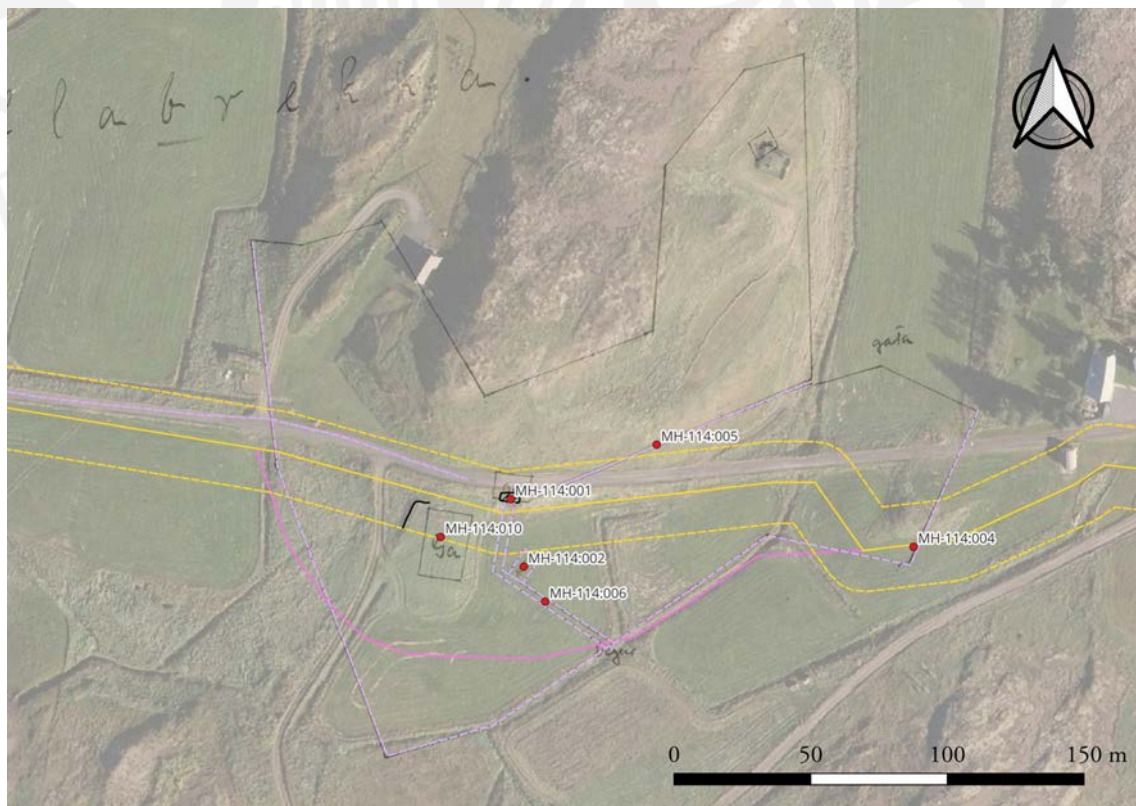
„Jörðin er um lánga tíma sundurdeild í tvö býli, og kallast annað almennilega Stórabrekka [Ánabrekka MH-115], en annað býlið Litla-Brekka.“ JÁM IV, 373.

„Árið 1954 var stofnað nýbýlið Tungulækur í landi jarðarinnar, og féll til þess norðurhluti landsins.“ BB III, 208.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún: 3.0 ha. Slétt: 1/5. Garðar: 785 fm.

1709: „Afrétt ut supra [á Langavatnsdal í Réttarmúla]. Skógur til raftviðar bjarglegur, en nægur sömuleiðis til kolgjörðar og eldiviðar og brúka ábúendur til bússnauðsynja og ekki framar. Torfrista og stúnga lök og lítt nýtandi. Móskurður lítill til eldiviðarstyrks. Laxveiðivon í Langá, hefur áður að gangi verið, nú svipul mjög. Selveiði lítill, nýlega upptekin, sjaldnar til

Kort sem sýnir hnúsett túnakort Litlu Brekku MH-114 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirbugaða strengleið.

stórra hlunninda teljandi. Heimræði má hjer valla telja; [...] brúkast því allsjaldan. Enginu granda Sjávarflæður að framan, en Langá að ofan með jaka og sands áburði fyrir stórskaða. Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum.“ JÁM IV, 374.

1873: „Sæmileg heyskapar- en besta haga- og skógarjörð.“ SSMB, 112.

MH-114:001 *Litla Brekka* bæjarhóll bústaður 356282 455080

Á túnakorti frá 1918 er bærinn merktur við mitt túnið. „Íbúðarhús úr timbri járnvarið 10 x 12 al. ein hæð með porti og risi; skúr við aðra hlið hússins 12 x 5 al [...],“ segir í Fasteignamati 1916-1918.

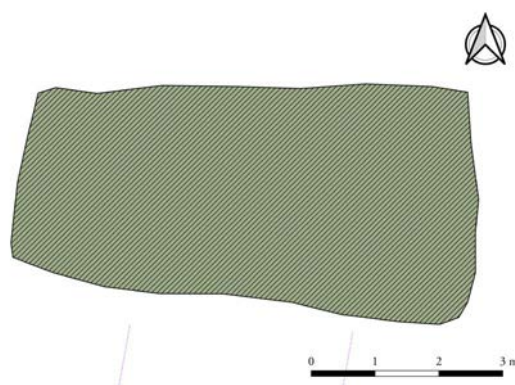
Grunnur bæjar 001, horft til suðausturs.

Gamli bærinn stóð fyrir neðan Bæjarborgir eða rúmum 220m VSV við núverandi bæ og 150m NNA við heimagrafreit í landi Litlu-Brekku.

Bærinn sést á loftmynd frá 1945 en er horfin fyrir 1975. Heimildarmaður, Stefán Ólafson, benti á hvar bærinn og matjurtargarður 010 stóðu. Vegur hefur verið lagður yfir hluta bæjarins.

Umhverfis er framræst gróið tún. Til norðurs er þunnur malarvegur sem liggur austur-vestur yfir norðuhluta bæjarins.

Ekki er hægt að afmarka skýran bæjarhól á svæðinu. Húsgrunnur bæjarins sést hins vegar enn

Grunnur bæjar 001, horft til norðausturs á ljósmynd.

og að sögn heimildarmanns stóð þar reisulegt norskt timburhús. Húsið hefur verið fjarlæggt en núverandi vegur að Ánabrekku hefur rutt burt norðuhluta húsgrunnins sem eftir stóð. Einungis eru nokkrir metrar enn sýnilegir. Leyfar af húsgrunni eru 5x7m að stærð og um 0,6 m á hæð. Grunnurinn er hlaðinn stórum flötum steinum og sjá má 3 umför steina.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; AMS28_2-1_074; Loftmyndasjá LMÍ; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 121

MH-114:002 heimild um útihús 356287 455055

Á túnakorti frá 1918 er útihús um 20 m suður af bæ 001 og 20 m suðaustur af kálgarði 010. Umhverfis er slétt og ræktað tún.

Ekki sést til fornleifa á yfirborði og hefur verið sléttað úr minjunum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

MH-114:004 heimild um túngarð 356430 455062

Túngarður er teiknaður umhverfis heimatúnið á túnakorti frá 1918. „[G]irðing gripheld um tún, úr grjóti, skurðum og gaddavír,“ segir í Fasteignamati 1916-1918. Hluti túnmarka var athugaður á vettvangi, sunnan við veg að Ánabrekku.

Umhverfis eru slétt tún, að hluta komin í órækt. Klettaborgir eru norður af bæ 001.

Engin ummerki sjást á yfirborði og hefur verið sléttað úr garðinum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 121

MH-114:005 heimild um leið

356336 455100

Á túnakorti frá 1918 er gata merkt til ANA frá bæ 001.

Malarvegur liggur rétt norðan við bæinn. Norðan af veginum eru slétt tún, afmörkuð skurðum.

Engin ummerki sjást á yfirborði og er leiðin horfin í tún og undir veg.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

MH-114:006 heimild um leið

356295 455042

Á túnakorti frá 1918 er vegur merktur til suður frá bæ 001 að útihúsi 002 og síðan áfram til suðaustur.

Umhverfis er slétt og ræktað tún.

Engin ummerki sjást á yfirborði og hefur vegurinn verið sléttaður í tún.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

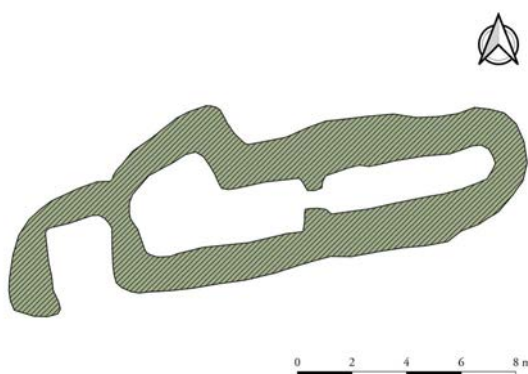
Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

MH-114:008 tóft stekkur

356741 455142

Stekkur er 460m m ANA af bæ, um 760m suðvestur af beitarhúsi 007 og rétt norður af Kvíahtsvegi.

Stekkur 008, horft til NNA á ljósmynd.

Stekkurinn er í brekku í halla til suðurs, í skjóli fyrir neðan klettaöxl. Umhverfis er gróið og þýft.

Stekkurinn er 19 x 7 m að stærð að utanmáli, snýr austur-vestur og skiptist í þrjú hólf. Hann er vel gróin, einkum austantil, en grjót sést betur í vesturhluta. Hólf I er austast, um 5 x 3 m að stærð. Þar sem stekkurinn er staðsettur í halla er áberandi hæðarmunur á veggjum tóftar og er norðurveggur um 0,2m hæð en suðurveggur um 0,5 m á hæð. Hólf II er 6 x 4 m að stærð og liggur vestan við það fyrrnefnda. Hólfíð snýr austur-vestur en breikkar til norðurs. Suðurveggur er 0,3 m á hæð en nyrðri veggur er um 0,1 m á hæð. Hólfin eru vel gróin og sést ekki skýr inngangur, en op virðist á vegg milli hólfa. Hólf III er vestast, það er 2,5 x 2,5 m að stærð, opið til suðurs.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

MH-114:009 heimild óþekkt 358155 456391

Á loftmynd frá árinu 1945 sést móta fyrir tóft rétt norðaustur af gamla veginum MH-651:001, um 2,30 km norðaustur af bæ 001 og um 60 m austur af núverandi Snæfellsnesvegi. Tóftin var fast vestan undir suðurenda klettaáss. Svæðið er að mestu kjarri vaxið og grasi gróið en ógróinn blettur er við ásin þar sem tóftin var. Afleggjari frá Snæfellsnesvegi liggur yfir að gamla veginum á þessum stað.

Engin ummerki um fornleifar sjást á yfirborði. Á loftmynd 1945 virðist tóftin um 16 x 12 m að stærð (VNV-ASA). Af stærð að dæma er ekki ólíklegt að um rétt hafi verið að ræða. Tóftin sést ekki á loftmynd frá 1977 og hefur hún líklega vikið við endurbætur á veginum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna rasks

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS28_2-1_075; Loftmyndasjá LMÍ

MH-114:010 hleðsla kálgarður

356257 455066

Kálgarður er merktur á túnakort frá 1918, um 15 m norðvestur af bæ 001 og 8 m suður af vegi að Ánabrekku. „Sáðreitur með grjót- og torfgirðingu, gefur 10 tn matj. [...],“ segir í Fasteignamati 1916-1918.

Umhverfis garðinn er gróið tún. Til norðurs er malarvegur.

Umfang kálgarðsins er óljóst en í norðvesturhorni sést í gróna steinhleðslu sem jafnar út landslagið. Hún er hlaðin flötum steinum sem mynda 3-4 umför. Hleðslan er um 0,9 m á hæð og hún sést í um 11 m á vesturhlið og í 6 m á norðurhlið kálgarðsins, breidd hleðslunnar er ekki hægt að greina á yfirborði. Miðað við staðsetningu kálgarðsins á túnakorti virðist garðurinn hafa verið stækkaður til vesturs.

Kálgarður 010, horft til suðausturs.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 121

MH-115 Ánabrekka (Stóra Brekka)

1709: 40 hdr (60 hdr með Litlu Brekku MH-114). JÁM IV, 374.

1847: 40 hdr. JJ, 129.

1873: 34,9 hdr. SSMB, 112.

Í Landnámu segir, „Einn maður hét Áni, sá er Grímr gaf land ofan með Langá, milli ok Háflækjar. Hann bjó at Ánabrekku,“ ÍF I, 58

15. apríl 1567: „Sr. Jón Þorleifsson selur Bjarna Oddssyni alla Ánabrekku, 60 hndr. að dýrleik,“ segir í Jarðabréf frá 16. og 17.öld, 47.

„Álfgerðarholtt heitir örnefni hjer í landinu; þar ætla menn áður hafi bygð verið og sjást hjer enn ljós byggíngarmerki. Enginn nálægra veit með hverjum kostum þetta býli hafi byggt, og ekki hvað lengi það hefur í auðn legið.“ JÁM IV, 375.

„Þrjú afbýli voru í landi Ánabrekku. Nokkru sunnan við bæjarhúsin stóð Brekkunes, en búseta lagðist þar af árið 1928. Á bökkum Langár, norður undir merkjum Jarðlangsstaða, var býlið Álfgerðarholt, en þar var búseta til ársins 1945. og Laufás, en á hluta af landi þess er nú smábýlið Laufás. Fyrir fáum árum var byggt íbúðarhúsið Skjólbrekka í landi Ánabrekku skammt norðan við Laufás.“ BB III, 184

Landkostir

Túnakort 1918: Tún: 5.8 ha. Slétt: 4/7. Garðar: 1584 fm.

1709: „Afrétt ut supra [á Langavatnsdal í Réttarmúla]. Skógur til raftviðar bjarglegur, en nægur sömuleiðis til kolgjörðar og eldiviðar og brúka ábúendur til bússnauðsynja og ekki framar. Torfrista og stúnga lök og lítt nýtandi. Móskurður lítill til eldiviðarstyrks. Laxveiðivon í Langá, hefur áður að gangi verið, nú svipul mjög. Selveiði lítil, nýlega upptekin, sjaldnar til stórra hlunninda teljandi. Heimræði má hjer valla telja; [...] brúkast því allsjaldan. Enginu granda Sjávarflæður að framan, en Langá að ofan með jaka og sands áburði fyrir stórskaða. Hætt er kvikfje fyrir sjávarflæðum.“ JÁM IV, 374.

1840: Það er landmikil skógarjörð, góð til beitar fyrir allan útigangsfénað sumar og vetur, en mjög heyskaparlítill. SSMB, 87.

1873: Jörð þessi á laxveiði í Langá, hefir nokkuð reytingslegar en þó nægilegar slægjur, en er besta haga- og skógarjörð. SSMB, 112

„Mikil hlunnindi af laxveiði í Langá fylgja jörðinni, og lítilsháttar æðarvarp er í Brekkunesi suður af bænum. BB III, 184.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Ánabrekku MH-115 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleid.

MH-115:024 heimild um túngarð 356035 455141

„[G]ripheld girðing með skurðum görðum og vír í einulagi um tún [...],“ segir í Fasteignamati 1916-1918. Aðeins hluti túnmarka hefur verið athugaður á vettvangi, norðaustan bæjar.

Gamla heimatúnið er að mestu slétt en hlutar þess eru þó smápýfðir, komnir í órækt. Vegur liggur að bænum úr austri í gegnum túnið.

Engin ummerki um túngarð fundust á vettvangi og hefur líklega verið sléttað úr minjunum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

MH-161 Lækjarbugur

1709: 24 hdr. JÁM IV, 452.

1847: 24 hdr. bændaeign. JJ, 131.

Lækjarbugur er getið í Biskupasögum. Bsk I, 15.

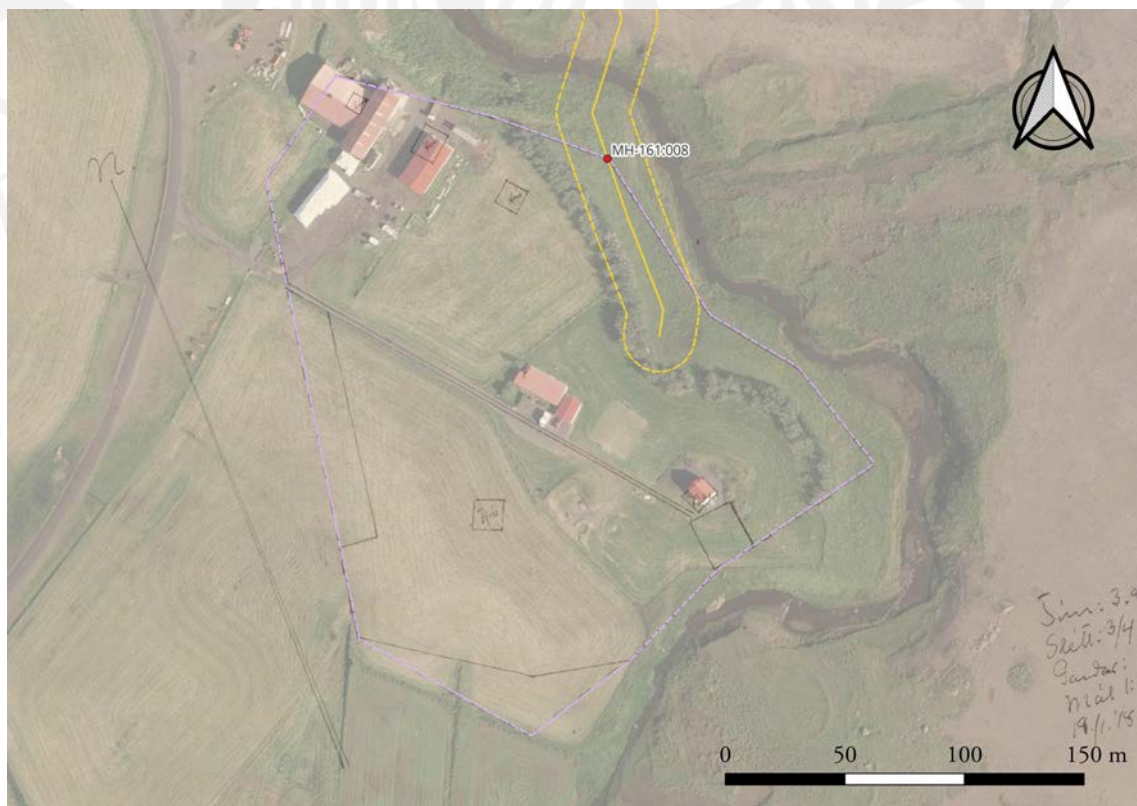
03. ágúst 1700: „Salvör (Sölvör) Vigfúsdóttir selur Þorsteini Þórðarsyni að Skarði alla jörðina Lækjarbug í Hraunhreppi, 24 hndr. að dýrleika.“ Jarðabréf frá 16. og 17. öld, 60-61.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún: 3.8 ha. Slétt: 3/4. Garðar: 360 fm.

1709: „Torfrísta og stunga lítt nýtandi. Móskurður til eldiviðar lítill og lakur. Silungsveiðivon lítil í Lækjarbugslæk hefur í margt ár ekki brúkast. [...] Selför torsókt fyrir foröðum í heimalandi, hefur ei brúkast í nokkur ár.“ JÁM IIII, 452-453.

1840: „Sunnan við Hítará liggur bóndaeignin Lækjarbugur, 24 hndr. að dýrleika, hefir þar lengi verið þingstöð bænda hér í Hraunhreppi, og mælt er hér hafi verið dómhringur á þessum bæ, sést fyrir hönum enn nú aðeins virðist hann ummáls hér um bil 80 faðmar, er hann allur

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Lækjarbugs MH-161 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirbugaða strengleið.

niður fallinn og slétt flöt að innan; eru engin document fyrir nær eða hvönær hann brúkaður verið hefir.“ SSMB, 128.

„Land Lækjarbugs er að mestum hluta hallalitlar mýrar og flóar. Allstórt melasvæði er þó norðan Fiskilækjar með Hítará, en hluta þess hefur nú verið breytt í tún. [...] Jörðinni fylgja umtalsverð hlunnindi af laxveiði í Hítará. Bæjarhúsin standa skammt frá Hítará á suðurbakka Fiskilækjarins.“ BB III, 308

„Allt gamla túnið (um 3 1/2 ha) var síðan sléttað með handverkfærum, og vann Guðjón [Þórarinsson, f. 1890] allt það verk. Nú er túnið um 20 ha.“ Ö-Lækjarbugur aths II, 3.

MH-161:008 heimild um túngarð

346903 472336

Túngarður er merktur umhverfis túnið á túnakorti frá 1918. Hann sést vel á loftmynd frá 1959. Garðurinn var athugaður á vettvangi við norðausturmörk túns.

Lækjarbugslækur rennur meðfram túninu norðaustan- og suðaustanverðu. Trjám hefur verið plantað meðfram túnjaðrinum.

Engin ummerki sjást um fornleifar á yfiborði og hefur verið sléttað úr garðinum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; DMA22-03523

MH-162 Brúarfoss

1709: 16 hdr. Staðarhraunskirkjueign. JÁM IV, 453.

1840: 16 hdr. SSMB, 128

1847: 16 hrd. Staðarhraunskirkjueign. JJ, 131.

Um 1185: Máldagi Staðarhraunskirkju. „Mario kirkia vndir raune a heima land oc annat at forse [Brúarfossi] með ollum gæþom.“ DI I, 278.

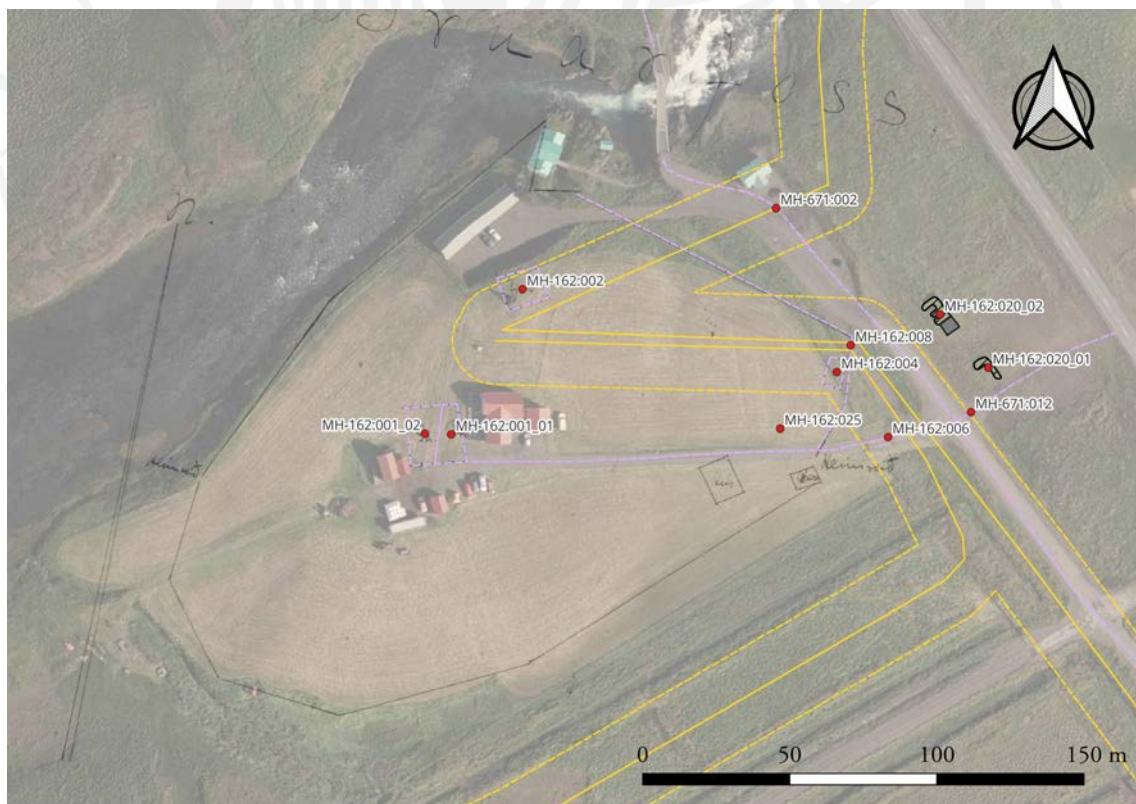
1354: Máldagi Staðarhraunskirkju. „fimm hundrad jnnann gatta oc land j eydi vnndir brvarforsi,“ DI III, 85.

1367: Máldagi Staðarhraunskirkju. „Mariukirkia vndir hraune a heimaland med gognum og giædum og bruarfoss allann,“ DI III, 225.

1575: Máldagi Staðarhraunskirkju. „Kirkian wnder Stadarhraune i Hraunshrepp a heimaland allt. Jtem jordena Bruarfoss. Leigd fyrer .Lxxx alner [80 álnir].“ DI XV, 612-13.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún 2,6 ha., 2/3 er slétt, garðar 280 fm.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Brúarfoss MH-162 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

1709: „Torfrísta og stunga mjög lök og lítt nýtandi. Móskurður til eldiviðar bjarglegur. Hrísrif til eldiviðarstyrks hefur verið til þessa, og svo til ljedengingar kolgjörðar, nú að mestu þrotið. Silungsveiði góð hefur verið í Hítará, en erfið mjög og gagnlítill í margt ár, brúkast lítt. Túninu grandar Hítará með landsbroti og grjóts og sands áburði vegna vatnaágangi. [...] Vatnsból erfitt um vetur í Hítará, þegar fannlög eru mikil.“ JÁM IV, 453.

„Land jarðarinnar er að mestum hluta votlendi, mýrar og flóar [...] Brúarfossi fylgja mikil hlunnindi af laxveiði, en jörðin á langan bakka að Hítará. [...] Stuttan spöl vestur af Íbúðarhúsinu, á bakka Hítará, stendur veiðihús, sem Jóhannes Jósefsson, kenndur við Hótel Borg, byggði á 6. áratugnum.“ BB III, 294.

MH-162:001_01 *Brúarfoss* bæjarhóll bústaður 348224 473788

Bær er merktur í miðju túni á túnakorti frá 1918. „Bæjarhús standa skammt sunnan við Ólafsvíkurveg, lítinn spöl frá Hítaránni,“ segir í Byggðum Borgarfjarðar. „Timbur íbúðarhús, að stærð 9 x 5 1/2 al, portbyggt, kjallaralaust, skúr hliðstæður 9 x 5 1/2 al, = geymsla og inngangur fyrir húsið [...],“ segir í Fasteignamati 1916-1918.

Bærinn var fast vestan núverandi íbúðarhúss á Brúarfossi, um 60 m suðaustan bakka Hítará og um 210 m suðvestan þjóðvegarsins.

Allt í kring eru slétti tún í rækt. Fast sunnan bæjarins er nú vesturendi malarheimreiðar.

Ekki eru greinileg skýr mörk bæjarhóls og ekki sést til gamla bæjarins á yfirborði. Líklegt er að honum hafi verið rutt út til að hægt væri að byggja nýja húsið.

Bær 001_01, horft til suðausturs.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; BB III, 294; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 192

MH-162:001_02 heimild um kálgarð

348215 473788

Kálgarður er merktur fast vestur af bæ 01 á túnakort frá 1918. Hann var um 55 m suðaustan bakka Hítarár og um 220 m suðvestan þjóðvegarins.

Engin ummerki eru um kálgarðinn á yfirborði. Honum hefur líklega verið rutt burt á sama tíma og bænum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

MH-162:002 heimild um fjós

348248 473837

Fjós er á túnakorti frá 1918 um 55 m NNA af bæ 001. Samkvæmt Fasteignamati 1916-1918 voru öll útihús á jörðinni torfbyggð þegar matið var gert. Hús sést á þessum stað á loftmynd frá 1945 og fram til 1989. Fjósið var um 45 m suðaustan bakka Hítarár og um 160 m suðvestan þjóðvegarins.

Fjósið var við norðurmörk sléttads ræktartúns. Fast norðan er malbikað bílastæði framan við veiðihúsið Lund.

Ekki sést til fjóssins á yfirborði. Út frá gömlum loftmyndum hefur það verið rífið til að slétta og stækka heimatúnið.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 192; AMS02_1-1_009; Loftmyndasjá LMÍ

MH-162:004 heimild um útihús

348355 473809

Á túnakorti frá 1918 er útihús merkt um 130 m ANA af bæ 001 og um 50 m norðaustan útihúss 003. Samkvæmt Fasteignamati 1916-1918 voru öll útihús á jörðinni torfbyggð þegar matið var gert. Útihúsi sést á þessum stað á loftmyndum frá 1945 og fram til 1989. Það var um 90 m SSA núverandi brúar yfir Hítará og um 85 m suðvestan þjóðvegarins.

Fjósið var við austurmörk sléttads ræktartúns. Fast austan er malarvegur sem liggur að veiðihúsinu Lundi og að brúnni yfir Hítará.

Engin ummerki eru um útihúsið á yfirborði en það gætu þó leynst leifar undir sverði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 192; AMS02_1-1_009; Loftmyndasjá LMÍ

MH-162:006 heimild um leið 348372 473787

Á túnakorti frá 1918 er heimreiðin merkt þvert í gegnum heimatúnið, frá austri-vesturs. Hún lá inn á túnið rétt norðan kálgarðs 005 og kom að suðurhlið bæjar 001 og hélt svo áfram út af túninu.

Allt í kring eru sléttuð tún og má áætla að núverandi malarheimreið liggi á svipuðum stað og sú gamla. Hún endar þó við bæinn en sjá má á loftmynd smá vegslóða sem liggur áfram til suðvesturs út af túninu og að námu sem er nokkuð lengra.

Ekki sést til gamla vegarins á yfirborði, bæði vegna sléttunar túna og gerð nýrri heimreiðarinnar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

MH-162:008 heimild um túngarð 348360 473818

„[T]ún að nokkru girt [...],“ segir í Fasteignamati 1916-1918. Ekki er vitað hvaða hlutar túns voru girtir, eða hvort um var að ræða hlaðinn garð eða gaddavírsgirðingu. Aðeins norðausturhlið túns hefur verið athuguð á vettvangi.

Túnið er slétt, í rækt og afmarkað með netgirðingu. Malarvegir liggja úr austri að bæ og að veiðihúsi við Hítará.

Ekki sjást merki um túngarð á yfirborði við norðausturhlið túns. Hafi hlaðinn garður verið á þessum stað er hann horfinn vegna sléttunar og vegagerðar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 192

MH-162:020_01 tóft óþekkt

348406 473810

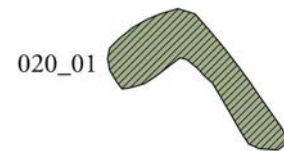
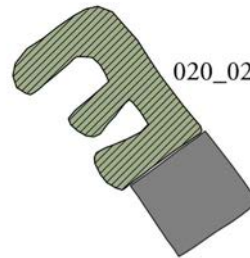
Tvær tóftir eru um 180 m ANA bæjar 001 og um 40 m suðvestan þjóðveggarins. Tóftirnar eru fast norðaustan malarvegar sem liggur til norðvesturs að veiðikofanum Lundi og brúnni yfir Hítará. Um 15 m eru á milli tóftanna (norðvestur-suðaustur).

Umhverfi tóftanna er hálfgróinn melur sem hefur greinilega verið raskað fast suðaustan tóftar 01. Þar eru hjólför sem liggja frá Snæfellsnesvegi að malarveginum að gömlu Hítarárbrúnni.

Tóft 01 er ferhyrnd og vel gróin. Hún er um 9x5,5 m að stærð og snýr í norðvestur-suðaustur. Tóftin er torf- og grjóthlaðin en umför sjást ekki vegna þess hve gróin hún er. Hún er einnig mjög rofin, suðvestur og suðausturveggirnir eru horfnir fyrir utan einstöku steina sem standa upp úr jörðinni. Hinir veggirnir halda sér vel, eru um 1,1 m á hæð en greinilega þó aðeins farið að renna úr þeim. Steinar sjást við tóftina og innra byrði er fremur óljóst vegna veggjahruns.

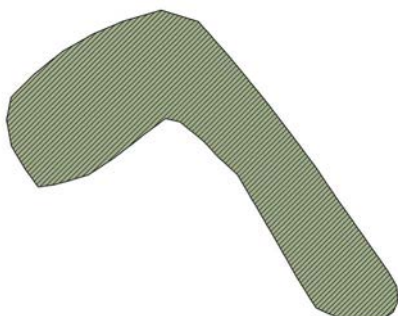
Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

0 5 10 15 m

Minjasvæði 020.

0 1 2 3 4 5 m

Tóft 020_01, horft til norðausturs á ljósmynd.

MH-162:020_02 tóft óþekkt

348390 473828

Tóft 02 er um 15 m norðvestan tóftar 01. Tóft 02 er ferhyrnd og þrískipt. Hún er um 13x5.5 m á stærð og snýr í suðaustur-norðvestur. Norðvesturhlutinn er torf- og grjóthlaðinn, tveggja hólfa og er innangengt í þau á suðvesturhlið. Veggirnir eru hæstir um 1,1 m og sést ekki í umför í þeim vegna gróðurs. Nokkuð hefur hrunið úr veggjunum en innra- og ytra byrði eru þó enn mjög skýr. Við suðausturvegginn er lítið ferhyrnt steyp hól sem hefur líklega verið

Tóft 020_02, horft til norðvesturs á ljósmynd.

bætt við síðar. Það er um 4x4 m á stærð og um 0,4 m á hæð en töluvert hefur brotnað upp úr steypunni. Enginn inngangur er sjáanlegur í hólfið.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

MH-162:025 þúst hesthús

348336 473790

Að sögn Helga Oddssonar, ábúanda á Brúarfossi, stóð hesthús í túninu um 110 m austan bæjar 001 og um 110 m suðvestan þjóðvegarins.

Hesthúsið stóð fast norðan núverandi heimreiðar að bænum, í grasi grónu og sléttuðu túni í rækt. Búið er að leggja mikið af heitavatnsleiðslum þarna í túninu auk ljósleiðara svo svæðið er töluvert raskað.

Þúst 025, horft til norðvesturs.

Í túninu þar sem hesthúsið á að hafa staðið er smá upphækkun sem snýr í norður-suður og er skorin af heimreiðinni á suðurhlið. Hún er um 0,2 m á hæð og 4 m á breidd. Lengd er mjög ógreinileg. Þarna gætu leifar hesthússins leynst undir sverði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

MH-205 Brúarhraun

1709: 12 hdr. Hítardalskirkjueign. JÁM V, 9

1847: 12 hdr. Hítardalskirkjueign. JJ, 133.

[1354]: Máldagi Hítardalskirkju. „Allra heilagra kyrkia j Hitardal a heimalannd allt med gognum oc giædum. [...] Bruarhraun.“ DI III, 84.

1397: Máldagi Hítardalskirkju. „a heimaland allt med gognum oc giædumm. [...] Bruarhraun.“ DI IV, 184-185.

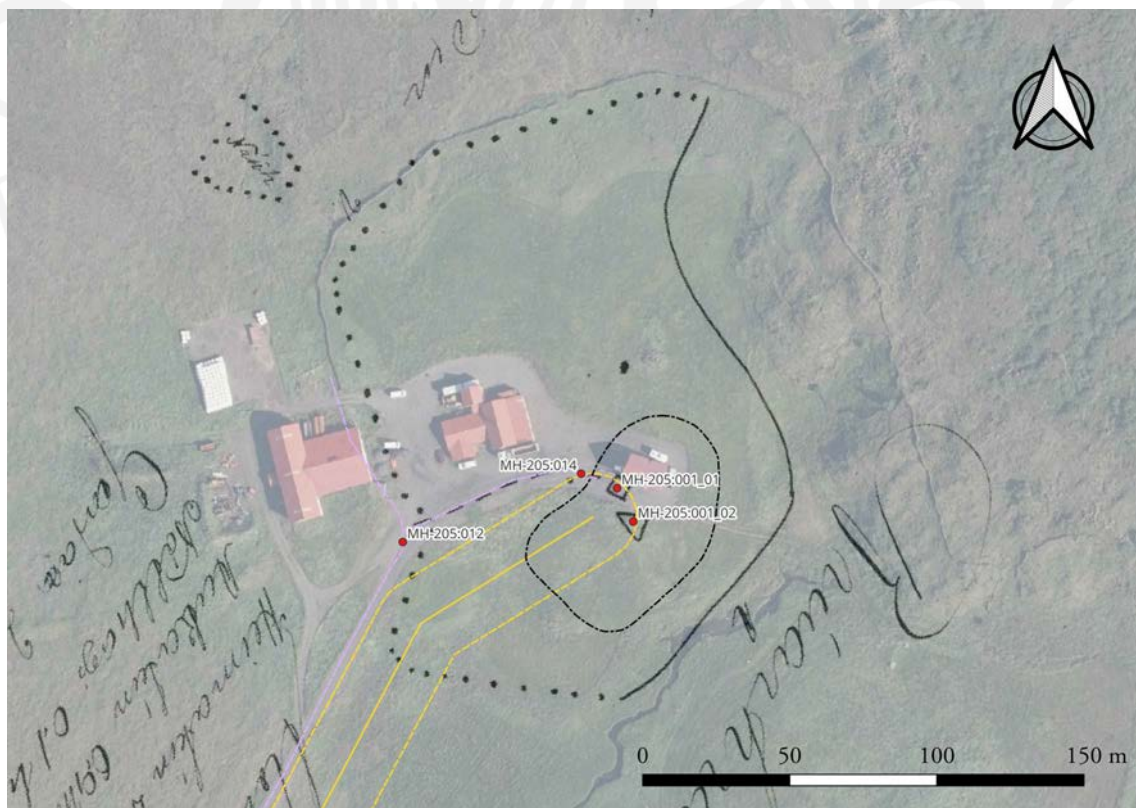
1575: Máldagi Hítardalskirkju. „Jtem ä kirian thessar jarder. [...] Bruarhraun leigd fyrer .c. [100 álnir].“ DI XV, 611-612.

Nýbýlið Ásbrún var stofnað 1976 úr landi Brúarhrauns. ÞJ, 114.

Landkostir

Túnakort 1916: Tún er 2 ha. þar af 1/3 sléttað, auka tún er 0.9 ha., þar af 1/8 sléttað, náttthagi 0,1 ha., garðar 200 fm.

1709: „Skógur til kolgjörðar og eldiviðar allt til þessa. Torfrista og stúnga lök og lítt nýtandi.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Brúarhrauns MH-205 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

Móskurður til eldiviðarstyrks. Laxveiðivon í Hítará hefur verið, brúkast ei í margt ár, því veiðin var mjög erfið og hættusöm í einu keri og lagðist því af. Engjar öngvar nema það eina, sem hent er úr hagnýri. Landþröng er mikil, og kaupir ábúandi haga ár umkríng af Krossholti [...]. Hætt er kvikfje fyrir afætudýjum og holgryfulækjum, sem oft verður mein að.“ JÁM V, 9-10.

„Er gott sauðland. Grasi vaxnar áreyrar eru með Hítará. Landið nær niður með ánni þar að sem Reyðarlækur kemur í hana. Neðan eril eru grashvamar með ánni en litlar eyrar. [...] Túnið var frekar lítið en grasgefið.“ BS, 243.

MH-205:001_01 *Brúarhraun* bæjarhóll bústaður 347084 475406

Á túnakorti frá 1916 er bærinn merktur sunnarlega í túni. „Torfbýggður bær, baðstofa portbyggð með jarnþaki 10 x 6 al. stór, og frambær með torþaki,“ segir í Fasteignamati 1916-1918.

Samkvæmt ábúendum var gamli torfbærinn aðeins norðar en núverandi íbúðarhús, óvíst hvenær hann var byggður og hvernær hann var rifinn. Annar bær var byggður um 1936, nokkuð sunnar en núverandi íbúðarhús.

Bæjarhóll 001_01, horft til NNA.

Það var steipt hús en vegna þess hvernig steypan var blönduð þá seig hann fram. Þá var núverandi íbúðarhús byggt.

Grasi gróíð sléttað tún í órækt allt í kring. Malarheimreið liggur upp á bæjarhólinn úr suðvestri og endar í malarplani umhverfis núverandi íbúðarhús.

Ekki sést til eldri bæjarhúsa á bæjarhólnum. Sléttað hefur veið úr þeim þegar núverandi hús var byggt. Bæjarhóllinn sjálfur er enn greinilegur. Hann er um 70 x 45 m á stærð og snýr í suðvestur-norðaustur. Hóllinn er fremur hár, um 2 m, og brattur á suðurhlið en illgreinilegri á öðrum hliðum. Mörk hans sjást ekki á norðausturhlið vegna heimreiðarinnar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla-Undirmat, 374

MH-205:001_02 heimild um kálgarð

347089 475395

Á túnakorti frá 1916 er kálgarður merktur á bæjarhólnum, fast suðaustan bæjar 001.

Ekki sést til kálgarðsins á yfirborði. Hann hefur verið sléttaður út fyrir byggingu núverandi íbúðarhúss.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916

MH-205:012 *Brúarhraungata* heimild um leið

347011 475388

„Gata sem liggur frá túninu og upp í gegnum hraunið,“ segir í örnefnaskrá. Gatan er merkt á herforingjaráðskorti frá 1911 og liggur þar frá leið MH-681:012 til norðausturs að mörkum heimatúns Brúarhrauns en sveigir síðan til til norðvesturs í gegnum hraunið þar sem hún sameinast leið MH-681:019.

Á svæðinu er sléttað heimatún Brúarhrauns.

Ekki sjást nein ummerki leiðarinnar á yfirborði við heimatúnið en hún var ekki skoðuð í hrauninu.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Brúarhraun, 4. Herforingjaráðskort 25 SA

MH-205:014 heimild um leið

347071 475411

Á túnakorti frá 1916 er leið merkt sem lá í norðaustur-suðvestur að bæ 001. Suðvesturendi leiðarinnar sameinast leið 012 sem merkt er inn á herforingjaráðskort frá 1911.

Á svæðinu er sléttað heimatún í rækt. Malarheimreið liggur frá Snæfellsnesvegi í norðaustur að bænum og rennur lækur í gegnum austanvert heimatúnið samsíða heimreiðinni.

Ekki sést til leiðarinnar á yfirborði. Hún hefur legið þar sem heimreiðin er núna og þurft að víkja fyrir henni.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916, Herforingjaráðskort 25 SA

MH-207 Flesjustaðir

1709: Í eyði, dýrleiki óviss. JÁM V, 11.

1847: Dýrleiki óviss. JJ, 133.

Eldra nafn Flysjustaðir. HP: „Rannsókn og leiðrjettingar”, Árbók 1923, 40; JÁM V, 11.

„Fornt eyðiból í heimalandi [Krossholts MH-206] þar sem síðan hefur verið brúkuð selstaða frá Krossholti. Það eru munnmæli að hjer hafi Krossholt áður staðið og hafi hjeðan fluttur verið bærinn þángað sem nú stendur hann.“ JÁM V, 11.

„Í Grettis sögu og Eyrbyggju er talað um Flysjuhverfi og sagt, að Jörfi sé í því. Það er sumra hyggja, að Jörfi hafi upphaflega staðið, þar sem nú eru Flysjustaðir. Ekki þykir mér sú getgáta sennileg, en hitt þætti mér líklegra, að Flysjustaðahverfi hafi náð yfir allt það svæði, þar sem nú er Jörfi, Krossholt og Flysjustaðir. Jafnvel gætu hafa verið fleiri býli í hverfinu, sem fallið hefðu í auðn fyrir mörgum öldum og að þeirra sé hvergi getið. [...] Nú [1937] hafa þeir [Flesjustaðir] verið í byggð um alllangt skeið, en þó ekki stöðugt. Flysjustaðir hafa mjög lengi verið hjáleiga frá Krossholti og er þar því landrými lítið og túnstæði ekki stórt.“ Ö-Flysjustaðir, 1.

Jörðin fór í eyði fyrir 2000. PJ, 20.

Landkostir

Túnakort 1916: Tún 1.8 ha., þar af 1/5 sléttað, garðar 100 fm.

1709: Túnastæði stórt ef marka má túngarðsleifar. „Ekki má hjer aftur byggð reisa, því tún er komið í hrjóstur og grámosamóa. JÁM V, 11.

„[H]eldur landlítil jörð, en talin notagóð. [...] Túnið var í minna lagi. Dálitla sneið á jörðin vestanvert í Barnaborgarhrauni, og skóglendisblettur er norður frá túninu. [...] Landið liggur að Hítará og fylgir því laxveiði.“ BS, 244.

MH-207:011 heimild um leið

345493 475567

Gata merkt inn á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá leið MH-681:012 til suðvesturs að Flesjustöðum MH-207. Hluti leiðarinnar var tekinn út í landi Flesjustaða árið 2025 fyrir RARIK vegna fyrirhugaðrar rafmagnslínu.

Þar sem leiðin lá er nú malarvegur frá Þjóðveginum að Flesjustöðum. Við veginn er að mestu þétt birkikjarr, en hluti svæðisins beggja vegna hefur verið sléttaður í tún.

Ekki sést til leiðarinnar á yfirborði.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: Herforingjaráðskort 26 SA

MH-210 Jörfi

1709: 20 hdr. Bændaeign. JÁM V, 13.

1847: 24 hdr. Bændaeign. JJ, 134.

Jarðarinnar er getið í Grettis sögu (ÍF VII, 194) og Heiðarvígasögu (ÍF III, 225).

26. janúar 1512: „Haldór Þorgeirsson gefr Þorgerði dóttur sinni alla jörðina Jörfa í Krossholtskirkjusókn fyrir þau tuttugu hundruð sem hann gaf henni til kaups við Jó[n Bjarna]son.“ DI VIII, 364.

12. febrúar 1514: „Wier Steffan med Guds naad biskup i Skalhollte giorum godum monnum kunnigt med þessu voru opnu brefe ad Jon bondi Hallsson hefur komit firir os og bedit os vm bænhusgiord at jordu sinne Jorfa er liggur i Kolbeinstada hreppi i Krossholtz kirkiu sokn. hofum vier leyft greindum Jone bæn[hus]giordina.“ DI VIII, 480-81.

12. desember 1527: „Jón Bjarnason og Þorgerðr Haldórsdóttir selja Einari Guðmundssyni hálfa jörðina Jörfa í Kolbeinsstaðahrepp með hálfum Arneyjum fyrir tíu hundruð í lausafé.“ DI IX, 438, sbr. 617.

13. desember 1530: „Þorleifr Gamalíelsson selr Bjarna synu sínum tíu hundruð í jörðunni Jörfa í Haukadal, en galt honum fimm hundruð í jörðunni fyrir þau fimm hundruð, er „Gamael“ (Gamalíel) farðir Þorleifs gaf Bjarna sonarsyni sínum, og kvittar Þorleifr Bjarna um andvirði hálfrar jarðarinnar Jörfa.“ DI IX, 557.

1709: „Munnmæli eru hjer hafi að forni bænhus verið. Ekki hefur það verið í manna minni og engin sjást þess nú merki.“ JÁM V, 13.

16.5.1765: Aftekið bænhus. PP, 139 [konungsbréf].

Tómasarkot er eyðibýli í landi Jörfa. Ö-Jörfi, 2.

Landkostir

Túnakort 1916: Tún 8 ha. Þar af 2/3 sléttað.

1709: „Skógur nægur til kolgjörðar og eldiviðar. Torfrista, stúnga og reiðingsrista bjargleg. Móskurður til eldiviðar nýtandi. Eggver í sjáfarhólmum og dýntekja þar af mjög lítil og valla með hlunnindum telja. Selveiðivon góð þá vel er aðsókt. Rekavon lítil, heppnast sjaldan. [...] Túninu grandar sandfok í stórviðrum úr melum þeim, sem liggja austur frá túninu. [...] Vatnsból erfitt um vetur fyrir fannlögum.“ JÁM V, 14.

„Jörðunni fylgir töluvert skóglendi og sneið af hraunlandi í barnaborgarhrauni. Flóaland er mikið og ágætt til beitar en slægjur helst í Bringum.“ BS, 248.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Jörfa MH-210 frá árinu 1916, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

MH-210:001 Jörfi bæjarhóll bústaður 342907 475698

„Á Jörva er vel húsaður bær en ekki rétt fagur en útihýsi þar eru reisuglig og rammbyggð,“ segir í Sýslu- Bæjarstæði Jörfa er í bakkabrún um 520 m austan og ofan við Kaldárós og um 3 km sunnan við Snorrastaði MH-211:001. Gamli bærinn í Jörfa stóð um 5 m norð-austan við nyrðra núverandi íbúðarhús á bæjarstæðinu

Ekkert sést til fornleifa, hvorki húsa né hóls, vegna sléttunar og bygginga-framkvæmda á 20. öld.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Bæjarstæði 001, horft til NNW.

Heimildir: Túnakort 1916; SSMB III, 169; SSSN, 40-41; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla–Undirmat, 377

MH-210:002 heimild um bænhús

JÖRFI Í KOLBEINSSTAÐAHREPPI (SH) - BÆNHÚS

12.2.1514: sett bænhús; (PP, 139)

16.5.1765: Aftekið bænhús; (PP, 139) [konungsbréf]

Ekki er vitað hvar bænhúsið var staðsett með vissu né hafa varðveist sagnir um mannabeinafundi innan heimatúnsins. Líklega var bænhúsið nærri bænum líkt og yfirleitt var reglan hérlandis. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja bænhúsið.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: PP, 139

MH-210:005 heimild um útihús

342905 475691

Samkvæmt túnakorti Jörfa var útihús um 2 m SSV við bæ 001.

Á þessum stað er malarplan við enda heimreiðar og gamalt íbúðarhús.

Ekkert sést til fornleifa á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916

MH-210:006 heimild um útihús

342876 475681

Samkvæmt túnakorti Jörfa var útihús um 30 m suðvestan við bæ 001.

Á þessum stað er sléttaður bakgarður og gamalt íbúðarhús.

Ekkert sést til fornleifa á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916

MH-210:007 heimild um útihús

342860 475673

Samkvæmt túnakorti Jörfa var útihús um 50 m suðvestan við bæ 001 og um 15 m suðvestan við útihús 005.

Á þessum stað er sléttaður bakgarður og gamall skúr.

Ekkert sést til fornleifa á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

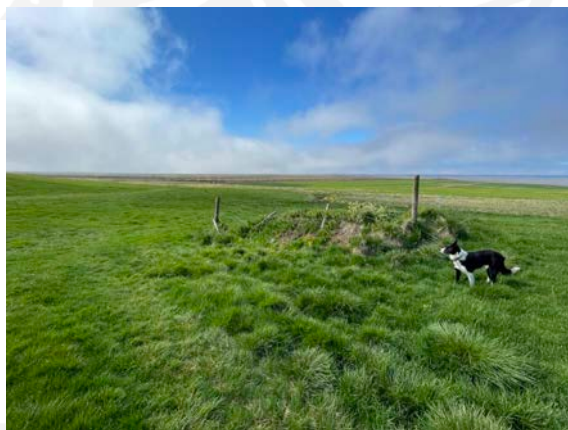
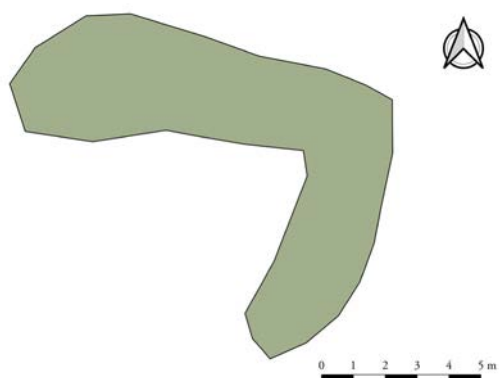
Heimildir: Túnakort 1916

MH-210:024 garðlag kálgarður

342812 475618

Á loftmynd Landmælinga Íslands frá árinu 1978 sést gamall matjurtagarður í útjaðri heimatúns um 110 m suðvestan við gamla bæjarstæðið. Þessi garður er ekki teiknaður á túnakort frá byrjun 20. aldar en samkvæmt heimildamanni var hann líklega gerður í kring um 1930. Aðeins norðausturhorn garðsins hefur varðveist og er þar lítill rabbarbaragarður í dag (2025), um 70 m suðvestan við núverandi íbúðarhús.

Á þessum stað er sléttað tún sem hallar örlítið til vesturs.

Kálgarður 024, horft til austurs á ljósmynd.

Samkvæmt loftmynd var garðurinn ferkantaður, um 25 m langur og um 22 m breiður að utanmáli og snéri NNA-SSV. Umhverfis garðinn var upphlaðið garðlag sem hefur verið 2-3 m á breidd. Líklega hefur verið gengið inn í garðinn að austanverðu. Þar sem garðlagið er ennþá varðveitt í dag (2025) er það L-laga og myndar horn sem nær yfir 13x9 m svæði og snýr VNV-ASA. Garðlagið er um 18 m á lengd, 0,3-0,6 m á hæð og 2,5-4 m á breidd. Ekki er víst að um eiginlegar torfhleðslur hafi verið að ræða. Líklegra er að garðlagið hafi mikið til verið upphrúgaður jarðvegur úr miðju garðsins.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Loftmyndasjá LMÍ

MH-210:025 þúst óþekkt

342811 475639

Stór og ávöl þúst er í heimatúni um 100 m suðvestan við gamla bæjarstæðið og um 2 m norðan við matjurtagarð 024. Þar sem að til eru heimildir um bænhús 002 í Jörfa með óþekkta staðsetningu og ekki var óalgengt að matjurtagarðar stæðu við útihús í heimatúni var henni leift að njóta vafans og hér skráð.

Þúst 025, horft til NNA.

Á þessum stað er sléttað tún í vesturbrún bæjarhjallans en samkvæmt túnakorti í byrjun 20. aldar var þetta svæði líklega

innan túngarðs 026. Ekkert útihús er merkt á þessum stað á þeim tíma.

Þústin er ávöl og gróflega kassalaga, um 20x20 m að flatarmáli og 0,5-1,5 m á hæð (hæst vestan undir brekkunni). Ekki er hægt að greina innanmál eða dæld í þústinni en það er ekki útilokað að minjar leynist undir sverði á þessum stað.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

MH-210:026_01 heimild um túngarð

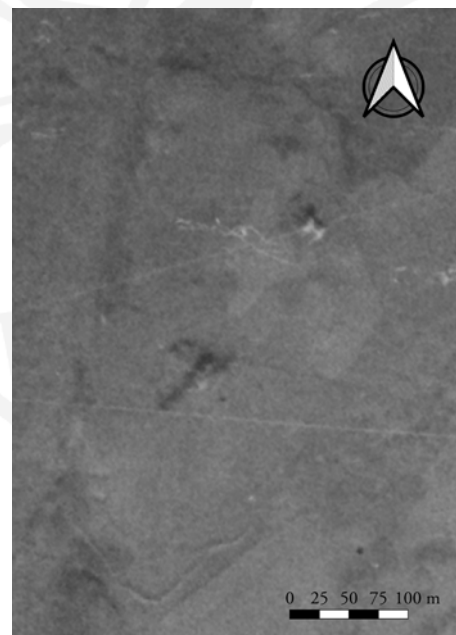
342822 475537

Samkvæmt túnakorti Jörfa frá byrjun 20. aldar hefur líklega verið túngarður 01 meðfram öllu vestanverðu heimatúni. „Túngirðing úr torfgörðum og gaddavír á tréstólpum [...],“ segir í Fasteignamati 1916-1918.

Á loftmynd frá 1945 sést túngarður 02 einnig ná meðfram suðurhlið túns og a.m.k. hluta suðausturhliðar. Á loftmynd Landmælinga Íslands frá 1978 er túngarðurinn að mestu horfinn en hugsanlega er hægt að greina leifar af þessum garði í suðurenda túns um 180 m SSV við gamla bæjarstæðið 001.

Á þessum stað er sléttað tún og malarlóði niður á fleiri tún til suðurs og vesturs.

Ekkert sést til fornleifa á yfirborði við suðvesturhlið

Heimatún Jörfa á loftmynd 1945 (AMS02_1-I_009).

túnsins og hefur garðurinn verið sléttaður í tún.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla-
Undirmat, 377; AMS02_1-1_009; Loftmyndasjá LMÍ

MH-210:026_02 heimild um túngarð 342985 475637

Túngarður 02 sést á loftmynd frá 1945 meðfram suðurhlið túns og líklega a.m.k. 195 m til norðaustur meðfram suðausturhlið, en nyrðri hluti garðsins er þó mjög óskýr á loftmyndinni. Engin ummerki sjást um garðinn í dag og hefur hann verið sléttaður í tún.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS02_1-1_009

MH-211 Snorrastaðir

1709: 40 hdr. Bændaeign. JÁM V, 14.

1847: 40 hdr. Bændareign. „Sýslumaður telur hér aðeins 32 h. dýrleika.“ JJ, 134.

1473: Helga Gilsdóttir selur Halldóri Þorgeirssyni tvo hluta í Snorrastöðum. DI V, 698-699.

1476: „Helgi prestur Magnússon fær Halldóri Þorgeirssyni „broður minnum með fullu handabandi. xl alner ens Ellefta hundrads j jordunne Snorrastodum er nu liggur i Kolbeinsstada kirkiu sokn [...]“.“ DI VI, 88.

1476: Halldór Þorgeirsson selur Ólöfu Loftdóttur Snorrastaði. DI V, 809-810.

1479: Ólöf Loptsdóttir gefur Arnóri Finnssyni til kvonmundar og í þjónustulaun Snorrastaði í Kolbeinsstaðapingum. DI VI, 206-207.

1543: Nafngreindir menn vitna að þeir hafi ekki heyrt Snorrastaði selda eða annað síðan Ólöf gaf Arnóri Ginnssyni þessi jörð. DI XI, 223-224.

1544: Árni Broddason vitnar um eignarhald Arnórs Finnssonar. DI XI, 334.

1559: Úrskurður lögmans um fyrrnefnd bréf um Snorrastaði. DI XIII, 445-447.

Snorrastaðir II er nýbýli byggt á hálfri jörðinni 1968. Túni er skipt en ekki úthaga. BS, 250.

Landkostir

Túnakort 1920: Tún 4,5 ha, garðar 420 fm

1709: „Skógur til kolgjörðar og eldiviðar bjarglegur alt til þessa, eyðist nú mjög. Torfrista og stúnga bjargleg. Móskurður til eldiviðar nógur. Silúngsveiðivon hefur verið gagnvæn, en nú svipul í margt ár. Selveiði engin til næstu 19 ár en áður brúkaði þessi jörð selveiði við sandana eður sker nokurt vestur frá Jörfaeyjum, [...] Rekavon lítil heppnast sjaldan [...] Túninu grandar Kaldá með landbroti til stórskada, sem árlega fer í vöxt.“ JÁM V, 15.

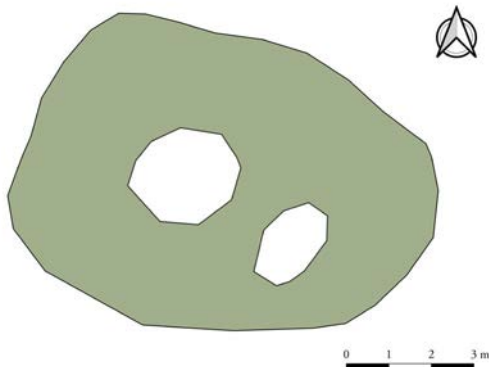
„Jörðin er sérlega landmikil af láglendisjörð var bera. Kaldá rennur suðaustan við túnið og handan hennar er mikið graslendi og beitarland gott. Upp með ánni að sunnan eru grýttir melar, en grashvamar við ána. [...] Norðvestan við Kaldá og Borgarlæk tekur við neðsti og syðri hluti Eldborgarhrauns. Mjög stórt hraunland. Landið liggur langt vestur með sjó, og er ágætur beitarflói fyrst upp frá ströndinni, en vestan skerast töðubásar inn í hraunið.“ BS, 249.

MH-211:064_01 tóft óþekkt

343982 477818

Þrjár óljósar tóftir 01-03 eru um 1,5 km suðaustan við Snorrastaði MH-211:001 og um 380 m NNV við Tóftavatn í landi Jörfa MH-210:001. Tóftirnar eru á litlu grónu mólendissvæði sem er um 30 m á lengd, um 20 m á breidd og snýr norðaustur-suðvestur.

Á þessum stað er víðáttumikið flatlent rofið svæði, eða moldarflag, með mörgum hólum af birkiskógi og mólendi sem standa 0,5-1,5 m uppúr hér og þar.

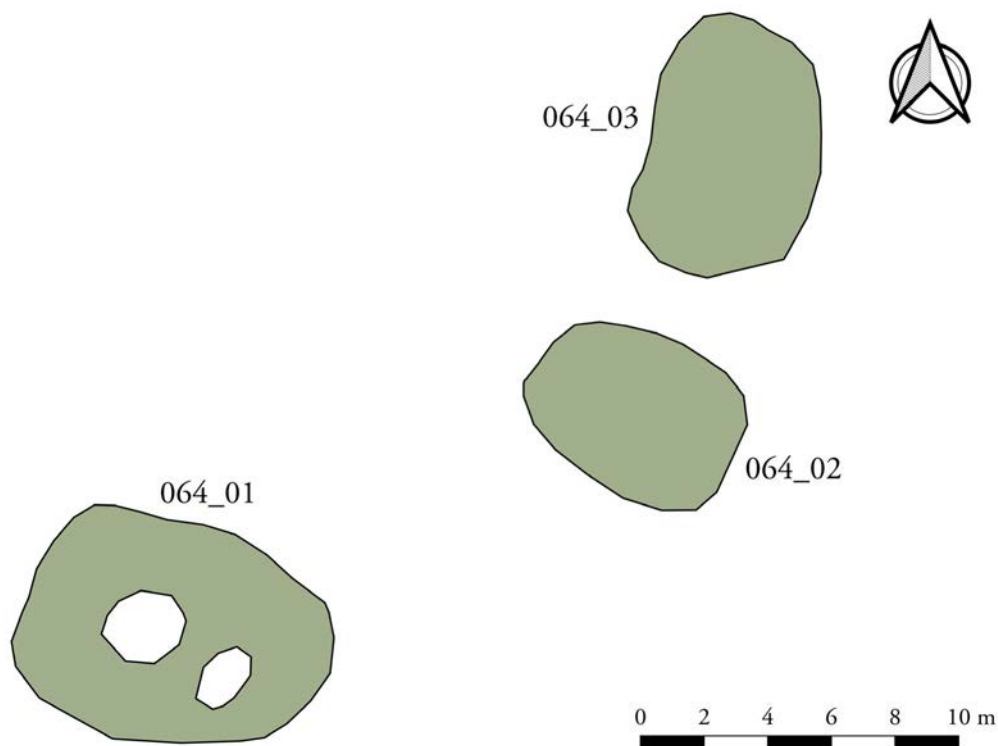

Tóft 064_01, horft til ASA á ljósmynd.

Tóft 01 er suðvestast. Hún er tvískipt, um 9 m á lengd, um 8,5 m á breidd og snýr VNV-ASA. Tóftin er grasigróin en veggir eru útflattir 2-3 m á breidd og standa <0,5-0,8 m hátt. Ekki er hægt að greina neinar hleðslur. Hægt er að greina tvö óljós hólfa I (2,5x2 m) og II (2x1,5 m) sem eru hlið við hlið og minnir lögun tóftar á stekk. Engin skýr ummerki er að sjá um inngang inn í tóft eða milli hólfa. Hlutverk er óþekkt en hér gæti hafa verið lítið aðhald eða heystæði.

Langvarandi hættumat: mikil hættu, vegna rofs

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Minjasvæði 064.

MH-211:064_02 tóft óþekkt

343996 477825

Tóft 02 er um 9 m norðaustan við tóft 01 en hún snýr eins, eða VNV-ASA. Tóftin er einföld, um 7 m á lengd, um 5 m á breidd að utanmáli en innanmál er óljóst. Hæð veggja er um 0,5-0,8 m. Enginn skýr inngangur er greinanlegur og hlutverk er óþekkt en þó gæti hafa verið hér lítið aðhald eða heystæði.

Langvarandi hættumat: mikil hætta, vegna rofs

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Tóft 064_02, horft til ASA.

MH-211:064_03 tóft óþekkt

343999 477833

Tóft 03 er um 2 m norðan við tóft 02 og snýr NNA-SSV. Tóftin er einföld, um 8 m á lengd og um 5,5 m á breidd að utanmáli, en innanmál er óljóst og enginn inngangur er greinanlegur. Hlutverk tóftarinnar er óþekkt en hér gæti hafa verið lítið aðhald eða heystæði.

Langvarandi hættumat: mikil hætta, vegna rofs

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Tóft 064_03, horft til NNA.

MH-215 Rauðimelur (syðri)

1709: 40 hdr. Bændaeign. JÁM V, 33.

1847: 30 hdr. Bændaeign. JJ, 134.

Um 1200: Kirknaskrá Páls. DI XII 11

1222 er jarðarinnar getið í Guðmundarsögu. Bsk I, 539.

[**um 1274**]: „Märiu kirkia ad rauda mel a x hûndrûd j landi eda j kuik fe: oc fim kugilldi.“ DI II 114.

27. september 1563: „Enn halfkyrkian a Raudamel enum sydra skal med ollu aff leggiast.“ Skipan hirðstjóra og biskups. DI XIV, 154.

Tvær eyðihjáleigur nefndar 1709: Syðrihjáleiga og Ytrakot. JÁM V, 34.

Fagrabrekka var afbýli í byggð 1871-1903. Ö-Syðri-Rauðamelur KJ, 5.

Jörðin fór í eyði fyrir 2000. ÞJ, 30.

Landkostir

Túnakort 1920: Heimatún 4,4 ha, aukatún 0,6 ha og garðar 400 m².

1709: „Ekki er túninu óhætt fyrir sandfoki.“ JÁM V, 34.

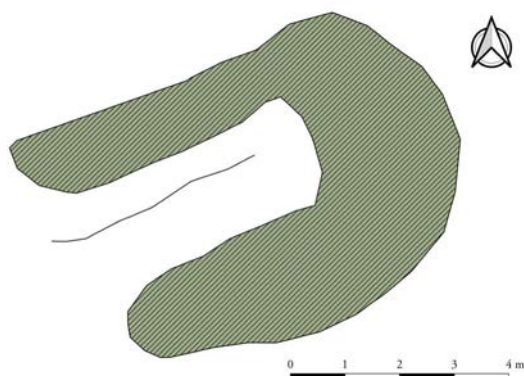
„Á Syðri-Rauðamel er lítið samfellt graslendi. Mikið af landinu er hraun, en víða í því eru bollar og kimar vaxnir góðu grasi. Skjólsamt er þar í öllum áttum og notast landið ágætlega meðan skepnum ganga sjálfala en miður frá húsi. Upprekstur á jörðin í Haffjarðardal og liggur hálfur dalurinn undir hana. [...] Túnið var frekar stórt og liggur vestan undir Syðri-Rauðamelskúlu.“ BS, 252.

MH-215:021_01 tóft fjárhús

343903 489136

Sunnan undir grýtttri hraunbrún eru fjárhústóftir innan stakstæðs túns, skammt austan við heimatúnið. Tóftirnar eru um 270 m austan við bæ 001. Alls voru skráðar fjórar tóftir auk vallargarðs og er hverri fornleif gefið númer til aðgreiningar í lýsingu þessari. Minjasvæðið er alls um 100x50 m að stærð og snýr austur-vestur.

Hraunbrúnn er um 2 m há en víða eru lautir og hólar í henni. Innan túnsins er gróið deiglendi til suðurs en mosavaxin hraunbrúnn til norðurs. Tóftirnar eru við og uppi á hraunbrúninni. Vélgrafinn skurður afmarkar túnið til suðurs, í beinu framhaldi af túngarðinum, en skurðurinn virðist gerður seinna sé horft til eldri loftmynda.

Tóft 021_01, horft til austurs á ljósmynd.

Tóft 01 er norðaustarlega í túninu. Hún er 7,1x4 m að stærð, einföld og snýr NA-SV. Veggir eru 0,1-2 m á hæð að utan en um 0,5-1 m að innan. Það má sjá 3-5 umför af hleðslu inni en að utan glittir víða í grjót án þess að um greinileg umför sé að ræða. Hraunklettur, um 0,5 m á hæð, er nýttur sem hluti af austurgaffli og sést hann vel að innan. Steyptur garði er ennfremur meðfram norðurveggnum, alls um 0,4 m á hæð. Op er á vesturgaffli tóftarinnar. Grjóthrun úr suðurvegg er inni í tóftinni. Að utan er tekið að hrynja úr norðurvegg. Bárujárn var á þaki tóftarinnar og sést það enn hér og þar.

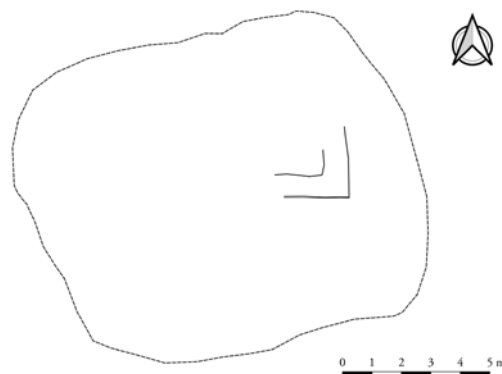
Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

MH-215:021_02 þúst útihús

343901 489126

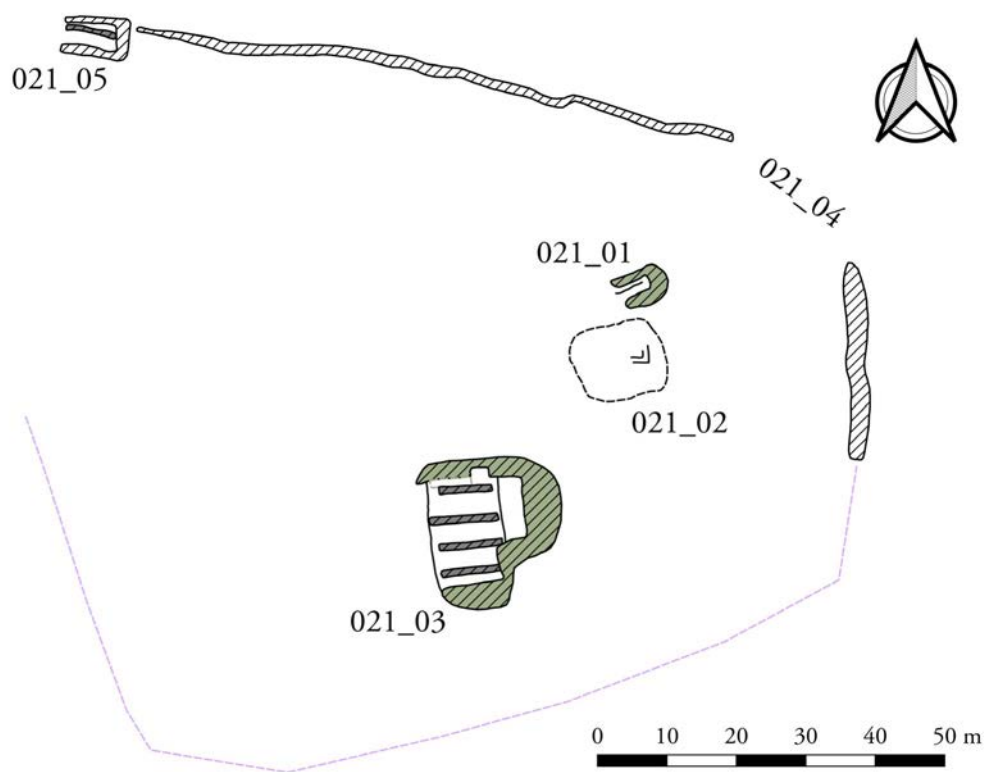
Tóft 02 var um 10 m sunnan við tóft 01. Hún sést á loftmynd Loftmynda ehf frá 2024 en þegar svæðið var heimsótt í júní 2025 hafði henni verið rutt út og lína plægð fast norðan við tóftina. Af loftmynd að dæma var tóftin um 10,5 x 8 m að stærð og sneri u.þ.b. austur-

Þúst 021_02, horft til norðvesturs á ljósmynd.

Tóftir 021_01, 021_02 og 021_03 á loftmynd Loftmynda ehf frá 2024, áður en tóft 021_02 var rutt út.

Minjasvæði 021.

vestur með op til vesturs. Hún virðist líklega hafa verið tvískipt en einnig er mögulegt að um fjárhús með garða í miðju hafi verið að ræða. Á vettvangi 2025 mátti greina lága moldarþúst, mest um 20 cm á hæð og um 13,5 x 11,5 m að stærð (austur-vestur). Mikið var af grjóti í moldinni, sem líklega var hleðslugrjót, en aðeins á einum stað sást marka fyrir mögulegum útlínum mannvirkis: Um 70 cm breiða steinlögn sem myndar 90 gráðu horn, um 2 m á hvorn veg, og markar hún líklega suðausturhorn nyrðra rýmis tóftarinnar. Á svæðinu var einnig bárujárnsbrak, litlir steypumolar og timburbitar á dreif. Auk þess fundust ýmsir gripir: leirkersbrot, málmhnappur, skeifa og bein með skurðarförum, og voru þeir tíndir upp til afhendingar Þjóðminjasafni Íslands. Hinu megin við plægðu línuna, hafði nokkuð af grjóti og þökum verið hrúgað upp, að því er virtist nýlega, og gæti það grjót hugsanlega verið úr tóftinni. Á loftmyndum frá 1945 og 1960 virðist lítið torfhlaðið hús á þessum stað, en stærra hús með bárujárnsþaki sést á loftmyndum frá 1979 og síðar.

Langvarandi hættumat: mikil hætta, vegna rasks

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Loftmyndir ehf; Loftmyndasjá LMÍ; AMS33_2-2_152; DMA28-04080

MH-215:021_03 tóft fjárhús

343880 489102

Tóft 03 er um 30 m suðvestan við tóft 01. Hún er um 22 x 20 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er tvískipt, með fjárhús í vestari hluta en niðurgrafna hlöðu austan við. Tóftin er að mestu hlaðin úr torfi og grjóti en hlaða er afmörkuð með steiptum kanti og steypuleifar eru einnig við norðvesturhorn. Fjárhúshlutinn er um 15,5 x 10 m að innanmáli (norður-suður) og hefur þil verið á vesturhlið. Hlaðan er um 9 x 3,5 m að innanmáli (norður-suður) og nær styttra til suðurs en fjárhúsið. Hæð veggja að utan er allt að 1,3 m og breidd um 3-5 m,

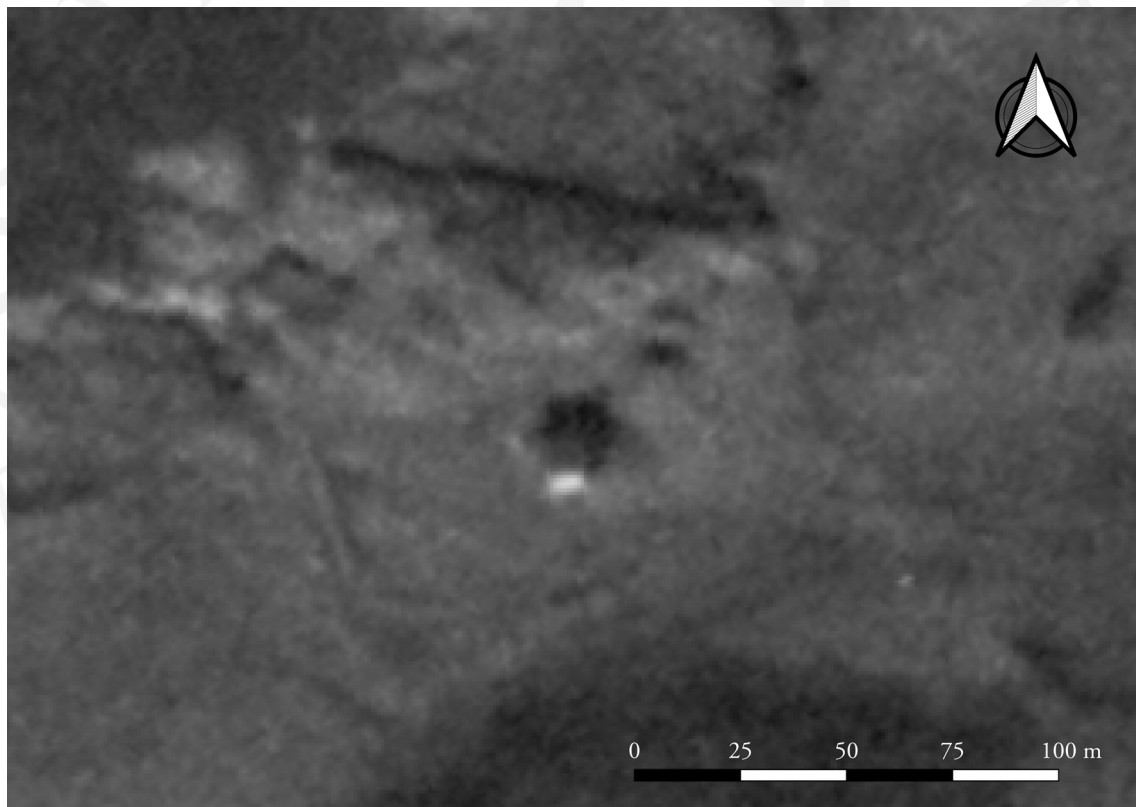
Tóft 021_03, horft til norðausturs á ljósmynd.

mest á austurhlið. Í fjárhúshluta er hæð veggja víðast um 80 cm en hlaðan er um 50 cm dýpri. Tekið er að gróa yfir hleðslur en grjót sést þó vel víða að innanverðu, mest eru 5-6 umferðir í hleðslum. Í fjárhúsinu eru 4 garðar sem snúa austur-vestur. Sá nyrsti er um 7,5 m á lengd en hinir um 8-8,5 m. Þeir eru grjóthlaðnir, um 30 cm á hæð, en steypuplata er ofan á gördunum. Hluti svæðisins norðan við nyrsta garðann og svæðið sunnan við syðsta garðann er lítillega niðurgrafið, um 30 cm. Timburbrak er inni í fjárhúsunum. Fjárhúsin sjást á loftmynd frá 1960, en á loftmynd frá 1945 stendur minna hús á sama stað.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS33_2-2_152; DMA28-04080

Minjasvæði 021 á loftmynd 1945 (AMS33_2-2_152).

MH-215:021_04 garðlag túngarður

343913 489159

Túngarður 04 afmarkaði allt svæðið en er nú aðeins greinilegur á norður- og austurhliðum og hefur hluti hans verið sléttur í tún. Garðurinn sést á loftmynd frá 1945 og var svæðið sem garðurinn afmarkaði alls um 122 x 105 m (austur vestur) en mjókkaði til austurs. Vélgraffinn skurðurinn afmarkar nú svæðið til vesturs og suðurs, um 20-30 m utar en garðurinn var.

Norðurhliðin liggur austur-vestur og er um 85 m á lengd, 1 m á breidd og 1,6 m á hæð. Þar er túngarðurinn hlaðinn hraungrýti og eru allt að sjö umför greinileg. Vesturendinn hefur þó hrunið og þar er aðeins ein steinaröð þar. Austurhlið túngarðsins er nokkuð minni og ógreinilegri. Þar er túngarðurinn um 30x1,5 m að stærð og snýr í norður-suður. Hann er einnig grjóthlaðinn en ekki sést í umför vegna þess hve gróinn hann er. Hann er einnig lægri, um 0,6 m á hæð, og greinilegt að hrunið hefur úr honum þar sem hann er nokkuð úr lagi genginn. Norðurendi hans er rofinn, þar hefur verið í gegnum hann.

Túngarður 021_04, horft til norðvesturs.

Langvarandi hættumat: engin hætta

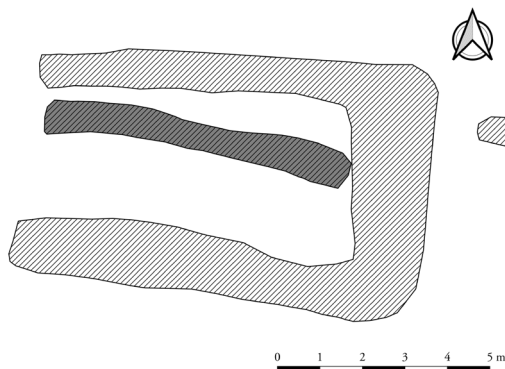
Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1920

MH-215:021_05 tóft fjárhús

343822 489171

Fjárhús 05 eru uppi á haunbrúninni, við vesturenda túngarðs 04. Tóftin er 10x5 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Veggirnir eru grjóthlaðnir, 0,5-0,6 m á hæð að utan en 0,7-1,3 m að innan. Það má sjá 4-6 umför af hraungrýti inni en víða glittir í grjót að utan. Vesturhliðin er opin og líklega var þil þar og dyr. Inni í tóftinni er grjóthlaðinn garði en steypa er ofan á honum. Garðinn er 0,5 m á hæð en víða er hrunið úr honum. Niðurfallið þak er

Tóft 021_05, horft til ANA á ljósmynd.

inni í tóftinni og fyllir hana að mestu. Þetta er bárujárn og timbur að mestu. Timburhlið lokar tóftinni og mögulega var hún nýtt sem rétt undir það síðasta. Timburrétt er sambyggð tóftinni til norðurs, hún er mun yngri og ekki talin til fornleifa.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

MH-215:022 hleðsla óþekkt

343903 489441

Lítill hleðsla er í hraunjaðri, um 500 m norðaustur af bæ 001.

Hrauntunga er sunnan undir Syðri-Rauðamelskúlum. Hraunið er mosa-gróið og úfið en til vesturs er melur.

Hleðslan er óveruleg, hlaðin við enda á hraunkletti. Hún er um 50 cm á hæð, 40-50 cm í þvermál og samanstendur af 5 hraunhellum sem hlaðnar hafa verið hver ofan á aðra. Hlutverk hleðslunnar er óþekkt en mögulega gæti verið um skjól fyrir smala að ræða.

Hleðsla 022, horft til VNV.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

MH-215:023 heimild um leið

343694 489159

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá læk við túnjaðar til austurs að leið MH-681:023.

Lækir afmarka svæðið þar sem leiðin lá til vesturs og suðurs. Næst lækjunum er grasi gróið en rýrari gróður og melur fjær. Malarslóði liggur á svipuðum slóðum og gamla leiðin.

Ekki sjást merki um eldri leið.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NV

MH-218 Hraunsholt (Hraun)

1709: 8 hdr. Konungseign, Stapaumboðsjörð. JÁM V, 30.

1847: 12 hdr. Bændaeign. „Sýslumaður telur jörð þessa aðeins 8 h. að dýrleika“ JJ, 134.

2. október 1494: Erlendur bóndi Erlendsson selur Helgafellsklaustri jörðina Hraunholt í Hnappadal. DI VII, 224.

Landkostir

Túnakort 1920: Tún 2,5 ha., slétt 1/6 og garðar 150 m².

1709: „Torfrista og stúnga lök og lítt nýtandi. Móskurður til eldiviðar nægur. Hrísrif til kolgjörðar alt til þessa nýtandi, þrýtur mjög. Silúngsveiði í Hrauná og Oddastaðavatni hefur lítil verið og ekki brúkast í nokkur ár. Berjalestur nægur fyrir heimilið. Engjar öngvar nema hvað hent er úr úthögum ut supra um Hlíð [þ.e. í forðakeldum og flóum, en aðrar engjar eyðilagðar af skriðum], því löndin liggja saman. Hætt er kvikfje fyrir hraungjám. Vatnsból gruggugt í einu mýrardýi, sem þó er langt til að sækja. Hætt er húsum og heyjum fyrir stórviðrum af norðri og landsuðri, sem oft verður mein að.“ JÁM V, 30.

„Landið liggur veggja megin Hraunholtaár, sem rennur úr Hlíðarvatni í Oddastaðavatn og stendur bærinn sunnan árinna. Er þar mest hraun og gróðurlítið, en túnið grýtt og erfitt til ræktunar. Brokflóablettur er vestur frá bænum, Hraunholtatunga. Norðan árinna eru holt og mýrar að Oddastaðamerkjum, en austur með Hlíðarmúla, allt að Hallkelsstaðahlíðalandi er sæmilega grösug fjallshlíð. Eru slægjur þar allgóðar og land ræktanlegt.“ BS, 253.

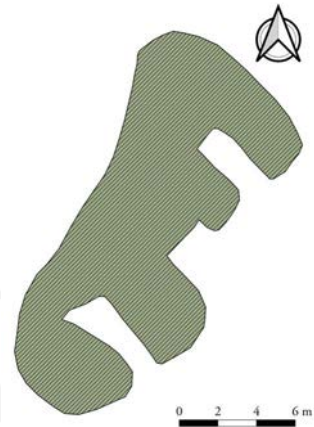
MH-218:007 Stekkjardalur tóft stekkur

347514 492366

„Stekkjardalur er niður með Hraunholtaá, að norðanverðu,“ segir í örnefnaskrá. Tóft er í Stekkjardal, um 10 m vestan Heydalsvegar og um 10 m norðaustan við Hraunholtaá. Nokkuð rof er á suðausturhlið tóftarinnar, þar var lagður ljósleiðari með tilheyrandi raski.

Tóftin er á sléttu, grasi grónu svæði við árbakka sem hefur nokkuð brotnað af. Uppbyggður þjóðvegur er skammt suðaustar og sést tóftin vel frá honum.

Tóftin er grasi gróin og snýr í norðaustur-suðvestur. Hún er um 20x8 m á stærð og skiptist í þrjú hólf. Op voru líklega á suðausturhlið, þar eru veggir lægri en rask virðist þó eitthvað vegna lagningu ljósleiðara. Töluvert hefur hrunið úr ytra byrði veggja sem gerir opin því

Stekkur 007, horft til norðvesturs á ljósmynd.

ógreinileg að auki. Veggirnir eru torf og grjóthlaðnir, hæstir um 1,3 m. Innri mörk tóftarinnar eru einnig illgreinileg vegna veggjahruns og sést því varla til miðjuhólsins.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna rofs

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hraunholt, 3.

MH-218:008 *Stekkjurstígur* heimild um leið 347520 492277

Stekkjurstígur er merktur í Örnefnasjá LMÍ (nú Náttúrufræðistofnunar) og fór hann yfir Hraunholtaá á vaði 011. Hann liggur í gegnum hraunið frá bæ 001 að stekk 007. Stekkjurstígur var athugaður á vettvangi við Hraunholtaá árið 2025, um 650 m NNV íbúðarhússins á Hraunholti og um 30 m austan Heydalsvegar.

Leiðin liggur í gróinni lægð í hrauni. Fast til suðvesturs meðfram Heydalsvegi hefur verið lagður ljósleiðari.

Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði innan þess svæðis sem athugað var á vettvangi. Á loftmyndum markar óljóst fyrir götunni í hrauninu suðaustar, nær bæ, en hún var ekki rakin á því svæði.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Örnefnasjá LMÍ

MH-218:011 *Stekkjarvað* heimild um vað

347517 492284

Stekkjarvað er merkt í Örnefnasjá LMÍ (nú Náttúrufræðistofnunar) umum 650 m NNV íbúðarhússins á Hraunholti og um 25 m suðaustan brúar yfir Hraunholtsá. Stekkur 008 er um 80 m norðan vaðsins.

Vaðið er við grasi gróna lægð í landinu norðan hraunbreiðu.

Farið var yfir stóra klöpp í ánni, hún veldur grynningum á um 4 m kafla.

Stekkjarvað 011, horft til norðvesturs.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Örnefnasjá LMÍ

MH-218:012 *Sneiðingar* gata leið

348517 492613

„Fyrir norðan Hlíðarvatn eru neðst svonefndir Sneiðingar [...],“ segir í örnefnaskrá. Göturnar eru um 840 m norðaustur af bæ 001, neðan við Hallkelsstaðahlíðarveg.

Hallkelsstaðahlíðarvegur liggur eftir hlíðinni ofan (norðan) við Hlíðarvatn. Neðan vegar er brött brekka, að mestu grasi og lyngi gróin en grjót er í brekkunni á stöku stað.

Sneiðingar 012, horft til norðvesturs.

Greinileg gata liggur á ská upp hlíðina, hún er um 15 cm djúp og 70 cm á breidd. Neðan við hlíðina liggur leiðin meðfram vatninu og skiptist þar í fleiri og mjórri götur sem dreifast á allt að 13 m breidd svæði. Alls má rekja leiðina um 243 m frá brekkunni neðan við Hallkelsstaðahlíðarveg til VSV.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hraunsholt, 2

MH-219 Hlíð (Hallkelstaðahlíð)

1709: 6 hdr. Kolbeinsstaðakirkjueign. JÁM V, 29.

1847: 8 hdr. Kolbeinsstaðakirkjueign. „Sýslumaður telur dýrleikann hér aðeins 6.“ JJ, 134.

Landkostir

Túnakort 1920: Tún 3,6 ha, slétt 1/2.

1709: Torfrista og stúnga lök og sendin. Móskurður til eldiviðar lakur. Silúngsveiði í Hlíðarvatni hefur ekki brúkast í margt ár. Túnið blæs upp á vetur í stórviðrum af norðri í skarfjúki og renningum. Engjar, sem áður hafa verið, eyðilagðar fyrir skriðum, og ekki nú aðrar en það sem hent er úr úthögum í foraðakeldum og flóum. Hætt er kvikfje fyrir skriðum og snjóflóðum úr snarbröttu fjalli.“ JÁM V, 29.

„Klettabelti er efst. Þar niður af er votlendi og grösug fjallshlíð, tiltölulega lítið skriðurunnið ofan að Hlíðarvatni, sem er alllangt og liggur samhliða múlanum. [...] Fjallland dágott uppi á múlanum og þar inn af.“ BS, 254.

MH-219:022 *Hermannsholt* sögustaður 349537 492906

„Nú byrjum við út við merki með vatninu og höldum heim á leið. Þar nokkuð upp frá vatninu er allhótt og hömrum girt að nokkru leyti holt er heitir Hermannsholt. Um það holt segir sagan að þar hafi barist um merkin þeir Hermann og Hallkell og Hermann fallið.“ Hermannsholt er á merkjum milli Hraunholts MH-218 og Hallkelsstaðhlíðar, rúmum 1,5 km vestan við bæ 001. Hermannsholt er stakstætt og áberandi klapparholt. Klettur og klettabelti eru ofarlega í holtinu til allra átta en víða er hægt að fara upp á það.

Hermannsholt er um 15m sunnan við malarveginn að Hallkelsstaðahlíð, Allt umhverfis holtið eru gróin tún.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hallkelsstaðahlíð, 1.

Hermannsholt 022, horft til suðvesturs.

MH-221 Heggstaðir

1709: 16 hdr. Kolbeinsstaðakirkjueign. JÁM V, 27.

1397: Máldagi Kolbeinsstaðakirkju. „kirkia a ad fornu land j Mydal. oc Hegstade gaf herra Kietill oc frv Vna [...]“ DI IV 180-183.

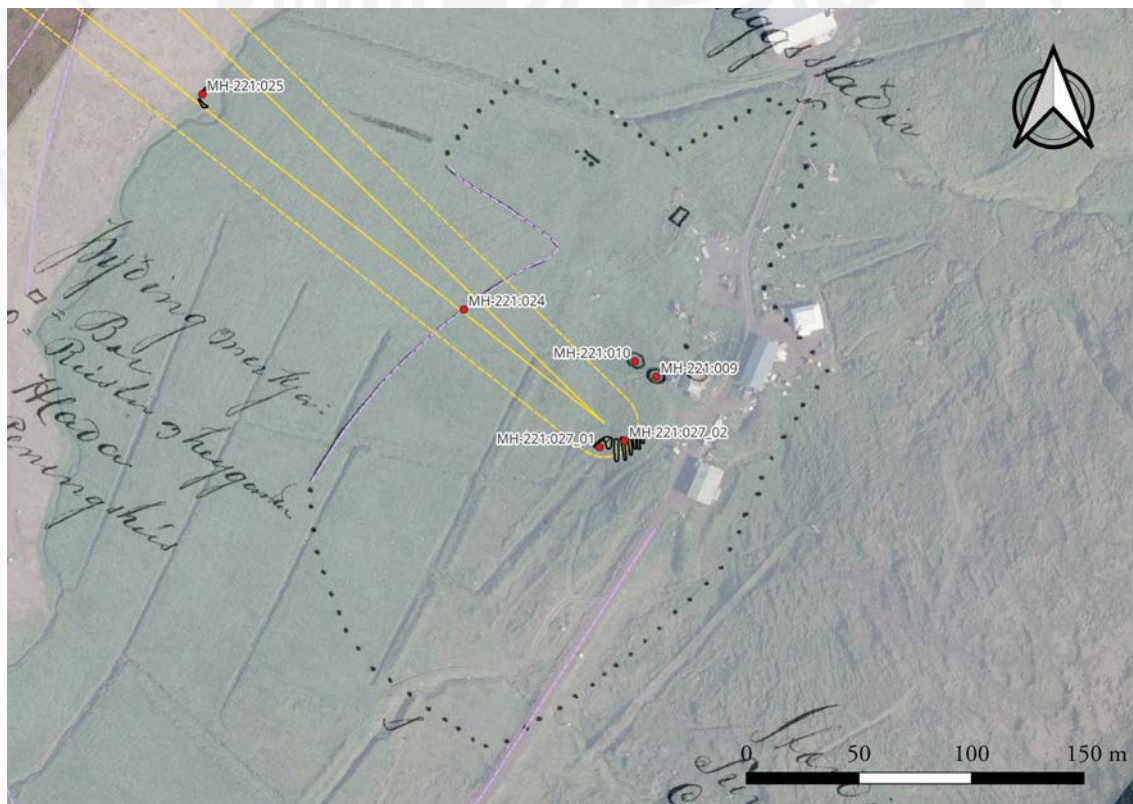
Tvær eyðihjáleigur eru nefndar 1709, Hnappstaðir og Hafursstaðir. Einnig eru nefndar girðingar undir Þverfelli „Það eru munnmæli, að hjer hafi að fornu sjálf jörðin Heggstaðir staðið [...]“. JÁM V, 29.

Landkostir

Túnakort 1920: Tún 4,2 ha, slétt 1/3, garðar ekki nefndir.

1709: „Túninu grandar bæjarlækurinn með landbroti og sandsáburði.“ JÁM V, 28.

„Heggstaðabær stendur í heldur hrjóstrugri fjallshlíð skammt norðan Haffjarðardalsmynnis. Annars er land jarðarinnar bæði víðlent og gott. Mikið fjalllendi og fjölbrytt gróðurlendi vestur að efri hluta Gullborgarhrauns og norður að Hlíðarvatni. Nokkurn veginn ræktanlegir melar eru á leið norðvestur að Hraunholtahnúkum. Heldur er þar vetrarhart, en blæs þó oft af vegna hvassviðris og kjarngóðir eru hagarnir bæði sumar og vetur.“ BS, 255.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Heggstaða MH-210 frá árinu 1920, skráðar minjar og fyrirbugaða strengleið.

MH-221:009 heimild óþekkt

349469 489325

Á túnakorti frá 1920 er merkt mannvirki, annað hvort rúst eða heygarður, um 65 m sunnan bæjar 001 og um 45 m norðvestan við núverandi íbúðarhúss.

Svæðið er sléttað heimatún. Mannvirkið var fast vestan malarheimreiðar, á sama stað og gamalt íbúðarhús sem er að hruni komið. Húsið stendur á hæð sem er töluvert brött til vesturs.

Ekki sést til fornleifa á yfirborði.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1920

MH-221:010 heimild óþekkt

349460 489332

Á túnakorti frá 1920 er merkt mannvirki, annað hvort rúst eða heygarður, um 65 m SSV bæjar 001. Það er um 50 m norðvestan núverandi íbúðarhúss.

Svæðið er sléttað heimatún. Mannvirkið var fast vestan gamalts húss sem er að hruni komið. Húsið stendur á hæð sem er töluvert brött til vesturs en rústin og heygarðurinn hafa verið neðarlega í brekkunni.

Ekki sést til fornleifa á yfirborði.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1920

MH-221:024 heimild um túngarð

349384 489355

Á túnakorti frá 1920 sést túngarður afmarka norðvesturhlið heimatúnsins á Heggstöðum. „[T]úngirðing úr skurðum og gaddavír,“ segir í Fasteignamati 1916-1918. Ekki er ljóst hvað afmarkaði túnið til annarra átta. Árið 2025 var hluti af áætlaðri legu túngarðsins skoðaður.

Túnið er slétt en innan þess eru nokkrir vélgrafnir skurðir. Raflína liggur einnig í gegnum túnið frá norðaustri-suðvesturs, að núverandi íbúðarhúsi.

Ekki sést til túngarðsins á yfirborði.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla–Undirmat, 384

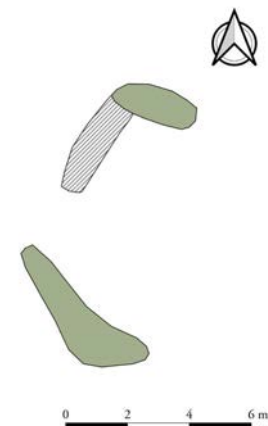
MH-221:025 tóft óþekkt

349267 489451

Lítið aðhald er vestan við Grófarlæk, um 220 m VNV af bæ 001.

Grófarlækur rennur til suðvesturs meðfram vesturmörkum núverandi túna á Heggstöðum.

Grasi gróið er meðfram læknum en lengra vestan hans er grýttur melur.

Tóft 025, horft til norðvesturs á ljósmynd.

Hleðslur afmarka aðhald við lækinn sem er um 9 x 5,5 m að stærð (norðaustur-suðvestur). Vegghleðslur eru á suðvestur-, norðvestur- og norðausturhliðum en lækurinn afmarkar suðausturhlið. Op er við vesturhorn. Veggir aðhaldsins eru um 1 m á breidd. Á suðvestur- og norðausturhliðum eru grasi grónar hleðslur, hæstar um 50 cm en á norðvesturhlið er grjóthleðsla, um 15-25 cm á hæð og eru mest 2 umför í hleðslum.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

MH-221:026 heimild um leið

349202 489492

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá leið MH-681:024 um 300 m VNV af bæ 001, til suðurs að 681:018 um 560 m suðvestur af bæ.

Grófarlækur rennur til suðvesturs nærri miðbiki leiðarinnar. Norðan hans er hálgróinn melur en sunnan sléttuð tún. Malarslóði liggur um melinn á svipuðum slóðum og leið MH-681:024 áður.

Ekki sjást merki um leiðina og hefur hún líklega blásið upp á melnum norðan til en verið sléttuð í tún sunnar.

Langvarandi hættumat: engin hætta

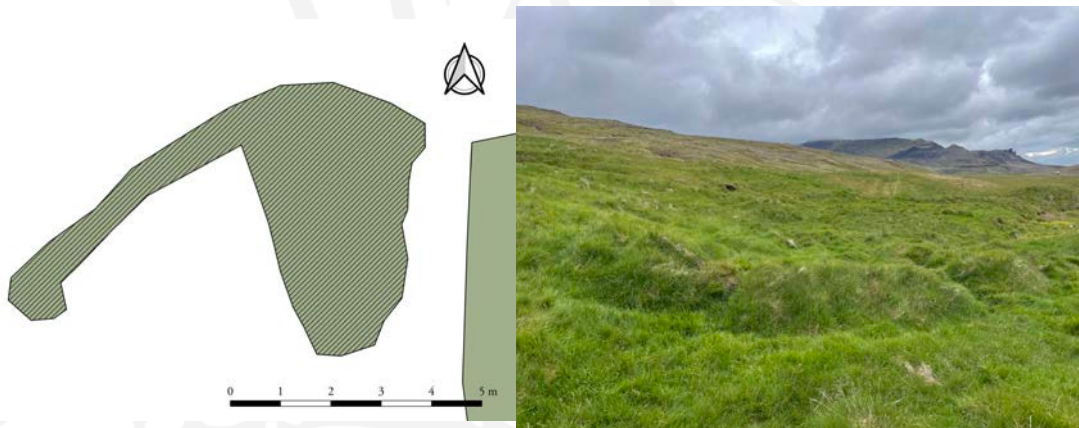
Tímabundið hættumat: engin hætta

MH-221:027_01 tóft útihús

349444 489294

Tóft 01 er um 90 m SSV bæjar 001 og um 40 m VNV við núverandi íbúðarhúss á Heggstöðum. Fast austan hennar eru beðasléttur 02. Minjarnar ná yfir svæði sem er alls um 25 x 11,5 m að stærð og snýr austur-vestur.

Tóftin og beðasléttarnar eru í brattri grasi gróinni brekku. Neðan hennar er slétt heimatún. Fast suðvestar er skurður sem liggur NA-SV í gegnum túnið.

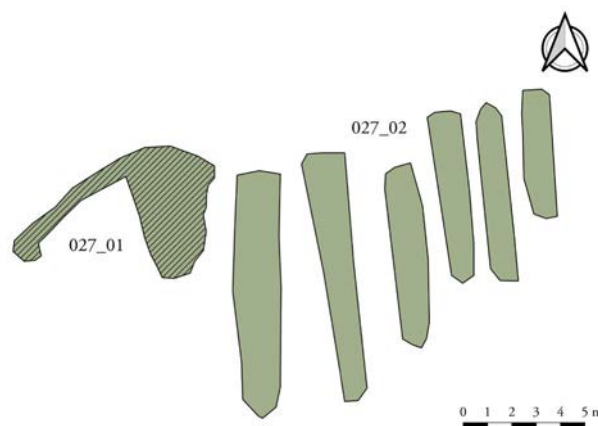

Tóft 027_01, horft til norðvesturs á ljósmynd.

Tóft 01 er ferhyrnd og illa varðveitt. Hún er um 7x5 m á stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Veggir eru líklega torf-og grjóthlaðnir þar sem stöku steinar sjást umhverfis tóftina. Norðurveggurinn er einna greinilegastur, um 0,6 m hár meðan suðvesturhornið virðist horfið. Ábúandi, Albert Guðmundsson, mundi eftir tóftinni úr barnæsku en vissi því miður ekki hvaða hlutverki hún þjónaði en líklega hefur verið um útihús af einhverju tagi að ræða.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Minjasvæði 027.

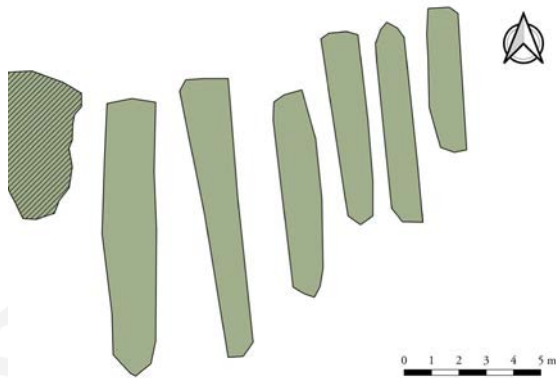
MH-221:027_02 garðlag óþekkt

349455 489297

Beðaslétturinn ná yfir um 13x10 m svæði og þar eru sex teigar, hver þeirra um 0,2 m á hæð og 2 m á breidd. Rennurnar á milli þeirra eru um 1 m á breidd. Beðaslétturinn er illgreinilegar á yfirborði, vel grónar og renna saman við umhverfið. Þær sjást þó vel á loftmyndum. Vegslóði niður á túnið fast sunnan beðasléttanna og gæti hann hafa valdið raski á þeim.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Beðasléttur 027_02, horft til austurs á ljósmynd.

MH-222 Mýrdalur

1709: 16 hdr. Kolbeinsstaðakirkjueign. JÁM V, 26.

1847: 16 hdr. Kolbeinsstaðakirkjueign. JJ, 134.

[1181]: Eign Kolbeinsstaðakirkju. DI I, 275

1237: Mýrdalur er nefndur í Sturlungu. Sturl I, 403.

1397: Máldagi Kolbeinsstaðakirkju. „kirkia a ad fornu land j Mydal. oc Hegstade gaf herra Kietill oc frv Vna [...]“. DI IV 180-183.

Einnig kallaður Myrdalur. HP: „Rannsókn og leiðrjettingar“, Árbók 1923, 40.

Landkostir

Túnakort 1920: Tún 5 ha, slétt 3/4, garðar 300 m².

1709: „Torfrista og stúnga hefur verið næg en spillist mjög af leiri. Reiðingsristu spillir og leir, brúkast þó. Móskurður til eldividar hefur verið er nú þrotinn [...]. Hrísrif til eldiviðar hefur verið, en nú að mestu gjöreytt [...]. Silúngsveiðivon lítil í Fjósatjörn brúkast lítt, og so í sama máta í tveimur giljum, sem þó er valla með hlunnindum teljandi. Berjalestur nægur fyrir heimamenn. Túninu granda skriður úr brattlendi með grjóti og aur til skaða. Enginu grandar bæjarlækurinn með grjóts og sands áburði. Vetrarríki í meira lagi og því kemur ábúannði oftlega í burtu nokkru af sauðfje og hestum á ýmsar jarðir fyrir toll meiri eður minni eður aðra óákveðna greiðasemi. Hætt er kvikfje fyrir afætudýjum, sem oft verður mein að. Ekki er húsum og heyjum óhætt fyrir stórviðri af landsuðri, so og hafa skriður gengið hjer að fjárhúsum, hvaðan þau hafa færð verið þangað sem nú standa þau.“ JÁM V, 27. „Er það gott land og viðáttumikið, liggur sunnan vert við haffjarðardalsgil og sem eggjar ráða móts við Hróbjargarstaðaland og innri hluta Kaldárdals. Túnið var gott og reiðfært, en undir orpið skriðuhættu. Slægnaflói grasmikill er niður undan túninu, en var gróflega blautur áður en þurrkun hófst.“ BS, 256.

MH-222:023 heimild um leið

347060 485628

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1913 liggur til norðurs frá túnjaðri og að leið MH-681:018, norðvestan við Mýrdalsfell. Nyrsti hluti leiðarinnar var athugaður á vettvangi.

Syðst lá leiðin á svipuðum slóðum og núverandi heimreið að bæ. Leiðin lá síðan yfir læk og undir hálfgrónum hlíðum Mýrdalsfells, yfir legu núverandi Heydalsveg og að leið MH-681:018 þar sem nú eru slétt tún.

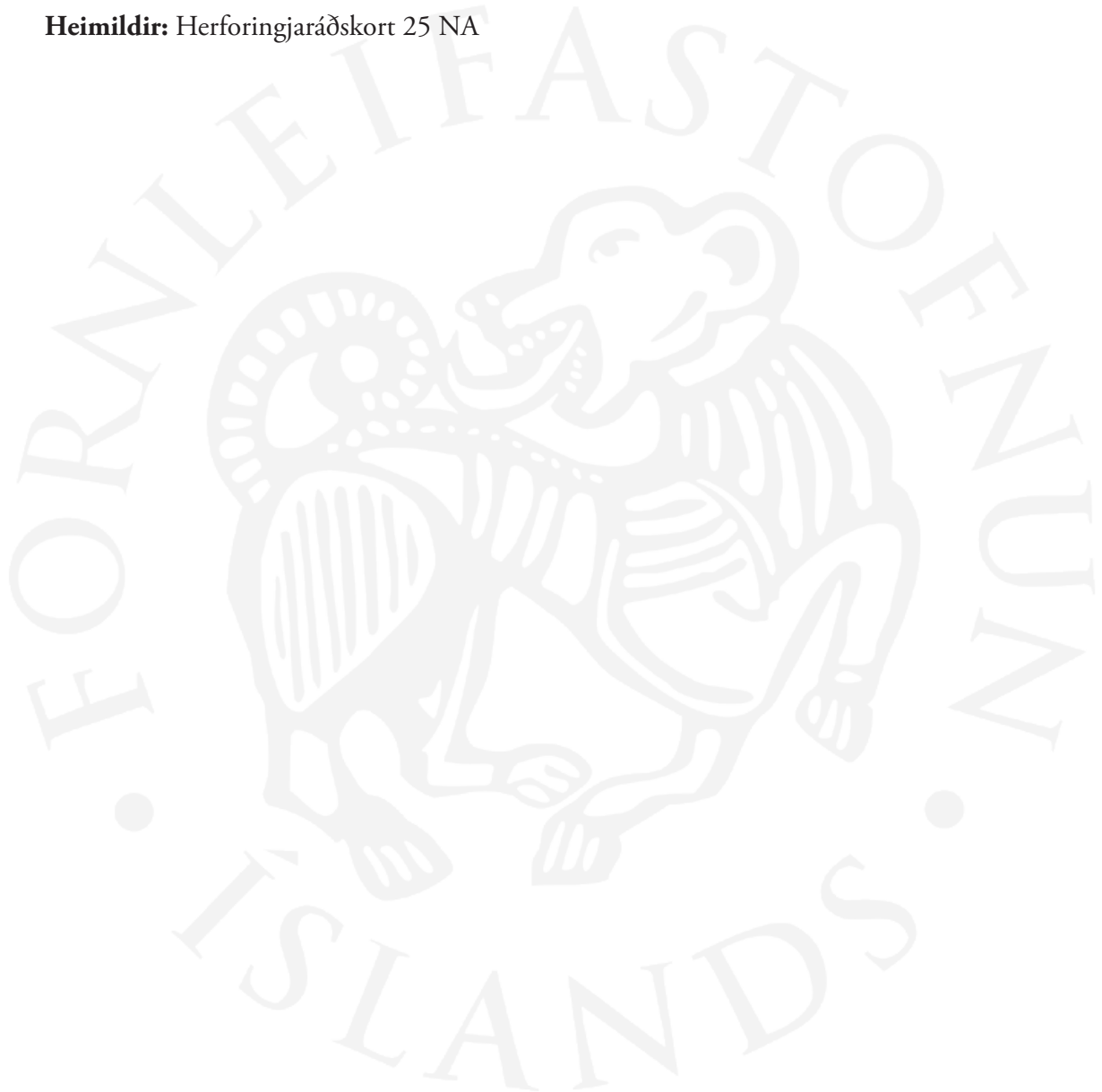
Ekki sáust skýr merki um leiðina innan þess svæðis sem athugað var á vettvangi. Á nýlegum

loftmyndum Loftmynda ehf markar þó fyrir götum á um 360 m kafla norðan lækjarins sem dreifast á um 5-20 m svæði. Göturnar verða óskýrari eftir því sem norðar dregur og hverfa áður en komið er að Heydalsvegi.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna rasks

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NA

MH-651 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Borgarhreppi

MH-651:001_01 vegur leið

358055 456543

Á herforingjaráðskorti Dana frá árinu 1911 er vagnvegur 001 sýndur liggja til norðvesturs út af Borgarnesvegi MH-651:004, milli bæjanna Borgar MH-110:001 og Suðurríkis MH-111:001 í suðvestri, yfir að Langá í norðvestri og þaðan áfram norður á land. Árið 2025 voru skráðir tveir kaflar á leiðinni, 200-235 m frá bærstæðinu á Borg til ASA og suðvesturs og um 2,4 km norðvestan við Borg. Tvær brýr eru merktar á veginum í Borgarhreppi: á Háflslæk 02 og Tungulæk 04, en einnig er brú 03 á veginum, um 420 m norðvestur af brú 02.

Árið 1911 lá gamli vegurinn til vesturs um bæjarhólinn á Borg í boga sem enn er hægt að greina að hluta. Þessi vegur sést einnig nokkuð skýrt á loftmynd af svæðinu frá árinu 1946. Til austurs þar sem gamli vegurinn lá áður heim að bæ er í dag (2025) þéttur barrskógur. Í gegnum skógin er enn malbikuð heimreið á um 140 m löngum kafla nær bæ, sem breytist í sléttaðan stíg fjær bæ á um 180 m löngum kafla að athafnasvæði Eimskips í norðurjaðri Borgarnesbæjar. Til suðvesturs eru grjóthlaðin brú yfir Borgarlæk og gamli malarvegurinn (MH-110:032-033) enn nokkuð vel varðveitt. Gamli vegurinn liggur til suðvesturs frá Borg meðfram náttúrulegum klettaás að suðaustanverðu um 115 m áður en hann hverfur vegna Snæfellsvegar 52 og göngustígs fast norðan við veginn. Um 260 m suðvestan við bæ beygði vegurinn upp til norðvesturs. Um 2,4 km frá bæ til norðvesturs þar sem vegurinn lá yfir Háflslæk á brú MH-651:002 liggur malarvegur um flatlendar deigar mýrar og mólendi. Svæðið er gróið grasi, víði og birki. Ræsissturðir eru beggja vegna vegar.

Þar sem vegurinn lá suðaustan við Borg er 3-4 m breiður sléttaður stígur sem notaður er sem hestagata. Ekkert sést til eldri gatna eða vegahleðslna á þessu svæði. Fast ofan og norðan við Snæfellsnesveg 52 er gamli vegurinn horfinn vegna vegagerðar og nýlegs malarstígs. Fast ofan og norðan við stíginn má þó sjá þversnið í gamla malarvegin sem stóð 1-1,5m hærra en stígurinn. Vegurinn var 3-4 m á breidd og upphlaðinn 2-3 m á hæð. Engar grjóthleðslur eru greinanlegar í útjaðri vegarins.

Norðvestan bæjar liggur malarvegurinn norðvestur-suðaustur, er 4-5 m á breidd og 0,3-0,5 m hár. Engin ummerki um hleðslur má greina í útjaðri vegarins. Gamli vagnvegurinn lá að mestu á sömu slóðum og sá malarvegur sem nú sést, að frátöldum 220 m kafla um 170 m suðaustan við nýbýlið Tungulæk. Þar er grasi gróinn upphlaðinn vegur í sömu stefnu og malarvegurinn en um 30 m norðaustan hans. Vegurinn er skýrastur milli tveggja skurða og er þar um 42 m á lengd, en suðaustustu 7 metrarnir eru þó mjög óskýrir vegna uppkasts úr skurði. Vegurinn er um 3 m á breidd og 0,3 m á hæð. Handan skurðanna sást vegurinn ekki skýrt á vettvangi en á nýlegum loftmyndum Loftmynda ehf sést óljóst hvernig vegurinn

sveigir aftur að malarveginum til beggja enda. Ekki er vitað hvenær legu vegarins var breytt, en á loftmynd frá 1945 sést að búið var að „rétta úr„ veginum fyrir þann tíma.

Engin ummerki um eldri hestagötur er hægt að greina meðfram gamla veginum á því svæði sem athugað var á vettvangi.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 26 NA; AMS28_2-1_074

Vegur 001_01, horft til norðurs.

MH-651:001_02 brú brú

358766 455954

Samkvæmt herforingjaráðskorti Dana frá árinu 1911 er brú yfir Háflæk á leið MH-651:001_01, um 2,3 km norðvestan við Borg MH-110:001.

Á þessum stað er Háflækur niðurgafinn í um 1,5-2 m djúpum og 4-5 m breiðum lækjarfarvegi, en lækurinn sjálfur er nokkuð grunnur og grýttur því auðvelt er að stikla yfir. Vegurinn til og frá brúnni er þunnur malarvegur.

Brú 001_02, horft til ANA.

Brúin yfir lækinn er steinsteypt með

beygluðum og ryðguðum járnriðum. Brúin er illa farin og líklega ekki langt í að hún liðist í sundur. Ekki er vitað hvenær hún er byggð eða hvort um sömu brú er að ræða og sýnd er á herforingjaráðskorti 1911.

Undirstaða brúarinnar eru tvær 0,5 m þykkar og 8-10 m langar steinsteyptar plötur sem standa samsíða uppá rönd meðfram bökkunum sitt hvoru megin við lækinn og snúa norðaustur-suðvestur. Um 3-4 m eru á milli þeirra. Undirstaða þeirra eru stórir náttúrulegir klettur og grjót sem ekki virðist hafa verið raðað sérstaklega upp áður en plöturnar voru steypar. Plöturnar halda uppi steinsteyptu brúargólfinu sem er 0,3-0,4 m á þykkt, 4-5 m á breidd og um 4 m á lengd yfir lækinn. Frá botni lækjar eru 2,5-3 m uppí brúargólflið. Engin

skýr ummerki um hleðslur eða leifar af eldri brú eru sjáanleg á svæðinu.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herföngjaráðskort 26 NA; AMS28_2-1_074

MH-651:001_03 brú brú

358285 456271

Brú 03 er 570 m norðvestur af brú 02 og 350 m frá leið 651:002. Brúin er yfir framræstan skurð en samkvæmt loftmynd frá 1945 var lækur þar sem brúin er í dag. Brúin er ekki merkt inn á herföngjaráðskort frá 1911 og er aldur hennar ekki þekktur.

Beggja vegna við veginn er framræst og gróið mýrlendi. Vegurinn til og frá brúnni er þunnur malarvegur.

Brú 001_03, horft til SSV.

Brúin er lítil eða um 2 m að lengd og 4 m að breidd og snýr norðvestur-suðaustur með veginum. Hún er steypt á yfirborði en undir henni sést í reglulega steinhleðslu. Í steinhleðslunni er 3 umför af ferhyrndum steinum. Steypan er illa farin og er tekið að brotna úr henni.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS28_2-1_074

MH-651:003 heimild um leið

362059 456445

Á herföngjaráðskorti Dana frá 1911 er teiknuð upp gata 003 sem lá samsíða Borgarnesvegi 004 norðaustur-suðvestur um 3 km leið, áður en hún beygði upp í land til norðvesturs, um 4,7 km norðvestan við Einarsnes MH-106:001. Aðeins 120-280 m aðskildu göturnar tvær. Árið 2025 var leiðin athuguð á tveimur svæðum, annars vegar um 2 km norðaustan við Kárastaði MH-109:001 og um 25 m norðan við Grenigerði, en hins vegar um 315 m sunnan við Álatjörn.

Þar sem leiðin lá norðaustan við Kárastaði er malarvegur og nýlegt upphækkað malarplan. Hún fylgdi síðan rótum klettaholts, en sveigði síðan til norðvesturs yfir Réttarás, allt að 500

m norðvestar en malarvegur sem nú liggur um svæðið. Eftir því sem norðvestar dregur verður svæðið kjarri vaxnara. Sunnan og vestan við Álatjörn lá leiðin u.þ.b. á sama stað og núverandi malarvegur en sveigir þó frá honum á köflum.

Leið þessi er illgreinanleg á loftmynd af svæðinu frá 1945. Engin ummerki fundust um gömlu leiðina og virðist hún ýmist horfin vegna seinni vega- og stígagerðar, eða horfin í gróður.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: Herforingjaráðskort 26 NA; AMS28_2-1_075

MH-651:004 heimild um leið 364365 457968

Á Herforingjaráðskorti Dana frá 1911 lá Borgarnesvegur úr uppsveitum norðaustur-suðvestur í gegnum Borgarnes niður á sjálft nesið. Við deiliskráningu 2025 var leiðin skráð á einum stað við Þjóðveg 1, um 390 m VSV við Beigalda MH-103:001 og um 260 m sunnan við Brennistaði MH-104:001.

Á þessu svæði var leiðin aðeins ofan við núverandi Þjóðveg en þar er aðeins þýft mýrlendi og klöpp.

Leiðin sést óljóst á loftmynd frá árinu 1945 og er hún þar mjór malarvegur. Ekkert sést skýrt til eldri gatna eða hestaslóða á svæðinu vegna sléttunar og vegagerðar.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: Herforingjaráðskort 26 NA; AMS28_2-1_075

MH-651:005 vegur leið 357922 456537

Þar sem Ánabrekkuvegur liggur frá Snæfellsnesvegi í átt að Litlu-Brekkur og Ánabrekku sjást á kafla merki um eldri leið. Gamli vegurinn sést fyrst um 10 m vestan við núverandi vegamót. Leiðin sést á loftmynd frá árinu 1945 og endar þar við beitarhús MH-114:007.

Næst Snæfellsnesvegi er framræst stykki sem sléttað hefur verið í tún norðvestan vegarins. Að öðru leiti liggur vegurinn um mýrlendi en klettaholt rísa upp úr mýrinni á stöku stað.

Vegurinn hlykkjast SSV-NNA og hefur alls verið um 1160 m. Hann er hægt að rekja um 315 m frá vegamótum við Snæfellsnesveg en hverfur þá undir yngri veg. Hann er síðan aftur greinilegur á um 200 m kafla um 120 m norðan við beitarhús MH-114:007 þar sem hann liggur yfir klettaholt. Vegurinn er upphlaðinn, um 5 m að breidd og vel gróinn. Ekki er vitað er hvenær vegurinn var fyrst lagður, en hann er ekki merktur inn á herforingjaráðskort frá

1911.

Brú var á veginum um 60 m suðvestur af Snæfellsnesvegi. Hún lá yfir skurð sem grafinn var milli 1959 og 1975 af loftmyndum að dæma, og telst því ekki til fornleifa. Brúin er horfin en grjót og steypa sést í skurðinum sem er um 3m að breidd.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna rasks

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS28_2-1_074; DMA17-02777; Loftmyndasjá LMÍ

Vegur 005, horft til suðvesturs.

MH-651:006 vegur leið

356024 455128

Á herforingjaráðskort frá 1911 er merkt leið sem liggur frá Ánabrekku MH-115:001 í átt að Litlu-Brekku MH-114:001. Hún liggur sunnan við núverandi malarveg að bæjunum og 100 m frá leið 115:023.

Leiðin liggur undir grónum klettabakka vestast en austar eru slétt tún.

Gamla leiðin er að mestu horfin undir núverandi malarvegi en eldri vegur sést 130 m kafla undir gróna klettarbakkanum. Vegurinn er um 4 m að breidd og snýr suðvestur-norðaustur en beygir til norðurs upp skarð í bakkanum.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna rasks

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 26 NA

Vegur 006, horft til suðvesturs.

MH-651:007 *Ferjubakkavegur* gata leið

364991 457971

„Aukavegur af Þjóðveginum hjá Brennistöðum að Ferjukoti,“ segir í sýslu og sóknarlýsingum Borgarfjarðarsýslu. Samkvæmt Herföngjaráðskorti Dana frá 1911 lá gamli Ferjubakkavegur út af Borgarnesvegi MH-651:004 niður til austurs í átt að Ferjukoti MH-101:001, um 290 m SSA við Brennistaði MH-104:001.

Þessi vegur sést óljóst á loftmynd frá 1945 í fótum Landmælinga Íslands. Við deiliskráningu árið 2025 var leiðin skráð milli Þjóðvegar 1 og Krumshóla MH-102b:001

Leið 007, horft til austurs.

Leiðin þræddi meðfram rótum og yfir klettaholtin milli bæjanna þar sem var þurrast. Á þessu svæði er nú (2025) malbikaður Ferjubakkavegur 530 ásamt nýlegum hestastíg sem liggur mefram honum að sunnanverðu.

Frá Þjóðvegi í vestri að Ferjubakka í austri sjást brotakenndar leifar af grófum vegi, alls um 4,5 km á lengd. Vestast, um 210 m suðaustan Þjóðvegar 1, má sjá leifar hans 5-20 m norðan núverandi vegar en hann sneiðir gamla slóðann um 250 m sunnan við núverandi íbúðarhúsið í Beigalda MH-103. Eftir það eru leifar hans sunnan vegar. Vegurinn er 4-5 m á breidd og er hann farinn að gróa upp. Þar sem slóðinn sést fyrst sunnan Beigalda er hann upphlaðinn á um 150 m löngum kafla. Þar hefur verið ræsi í veginum en vegurinn er horfinn á um 12 m kafla vegna vatnsaga. Fast sunnan núverandi vegar þar sem þeir skerast er vegurinn enn notaður að hluta sem vegur inn á tún. Um 85 m norðaustar klofnar leiðin og greinilegt er að bíslóðinn hefur legið þar áfram á holtinu til norðausturs. Gangandi og hestamenn hafa hins vegar beygt þar til austurs, eins og leiðin er merkt á herföngjaráðskort, og tekið örlítið styttri leið yfir mýrina til austurs og þar beygt upp á klettaholtið til norðausturs heim að bæ að Krumshólum MH-102:001 þar sem hún sameinaðist bíslóðanum aftur. Þar sjást ennþá óljósar leifar af hestagötum á 2-3 m breiðu svæði en í mýrinni eru þær orðnar nokkuð óljósar og niðurtroðnar vegna hestabeitar og ræsiskurða. Á bæjarstæði Krumshóla er gamla leiðin horfin undir malarborna núverandi heimreið sem liggur ennþá heim að bænum á saman stað og gamli bíslóðinn.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SSMB, 116; Herföngjaráðskort 26 NA; AMS28_2-1_061

MH-671 fornleifar á fleiri en einni jörð í Hraunhreppi

MH-671:002 heimild um leið

348348 473871

Á herforingjaráðskort frá 1911 er merktur vagnvegur sem liggur frá Álftaneshreppi yfir í Hraunhrepp um Hrafnbrú á Álfhá. Vegurinn liggur til norðurs og norðvesturs gegnum hreppinn og yfir í Kolbeinsstaðahrepp við Brúarfoss MH-162. Leiðin heldur áfram í Kolbeinsstaðahreppi og er þar skráð á MH-681:013. Árið 2022 var hluti legu vegarins athugaður, norðaustan við Brúarland og milli Álfhá MH-174 og Fíflholts MH-172 við afleggjara að Mel MH-171. Árið 2025 var vegurinn aftur athugaður að hluta, u.þ.b. frá afleggjaranum að Mel og að hreppamörkum við brú MH-162:009 í landi Brúarfoss. Leiðin var þó ekki athuguð á kafla landi Fíflholts þar sem hún sveigði að bænum, suðvestar en núverandi Snæfellsnesvegur.

Á þessum slóðum liggur nú Snæfellsnessvegur milli bæja yfir mýrar og klettaása.

Leiðin er að mestu horfin undir núverandi Snæfellsnesveg á því svæði sem athugað var á vettvangi. Á nokkrum stöðum glittir í eldri malarveg sem notaður var fram á síðasta áratug 20. aldar, en sá vegur var líklega hlaðinn á grunni þess gamla. Leifar upprunalega vagnvegarins sjást þó mögulega enn í landi Fíflholts, um 700 m norður af bæ MH-172:001 og um 650 m ANA af bænum. Þar markar fyrir gömlum vegi á loftmyndum, en á loftmynd 1945 sést að vegurinn hafði þá þegar verið færður norðaustar. Sá hluti leiðarinnar hefur ekki verið athugaður á vettvangi.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 SA; Loftmyndir ehf; Loftmyndasjá LMÍ, AMS02_1-1_009

MH-671:012 heimild um leið

348400 473795

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá Staðarhrauni MH-167 til vesturs að Brúarfossi MH-162. Leiðin var athuguð á vettangi vestan við núverandi Snæfellsnesveg, nærri túni Brúarfoss.

Austan túns Brúarfoss er hálfgróinn melur. Tóftir MH-162:20 eru fast norðan við þann stað þar sem leiðin lá, og er bíslóði á svipuðum slóðum og gamla leiðin, milli gamla og nýja Snæfellsnesvegs.

Ekki sjást merki um götuna þar sem hún var athuguð á vettvangi.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 SA

MH-671:014 heimild um leið

349368 472217

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá leið 002 við Fiskilæk syðst í landi Brúarfoss MH-162 til vesturs með læknum að Lækjarbugi. Leiðin var athuguð á vettvangi hjá vegamótum við leið 002.

Mýrlendi er að mestu meðfram Fiskilæk.

Ekki fundust merki um götuna og er hún líklega horfin í gróður.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 SA

MH-681 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Kolbeinsstaðahreppi

MH-681:013 heimild um leið

348057 474260

Á herforingjaráðskort frá 1911 er merktur vagnvegur sem liggur frá Álftaneshreppi yfir í Hraunhrepp um Hrafnbrú á Álftá. Þaðan liggur leiðin til norðvesturs framhjá Brúarhrauni MH-205 og til norðurs að Kolbeinsstaðalæk sunnan við Skjál MH-224. Leiðin var athuguð á vettvangi í landi Brúarhrauns.

Á þessum slóðum liggur nú Snæfellsnessvegur milli bæja yfir mýrar og klettaása.

Leiðin er að mestu horfin undir núverandi Snæfellsnesveg á því svæði sem athugað var á vettvangi. Á nokkrum stöðum glittir í eldri malarveg sem notaður var fram á síðasta áratug 20. aldar, en sá vegur var líklega hlaðinn á grunni þess gamla.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NV; Herforingjaráðskort 25 SA; Herforingjaráðskort 25 SV; Loftmyndasjá LMI

MH-681:018 heimild um leið

348708 488110

Gata merkt inn á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá Kolbeinsstöðum MH-225 til norðausturs að Heggstöðum MH-221. Hluti leiðarinnar var tekinn út í landi Ytri-Hauktungu árið 2024. Leiðin var heimsótt aftur árið 2025, þá í landi Heggstaða og Mýrdals MH-222.

Leiðin lá rétt austan við Kolbeinsstaðaveg (nr. 5630). Gróður er lítill við veginn en þéttist því fjær sem dregur honum. Í Heggstaðalandi lá leiðin á svipuðum slóðum og núverandi Heydalsvegur eða litlu vestar. Þar er melur, hálfgróin lyngi á stöku stað. Gróðurmeira er við tvær kvíslar Kaldalækjar sem leiðin liggur yfir.

Engin ummerki um leiðina sjást á vettvangi. Að hluta hefur leiðin horfið vegna seinni tíma vegagerðar, en óvíst er hvers vegna hún er horfin þar sem hún lá fær núverandi vegum.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NA

MH-681:019 heimild um leið

346135 475463

Gata merkt inn á herforingjaráðskort frá 1911 liggur til suðvesturs að Flesjustöðum MH-207 frá leið 012 í landi Brúarhrauns MH-205. Austasti leiðarinnar var tekinn út í landi Brúarhrauns árið 2025.

Snæfellsnesvegur liggur á svipuðum slóðum og leið 012 aður. Mikið og þétt birki er á svæðinu suðvestan vegarins en þar sem leiðin lá er nú vegslóði að Reyðarlæk. Hálfgróinn melur er handan lækjar í landi Flesjustaða.

Leiðin er að mestu horfin undir vegslóðann. Á loftmyndum markar þó fyrir leiðinni í gegnum kjarrið um 50 m vestan lækjarins og er hún þar greinileg á um 138 m kafla. Handan lækjarins sést óljós gata liggja áfram yfir melinn, en leiðin var ekki athuguð á þeim kafla á vettvangi.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna trjáræktar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 SA

MH-681:020 heimild um leið

343202 475779

Gata merkt á Herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá leið 012 vestan við Kringivatn og til vesturs, framhjá Jörfa MH-210 og til suðurs að Krossholti MH-206. Leiðin var athuguð á vettvangi í landi Jörfa, vestan við Kringivatn.

Hítarnesvegur liggur á svipuðum slóðum og leiðin lá áður. Í landi Jörfa eru að mestu slétt tún meðfram veginum, en kjarrlendi á stöku stað.

Ekki sáust merki um leiðina á vettvangi. Austan bæjar í Jörfa lá leiðin um 30-90 m sunnan núverandi vegar, og sést þar á loftmynd frá 1945, en er nú horfin í tún. Sunnan bæjar er leiðin horfin undir núverandi veg.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 26 SV; AMS02_1-1_009

MH-681:021 heimild um leið

344178 476282

Gata merkt á Herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá leið 020 suðvestan við Kringivatn í landi Jörfa MH-210 til NNA, yfir leið 013 og að Kaldárbakka MH-198. Leiðin var athuguð á vettvangi í landi Jörfa nærri vegamótum við leið 020.

Hítarnesvegur liggur litlu norðar en leið 020 lá áður. Í landi Jörfa eru að mestu slétt tún meðfram veginum, en kjarrlendi á stöku stað.

Ekki sáust merki um leiðina á vettvangi. Sunnan Hítarnesvegar er leiðin horfin í tún. Norðan vegarins liggur yngri bíslóði á sömu leið og gamla gatan.

Langvarandi hættumat: engin hætt

Tímabundið hættumat: engin hætt

Heimildir: Herforingjaráðskort 26 SV; Herforingjaráðskort 26 SA; AMS02_1-1_009

MH-681:022 heimild um leið 342858 475501

Gata merkt á Herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá leið 020 sunnan við heimatún Jörfa MH-210 og til suðurs. Leiðin liggur samhliða leið 020, um 100-150 m vestar, en sameinast leiðinni svo aftur í landi Krossholts MH-206 um 900 m norður af bæ. Leiðin var athuguð á vettvangi í landi Jörfa, við suðurenda gamla heimatúnsins.

Hítarnesvegur liggur á svipuðum slóðum og leið 020 gerði áður. Tún hefur verið ræktað upp sunnan gamla heimatúnsins vestan vegarins en kjarrlendi tekur við þegar sunnar dregur.

Ekki sjást merki um leiðina á yfirborði á því svæði sem athugað var á vettvangi og hefur hún verið sléttuð í tún.

Langvarandi hættumat: engin hætt

Tímabundið hættumat: engin hætt

Heimildir: Herforingjaráðskort 26 SV

MH-681:023 heimild um leið 343740 489218

Gata merkt inn á herforingjaráðskort frá 1911 liggur yfir í Kolbeinsstaðahrepp úr Eyjahreppi við Haffjarðará sunnan við Höfða MH-240. Hún liggur þaðan til suðurs, austanundir Syðri-Rauðamelskúlum, framhjá Syðri-Rauðamel MH-215 og aftur yfir Haffjarðará og í Eyjahrepp. Leiðin var athuguð á vettvangi um 250 m austan við bæ á Syðri-Rauðamel MH-215:001.

Þar sem leiðin lá er hálfgróinn melur og hraun til austurs. Malarslóði liggur á svipuðum slóðum og gamla leiðin.

Ekki sjást merki um eldri leið.

Langvarandi hættumat: engin hætt

Tímabundið hættumat: engin hætt

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NV

Gata merkt inn á herforingjaráðskort 25nA og NV frá 1913 liggur yfir í Kolbeinsstaðahrepp úr Skógarstrandahreppi norðan við Svínavatn. Þaðan liggur hún til suðurs, framhjá Ölvískrossi MH-216, Oddastöðum MH-217, Hraunholti MH-218 og að Heggstöðum MH-221. „Svo má heita, að hinn akfæri, ruddi og lagði vegur milli Heggstaða og Hraunholta, sé á sama stað og troðin gata var áður ... Gamla þjóðgatan [MH-681:024] lá austan túns í Hraunholtum og stefndi þaðan beint í norður um hraunkvísina umhverfis bæinn að Hraunholtaá. Vað [MH-218:009] var á ánni öskammt fyrir neðan þar, sem hún fossar fram af þverhníptum norðurjaðri hraunsins og fellur síðan meðfram hrauninu,“ segir í Árbók Ferðafélags Íslands 1970.

Leiðin var athuguð á vettvangi í landi Hraunholts norðan við Hraunholtaá um 660 m norðaustur af bæ MH-218:001 og einnig á um 2,5 km kafla þar sem leiðin liggur milli landa Hraunholts og Heggstaða. Gatan er nenfd Fossgata norðaustan við Hraunholt.

Þar sem leiðin var skráð norðan Hraunholts er mólendi og sumarbústaðabyggð við ána, og hefur trjám verið plantað við suma bústaðina. Malarvegur liggur frá Hallkelsstaðahlíðarvegi til suðurs að bústöðunum, á svipuðum stað og leiðin lá áður.

Ekki sáust merki um eldri leið þar sem hún var athuguð norðan Hraunholts. Í landi Heggstaða sést enn vegslóði norðvestan bæjarins á grjótmelum. Slóðinn liggur að stórum hluta eins og gamla leiðin gerði áður en á um 1,20 km kafla markar fyrir eldri leið sem hlykkjast bæði austan og vestan núverandi slóða og er hún greinileg þar á loftmynd 1945. Þeir kaflar þar sem gamla leiðin sjást voru að mestu utan úttektarsvæðis 2025 og voru því ekki raktir á vettvangi.

Núverandi vegur í landi Heggstaða, horft til suðausturs.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NA; ÁFÍ 1970, 50; AMS33_2-2_151

MH-681:025 heimild um leið

348389 492573

Gata merkt inn á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá leið 024 í landi Hraunholts MH-218 vestan við Lág múla, til suðurs og austurs undir múlanum og að Hallkellsstaðahlíð MH-219. Leiðin var athuguð á vettvangi í landi Hraunholts um 950 m norðaustur af bæ MH-218:001 og í landi Hallkellsstaðahlíðar um 280 m VSV af bæ MH-219:001.

Leiðin lá meðfram norðurjaðri Hlíðarvatns og er á köflum skriður og brattar brekkur niður að vatninu, einkum í landi Hraunholts. Í landi Hallkellsstaðahlíðar hefur land að mestu verið sléttað í tún þar sem leiðin lá. Hallkellsstaðahlíðar vegur liggur að hluta á sömlu slóðum og gamla leiðin, en að hluta ofar í hlíðinni.

Þar sem leiðin var athuguð á vettvangi lá Hallkellsstaðahlíðarvegur á sömu slóðum og gamla leiðin og sáust ekki ummerki um eldri leið. Á loftmyndum sjást götur meðfram vatninu á köflum en þær voru ekki athugaðar á vettvangi 2025.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NA; Loftmyndir ehf

MH-681:026 heimild um leið

347736 492610

Gata merkt inn á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá Hraunholti MH-218 til norðurs að Oddastaðavatni, skammt norðan við merki Hraunholts og Oddastaða MH-217. Leiðin var athuguð á vettvangi um 760 m norður af bæ, við vegamót Heydalsvegar 55 og Hallkellsstaðahlíðarvegar.

Þar sem leiðin var athuguð er hálfgróið melholt. Heydalsvegur liggur u.þ.b. norður-suður, að hluta til á sömu slóðum og gamla leiðin og Hallkellsstaðahlíðarvegur til austurs frá honum.

Ekki sáust ummerki um eldri leið.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NA

MH-681:027 gata leið

346522 488255

Gata merkt inn á herforingjaráðskort frá 1913 liggur frá leið 023, sunnan við Syðri-Rauðamel MH-215, sunnan við Eilífsvötn og endar við leið 018 sunnan Heggstaða MH-221. Leiðin var skoðuð á vettvangi austast í landi Syðri-Rauðamels.

Leiðin lá um haun og uppblásinn mel meðfram Kaldalæk, en á köflum eru grónir grasbollar.

Leiðin sást ekki skýrt þar sem hún var athuguð á vettvangi, en á nýlegum loftmyndum Loftmynda ehf markar þó fyrir götum þar sem grónast er við lækinn, bæði á um 325 m kafla fast austan við malarveg sem liggur að sumarhúsum í Kvistási. Einnig sjást götur á um 470 m kafla að merkjum við Heggstaði. Ekki sést skýrt á loftmyndum hversu margar göturnar eru.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NA; Herforingjaráðskort 25 NV; Loftmyndir ehf

IV.II Eyja- og Miklaholtshreppur

MH-241 Rauðimelur (ytri)

1714: 40 hdr. Bændaeign. JÁM V, 37.

1847: 30 hdr. Bændaeign. JJ, 135.

Jörðin er nefnd í Landnámu: „Þar nam Þórir land fyrir sunnan Gnúpá til Kaldá fyrir neðan knappadal ok Laxár millim fjalls ok fjöru. Hann bjó at ytra Rauðamel.“ ÍF I, 97.

Jarðarinnar getið í Eyrbyggju. ÍF IV, 154.

[1181]: Máldagi fyrir Miklaholtskirkju „Rauþmælingar eigo haga heimilan .xij. hrossom .ij. manöpr i micla holltz land suþr fra huse. oc husrum manne. er gætir. at hafrs felle. skogr i langa dal. hylir .ij. i straumfiarþar a niþr fra laxa.“ DI I, 273-274 (Gæti einnig verið Rauðimelur í Kolbeinsstaðahreppi).

1241: Jarðarinnar getið í Sturlungu. Sturl I, 451.

1570: Haffjarðareyjarprestakall lagt af og byggð kirkja á Ytra Rauðamel og sú sókn lögð til Kolbeinsstaða. PP, 143

1645: Ytra Rauðamelssókn lögð til Miklaholts; PP, 143.

Þórarinshús er eyðihjáleiga í landi jarðarinnar. Ö-Rauðimelur ytri, 3

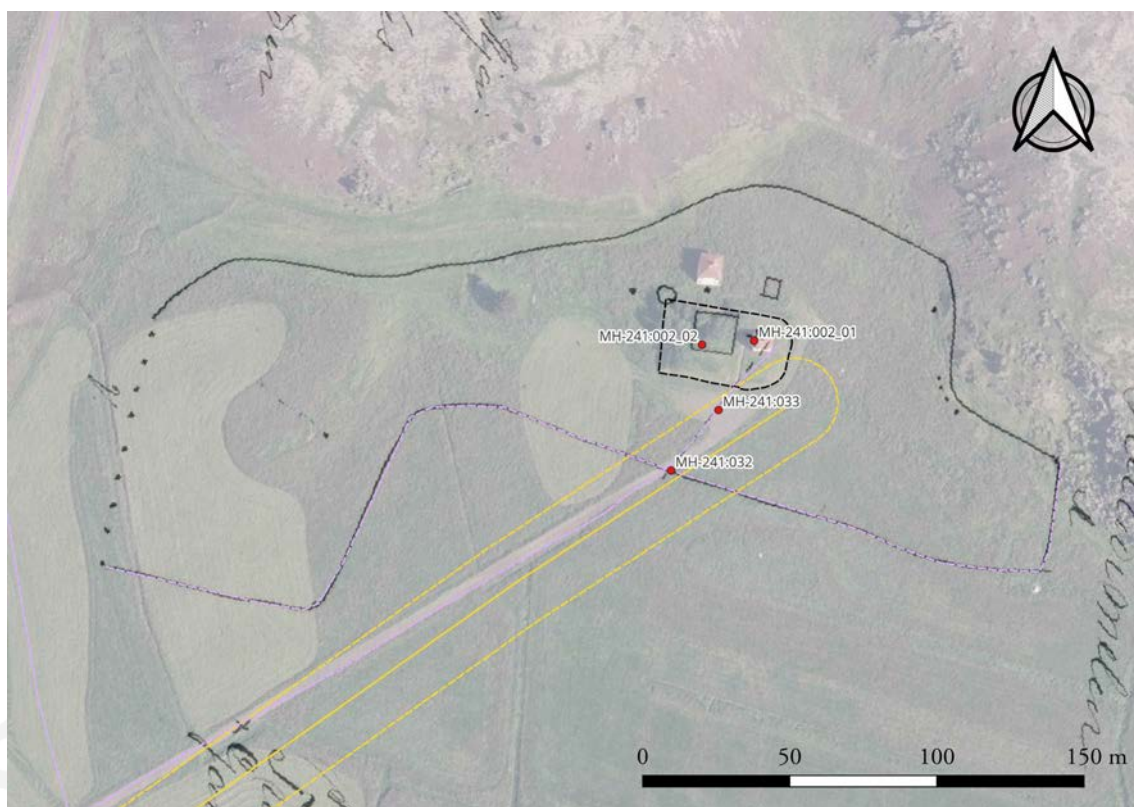
Landstærsta jörð í allri Snæfellssýslu, í eyði frá 1982.

Landkostir

Túnakort 1916: Tún 2,6 ha, 1/10 slétt. Garðar 200 m².

1714: „Rifhrís er af skorti til kolgjörðar. Torfrista og stúnga lítt nýtandi, so hey þarf að þekja þrennum þökum. Móskurður til eldiviðar nægur. Reiðing þarf út að kaupa. Lax og silúngsveiðivon í Haffjarðará hefur hjer stundum brúkast, en ei átölulaust af Hítardals mönnum og ætla menn þeir hafi rök á að standa. [...] Túninu grandar grjóthrun úr snarbrekku, líka sandfok og smáskriður. Vatn bregst oft í vetrarfrostum og er þá stórt erfiði og yfir máta langt til vatns að sækja.“ JÁM V, 38

„Hana má telja mikla landkostajörð með gnægð bithaga á víðáttumiklum heiðalöndum og mikla laxveiði í Haffjarðará.“ Snæfellingar og Hnappdælingar II, 23

Kort sem sýnir hnúsett túnakort Ytra-Rauðamels MH-241 frá árinu 1916, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

MH-241:002_01 hús kirkja

341398 489213

YTRI RAUÐIMELUR Í EYJAHREPPI (SH)

1570: Haffjarðareyjarprestakall lagt af og byggð kirkja á Ytra Rauðamel og sú sókn lögð til Kolbeinsstaða; (PP, 143)

1645: Ytra Rauðamelssókn lögð til Miklaholts; (PP, 143).

Kirkjan er enn í notkun og er um 20 m suðaustan við bæ 001. Ekki er vitað hvar eldri kirkjur á staðnum voru staðsettar en líklega voru þær á sama stað sé tekið mið af staðsetningu kirkjugarðs 002_02.

Grasivaxin tún eru til allra átta frá kirkjunni og kirkjugarði 002_02.

Í bókinni Kirkjur Íslands XV segir í grein eftir Guðmund L. Hafsteinsson: „Rauðamelskirkja er timburhús byggð

Rauðamelskirkja 002_01 og kirkjugarður 002_02, horft til norðurs.

1886 og er nærri ferningur að grunnfleti, 5,73 að lengd og 5,60 m á breidd. Á kirkjunni er risþak og upp af framstefni er turn á stalli. Kirkjan er bárujárnsklædd og stendur á steinhlöðnum stalli.“

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1920; Kirkjur Íslands XV, 180-181

MH-241:002_02 kirkjugarður legstaður

341380 489211

Í bókinni Kirkjur Íslands XV segir um Rauðamelskirkju: „Gamli kirkjugarðurinn umhverfis kirkjuna er nú allur sléttaður, um hann að sunnanverðu er fallega hlaðinn veggur úr hraungrýti sem liggur í sveig austur fyrir kirkju, líkur sjálfum grundvelli kirkjunnar, og hlaðnar traðir eru upp að kirkjunni með grind fyrir úr tré. Ekki er legsteina þar að sjá og er haft eftir gamalli konu, er fluttist að Rauðamel árið 1940, að engir steinar hafi verið þá í garðinum.

Kirkjugarður 002_02, horft til austurs.

Kirkjugarður sóknarinnar er nú vestast í túni, allnokkru vestan við kirkju og bæjarhús, girtur virneti á trágrind. Þar eru fáein upphlaðin leiði, engin minnismerki eru þar eldri en frá síðari hluta 20. aldar, steinar með málmplötum, járnkross og marmarasteinar.“ Litlu er við þessa lýsingu að bæta og ljóst að kirkjugarðurinn var færður, líklega um miðja síðustu öld, 50 m vestar á núverandi stað. Eldri kirkjugarðurinn er 40x25 m að stærð og snýr austur-vestur. Op er bæði á suður- og norðurhlið. Veggurinn er hærri til suðurs enda er kirkjugarðurinn í aflíðandi halla í þá átt. Veggurinn er 1-1,3 m á hæð að utan en sést lítið sem ekkert að innan í suðurhelmingi. Í norðvesturhluta kirkjugarðsins er gamalt haughús sem tilheyrir bænum og ljóst að kirkjugarðurinn var stækkaður til allra átta eftir að túnakortið var gert. Ekki er vitað hvenær kirkjugarðurinn var fluttur á nýjan stað en það er eftir að túnakortið er gert.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Kirkjur Íslands, 194-195

MH-241:032 garðlag túngarður

341370 489169

Túngarður er merktur umhverfis allt heimatúnið á túnakorti frá 1916. Hann var athugaður á vettvangi við suðurhlið gamla túnsins, um 70 m suðvestur af bæ 001.

Þar sem túngarðurinn var meðfram suðurhlið túns er smáþýft gamalt tún í órækt. Malarvegur liggur að bænum úr suðaustri.

Ekki sjást merki um túngarð meðfram suðurhlið gamla túnsins og hefur hann verið sléttaður í tún á þessum slóðum.

Garðlag er enn meðfram norðurjaðri túns, en túngarðurinn var ekki athugaður á því svæði í skráningu 2025.

Túngarður 032, utan þess svæðis sem athugað var á vettvangi 2025, horft til norðvesturs.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916

MH-241:033 heimild um traðir

341386 489189

Traðir eru merktar á túnakorti frá 1916 og lágu þær að kirkju 002_01 úr suðvestri. Þær voru skoðaðar á vettvangi um 50 m suður af bæ 001.

Á svæðinu er gamalt tún í órækt.

Ekki sést til traðanna á yfirborði. Þar sem þær lágu að kirkjunni er nú malarbílastæði og malarheimreið sem liggur í suðvestur-norðaustur. Traðirnar hafa þó legið nokkuð sunnar en heimreiðin en þar er nú tún í órækt.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1916

MH-241:035 heimild um leið

341040 488930

Á herforingjaráðskorti 25 NV frá árinu 1911 sést leið liggja til norðurs, frá leið MH-691:005 að bæ 001. Leiðin lá á sama stað og núverandi malarvegur að bænum. Leiðin var skoðuð á vettvangi skammt sunnan við heimatún Ytri-Rauðamels MH-241.

Gerðuberg, klapparholt er norðvestan við leiðina. Til annarra átta eru gróin tún,

Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NV

MH-241:036 heimild um leið

341171 489028

Á herforingjaráðskorti 25 NV frá árinu 1911 sést leið liggja frá leið MH-691:007 vestan heimatúns. Hún liggur til suðausturs og endar við leið MH-691:005 um 465 m suður af bæ 001.

Þar sem leiðin lá eru slétt tún, í rækt.

Ekki sjást merki um leiðina á yfirborði og hefur hún verið sléttuð í tún.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NV

MH-691 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Eyjahreppi

MH-691:003 heimild um leið 340132 488104

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá Gerðubergi MH-242 til vesturs að Þverá MH-239 og áfram til suðvesturs framhjá Dalsmynni MH-238, Söðulsholti MH-237 og að Rauðkollustöðum MH-235. Hluti leiðarinnar var skráður í landi Þverár árið 2024. Leiðin var aftur athuguð árið 2025, þá í landi Gerðubergs.

Þar sem leiðin var athuguð í landi Þverár er slétt tún sem hallar smávægilega til SSA. Til austurs er núverandi heimreið Þverárbæjar.

Í landi Gerðubergs liggur Ytri-Rauðamelsvegur þvert á legu gömlu leiðarinnar. Austan hans eru slétt tún en hálfgróinn melur vestan, að Gerðubergslæk.

Engin ummerki fundust um leiðina og hefur hún líklega bæði verið sléttuð í tún og blásið upp þar sem hún lá um mellendi.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NV

MH-691:005 heimild um leið 340893 488750

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1911 liggur til norðausturs leið 003 norðvestan við Gerðuberg MH-242 að Ytri-Rauðamel MH-242. Þar sveigir leiðin til austurs og sameinast leið 006. Hluti leiðarinnar var tekinn út í landi Ytri-Rauðamels árið 2025 vega fyrirhugaðra jarðstrengsframkvæmda

Þar sem leiðin var skoðuð 2025 er núverandi vegur að Ytri-Rauðamel.

Engin ummerki leiðarinnar sást á yfirborði innan úttektarsvæðis 2025. Á nýlegum loftmyndum Loftmynda efh markar þó fyrir einfaldri leið fast austan við svæðið þrátt fyrir að hluti hennar hafi verið sléttaður í tún og er hún rekjanleg á um 470 m kafla, u.þ.b. að vegamótum við leið MH:241:036.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NV; Loftmyndir ehf

MH-691:007 heimild um leið

341066 488981

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1911 liggur til norðurs frá leið MH-241:035 í landi Ytri-Rauðamesl til norðurs vestan með Ytri-Rauðamelskúlum, til norðausturs framhá Höfða MH-240 og yfir í Kolbeinsstaðahrepphrepp sunnan við Svínavatn. Leiðin var athuguð á vettvangi í landi Ytri-Rauðamels, við vegamót við leið 035.

Malarvegur er á sömu slóðum og leiðin lá áður. Vestan hans er hálfgróið land en austan slétt tún.

Ekki sást merki um eldri leið á vettvangi.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NV

IV.III Snæfellsbær

SN-034 Hóll

1714: Dýrleiki óviss. Staðarstaðarkirkjueign. JÁM V, 97.

1847: 16 hdr. Staðarstaðarkirkjueign. JJ, 142.

1397: Getið í Máldaga Staðarkirkju á Snjófellsnesi (Staðarstaðar) sem eign kirkjunnar. DI IV, 178.

1570 og síðar: Getið í Máldaga Staðarstaðar sem eign kirkjunnar „Höll. Landskijlld. vij ærgillde.“ DI XV, bls. 608;

Lindarbrekka er nýbýli úr landi Efra-Hóls, byggð 1957. BS, 323.

Landkostir

Túnakort 1916: Tún 2,3 ha, sl. 1/4, Garðar 300 m²

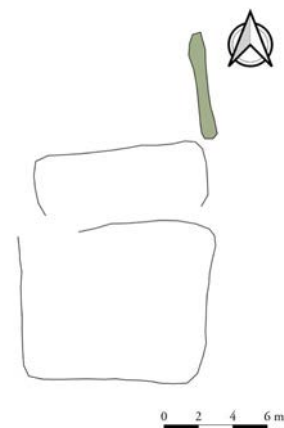
1714: „Torfrista og stunga og reiðingsrista sæmileg. Móskurður til eldiviðar lakur, þver mjög. Landþröng hin mesta, so haga verður af öðrum að þiggja eður engi að beita [...]“. JÁM, 97.

„Jörðin er fremur lítil en öll grasivaxin, mest mýrar erfðar til ræktunar,“ segir í BS, 322.

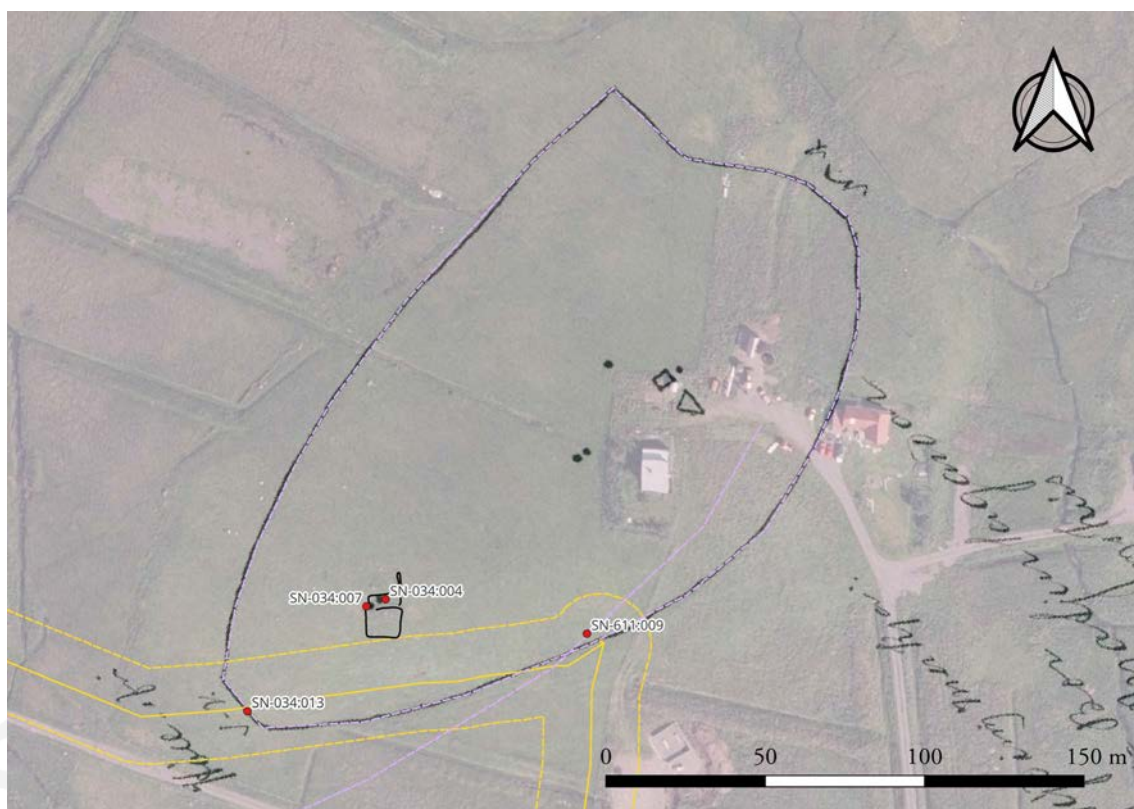
SN-034:004 heimild um útihús

309042 489500

Inn á túnakort frá 1916 er útihús sýnt um 3 m norðaustan við útihús 007 og um 100 m suðvestan við bæ 001. Í örnenfnaskrá segir: „Vesturhluti túnsins er kallað Húsatún. Þar standa fjárhúsin.“ Á lofmynd tekinni árið 1945 sést stórt útihús á þessum stað og var það byggt yfir

Minjar yngra útihúss þar sem útihús 004 og 007 stóðu, horft til suðvesturs á ljósmynd.

Kort sem sýnir hnúttsett túnakort Hóls SN-034 frá árinu 1916, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

áætlaða staðsetningu útihúsa 004 og 007, eftir að túnakortið var gert. Yngra útihúsið var garðahús með sambyggðri hlöðu. Veggir voru steypdir en húsið hefur verið rífið og einungis steypdir grunnar og bárujárnsrusl bera því vitni.

Slétt, gróíð tún er á svæðinu.

Engin ummerki eldra útihússins sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916; Ö-Efri-Hóll Þ.J., 1

SN-034:007 heimild um útihús 309035 489498

Inn á túnakort frá 1916 er merkt útihús um 3m suðvestan við útihús 004 og rúmum 110 m suðvestan við bæ 001. Á lofmynd tekinni árið 1945 sést stórt útihús á þessum stað og var það byggt yfir áætlaða staðsetningu útihúsa 004 og 007, eftir að túnakortið var gert. Yngra útihúsið var garðahús með sambyggðri hlöðu. Veggir voru steypdir en húsið hefur verið rífið og einungis steypdir grunnar og bárujárnsrusl bera því vitni.

Slétt, gróíð tún er á svæðinu.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916

SN-034:013 heimild um túngarð

308998 489465

Á túnakorti frá 1916 sést túngarður afmarka allt heimatúnið. Lega hans virðist afmarkast af holtinu sem bærinn er á.

Framræstar mýrar eru allt umhverfis holtið sem bærinn er á. Áður var þar mýrlendi og ljóst að holtið hefur verið áberandi þar.

Engin ummerki túngarðsins eru varðveitt,

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916

SN-035 Slitvindastaðir

1714: Dýrleiki óviss. Staðarstaðarkirkjueign. JÁM V, 98.

1847: 40 hdr. Staðarstaðarkirkjueign. JJ, 142,

1397: Jarðarinnar er getið í Máldaga Staðarkirkju á Snjófellsnesi (Staðarstaðar) sem eign kirkjunnar. DI IV, 178.

1570 og síðar: Getið í Máldaga Staðarstaðar sem eign kirkjunnar. „Slijtandestader. Landskijlld i1/2c.“ DI XV, bls. 608.

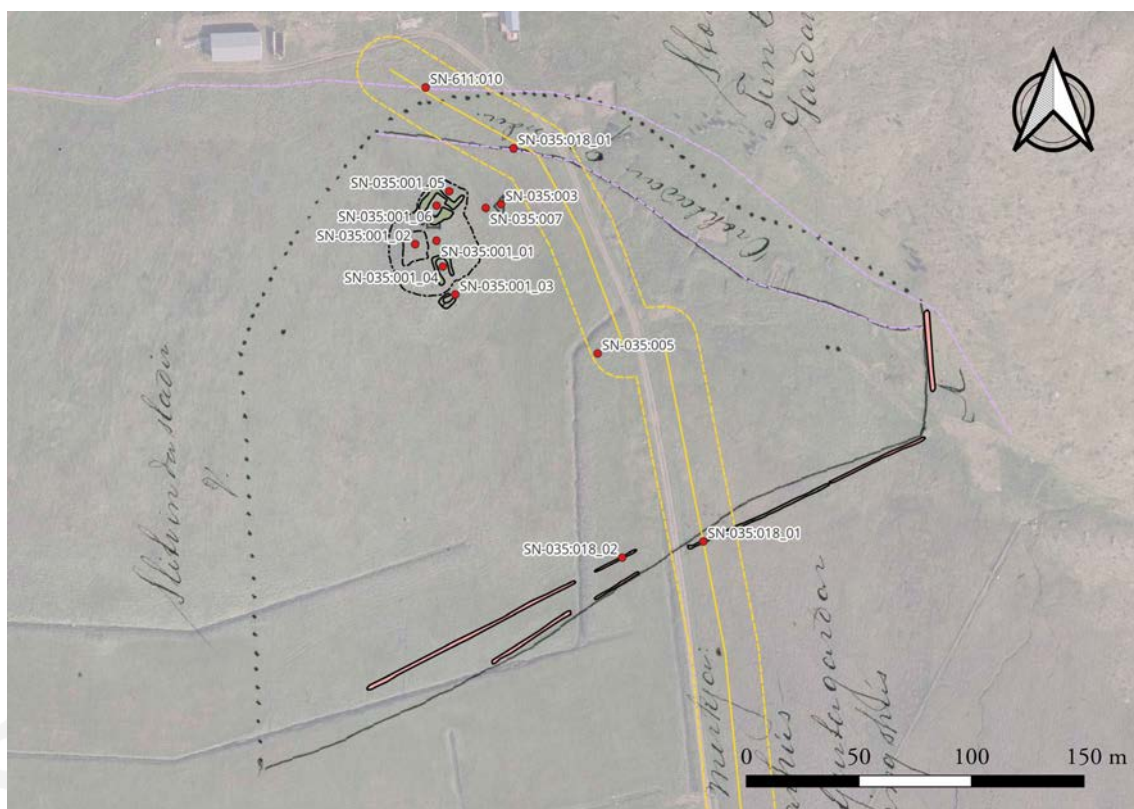
Bænhús var á jörðinni. JÁM V, 98.

Landkostir

Túnakort 1916: Tún 5,1 ha, slétt 2/3, garðar 120 m²

1714: „Torfrista og stúnga og reiðingsrista sæmileg. Móskurður til eldiviðar nógur en erfiður. Silúngsveiði hefur að fornu verið, nú engin í mörg ár. Ekki er túninu óhætt fyrir skriðum. Enginu grandar skriða úr fjallgili, en högunum grjótburður af Laxá og grjótkast úr þverbröttum fjallshlíðum.“ JÁM V, 97-98.

„Jörðin er allstór og skiptist land í stararflóa og grýttar eyrar vestur að Barnalæk með fjallinu. Fjalllendi er stórt, en bratt og gróðurlítið og falla þar stundum skriður, sem valda tjóni. Engjar voru miklar en erfiðar til ræktunar.“ BS, 324.

Kort sem sýnir hnúsett túnakort Slitvindastaða SN-035 frá árinu 1916, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

SN-035:001_01 *Slitvindastaðir* bæjarhóll bústaður 308680 490136

Inn á túnakort frá 1916 eru bæjar- og peningshús merkt á bæjarhól Slitvindastaða, útihúsið er vestan við bæjarhúsið. Norðausturendi jarðarinnar eru óræktaðar grundir samkvæmt túnakortinu. Í bókinni Byggðir Snæfellsness segir: „Hús standa stutt frá fjallshlíð.“ „Bærinn stendur í fjallskrika og er nú ofarlega í miðju túninu, litlu neðar og austar hefur bærinn staðið áður; eru þar tóftir kallaðar Gamlibærinn,“ segir í örnefnaskrá.

Bæjarhóll 001_01, horft til suðurs.

Gamli bæjarhóllinn er um 100 m suðaustan við núverandi bæjarstæði, sunnar og neðar í grasivaxinni brekku. Öll hús á honum hafa verið rifinn en hóllinn sjálfur sést enn og er áberandi í grænu túninu. Alls eru sex fornleifar skráðar hér undir, bæjarhóll 001_01, þúst

001_02, niðurgröfur 001_03, tóft 001_04, tóft 001_05 og tóft 001_06.

Heimatúnið er slétt og gróið, í aflíðandi brekku niður til suðurs. Núverandi húsa-kostur er skammt norðan túnsins, bærinn var fluttur þangað á þriðja áratug síðustu aldar.

Bæjarhóll 01 er 55x40 m stór og snýr nánast norður-suður. Hólinn er nánast hringlaga en tóft 06 er á tanga sem skagar einna lengst til norðurs. Hólinn er 1,5-2 m á hæð, algróinn grasi og er sléttur. Hliðar hans eru aflíðandi til norðausturs, að tóft 06, en fremur brattar til annarra átta. Víða eru sléttir flákar og óljósar brúnir á hólnum. Mikil mannvist er hér enn undir sverði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

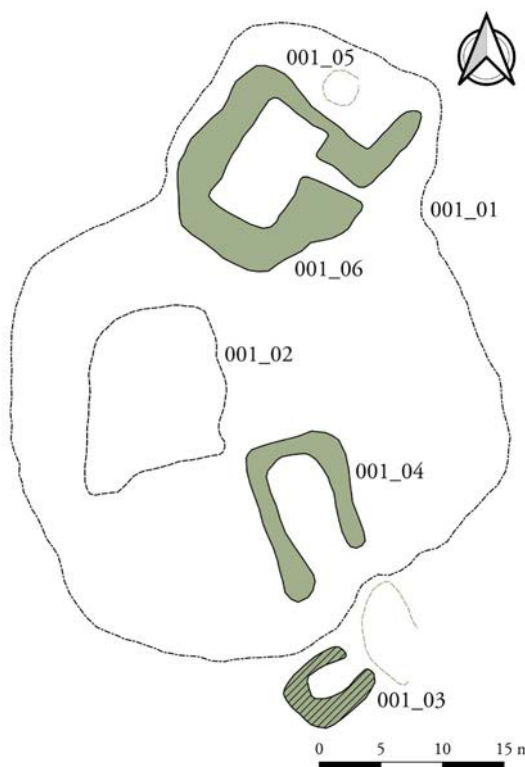
Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916; BS, 324; Ö-Slitvindastaðir ÞJ, bls. 1

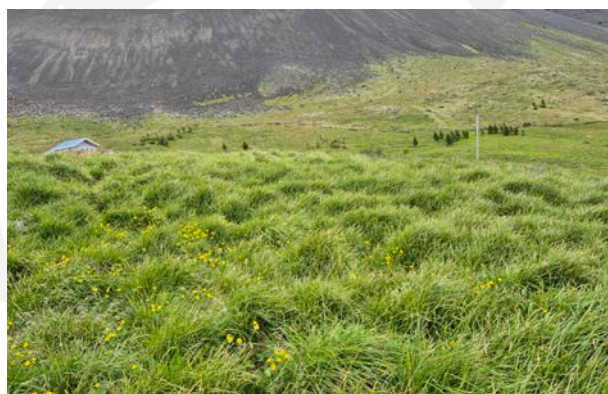
SN-035:001_02 þúst bústaður

308670 490134

Á vesturhluta bæjarhólsins má greina þúst 02, 13x11 m að stærð og 0,5-0,8 m á hæð. Þústin er algróin og snýr norður-suður, líklega gefur hún staðsetningu bæjarhúsa, eða hluta þeirra til kynna. Þústin er einna greinilegust til vesturs og mögulega var þar veggur. Framhliðar þessa bæjar snéru til suðurs og styður þar enn frekar við þá tilgátu að þetta gæti verið ummerki bæjahúsa. Í fasteignamati 1916-1918 er bæjarhúsum lýst svo: „Bæjarhús: baðstofa torfbyggð með járnþaki

Minjasvæði 001.

Þúst 001_02, horft til austurs.

á súð, timburgaflí á öðrum enda og hálfum timburvegg undir annari hlið. Stærð 11 x 6 al og 4ra al há, kjallari 8 x 5 al. stór og 3ja al. hár er undir baðstofunni; eldhús torfbyggð, með torfpaki á grind. Stærð 6 x 3 al. og 4ra al hátt.“

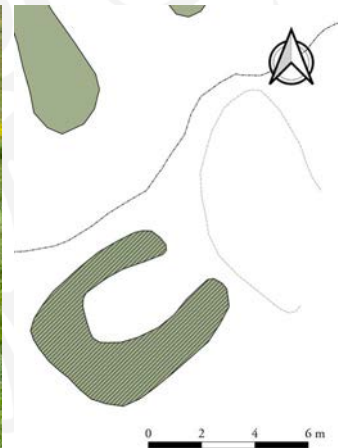
Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla–Undirmat, 322

SN-035:001_03 gryfja útihús 308688 490112

Sunnan undir bæjarhól 01 er niðurgroftur 03. Hann er 8x4 m að stærð og snýr norður-suður.

Tóft 001_03, horft til suðurs á ljósmynd.

Til norðurs er 2 m há og bein brún, grafin inn í bæjarhólinn. Op er til suðurs, niðurgrofturinn lækkar í þá átt og fjarar út. Til VSV er óljós tóft. Rabarbari vex í suðvesturhluta tóftarinnar og gerir samhengið við niðurgroftinn óljós. Tóftin er 12,5x6 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Op er á austurgalfi, að gryfunni.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hætta

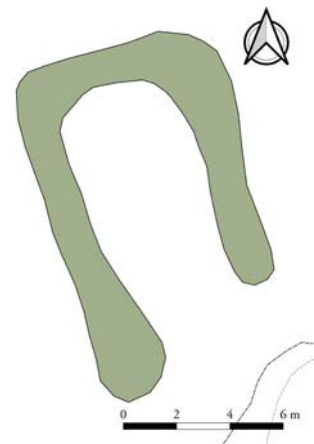
SN-035:001_04 tóft útihús

308683 490124

Syðst á bæjarhól 01 er sigin og óljóst tóft 04. Hún er 12x7,5 m að stór, einföld og snýr norður-suður. Veggir eru 0,2-0,3 m á hæð og líklega var sléttað yfir tóftina eftir að hún var rifin. Suðurgafinn er opinn, líklega var þil þar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hætta

Tóft 001_04, horft til suðurs á ljósmynd.

SN-035:001_05 gryfja útihús

308686 490158

Við norðausturhlið kálgarðs 06 er lítið niðurgrafið hólfið 05. Það er ferhyrnt, um 3x3 m á stærð og um 1 m á dýpt. Það er vel gróið og greinilegt að hrúnið hefur í það. Op er á norðausturhlið.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hætta

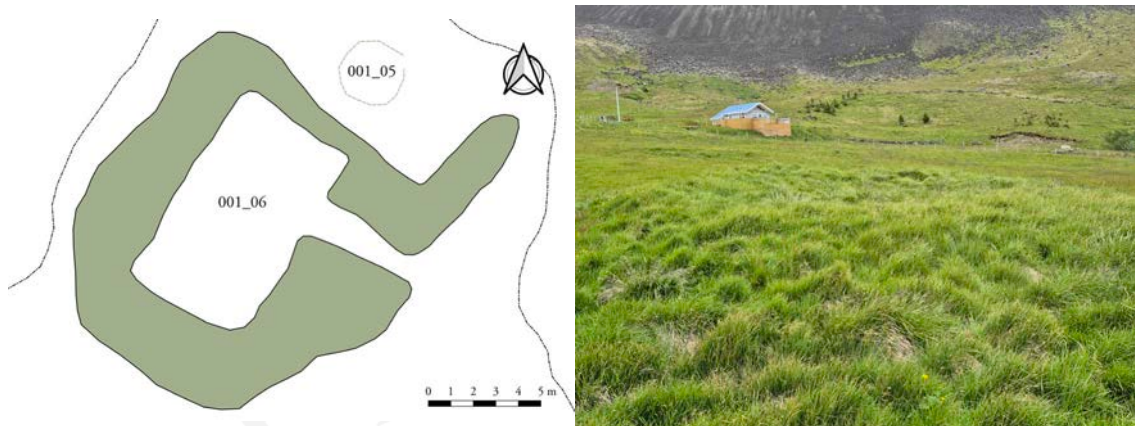

Gryfja 001_05, horft til suðausturs.

SN-035:001_06 hleðsla kálgarður

308680 490151

Kálgarður 06 er nyrst á bæjarhól 01, þar skagar hann lengst til norðurs. Kálgarðurinn er um 14x14 m á stærð, ferhyrndur og veggir eru vel grónir. Þeir eru torfhlaðnir og um 0,6 m á hæð,

Kálgarður 001_06 horft til norðausturs á ljósmynd.

bæði að utan og innan. Ytra byrði veggja er þó fremur ógreinilegt vegna gróðurs og hruns. Að innan er kálgarðurinn vel gróinn og mikið þýfi sem hefur myndast vegna veggjahruns sem þar er líka. Op er á suðausturhlið. Norðausturendi austurhliðar gengur um 5 m lengra út en aðrir hlutar kálgarðsins.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hættu

SN-035:002 heimild um bænhús

1714: „Munnmæli sumra eru að hjer hafi bænahús verið. Engin vita menn skilmerkilg rök til þess,“ segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Í örnefnaskrá segir: „Hvenær hún hefur verið lögð niður, er óvíst. Það var hálfkirkja eða bænahús. Séra Sveinn Nielsson telur, að hálfkirkjur hafi verið á eftir töldum stöðum í Staðasveit: Gaul [SN-025:002], Slítandarstöðum [SN-035:002], Syðri-Tungu [SN-003:002], Kirkjuhól [SN-007:002] og Vatnsholti. Í Hofgörðum [í skrá Syðri-Garða SN-003:003], er talið, að kirkja hafi verið fram yfir 1600. Sennilega hafa allar hinar kirkjurnar lagzt niður fyrr.“ Ekki er vitað hvar bænhúsið var staðsett með vissu né hafa varðveist sagnir um mannabeinafundi innan heimatúnsins. Líklega var bænhúsið nærri bænum líkt og yfirleitt var reglan hérlandis. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja bænhúsið.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: JÁM V, 1714, bls. 97; Ö-Vatnsholt aths. BJ, 1979, bls. 2

SN-035:003 heimild um kálgarð

308709 490151

Inn á túnakort frá 1916 er merktur matjurtagarður norðaustan við bæjarhól 001 og austan við útihús 007.

Þar sem kálgarðurinn var er slétt, ræktað tún í halla til suðurs.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916

SN-035:005 heimild um útihús

308751 490085

Inn á túnakort frá 1916 er merkt útihús um 70 m suðaustan við bæjarhól 001 og og rúmum 70 m suðaustan við kálgarð 003.

Þar sem útihúsið var er slétt tún í halla til suðurs. Framræsluskurður er fast norðan og vestan við áætlaða staðsetningu útihússins. Malarvegur að núverandi bæjarstæði er 16 m austur.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916

SN-035:007 heimild um útihús

308701 490150

Inn á túnakort frá 1916 er útihús merkt 2 m vestan við matjurtagarð 003 og 10 m austan við bæjarhól 001. Það var fast austan við bæjarhólinn, undir hólnum.

Þar sem útihúsið var er slétt, ræktað tún.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916

Á túnakorti frá 1916 er túngarður merktur meðfram suður-, austur- og norðurhliðum túns. „[A]llmikill túngirðing úr grjótgörðum [...],“ segir í Fasteignamati 1918-1918.

Garðurinn var athugaður á vettvangi um 190 m suðaustur af bæ. Túngarðurinn er tvöfaldur á kafla og sést garður 01 meðfram suður- og austurhlið, en garður 02 aðeins meðfram vestari hluta suðurhliðar. Túngarður 01 kemur u.þ.b. saman við uppdrátt túnakorts.

Túngarður 018_01, horft til norðausturs.

Núverandi heimreið, malarvegur, liggur að bænum úr suðri. Gamla túnið er smábýft, í órækt en sléttara vestan vegarins nær bæ. Svæðið vestan vegar hefur verið afmarkað með skurðum, en austan vegar er land deiglent að hluta. Ljósleiðarastika er nærri garðinum vestan heimreiðar. Öspum hefur verið plantað við túngarðinn fast austan við heimreiðina.

Túngarður 01 var athugaður á vettvangi meðfram suðurhlið gamlatúnsins á um 68 m löngum kafla austan heimreiðar. Á loftmynd má rekja garðinn á alls um 217 m kafla ANA-VSV meðfram suðurhlið og á um 36 m löngum kafla meðfram austurhlið, en rof er á garðinum við suðausturhorn á um 20 m löngum kafla. Einnig er garðurinn rofinn á suðurhlið af heimreiðinni á um 25 m löngum kafla og af skurði vestan heimreiðar á um 12 m kafla. Þar sem túngarðurinn var athugaður vestan heimreiðar er hann um 0,8-100 cm á breidd. Gamla túnið stendur lítið eitt hærra en landið sunnan þess og er garðurinn um 30 cm á hæð á norðantil, en um 70 cm sunnantil. Garðurinn er grasi gróinn og sést hvergi í grjóti.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla-Undirmat, 322

SN-035:018_02 garðlag túngarður

308763 489995

Túngarður 02 var ekki mældur upp á vettvangi en er greinilegur á loftmynd. Hann er alls um 135 m langur og um 1 m á breidd, en er rofinn af skurði á um 12 m kafla. Garðurinn liggur ANA-VSV, u.þ.b. samhliða túngarði 01, en um 10 m norðar. Garðurinn er grasi gróinn, töluvert signari en garður 01 og gæti mögulega verið eldri útgáfa túngarðs.

Túngarðar 018_01 og 018_02, horft til vesturs.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

SN-611 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Staðarsveit

SN-611:009 heimild um leið

309105 489489

Inn á Herforingjaráðskort 15NA frá 1911 er sýndur vegur sem liggur í suðvestur frá vegi SN-611:010 að Hóli [SN-031] og svo þaðan að Hagaseli [SN-037]. Vegurinn var skoðaður innan heimatúns Efri-Hóls SN-034 en engin ummerki hans sjást þar.

Slétt og grasivaxið tún.

Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði. Á loftmynd frá 1945 sést leiðin mögulega óljóst innan heimatatúns jarðarinnar til suðvesturs frá bæ 001 en sést ekki greinilega utan túnsins.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 15 NA; AMS01_1-1_013

SN-611:010 heimild um leið

308675 490204

Inn á Herforingjaráðskort 15NA frá 1911 er vegur sem liggur í vestur frá vegi SN-611:016 að Þorgeirsfelli [SN-038]. Á köflum er vegurinn óviss gata. Slitvindastaðir eru við þennan veg. Leiðin var skoðuð norðan við heimatún Slitvindastaða sumarið 2025, á 30 m breiðu svæði en aðrir hlutar hennar hafa ekki verið skoðaðir. Leiðin var horfin þar af yfirborði.

Núverandi húsakostur á Slitvinastöðum er norðan við gamla heimatúnið. Leiðin lá að öllum líkindum, milli heimatúnsins og yngra bæjarstæðisins. Þar er nú grasivaxin og slétt brekka.

Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 15 NA

IV.IV Grundarfjarðarbær

SN-236 Eiði

1702: 20 hdr. Setbergskirkjueign. JÁM V, 306.

1840: 20 hdr. Setbergskirkjueign. SSSH 158.

1847: 20 hdr. Setbergskirkjueign. JJ, 153.

Eiði er getið í Eyrbyggjasögu. ÍF IV 165.

1574: Máldagi Setbergskirkju. „Tessar Jarder ä kirkian [...] Eijdi Landskijlld jc.“ DI XV, 603.

Landkostir

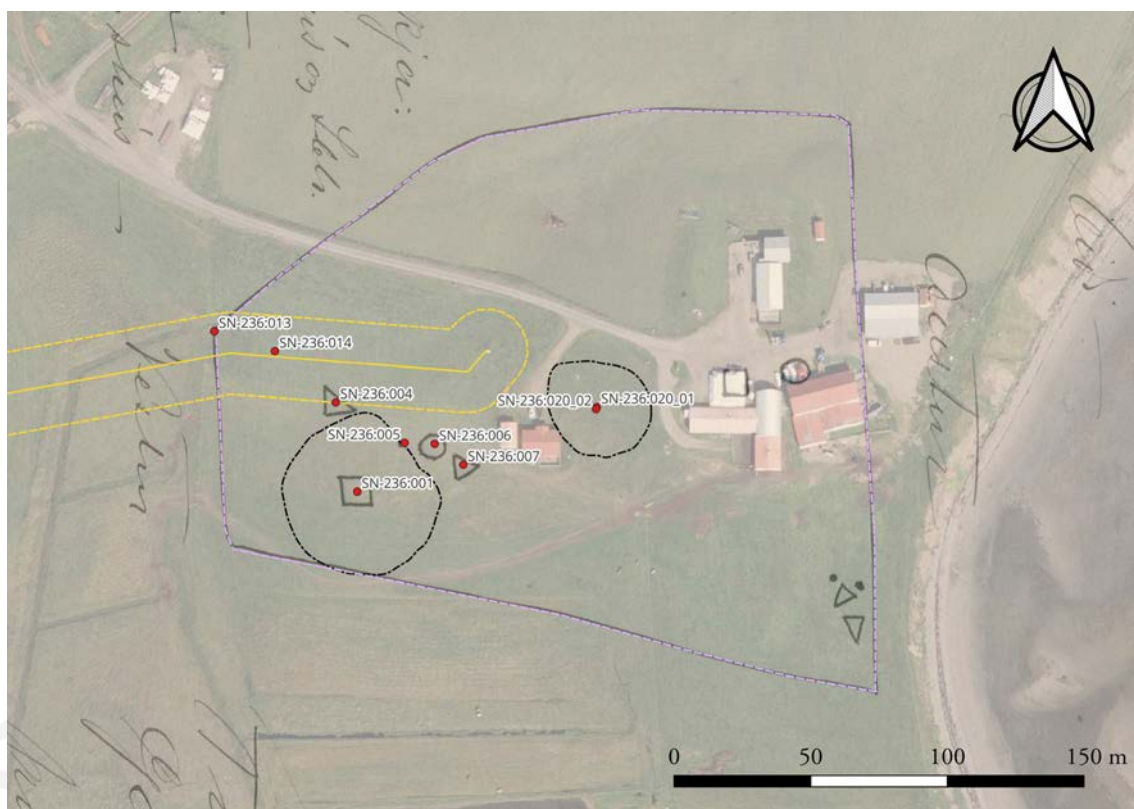
Túnakort 1917-1919: Tún 3,4 ha, þýft, garðar 520 fm.

1702: „Túnið er víða þýft, en grasgefið í betra lagi. Engjar mýrlendar og víðslægar, í meðallagi góðar. Hagar heilnæmir. Útigangur í betra lagi. [...] Móskurður nægjanlegur. Selveiði má þar vera nokkur. Heimræði hefur þar verið þegar fiskaðist, en er nú ei iðkað; þar er og lángræði mikið. Lækir bera grjót, leir og sand sumstaðar á tún, engjar og haga.“ JÁM V, 306.

1840: Ölkelda er á landareign Eiðis. SSSH, 157.

1873: „Tún þar er allstórt, að náttúrunni gott, grasgefið, en þýft meiri partinn, 3-4 kúa töðuvöllur. Þar eru góðir hagar, mikið landrými (eina mest í allri sókninni), [...] torfrista sæmileg, mótak gott og nóg inní Grafanesi svonefndu, kippkorn austan Eiðistapa. Má þaðan flytja móinn sjóveg heim að túninu,“ SSSH, 283.

„Jörðin er meðalstór og ræktunarland gott bæði á þurrlendi og mýrlendi. [...] Dálítil silungsveiði er í tjörninni við túnið. Ölkelda er við túnfótinn.“ BS I, 412.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Eiðis SN-236 frá 1917–1919, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

SN-236:001 Eiði bæjarhóll bústaður

303177 500491

Vesturbær er vestarlega í túni, vestan við bæjarstæði Austurbæjar 003 og suður af kálgarði 004. Í örnefnaskrá segir, „Áður stóð bærinn vestarlega í miðju túninu, en nú er íbúðarhús úr timbri austar undir bakkanum, sem þar er allhár sandbakki, en lækkar suður eftir að vatnsósnum. Suðvestur frá húsinu er allstór hóll, á honum var áður heygarður [020_02], og suðvestur frá honum er Gamli-Bæjarhóllinn“. Í Fasteignamati 1916-1918 segir: „Bær 6 x 3 al. og 3 1/2 al. hár, búr 5 x 4 al. og 3 1/2 al. hátt, eldhús a fsömu stærð og göng 9 x 1 1/2 al., öll torfbyggð með torfpökum á árefti, nema baðstofan á henni er súð.“

Bæjarhóll 001, horft til VSV.

Jóna Kristín Ámundadóttir fór á vettvang árið 2004 og skráði bæjarhól „Nokkuð stór og hár

hóll um 40 m V af Eiði II.“ Stór bæjarhóll Vesturbæjar að Eiði er efst í vesturenda bæjarholtsins um 40 m vestan við íbúðarhúsið Eiði 2.

Bæjarholtið er um 250 m á lengd, um 100 m á breidd, um 2-5 m hátt og snýr ANA-VSV. Á þessu svæði í vesturenda holtsins er sléttað tún. Hlíðar holtsins eru aflíðandi til norðurs, vesturs og suðurs.

Í skráningu Jónu K. Ámundardóttur segir um hólinn: „Nokkuð stór hóll sem gefur til kynna nokkuð langa búsetu á staðnum. Mun hafa verið byggður frá því að bæjarhóll [020_01] var aflagður 1402, samkvæmt munnmælum, þangað til að núverandi hús að Eiði voru byggð um miðja síðustu öld. Sléttaður að fullu. Smá hætta vegna hrossabeitar og heyskapar.“ Hóllinn er mjög umfangsmikill og sléttaður, gróflega hringlaga, um 60 m í þvermál og 0,5-1,5 m á hæð. Ekkert sést til fornleifa á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Ö-Eiði ÞJ, 1; Jóna Kristín Ámundadóttir & Bjarni F. Einarsson 2005, 161; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla–Undirmat, 123

SN-236:004 heimild um kálgarð 303169 500523

Samkvæmt túnakorti Eiðis frá um 1920 var kálgarður í norðurbrekku bæjarholts, í norðurjaðri bæjarhóls 001.

Á þessum stað er sléttað tún í aflíðandi brekku til norðurs.

Ekkert sést til fornleifa.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

SN-236:005 heimild um útihús

303194 500508

Samkvæmt túnakorti Eiðis frá um 1920 var útihús í norðausturjaðri um 15 m norðaustan við bæ á bæjarhól 001.

Á þessum stað er sléttað tún í norðurbrún bæjarholtsins.

Ekkert sést til fornleifa á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

SN-236:006 heimild

303204 500508

Samkvæmt túnakorti Eiðis frá um 1920 var rúst efst á bæjarholtinu um 20 m ANA við bæ á bæjarhól 001 og rétt austan við útihús 005.

Á þessum stað er sléttað tún efst á bæjarholtinu.

Ekkert sést til fornleifa á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

SN-236:007 heimild um kálgarð

303215 500500

Á túnakorti Eiðis frá um 1920 var kálgarður um 30 m ANA við bæ á bæjarhól 001 og rétt suðaustan við rúst 006.

Á þessum stað er sléttað tún efst á bæjarholtinu.

Ekkert sést til fornleifa á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

SN-236:013 heimild um túngarð

303121 500531

Á túnakorti frá 1917-1919 er túngarður merktur umhverfis allt heimatúnið.

Á þessu svæði eru sléttuð tún umhverfis bæinn að Eiði að norðan, vestan og sunnan. Að austan er garður horfinn vegna bygginga.

Ekkert sést til fornleifa vegna sléttunar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

SN-236:014 *Smiðjuvöllur* örnefni smiðja 303146 500542

„Norðvestur frá Gamla-Bæjarhólnum er völlur, sem Smiðjuvöllur heitir,“ segir í örnefnaskrá. Smiðjuvöllur er fast sunnan núverandi heimreiðar (2025) um 50 m norðvestan við Eiði II og um 120 m vestan við Eiði I.

Á þessu svæði er vel sléttuð grasflöt eða tún.

Ekkert sést til fornleifa á yfirborði en ekki er útilokað að minjar finnist undir sverði á þessu svæði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Eiði ÞJ, 1

SN-236:020_01 *Eiði* bæjarhóll bústaður 303264 500522

Í örnefnaskrá segir, „Áður stóð bærinn vestarlega í miðju túninu, en nú er íbúðarhús úr timbri austar undir bakkanum, sem þar er allhár sandbakki, en lækkar suður eftir að vatnsósnum. Suðvestur frá húsinu er allstór hóll, á honum var áður heygarður [020_02], og suðvestur frá honum er Gamli-Bæjarhóllinn, [001]”. Jóna Kristín Ámundadóttir fór á vettvang árið 2004 og skráði bæjarhól fyrir Grundarfjarðarbæ: „Alveg upp við íbúðarhúsið að Eiði II að austan, milli þess og fjárhússins.“ Skýr rústahóll er fast norðaustan við íbúðarhúsið að Eiði 2 og um 50 m suðvestan við Eiði 1.

Bæjarhóll 020_01, horft til VSV.

Á þessu svæði er sléttuð aflíðandi grasflöt til suðurs og malarvegir umhverfis hólinn til vesturs, norðurs og austurs.

Í fornleifaskrá Grundarfjarðar segir einnig um bæjarhólinn: „Samkvæmt munnmælum heimafélks mun bæjarhóllin hafa verið yfirgefinn vegna Svartadauða árið 1402 og ekki hafi verið byggt aftur á þessum stað heldur flutt að þeim stað sem rúst nr. 1 [001] er á. Grafið var í hólinn er íbúðarhúsið að Eiði II var byggt 1999 og greindi heimilisfólkið frá því að upp hafi komið grjót og aska, einnig nokkrir munir t.d. fótur af potti úr leir með glerungi að innanverðu.“ Í dag (2025) er hólinn sléttaður og grasigróinn, 35-40 m í þvermál og 0,5-1,5 m á hæð. Ekki markar fyrir mannvirkjum á hólnum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Ö-Eiði ÞJ, 1; Jóna Kristín Ámundadóttir & Bjarni F. Einarsson 2005, 162

SN-236:020_02 heimild um heygarð 303264 500521

„Suðvestur frá húsinu [003] er allstór hóll, á honum var áður heygarður [020_02] og suðvestur frá honum er Gamli-Bæjarhóllinn [001],“ segir í örnefnaskrá.

Lýsingar á minjum á þessu svæði er ekki alveg skýrar en svo virðist sem að heygarður hafi á einhverjum tímapunkti verið byggður á yfirgefnum bæjarhólnum en vegna sléttunar sjást engar leifar af þessum heygarði á yfirborði í dag (2025).

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Eiði ÞJ, 1

SN-236:037_01 tóft óþekkt

303950 499538

Árið 2004 skráði Jóna Kristín Ámundadóttir tóft sem er „Staðsett um 20 m NA af veginum rétt SA af litlum klettum. Milli vegarins og rústarinnar er bert holt sem gæti leitt til rofs.“ Lítil tóftaþyrping er um 1,2 km suðaustan við bæ 001 og um 150 m suðaustan við tóft 052_01. Þrjár litlar tóftir 01-03 eru austan og vestan við lágan klettaás meðfram og norðan Mjólækjar, um 25 m neðan og norðaustan við Kolgrafarveg. Þar á meðal er tóft 02 sem Jóna skráir 2005 (3709-89). Tóftirnar eru á svæði sem er um 55 m á lengd, um 25 m á breidd og snýr NNA-SSV.

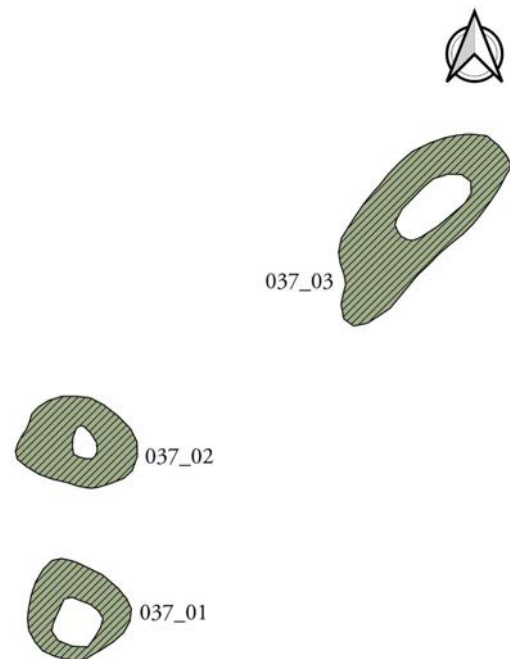
Landið er grasigróið og þýft og hallar mildilega niður að sjó til norðausturs.

Tóft 01 er einföld, um 9x6 m að utanmáli og snýr austur-vestur. Veggir eru signir, 2-3 m á breidd og <0,4 m á hæð. Innanmál er um 2,5x2 m. Óljóst er hvar gengið var inn.

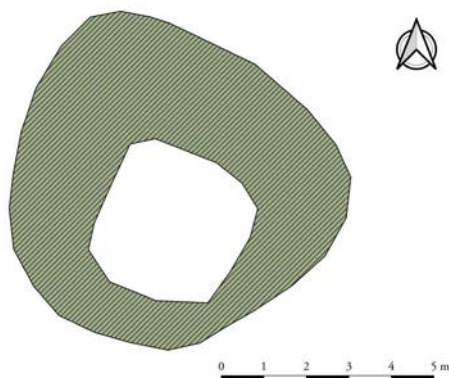
Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Fornleifaskrá Grundarfjarðarbæjar (2005), 145

Minjasvæði 037.

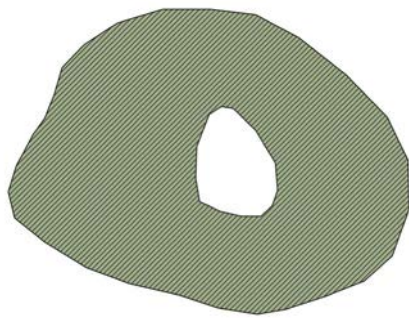

Tóft 037_01, horft til NNV á ljósmynd.

SN-236:037_02 tóft óþekkt

303951 499551

Tóft 02 er fast sunnan undir klettaásnum, um 8 m sunnan og ofan við 01. Í skráningu Jónu K. Ámundardóttur á tóft 02 segir: „Trúlega er rústin grafin inn í holtið til SA og að gólfíð hafi verið upphlaðið. Ekkert op er greinanlegt. Rústin er mosa-, grasi- og lyngvaxin.“ Tóft 02 er svipuð að lögun og tóft 01 en mun skýrari og meira grasigróin. Tóft 02 er um 7,5x7,5 m

Tóft 037_02, horft til suðvesturs á ljósmynd.

að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Innanmál er um 4x3 m. Veggir hennar eru líklega hlaðnir úr torfi og grjóti og eru 2-3 m á breidd og 0,3-0,5 m á hæð. Ekki er skýrt hvar gengið var inn og hlutverk er óljóst. Líklega hefur verið hér einhverskonar aðhald.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Fornleifaskrá Grundarfjarðarbæjar (2005), 145

SN-236:037_03 tóft rétt

303978 499569

Tóft 03 er um 20 m norðaustan og neðan við 01, fast norðvestan undir klettaásnum meðfram Mjólæk. Tóftin er stærri en hinar tvær, um 16x6 m að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur.

Tóft 037_03, horft til NNA á ljósmynd.

Klettaásinn myndar suðausturhlið tóftarinnar og er hann 0,3-0,6 m á hæð. Innanmál hennar er um 8x3 m en ekki er ljóst hvar gengið var inn. Veggir eru útflattir, 2-3 m á breidd og 0,2-0,5 m á hæð. Hugsanlega hefur hún verið eitthvað niðurgráfin. Tóftin er virðist eldri en tóftir 01 og 02 og gæti hafa verið lítil rétt.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-236:051 garðlag vörslugarður

303215 500108

Gróft garðlag er um 300 m suður af bæ 001, fast sunnan við Eiðisvatn.

Garðlagið er á flötunum upp af Eiðisvatni og liggur til SSV upp í fjallshlíð norðvestan Hrafnakletta.

Garðlagið er gróflega hlaðið meðfram gömlum árfarvegi að austanverðu. Garðlagið er alls um 400 m á lengd, 2-3 m á breidd, 0,3-0,5 m á hæð og hlaðið úr torfi og grjóti. Það er þó horfið að hluta undir veg og nokkuð rofið í

Garðlag 051, horft til NNA.

norðurenda við Eiðisvatn. Líklega er hér um einhverskonar vörslugarð að ræða.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna rasks

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

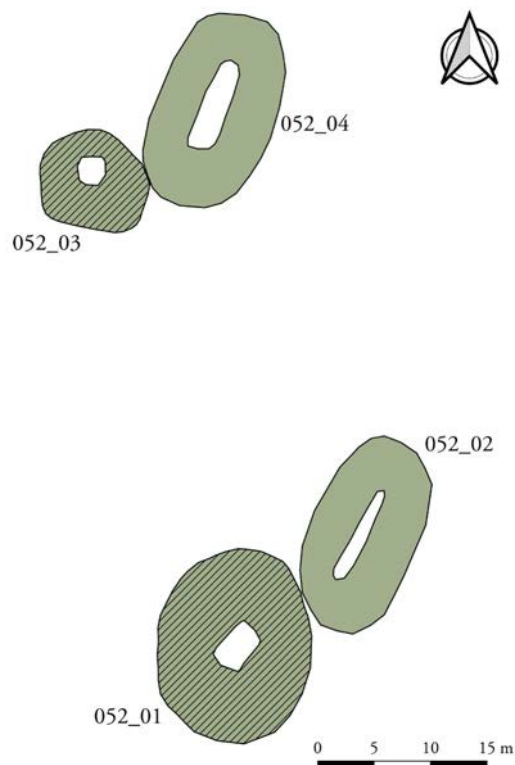
SN- 236:052_01 tóft óþekkt

303822 499659

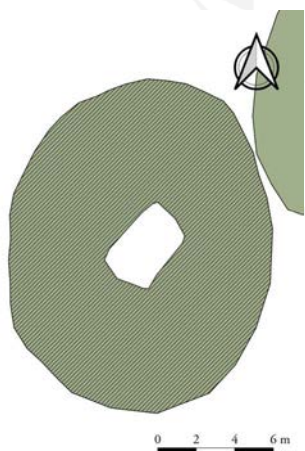
Fjórar óljósar tóftir eru um 1,05 km suðaustan við bæ 001 og um 40 m neðan og norðan við Kolgrafaveg. Mannvirkin fjögur eru á svæði sem er um 60x30 m að flatarmáli og snýr NNV-SSA.

Á þessu svæði er mosa- lyngi- og grasigróinn malarhjalli með rótum norðaustanverðs Lambahnúks. Hjallinn hallar til norðausturs niður að sjó. Beggja vegna til norðvesturs og suðausturs eru skýr gömul lækjardrög sem liggja framhjá mannvirkjunum til norðausturs niður í sjó.

Tóft 01 er skýrust, stendur hæst og syðst. Tóftin er einföld, um 16 m á lengd, um 12 m á breidd og snýr norðaustur-suðvestur. Innanmál er um 4x3 m. Veggir hennar hafa líklega verið hlaðnir með torfi og grjóti en þeir eru útflattir, 3-5 m á breidd

Minjasvæði 052.

Töft 052_01, horft til suðurs á ljósmynd.

og 0,5-0,8 m á hæð. Ekki er ljóst hvar gengið hefur verið inn en líklega hefur það verið að norðaustanverðu. Hugsanlega hefur verið hér einhverskonar aðhald eða beitarhús.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-236:052_02 þúst óþekkt

303833 499667

Fast norðaustan og neðan við tóft 01 er tóft 02. Ekki er alveg skýrt um hvernig mannvirki er um að ræða en tóftin virðist 17,5 x 9 m á stærð og snúa NNA-SSV. Veggir eru útflattir, 3-4 m á breidd og <0,4 m á hæð. Innanmál sést sem grasigróin rás, um 9x1-1,5 m að stærð. Engin skýr ummerki um hleðslur eru sjáanlegar. Hlutverk tóftarinnar er óljóst.

Langvarandi hættumat: engin hætta

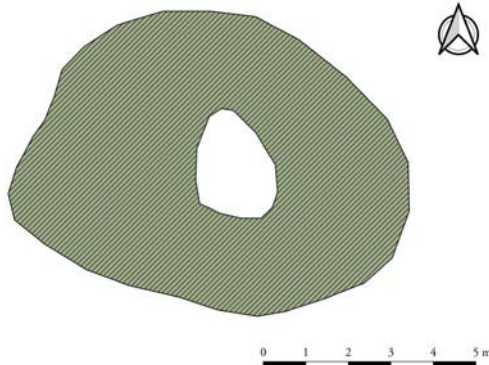
Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Tóft 052_02, horft til norðausturs á ljósmynd.

SN-236:052_03 tóft óþekkt

303810 499699

Tóft 052_03, horft til norðvesturs á ljósmynd.

Um 30 m NNV og neðan við tóft 01 er önnur óskýr tóft 03. Tóftin er einföld, um 9 m á lengd, um 8 m á breidd og snýr NNA-SSV. Veggir eru signir og hlaupnir í þúfur. Líklega hafa þeir verið hlaðnir úr torfi- og grjóti en eru 2-3 m á breidd og 0,3-0,6 m á hæð. Þessi tóft gæti hafa haft torfþak. Innanmál er óljóst en hefur líklega verið um 3x2 m og gengið hefur verið inn að norðanverðu. Hlutverk er óljóst en líklega hefur verið hér einhverskonar aðhald eða beitarhús.

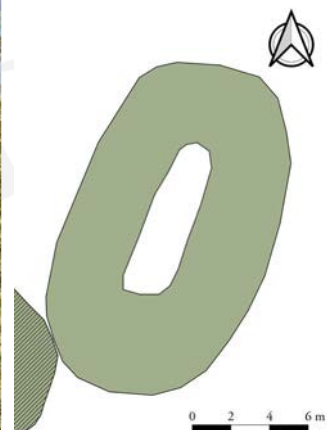
Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-236:052_04 tóft óþekkt

303820 499706

Um 2 m norðaustan við tóft 02 er tóft 04 og eru þær álíkar að gerð og lögun. Tóft 04 er um 18 x 10 m að stærð og snýr NNA-SSV. Veggir eru útflattir, 3-4 m á breidd og <0,4 m á hæð.

Tóft 052_04, horft til ANA á ljósmynd.

Innanmál er um 10x1-1,5 m rás sem er <0,5 m djúp og er vel grasigróin að innan. Engin skýr ummerki um hleðslur eru sjáanlegar. Hlutverk tóftarinnar er óljóst.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-237 Hrafnkelstaðir

1702: 8 hdr. „Jörðin er eignuð Hallbjarnareyrrar hospítali, og hefur um nokkur ár þar legið til halds og hefðar; annars vilja Arnarstapa umboðshaldarar kalla til sömu jarðar, en með hverjum rjetti vita menn ei, þar sem hún finst ekki í Stapaumboðs jarðabókum innskrifuð.“ JÁM V, 306.

1847: 8 hdr. Spítalaeign. JJ, 153.

13. mars 1545: Kristján III konungur veitir Péttri Einarssyni afgjaldslausar æfilagt jarðirnar „Huosebecke“ og „Randskonskou“ (Hrafnkelsstaði) í Þórnessþingi, en jarðirnar skulu falla undir krúnuna eftir daga Péturs. DI XI, 377.

Jörðin fór í eyði 1907. BS I, 421.

Landkostir

Ekki er til túnakort af Hrafnkelsstöðum.

1702: „Túnið er sendið og hart. Engjar grýttar í fjallshlíðum. Hagar góðir. Vetrarþúngt af snjófum. [...] Móskurður til heimilis þarfinda. Silúngsveiði nú engin þó vera hafi kunnað. Skelfiskur lítilsháttar. Peníngaganga hefur verið fyrir naut og esta á sumar þar í landinu, sem kallaður er Eyrarbotn, og hafa ábúendur tekið toll fyrir. Nú þykjast þeir ei það ljá mega, þar til slægna brúki, því heimaengjar sjeu spiltar af skriðum. Jörðin spillist nokkuð af skriðum og lækir bera leir og sand á part af túninu. Heimræði kann að vera með mestu bágindum þá fiskast.“ JÁM V, 307.

SN- 237:017_01 garðlag túngarður

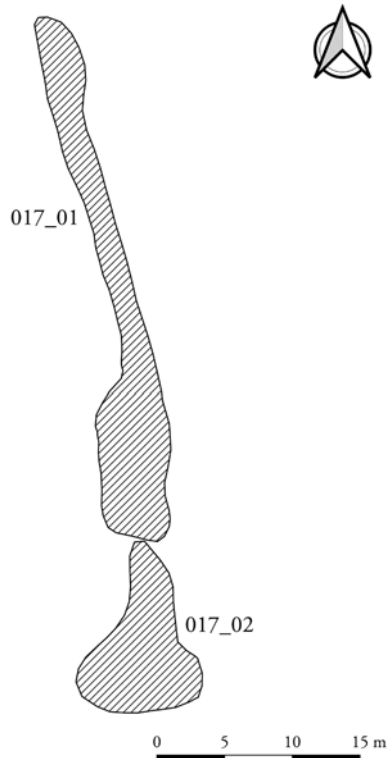
304838 498128

Efst og vestast við gamla heimatún Hrafnkelsstaða eru leifar af túngarði 01 um 150 m VSV við bæjarstæðið og um 30 m austan og neðan við Kolgrafaveg. Þúst 02 er við suðurenda túngarðsins.

Bæjarstæði og heimatún Hrafnkelsstaða hefur allt verið sléttað. Garðlagið er í grasi- og mosagrónu mólendi á um 20 m breiðum, flatlendum hjalla fast ofan við túnið.

Garðlag 017_01, horft til norðurs.

Minjasvæði 017.

Garðlagið er grjót og torfhlaðið, um 50 m á lengd og liggur gróflega norður-suður. Garðlagið er heillegt í norðurhluta á um 25 m löngum kafla og þar er það um 1,5 m á breidd og 0,3-0,5 m á hæð. Hleðslur eru signar, en í suðurhluta garðlagsins er eins og því hafi verið rutt að hluta út til vesturs. Þar er garðlagið meira grasigróin grjót dreif á um 25 m löngum kafla sem er 2-5 m á breidd og 0,3-0,5 m á hæð.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-237:017_02 þúst óþekkt

304838 498109

Við suðurenda túngarðs 01 er um 9x6 m stór grjót dreif sem liggur austur-vestur og er áföst garðlaginu að vestanverðu. Grjót dreifin er 0,3-0,5 m á hæð en ekki er hægt að greina eiginlegt innanmál. Hugsanlegt er að grjóti hafi verið ýtt út úr túni á þessum stað en heldur er ekki hægt að útiloka að það hafi verið útihús eða mannvirki áfast garðlaginu á þessu svæði áður en túnið var sléttað.

Þúst 017_02, horft til vesturs.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-238 Kolgrafir

1702: 16 hdr. Bændaeign. JÁM V, 307.

1847: 16 hdr. Bændaeign. JJ, 153.

Í Landnámu segir „Hans [Kols] sonr var Þórarinn ok Þorgrímr. Við þá er kennt Kolssonarfell. Þeir feðgar bjuggu allir at Kolgröfum.“ ÍF I, 71.

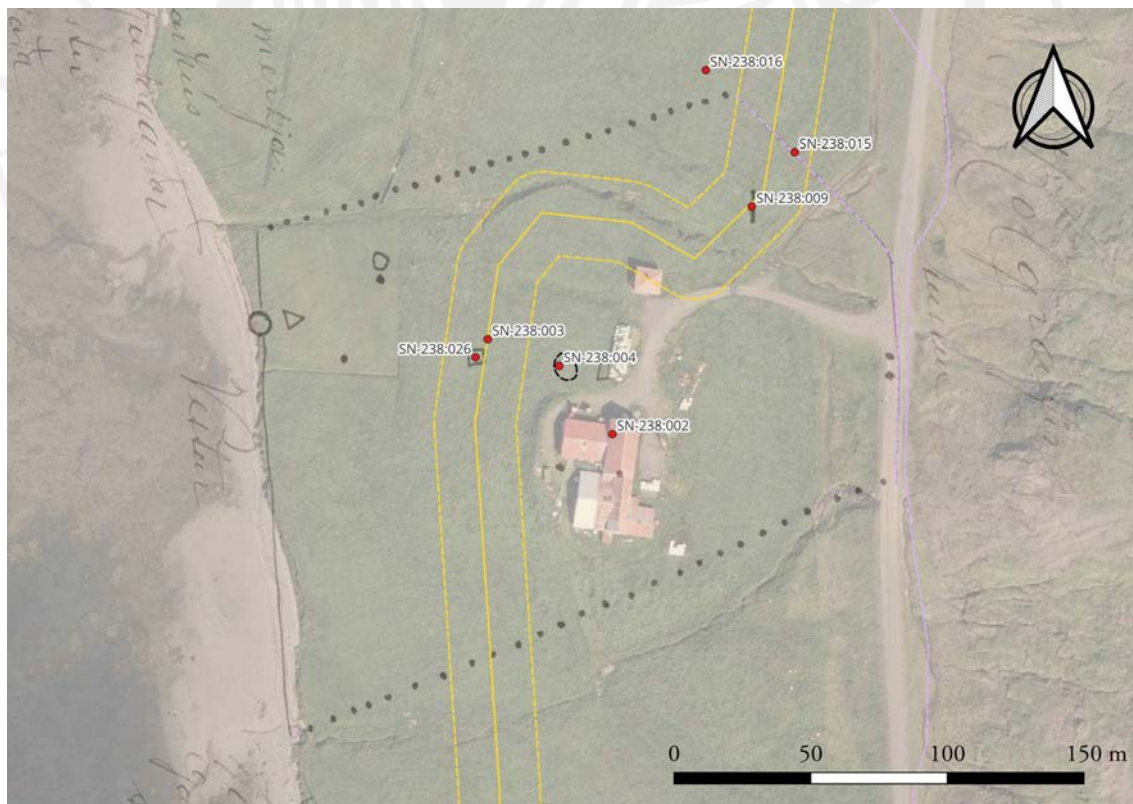
27. júní 1516: Magnús Björnsson selur Þorleifi Gamaleissyni hálfa jörðina Jörfa í Haukadal fyrir Kolgrafir í Eyrarsveit. DI VIII, 587-588.

13. desember 1530: Þorleifr Gamalielsson selur Bjarna syni sínum tíu hundruð í Jörfa í Haukadal. „j annare grein gallt þratt nefndur þorleifur biarna syne sinum fim .c upp j fyrr nefnda jord jorfua j haukadal fyrer þau fim .c. er gamael gaf biarna þorleifssyne sonarsyne sinum. upp j jordina kolgrafer.“ DI IX, 557.

Landkostir

Túnakort 1917-1919: Tún 4,1 ha., þar af 1/2 sléttað, garðar: 300 fm.

1702: Túnið er þýft og grassnögt en vítt. Engjar litlar heimum, en fjarlæggar víðslægar, þó snöggslægar, en liggja undir penínga ágangi. Hagar góðir á sumar. Selstaða í heimalandi.

Kort sem sýnir hnúttsett túnakort Kolgrafa SN-238 frá 1917-1919, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

Útigangur í betra lagi meðan verst. [...] Móskurður er til eldiviðar. Hrognkelsi og selveiði sem verið hefur legst frá. Kræklíngur að nokkru gagni. Heimráði þá fiskast, en lángræði. [...] Jörðin spillist af skriðum nokkuð á úthaga og túnið af leir, sem lækur ber þar stundum upp.“ JÁM V, 307-308.

1970: „Ræktunarmöguleikar eru ekki miklir heima fyrir, en ræktað land allstórt er í landi Hrafnkelsstaða. [...] Beitiland er lélegt en afréttur allgóður í Kolgrafaseli,“ BS I, 413.

SN-238:001_01 *Kolgrafir* bæjarstaði bústaður 306397 500381

„Kolgrafir standa vestan undir háu fjalli, er Kolgrafamúli heitir, en austan við Kolgrafafjörð utarlega, túnið liggur niður að firðinum. [...] Suður og upp frá húsinu eru smáhæðir, er heita Hólar. Á þeim stóð áður bærinn, en var færður sökum þess að þar féll á hann snjóflóð. Var hann þá fluttur þangað [002], er nú stendur húsið,“ segir í örnefnaskrá. Í skráningu Jónu Kristínar Ámundadóttur frá 2004 segir: „Á svæði kallað Hólar staðsett um 200 m suður af núverandi fjárhúsum að Kolgröfum er mikið af rústum bæði gömlum og einnig seinni tíma steypt mannvirki.“ Núverandi ábúandi, Gunnar H. Ingvarsson kannaðist ekki við að bærinn hefði verið á þessum stað, en svæðið er um 300 m SSV af núverandi íbúðarhúsi (byggðu 1939). Á þessum stað eru greinilegar sex tóftir (02-07) og er minjasvæðið um 55 x 42 m að stærð (norður-suður).

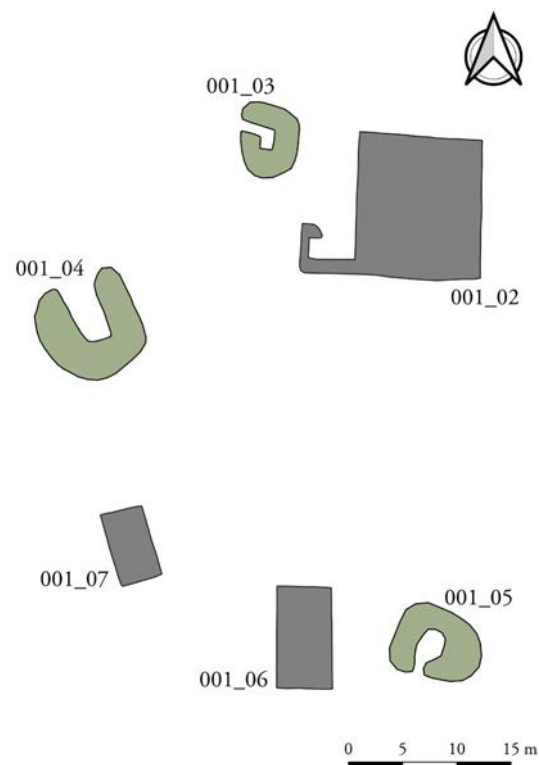
Á svæðinu er grasi gróið tún sem farið er að brjóta nokkuð af. Fast vestan er strandlínan og austan er gróið klapparholt.

Ekki vitað nákvæmlega hvar bærinn á að hafa staðið og er ekki vitað hvenær hann var fluttur.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

Minjasvæði 001.

SN-238:001_02 tóft óþekkt

306410 500402

Tóft 02 er norðaustast á svæðinu, um 150 m vestan malarvegarins inn Kolgrafarfjörð. Hún er ferhyrnd, um 13x13 m á stærð og snýr í norður-suður. Fimm veggir eru greinanlegir, tveir ytri og þrír innri samsíða veggir. Þeir eru um 1 m á hæð og steypdir og er ekki víst að tóftin sé nógu gömul til að teljast til fornleifa. Uppistandandi hús sést á þessum stað á loftmynd frá 1945. Niðurgráfin steyp skemma er á vesturhlið sem nær um 3 lengra út til vesturs en tóftin. Fullt af rusli er í henni og er því erfitt að meta dýpt.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS01_1-1_072

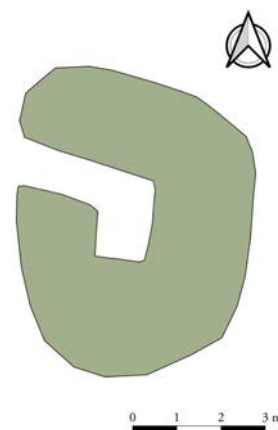

Tóft 001_02, horft til vesturs á ljósmynd.

SN-238:001_03 tóft óþekkt

306397 500408

Tóft 03 er fast vestan tóftar 02. Í skráningu Jónu Kristínar Ámundadóttur frá 2004 segir: „Veggir eru úr torfi og grjóti en einnig er spýtnabrak á gólfi hennar. Veggirnir eru 0,2 - 0,4 háir og 1 - 2 m breiðir. Op er til vesturs. Allt að 3 hleðslulög (garðlög) eru greinanleg en rústin er mjög hrunin. Gólf er gróið en rústin er nokkuð þýfð.“

Tóft 001_03, horft til suðurs á ljósmynd.

Tóftin er vel grasi gróin, um 7x5 m að stærð og snýr í N-S. Inngangur hefur verið á vesturhlið en töluvert hefur hrunið fyrir hann. Veggir eru torf- og grjóthlaðnir en vegna gróðurs er ekki hægt að telja fjölda umfara í hleðslum. Það hefur hrunið töluvert úr veggjunum og er innra byrði því mjög illgreinilegt.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

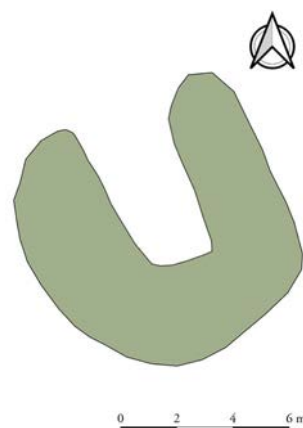
Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Jóna Kristín Ámundadóttir & Bjarni F. Einarsson 2005, 108

SN-238:001_04 tóft hesthús

306381 500391

Tóft 04 er um 15 m suðvestan 01 og um 12 m norðvestan tóftar 07. Í skráningu Jónu Kristínar Ámundadóttur frá 2004 segir: „Veggir úr torfi og grjóti, 0,5 - 1 m á hæð og 1 - 3 m breiðir. Veggirnir eru mjög hrundir í innanverðu hólfinu. Op er til norðurs. Rústin er gróin og þýfð. 2 hleðslulög (garðlög) eru greinanleg. Gólfid er vel gróið.“ Tóftin er ferhyrnd, 9x9 m á stærð og snýr í NNV-SSA. Inngangur er á NNV hlið en nokkuð hefur hrunið fyrir hann. Veggir eru um 1 m á hæð en nokkuð aflíðandi að utan. Þeir eru torf og grjóthlaðnir en vegna

Tóft 001_04, horft til suðausturs á ljósmynd.

gróður er ekki hægt að telja fjölda umfara í hleðslum. Töluvert þýfi er inni í tóftinni og hefur það myndast vegna veggjahruns.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

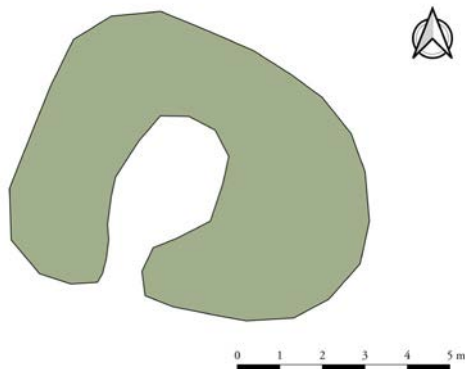
Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Jóna Kristín Ámundadóttir & Bjarni F. Einarsson 2005, 107

SN-238:001_05 tóft óþekkt

306412 500361

Tóft 05 er fast austan við steyptan grunn 06. Í skráningu Jónu Kristínar Ámundadóttur frá 2004 segir: „Rústin er úr torfi er nýtir lítinn hól sem SA hluta hennar. Veggir 1 - 3 m breiðir og 0,2 - 0,4 m háir. Ekkert op greinilegt. Gólf, svo og veggir, er vel gróið.“ Tóftin er niðurgrafin og vel gróin. Hún er um 8x7 m að stærð og snýr í norðaustur-suðvestur. Innangengt er á suðvesturhlið. Veggirnir eru torf- og grjóthlaðnir en ekki er hægt að telja umför af grjóti í veggjum. Ytri mörk tóftarinnar eru töluvert ógreinilegri en þau innri. Tóftin er um 0,5 m á

Tóft 001_05, horft til suðurs á ljósmynd.

dýpt að innan en aðeins um 0,3 m að hæð að utan.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Jóna Kristín Ámundadóttir & Bjarni F. Einarsson 2005, 109

SN-238:001_06 tóft óþekkt

306400 500362

Mannvirki 06 er fast vestan tóftar 05 og um 30 m sunnan 02. Það er steypdur grunnur, um 9x5 m að stærð og um 0,2 m á hæð. Steypan er mosagróin og sést ekki til veggja. Ekki er öruggt að grunnurinn sé nógu gamall til að teljast til fornleifa. Uppistandandi hús sést á þessum stað á loftmynd frá 1945, en þak virðist farið af húsinu á loftmynd 1960.

Tóft 001_06, horft til vesturs.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS01_1-1_072; DMA28-04167

SN-238:001_07 tóft óþekkt

306384 500370

Mannvirki 07 er um 12 m suðaustan tóftar 04 og um 10 m vestan steyppts grunns 06. Það er steypdur grunnur, um 6x4 m að stærð og um 0,5 m á hæð. Nokkuð hefur brotnað upp úr steypunni. Inni í tóftinni er allskonar járnruhl sem óljóst er hvort að hafi tilheyrt mannvirkinu. Ekki er öruggt að grunnurinn sé nógu gamall til að teljast til fornleifa. Uppistandandi hús sést á þessum stað á loftmynd frá 1945.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: AMS01_1-1_072

„Á þeim [Hólum 001] stóð áður bærinn, en var færður sökum þess að þar féll á hann snjóflóð. Var hann þá fluttur þangað, er nú stendur húsið,“ segir í örnefnaskrá. Í fasteignamati 1916-1918 segir: „Íbúðarhús úr steinsteypu, með járnþaki og járnvörðum timburgafla í norður enda. Stærð: 8 x 10 al., vegghæð 5 al., ryshæð 4 al. Skúr áfastur við húsið, steinsteypur með járnþaki. Stærð 6 x 10 al., hæð 3 1/2 al. Kjallari í öðrum enda 5 x 4 al. Á stærð og 3ja al. hár.“

Húsið sést á loftmyndum frá 1945 og 1960 en hefur verið rífið fyrir 1979. Ljósmynd af húsinu frá um 1950-1965 er til í safni Þjóðminjasafns Íslands. Núverandi íbúðarhús (byggt 1939) er um 55 m norðar.

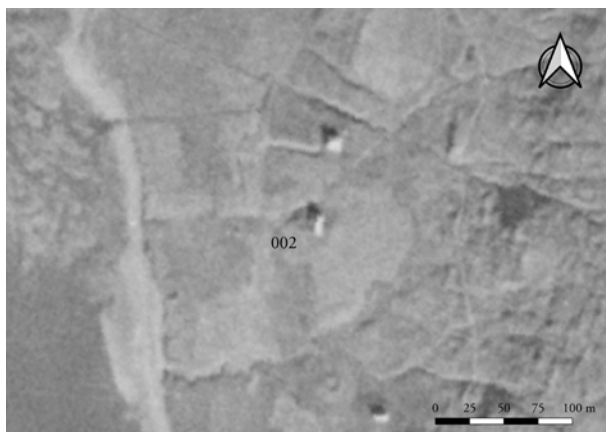
Þar sem íbúðarhúsið var er nú stórt steinsteypu útihús. Vegur liggur að húsinu úr norðri en umhverfis er sléttuð tún í rækt, í halla til vesturs.

Ekki sjást merki um húsið á yfirborði, en það stóð u.þ.b. þar sem norðurhluti útihússins er nú. Töluvert rask hefur orðið á svæðinu í kringum útihússins og jarðvegi ýtt til. Ekki er vitað hvenær bærinn var fluttur á þennan stað. Taka skal fram að á túnakorti frá 1917-1919 er íbúðarhús sýnt um 60 m norðvestar (sjá 026) og ekkert hús merkt á þessum stað. Það kemur þó ekki saman við aðrar heimildir, en húsið sem sést á áðurnefndum loft- og ljósmyndum virðist passa vel við lýsingu fasteignamatsins. Núverandi ábúandi, Gunnar H. Ingvarsson, kannaðist ekki við annað en að gamla íbúðarhúsið hefði staðið á þessum stað, þar sem nú er útihúsið.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: AMS01_1-1_072; DMA28-04167; Loftmyndasjá LMÍ; Sarpur ÞJ_Snæf-1155

Íbúðarhús 002 á loftmynd 1945 (AMS01_1-1_072)

Útihús er merkt á túnakort frá 1917-1919 um 5 m norðaustan við bæ 026, um 60 m VSV af núverandi íbúðarhúsi (byggðu 1939). Í fasteignamati 1916-1918 segir um útihús í Kolgröfum: „[Ö]ll torfbyggð með torfþökum á árefti, nema eitt fjárhúsið sem er með járnþaki.“

Taka skal þó fram að staðsetning bæjar 026 á kortinu kemur ekki saman við aðrar fyrirliggjandi upplýsingar (sjá 002 og 026) og er mögulegt að almenn skekkja sé á staðsetningu mannvirkja á kortinu.

Á þessum stað er slétt og ræktað tún sem hallar lítillega til vesturs, Engin ummerki um útihús sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla–Undirmat, 120

SN-238:004 þúst kálgarður

306443 500638

Kálgarður er merktur á túnakort frá 1917-1919 um 45 m austan við bæ 026, og um 30 m SSV af núverandi íbúðarhúsi (byggðu 1939). Um 10 m vestar en kálgarðurinn er merkur er greinileg þúst í túninu. Taka skal þó fram að staðsetning bæjar 026 á kortinu kemur ekki saman við aðrar fyrirliggjandi upplýsingar (sjá 002 og 026) og er mögulegt að almenn skekkja sé á staðsetningu mannvirkja á kortinu.

Þúst 004, horft til ASA.

Þústin er aðeins norðan við malarplan, sem er fyrir framan núverandi fjárhús jarðarinnar. Svæðið er slétt og ræktað tún sem hallar lítillega til vesturs.

Þústin er 10 x 8 m að stærð og snýr NNV-SSA. Hún er 0,5 m hærra en umhverfið og með mjög skýrar brúnir nema á ANA. Hún er grænni en umhverfið í kring og eru þetta líklega seinustu leifarnar af kálgarðinum sem var á þessum slóðum.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

Hlaða er merkt á túnakort frá 1917-1919 um 115 m norðaustur af bæ 026, um 50 m norðvestur af núverandi íbúðarhúsi (byggðu 1939). Í fasteignamati 1916-1918 segir: „Heyhlöður, sem taka 400 hesta af heyi, báðar til samans, önnur byggð úr steinsteypu, hin úr torfi og grjóti en báðar með torfþökum.“ Aðeins ein hlaða er merkt á túnakortið og er ekki vitað hvar hin hlaðan var, eða hvor var hvað.

Taka skal fram að staðsetning bæjar 026 á kortinu kemur ekki saman við aðrar fyrirbyggjandi upplýsingar (sjá 002 og 026) og er mögulegt að almenn skekkja sé á staðsetningu mannvirkja á kortinu.

Á þessu svæði er slétt tún, í rækt. Grunnt lækjargil er um 10 m sunnar og er gróinn slóði sem liggur til norðausturs frá bænum um 10 m austar.

Engin ummerki um fornleifar sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadals-sýsla–Undirmat

Túngarður er merrktur meðfram vestur-, austur- og norðausturhliðum túns á túnakorti frá 1917-1919. Líklega afmarkaði gil túnið til NNV og SSA. Í fasteignamati 1916-1918 segir: „[T]úngirðing 500 faðma löng úr gaddavír, 2 snúrum á tréstólpum.“ Árið 2004 skráði Jóna Kristín Ámundadóttir túngarð „Um 150 m vestur af íbúðarhúsinu að Kolgröfum, á mótum tveggja túna, alveg við sjávarbakkann.“ Árið 2025 var garðurinn við norðausturmörk túnsins. Norðaustan bæjar er sléttuð tún, fast austan við Kolgrafarveg nr. 5761 og aðeins norðan við núverandi heimreið að bænum.

Í lýsingu Jónu segir: „Á 27 x 1 m stóru svæði (N - S). Garðurinn er úr torfi og mjög vel gróinn. 0.2 - 1 m hár, 0.5 - 1 m á breidd og 27 m á lengd. Syðstu 12 m eru mjög vel uppistandandi en síðan eru um 15 m sem ekki eru eins geinilegir. Gæti verið að einhver hluti garðsins, svo og aðrar rústir sem gætu hafa verið á svæðinu, hafi fallið af bakkanum vegna ágangs sjávar.“

Þessi hluti túngarðsins var ekki athugaður á vettvangi í skráningu 2025. Engin ummerki

um túngarð sjást lengur meðfram norðausturhlið gamla heimatúnsins innan þess svæðis sem athugað var 2025. Hefur garðurinn verið sléttaður í tún.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadals-sýsla–Undirmat, 120; Fornleifaskrá Grundarfjarðarbæjar (2005), 105

SN-238:016 heimild um hesthús 306496 500746

„Inn frá (norður) íbúðarhúsinu heitir Hesthústunga. Í henni stendur hesthús,“ segir í örnefnaskrá. Hesthúsið var um 135 m norðan við bæ 002 um 70 m norður af núverandi íbúðarhúsi (byggðu 1939). Samkvæmt Gunnari H. Ingvarssyni heimildamanni var hesthúsið torf- og grjóthlaðið.

Á þessum stað er lítil tunga sem rís hærra en túnið í kring. Allt svæðið er sléttað en til norðvesturs eru framræsluskurðir.

Engin ummerki um hesthús sjást lengur á yfirborði vegna sléttunar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

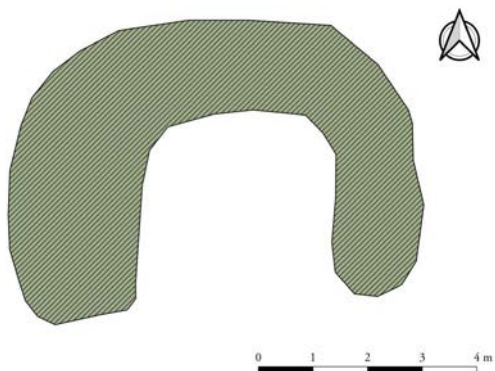
Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Kolgrafir ÞJ, 1

SN-238:022 töft óþekkt 306551 500847

Töft er um 250 m NNA við bæ 002 og um 190 m NNA við núverandi íbúðarhús. Hesthús 016 var um 115 m til SSV.

Töftin er mitt á milli lækjar til austurs og vegslóða, leiðar SN-651:003, til vesturs. Svæðið er

Töft 022, horft til NNA á ljósmynd.

nokkuð slétt, ræktað tún sem hallar smávægilega til vesturs.,

Tóftin er einföld, 8 x 6 m að stærð og snýr austur-vestur. Veggir eru torfhlaðnir, 0,5 m á hæð en ekki er hlaðinn veggur til suðurs. Rof er á norðurhlið tóftarinnar og þar sést mikið af smágrýti sem líklega hefur verið hrúgað saman að undirstöðum tóftarinnar. Óvíst er með hlutverk þessarar tóftar og mögulega er hún á mörkum þess að teljast til fornleifa en hún fær að njóta vafans og því skráð hér.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-238:026 heimild um bústað

306412 500641

Á túnakorti frá 1917-1919 er íbúðarhús merkt um 70 m suðvestan við núverandi íbúðarhús, byggt 1939. Ekki er öruggt að hús hafi staðið þarna, en samkvæmt öðrum heimildum, sem og núverandi ábúanda, Gunnari H. Ingvarssyni, stóð gamla íbúðarhúsið um 60 m suðvestan við þann stað þar sem það er merkt á kortinu (sjá 002). Ekki tókst að hnitsetja túnakortið þannig að staðsetning bæjar félli saman við bæ 002 og var þessum stað því leyft að njóta vafans.

Á þessum stað er slétt og ræktað tún sem hallar lítillega til vesturs,

Ekki sjást merki um fornleifar á yfirborði á þessu svæði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

SN-239 Berserkseyri

1702: 24 hdr. „Hálf konungsjörð, ein af Stapaumboðs jörðum.“ Hálf bændaeign. JÁM V, 308.

1847: 24 hdr. 1/2 stapaumboðs jörð. 1/2 bændaeign. JJ, 153.

Í Landnámu segir „Kolr hét maðr, er nam land útan frá Frarðarhorni til Tröllaháls ok út um Berserkseyri til Hraunsfjarðar.“ ÍF I, 71

Berserkseyri er getið í Biskupasögum og Sturlungu. Bsk I, 544; Sturl II, 163.

[1360]: Snorri Andrússon selur Ásgrími ábóta og Helgafellsklaustri jörðina Horn fyrir fjórðung í Berserskeyri auk lausafés. DI VI, 12-13.

24. júní 1508: Árni Brandsson gefur klaustrinu á Helgafelli jörðina Berserkseyri. DI VIII, 220-222.

Ein hjáleiga, Berserkseyrarkot, nefnd 1702. JÁM V, 309.

Landkostir

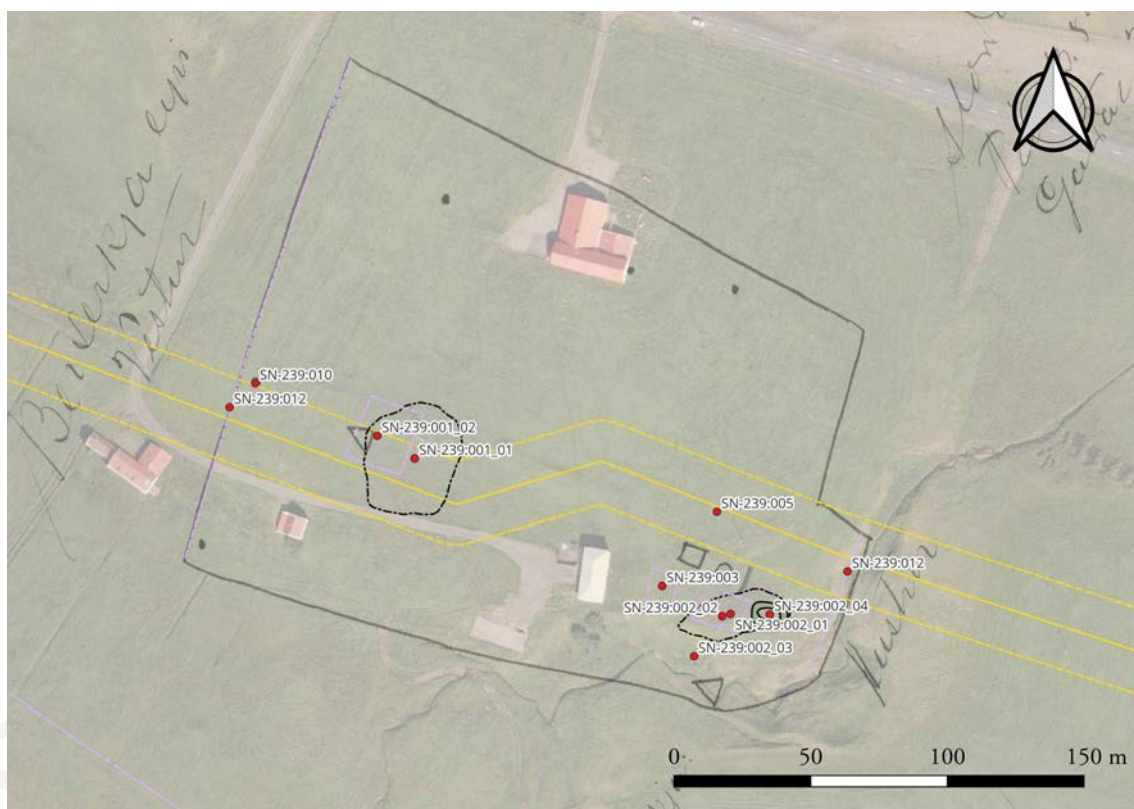
Túnakort 1917-1919: Tún 3,8 ha., þar af 1/12 sléttað (eða 1/2), garðar 240 fm.

1702: „Tún þýft en í meðallagi að grasi. Engjar mýrlendar og snöggslægar. Hagar góðir en hrjóstrugir. Selstaða í heimalandi en brúkast nú til beitar heiman að. Útigangur góður fyrir sauð. [...] Móskurður er þar en slæmur. Sölvaðara lítil. Hrognkelsi hafa verið og selveidi, en legst nú frá. Kræklingur að nokkru gagni. Heimræði altíð þá fiskast.“ JÁM V, 308-309.

Um Ytri Berserkseyri segir „Töluvert er hér af ræktanlegu landi, bæði þar sem búið er að þurrka og þurrlendi. [...] afreittur allgóður í eyðibýlunum Fjarðarhorni og Árnabotni.“ BS I, 414. Um Innri Berserkseyri segir: „Tún eru samliggjandi [við Ytri bæinn] og úthagi sameiginlegur.“ BS I, 415.

SN-239:001_01 *Berserkseyri* bæjarhóll bústaður 308170 501397

„Bæjarhóllinn. Vegna meintra jarðabóta var honum ýtt út og jafnað við jörðu, þannig að þar sem hann áður var, er nú aðeins „bunga“ umhverfis spennistöð vegna heimtaugar rafmagns,“ segir í viðbótum við örnefnaskrá. Í örnefnaskrá segir: „Bæjarhús er suðaustanlega í túni (sjá 002). Fremst (austast) á nesinu milli Kolgrafafjarðar og Hraunsfjarðar standa Berserkseyrabæirnir, eða, eins og nú er, húsin, það voru áður tvær jarðir, en voru fyrir all löngu sameinaðar, en nú er þar aftur tvíþýli, en túnin liggja saman. Ytra húsið stendur nú þar sem ytri bæinn [004] stóð áður.“ Hér er elsta bæjarstæði jarðarinnar skráð. Bæinn var síðan færður um 1880 (sjá 002) um 130 m ASA við þennan bæjarhól. Núverandi íbúðarhús (byggt 1947) er um 70 m

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Berserkseyrar SN-239 frá 1917-1919, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

ASA við hólinn. Engin bæjarhús sjást lengur á hólnum enda er búið að slétta hann eins og segir í örnefnaskrá. Á túnakorti frá 1917-1918 er merktur kálgarður 02 sem var vestantil á hólnum. Bæjarhóllinn var skráður undir númerinu 61-1 í aðalskráningu Grundarfjarðarbæjar árið 2004.

Bæjarhóllinn er fast norðan við núverandi heimreið að bænum. Í sléttu heimatúni sem hallar nokkuð til norðurs.

Bæjarhóllin er 40 x 35 m að stærð og snýr norður-suður. Hann hefur skýrar brúnir til norðurs, ógreinilegar til austur og vestur og erfitt er að sjá hvar hann endar til suðurs. Bæjarhóllin er am.k. 1 m á hæð en hann er líklega byggur á náttúrulegri upphækkun og erfitt er að greina þar á milli. Þarna er sennilega talsverð mannvist undir sverði þótt hún sé röskuð vegna sléttunar og framkvæmda við spennistöð sem á

Bæjarhóll 001_01, horft til vesturs.

honum er. Í aðalskráningu Grundarfjarðarbæjar kemur fram að bærinn hafi verið sléttaður um 1960.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Ö-Berserkseyri ÞJ, 1; Ö-Berserkseyri viðb, 1; Fornleifaskrá Grundarfjarðarbæjar (2005), 96

SN-239:001_02 heimild um kálgarð 308143 501408

Kálgarður 02 er merktur um 5 m vestan við bæ 01 inn á túnakort frá 1917-191. Engin merki hans sjást lengur á yfirborði vegna túnasléttunar. Kálgarðurinn sést á loftmynd frá 1945 og virðist hann hafa verið um 25 x 20 m að stærð (NNA-SSV).

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; AMS01_1-1_072

SN-239:002_01 bæjarhóll bústaður 308285 501345

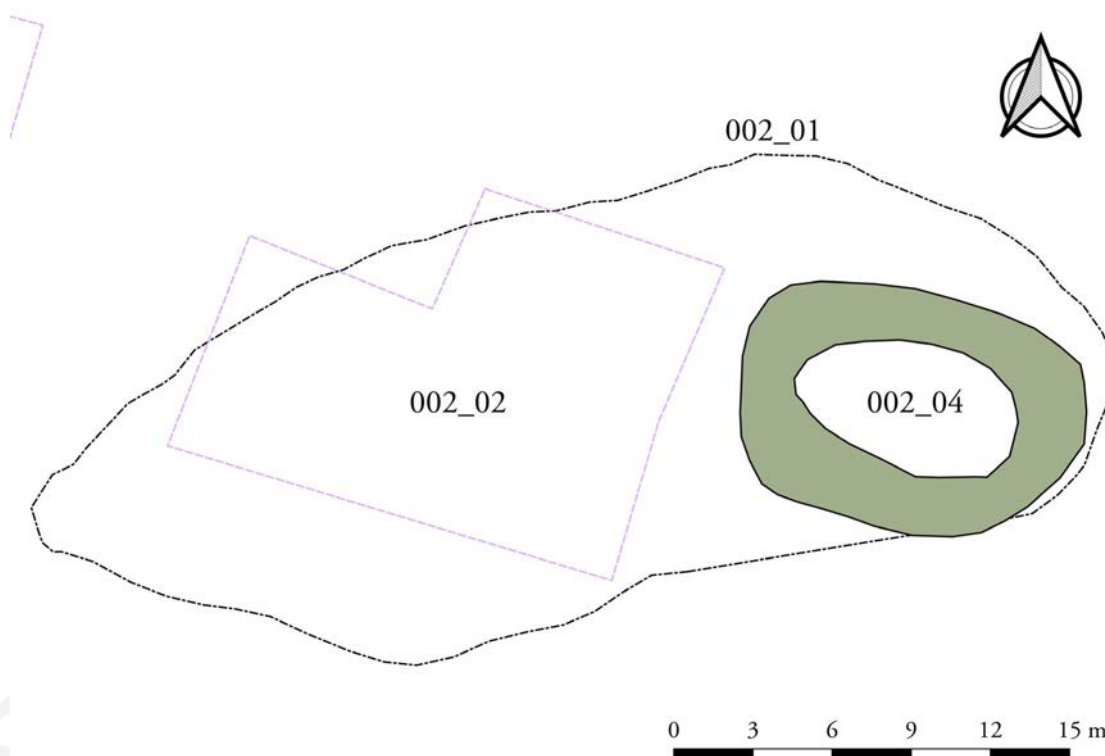
„Niður túnið heitir Kaupamannavöllur. Austur frá húsinu er allstór hóll, stóðu bæirnir þar um skeið, eru þar miklar byggingaleifar,“ segir í örnefnaskrá. Þetta bæjarstæði er um 130 m ASA við elsta bæ jarðarinnar 001_01 og 50 m austan við núverandi íbúðarhús (byggt 1947). Á túnakorti frá 1917-1919 er á bæjarhól 01 merkt rúst 02 sem líklega er leifar eldri bæjar, kálgarður 03 sunnan við rúst 02 og hlaða 04 austan við 02. Engin bæjarhús sjást lengur á staðnum.

Bæjarhóll 002_01, horft til norðvesturs.

Í skráningu Jónu Kristínar Ámundadóttur frá 2004 segir að bærinn hafi verið fluttur á þennan stað um 1880. Þar segir einnig að bærinn hafi verið fluttur frá þessum stað um 1920, en það hefur líklega verið gert litlu fyrr, þar sem steipt íbúðarhús 003 sem stóð um 10 m vestan við hólinn er nefnt í fasteignamati 1916-1918.

Bærinn er á náttúrulegri upphækkun suðaustarlega innan heimatúns jarðarinnar. Til austurs og suðurs er lækjarfarvegur og til suðurs er gróinn hvammur.

Minjasvæði 002.

Í skráningu Jónu Kristínar Ámundadóttur segir: „Búið er að slétta að mestu allan hólinn nema austasta hlutann.“ Bæjarhóllinn er 40 x 20 m að stærð og snýr ANA-VSV. Hann er á náttúrulegri hæð en uppsöfnuð mannvistarleifar eru aðeins um 0,5 m vegna þess hve skamman tíma bærinn var á þessum stað. Bæjarhóllinn er vel gróinn og er efsti hluti hans á kafi í grasi en smá rof er greinileg í suðurhluta hans og þar sjást 20. aldar leirkersbrot á víð og dreifð.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Ö-Berserkseyri ÞJ, 1; Fornleifaskrá Grundarfjarðarbæjar (2005), 84; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla–Undirmat, 119

SN-239:002_02 heimild um eldhús

308305 501338

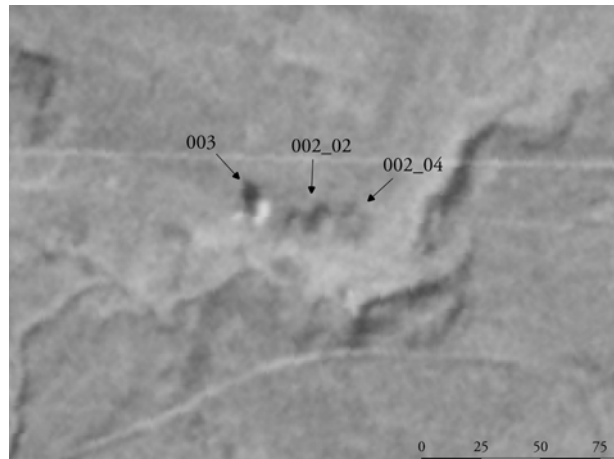
Á túnakorti frá 1917-1919 er merkt rúst 02 sem stóð vestantil á bæjarhól 01. Í fasteignamati 1916-1918 er nefnt: „Lítið útielldhús, torfbyggt með torfpaki á árefti.“ Líklegt er að þetta mannvirki hafi staðið á hólnum þar sem rústin er merkt. Á loftmynd frá 1945 sjást tvö sambyggð hús með torfpaki vestantil á hólnum. Þau snúa stöfnum til norðausturs og virðist eystra húsið um 11 x 7 m að stærð en það vestra um 6 x 6 m. Þessi hús sjást einnig á ljósmynd

á Byggðasafni Dalamanna sem tekin var eftir 1947, þá að hrúni komin. Engin ummerki um mannvirki sjást lengur á yfirborði vestantil á hólnum en hann var allur á kafi í grasi þegar skrásetjari var þar vorið 2025.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla-Undirmat, 119; AMS01_1-1_072; Sarpur 2015-5-75

Hús 002_03, töft 002_04 og íbúðarhús 003 á loftmynd 1945 (AMS01_1-1_072).

SN-239:002_03 heimild um kálgarð

308273 501324

Kálgarður 03 merktur á túnakorti frá 1917-1919 var sunnan undir vesturhluta bæjarhóls 01. Engin merku um fornan kálgarð sjást lengur á þessum slóðum en búið er að hlaða nýjan garð á sama stað sem hefur líklega raskað gamla garðinum. Rabarbari vex í garðinum. Kálgarðurinn var skráður undir númerinu 51-2 í aðalskráningu Grundarfjarðarbæjar frá 2005.

Núverandi kálgarður, horft til suðvesturs.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Fornleifaskrá Grundarfjarðarbæjar (2005), 86

SN-239:002_04 tóft hlaða

308300 501339

Hlaða er merkt austan í bæjarhól 01 á túnakorti frá 1917-1919. Í fasteignamati 1916-1918 segir: „Hlaða er tekur 160 hesta af heyi, veggir úr torfi en bárujárn á þaki.“ Á þessum stað sést útflött tóft, um 13 x 9 m að stærð (austur-vestur). Breidd veggja er um 1,5-2 m og hæð <0,3 m á hæð. Ytra byrði er skýrara en innanmál, en rennur þó að hluta saman við brún bæjarhólsins.

Tóft 002_04 og bæjarhóll 002_01, horft til vesturs.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadals-sýsla–Undirmat, 119

SN-239:003 heimild um bústað

308261 501350

Íbúðarhús er merkt á túnakort frá 1917-1919 rétt vestan við rúst 002_02. Húsið stóð um 10 m VNV af bæjarhól 002_01, um 20 m austan við núverandi íbúðarhús (byggt 1947). Í fasteignamati 1916-1918 segir: „Íbúðarhús úr steinsteipu [sic], með járnþaki. Stærð 8 x 11 al., veggghæð 4 al, ryshæð 3 1/2 al. Steinsteypur kjallari er undir öllu húsinu 3ja al. hár.“ Hús sést á þessum stað á loftmynd 1945 og einnig á loftmyndum 1960 og 1979 en þá virðist mögulega hafa verið byggt við húsið. Húsið er horfið á loftmynd 1985. Húsið sést einnig á ljósmynd sem tekin var eftir 1947 og varðveitt er í Byggðasafni Dalamanna.

Á þessum stað er slétt tún milli núverandi íbúðarhúss og bæjarhóls 002_01.

Ekki sjást merki um húsið á yfirborði og hefur verið sléttað úr minjunum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadals-sýsla–Undirmat, 119; AMS01_1-1_072; DMA28-04167; Loftmyndasjá LMÍ; Byggðasafn Dalamanna 2015-5-75

SN-239:005 heimild um útihús

308281 501378

Útihús er merkt um 25 m NNA við bæ 003 á túnakorti frá 1917-1919.

Á þessum stað er sléttað tún og var útihúsið skammt norðvestan við háspennumastur.

Engin ummerki um útihúsið sjást lengur á yfirborði vegna túnasléttunar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

SN-239:010 heimild um útihús

308112 360984

Útihús er merkt um 165 m VNV af bæ 003 á túnakorti frá 1917-1919, og um 45 m VNV af kálgarði 001_02.

Þar sem útihúsið var er slétt tún.

Ekki sjást merki um húsið á yfirborði og hefur verið sléttað úr minjunum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

SN-239:012 heimild um túngarð

308103 501416

Túngarður er umhverfis heimatún jarðarinnar samkvæmt túnakorti frá 1917-1919. Vesturhluti túnsins nær lengra til norðurs en austurhluti þess. Garðurinn var athugaður á vettvangi sunnarlega á austur og vesturhliðum.

Búið er að stækka heimatún jarðarinnar mikið, sérstaklega til norðurs og vesturs en minna til suðurs og vesturs.

Engin ummerki um túngarðinn sjást lengur á þeim svæðum sem athuguð voru.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917-1919

SN-239:052 tóft óþekkt

307289 501709

Tóft er fast vestan við Mólæk, um 930 m VNV við bæ 001 og 95 m sunnan við Snæfellsveg nr. 54. Fornleifafræðistofan skráði þessa tóft undir númerinu 57-1 í aðalskráningu fornleifa fyrir Grundarfjarðarbæ árið 2004.

Tóft 052, horft til SSV á ljósmynd.

Tóftin er á lágu en grónu holti. Rétt austan við tóftina, við lækinn, er grýtt svæði og framræsluskurður er aðeins norðvestan við tóftina.

Tóftin er einföld, 5,5 x 4,5 m að stærð og snýr norður-suður. Veggir eru torf- og grjóthlaðnir, 0,5 m á hæð en ekki sér í umför vegna gróðurs þótt það glitti í hleðslugrjót á norðurendum austur og vesturveggjar tóftarinnar. Ekki er hlaðinn veggur til norðurs. Járnstöng er fast suðvestan við tóftina og í fornleifaskrá fyrir Grundarfjarðarbæ frá 2005 segir að hún: „[...] gæti hafa verið sett þar til að merkja hana vegna þeirra framkvæmda sem fóru fram á svæðinu 2004.“ Hlutverk tóftarinnar er óþekkt, mögulega skepnuhús. Örnefnið Mólækur gæti bent til mógrafa við svæðið en engar þeirra eru greinilegar innan þess svæðis sem athugað var 2025. Ekki er útilokað að þetta sé þó móhús.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Fornleifaskrá Grundarfjarðarbæjar (2005), 92

SN-239:056 tóft óþekkt

309588 501250

Einföld tóft er um 1,3 km ASA við bæ 001 og 70 m sunnan við Snæfellsnesveg nr.54.

Tóftin er neðarlega í lítilli og grónni brekku. Svæðið er í órækt og fast austan við tóftina liggur háspennulína.

Tóft 056, horft til suðausturs á ljósmynd.

Tóftin er 3,5 x 2,5 m að stærð og snýr NNA-SSV. Hún er torf- og grjóthlaðin og eru veggir 0,4 m á hæð en ekki er hægt að telja umförf af hleðslum vegna gróðurs. Ekki er hlaðinn veggur á VNV-hlið tóftarinnar.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-651 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Eyrarsveit

SN-651:001 heimild um leið

306833 496717

Þjóðleiðin í Eyrarsveit er merkt sem gata á herforingjaráðskorti Dana frá árinu 1910. Í Eyrarsveit hefur leiðin samtals verið um 42 km á lengd. Um sveitina lá leiðin frá Búlandshöfða í vestri meðfram strandlengjunni til suðausturs, suður fyrir Stöð og Kirkjufell, um botn Grundarfjarðar áður en hún beygði til norðurs. Leiðin lá til norðurs framhjá Setbergi SN-213, norður fyrir Eyrarfjall og til suðurs aftur inn Kolgrafafjörðinn endilangann að vestanverðu, framhjá Eiði SN-236 að austanverðu og Hrafnkelsstöðum SN-237 að vestanverðu. Fyrir botni fjarðarins beygði leiðin til austurs og lá suður fyrir Gjafakoll yfir í Helgafellssveit, þar sem hún beygði svo til norðausturs í átt að Fjarðarhorni SN-241 við Hraunfjörð (sjá leið SN-661:001). Leiðin var athuguð á vettvangi í Kolgrafarfirði, u.þ.b. frá Eiðisvatni að Hrafnkelsstaðabotni.

Leiðin liggur meðfram vesturströnd Kolgrafarfjarðar, austar en núverandi „Gamli Snæfellsnesvegur“, að hluta alveg við fjöruborðið. Leiðin liggur bæði um ræktað og óræktað land: tún, móa, mel og mýrar.

Suðaustan Eiðis SN-236:001 við Kolgrafafjörð er leiðin að mestu horfin vegna sjávarrofs en hægt er að greina leifar af henni með strandlengjunni um 1,3 km frá bæ við Eiðisstapa. Þar sjást ennþá leifar af gamla malarveginum sem gerður var á 20. öld en lítið sést til gamalla hestagata. Vegurinn er horfinn í túnnum Eiðabænda vegna sléttunnar en sunnan Merkjálækjar milli Eiða og Hrafnkelsstaða er enn hægt að sjá leifar af gamla veginum um 100 m ofan og vestan við strandlengjuna. Vegurinn lá til suðurs í gegnum tún Hrafnkelsstaða, vestan og ofan bæjar. Um 300 m sunnan Bæjarlækjar Hrafnkelsstaða hverfur vegurinn vegna sjávarrofs en kemur aftur í ljós í norðanverðu mynni Hrafnkelsstaðabotns um 70 m austan við núverandi Kolgrafaveg og sést ennþá hvar gamli vegurinn lá í boga yfir botninn yfir að Hrafná. Á þessu svæði sést þó heldur ekkert til gamalla hestagata, aðeins gamli malarvegurinn sem líklega hefur verið ruddur um miðja 20. öld.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 14 SA; Herforingjaráðskort 15 NA

SN-651:002 heimild um leið

302839 500333

Samkvæmt Herforingjaráðskorti Dana frá 1910 lá gata frá strandleið Eyrarsveitar SN-651:001 um 380 m sunnan Setbergs SN-213 við Grundarfjörð, til suðausturs um Eiðissund, vestur fyrir bæinn Eiði SN-236:001 yfir í Kolgrafafjörð þar sem hún sameinaðist leið SN-651:001 aftur. Leiðin var um 3,2 km að lengd. Leiðin var athuguð á vettvangi í landi Eiðis.

Leiðin lá þar á láglendi með fjallsrótum og tengdist aftur leið 001 í vestanverðum Kolgrafafirði um 1 km suðaustan við bæinn að Eiði.

Í dag (2025) sjást leifar af gamla malarveginum sem líklega hefur verið ruddur um miðja 20. öld við strandlengjuna sunnan Eiðisvatn. Vegurinn liggur til norðvesturs yfir sléttuð tún, vestur fyrir vatnið, hverfur þar í núverandi veg á kafla en liggur síðan aftur út frá veginum og til NNV. Ekkert sést til eldri hestagata á svæðinu.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: Herforingjaráðskort 14 SA; Herforingjaráðskort 15 NA

SN-651:003 heimild um leið

Vegur sem liggur meðfram austurströnd Kolgrafarfjarðar og norður fyrir Kolgrafamúla sést á loftmynd frá 1945. Enginn gata er merkt á herforingjaráðskort á þessu svæði en ólíklegt er að engin leið hafi verið fær á landi að Kolgröfum SN-238 og Berserkseyri SN-239. Vegurinn sem sést á loftmyndinni er að öllum líkindum of ungur til að teljast til fornleifa, en líklegt er að eldri reiðgötur hafi verið á svipuðum slóðum. Leiðin var athuguð á vettvangi u.þ.b. frá botni Hlöðuvogs að Berserkseyri.

Núverandi „Gamli Snæfellsnesvegur“ liggur á svipuðum slóðum og eldri leiðin með austurströnd Kolgrafarfjarðar. Leiðin liggur að mestu um ógróið land, móa og mela, og að hluta alveg við fjöruborðið, en einnig á köflum um ræktuð tún.

Gamli malarvegurinn er að hluta horfinn undir núverandi veg en birtist á köflum bæði vestan og austan hans. Vegurinn víða algróinn og er upphlaðinn á köflum, allt að 1 m á hæð þar sem hann er hæstur sunnantil á Seleyrum. Ekkert sést til eldri hestagata á svæðinu.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: AMS01_1-1_072; Herforingjaráðskort 15 SA; Herforingjaráðskort 15 SA

IV.V Sveitarfélagið Stykkishólmur

SN-252 Berserkjahraun

1702: Dýrleiki óviss, „því ábúandinn tíundar jörðina xii c til kóngsvaldsins, en presturinn sín og kirkjunnar vegna vill ei þar með ánægður vera og heimtíund af xxxiii hundruðum.“ Konungseign. JÁM V, 330.

1847: 12 hdr. Bændaeign. JJ, 154.

Í Eyrbyggja sögu kemur fyrir bærinn Undir Hrauni og ekki útilokað að þar sé átt við Berserkjahraun: „Í öndverðan vetr sendi Þorbjörn [digri] Odd Kötluson suður um heiði undir Hraun. Þar bjó sá maður, er Spá-Gils hét.“ ÍF IV, 34

1397: Getið í málðaga Helgafellsklasturs „Besserkiahraun xl c.“ DI IV, 166

Um ítök og eignir jarðarinnar, segir í Jarðabók frá 1702: Höskuldsey átti torfskurð í Berserkjahrauns landi þar sem heitir Kollunes og í staðinn átti Berserkjahraun búð og skipsuppsátur í eyinni. Einnig fylgir Hrútey jörðinni, þar eru slægjur og lundatekja góð. Hjáleiga fylgir ein, kölluð Hraunháls [SN-253]. JÁM V, 347.

Í Byggðum Snæfellsness segir: „Fór í eyði 1952.“ BS, 445.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún 2,3 ha. þar af 1/10 hluti sléttaður. Matjurtagarðar: 400 m².

1702: „Túnið er þýft mikið og slæmt. Engjar í nálægð litlar, en má hafa engjar á fjalli fjarlægt og erfitt. Hagar heima í meðallagi, en góðir á fjalli, þar sem liggur saman við afrjett annarra manna. Selstaða á fjalli nálægt þessum högum. Útigangur í betra lagi [...] Móskurður nógur so ljeður fáeinum mönnum fyrir lítilfjörlega þóknun til ábúanda. Silúngsveiði var nokkur en legst nú af. Sölvafjara næsta lítil. Bát á ábúandi i, sem gengur til fiskjar þá verður. Heimræði er að nokkru leyti en mikið langræði.“ JÁM V, 331.

„Jörðin er landrúm með grösugu fjalllendi. Hún hafði afmarkað veiðisvæði í Selvallavatni, svo og Selstöðu á Selvöllum [SN-244].“ BS, 445.

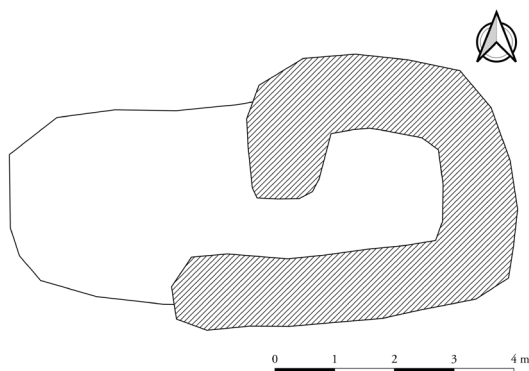
SN-252:035 tóft stekkur

315707 503125

Stekkjartóft er um 150 m VSV við bæ 001 og 130 m norðaustan við vörðu 036.

Stekkurinn er gróinni lægð í brekku. Fast norðan við stekkin er vírgirðing.

Stekkurinn er tvöfaldur, 9 x 5 m að stærð og snýr austur-vestur. Veggir eru grjóthlaðnir og sjást 2-3 umför í hleðslum sem eru 0,6 má hæð á austurhlið tóftarinnar en vesturhlið hennar

Stekkur 035, horft til austurs á ljósmynd.

er aðeins 0,2-0,3 m á hæð og þar er alveg gróið yfir hleðslur. Hólf I er austast. Það er 2 x 2 m að innamáli og gengið er inn í það sunnarlega á vesturhlið. Hólf II er vestast. Það er mjög sigið og er utanmál óskýrt. Hólflið er 3 x 2 m að innamáli og snýr eins og hólf I. Ekkert greinilegt op er á tóftinni en það var líklega fyrir miðju suðurhlið þess.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-252:036 varða óþekkt

315637 503022

Lítill varða er um 205 m sunnan við bæ 001 og 120 m SSV við stekki 035.

Varðan er um 10 m austan við læk. Umhverfis vörðuna er smá grýtt svæði en annars er víðast vel gróið á þessum slóðum.

Varðan er mikið hrunin. Hún er 0,5 m á kant og aðeins 0,3 m á hæð. Varðan er hlaðin úr flötu grágrýti og umhverfis hana eru flatir steinar sem líklega hafa hrunið úr vörðunni. Varðan er ekki langt frá gamalli þjóðleið (SN-661:023) en ólíklegt þykir að hún hafi vísað á þá leið enda vitlausu megin við lækinn. Varðan er ekki á þekktum landamerkjum og hlutverk hennar er því óþekkt.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Varða 036, horft til suðurs.

SN-253 Hraunháls

1702: Dýrleiki óviss, reiknast með heimajörð (Berserkjahrauni SN-252). JÁM V, 331.

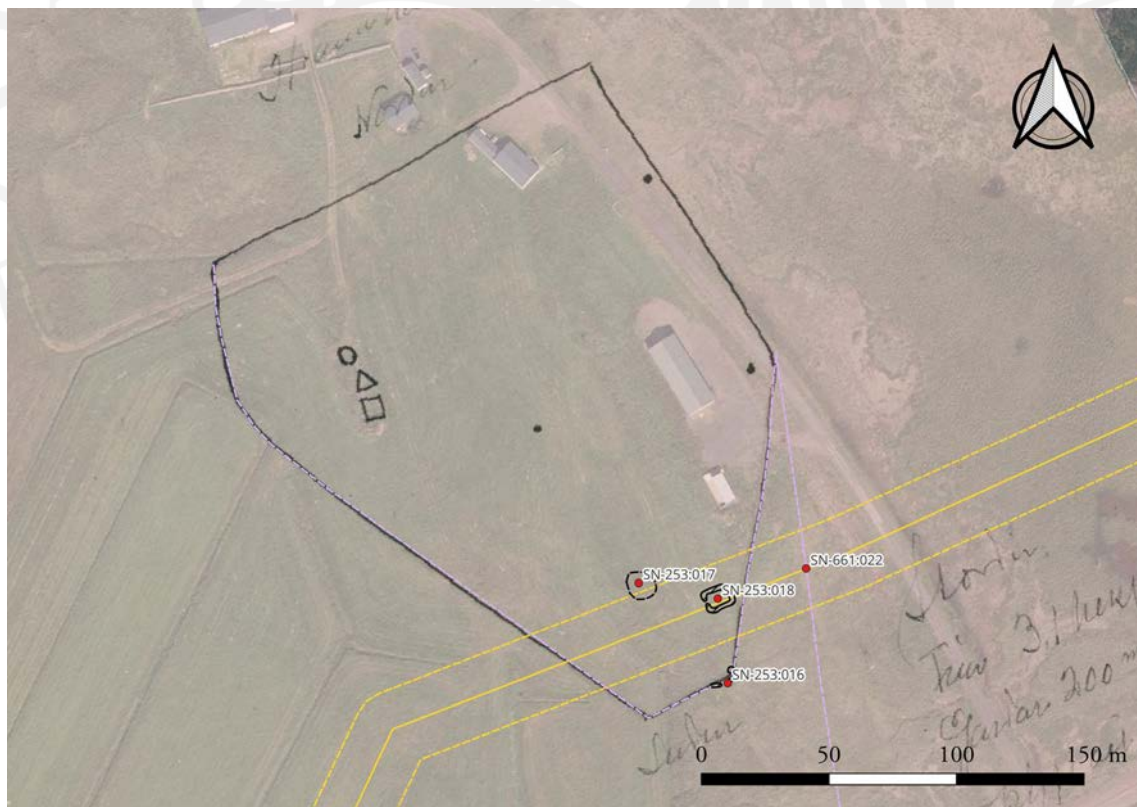
Varð sérmetin jörð og bændaeign frá 1920. BS, 425.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún 3,1ha. og allt þýft. Matjurtagarðar: 200 m².

1702: „Túnið lítilfjörlegt. Engjar slæmar. Hagar svo sem á heimajörðunni. Selstöðu má þar brúka með heimajörðunni [...] Sölvatekju í fjörunni og lundatekju í eyjunni hefur hjáleigumaður með leyfi heimabóndans.“ JÁM V, 331.

„Jörðin er landlítil heima, en á grösugt land í fjalli, sem nýtist illa vegna fjarlægðar. Til hlunninda má telja að jörðin á veiðirétt í Stafá til móts við Ytri-Kóngsbakka [SN-254]. Ókostur er að þar er nokkur flæðihætta fyrir sauðfé. Að öðru leyti er jörðin hæg til búskapar. Kolluneshólmi tilheyrir jörðinni.“ BS, 425.

Kort sem sýnir hnúttsett túnakort Hraunháls SN-239 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

Túngarður er merktur umhverfis heimatún jarðarinnar inn á túnakort frá 1918. Túngarðurinn var athugaður við suðvesturenda túns. Hann er þar að mestu horfinn, en túngarðshlið sem var við SSA-horn túns er þó enn greinilegt. Í fasteignamati 1916-1918 segir þó að túnið sé ógirt og hefur túngarðurinn því mögulega verið nýlega hlaðinn þegar kortið var gert.

Túngarður 016, horft til suðurs.

Á þessum stað er gamalt heimatún sem komið er í órækt en heimatún jarðarinnar hefur verið fært og stækkað til vesturs. Háspennulína liggur sunnan við túngarðinn.

Tvær greinilegar grjóthleðslur sjást enn og eru þær samtals 10 m á lengd (sú nyðri 6 m en sú syðri aðeins 4 m) og liggja NNA-SSV. Þær eru veglegar, allt að 1 m á hæð og sjást líl umför af flötu grágrýti í bland við stæðilegt grjót í hleðslum. Syðri hluti garðsins er byrjaður að hverfa undir gróður. Sjálft hliðopið er um 2,5 m á breidd.. Fast norðan við opið er hrúga af grjóti og hefur það líklega tilheyrt túngarðinum eitt sinn.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla-Undirmat, 59

Örnefnið 'Fjárhúshóll' er að finna hjá Landmælingum Íslands en örnefnið er ekki talið upp í örnefnaskrá jarðarinnar. Sunnarlega á Fjárhúshóli er þúst sem er um 130 m suðaustan við bæ 001 og 20 m VNV við útihús 018. Ekkert útihús er merkt á þessum slóðum inn á túnakort frá 1918 og var það mögulega aflagt fyrir þann tíma. Aðeins suðurhluti þústarinnar nær inn á áhrifasvæði jarðstrengsframkvæmda árið 2025.

Þúst 017, horft til norðurs.

Fjárhúshóll er sléttaður hóll, fast vestan við gróna brekku þar sem nýuppgerð skemma er efst á.

Þústin er 11 x 9 m að stærð og snýr NNV-SSA. Hún rís aðeins 0,4 m hærra en umhverfið sitt en gróður er grænni á þessum slóðum en annars staðar. Þarna hefur líklega verið fjárhús sem síðan hefur verið sléttað út.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Örnefnasjá LMÍ

SN-253:018 tóft útihús

316081 504136

Tóft er um 150 m suðaustan við bæ 001 og 30 m norðan við túngarð 016. Ekkert mannvirki er merkt á þessum slóðum inn á túnakort frá 1918 og var tóftin mögulega aflögð fyrir þann tíma.

Tóft 018, horft til austurs á ljósmynd.

Útihúsið er neðarlega í gróinni brekku, á mörkum ræktað túns og óræktað svæðis.

Tóftin er einföld, 12 x 9 m að stærð og snýr NNV-SSA með opi á miðri suðvesturhlið. Tóftin er torf- og grjóthlaðin og eru veggir 0,6 m á hæð, hæstir til suðvesturs, en ekki hægt að telja umför í hleðslum vegna gróðurs.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-255 Kljá

1702: 12 hdr. Konungseign, Stapaumboðsjörð. JÁM V, 328.

1847: 12 hdr. Stapaumboðsjörð. JJ, 154.

1378: Getið í máldaga Helgafellsklausturs. „klear cc.“ DI III, 326

Um ítök og eignir segir í Jarðabókinni: „Ábúandinn segist heyrt hafa Kljá eiga engjatak nokkuð, sem hún njóti ei fyrir ábúandanum á Staðarbakka [SN-256], hvar í hann meinar vera selstöðu frá Kljá [...] Jörðunni þykist ábúandinn heyrt hafa að til forna hafi Kljá tilheyrt hálf ey, sú kölluð er Purkey, móts við Kóngsbakka, en nú um lánga tíma hefur eyin verið yrkt öll frá Kóngsbakka, og hvalir þar upp reknir eignaðir Kóngsbakka [SN-254].“ JÁM V, 328.

Búskap var hætt á Kljá árið 1974. BS, 428.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún 2,3 ha. þar af móar 0,6 ha og sléttað 1/10. Matjurtagarðar 400 m².

1702: „Túnið er grýtt, þýft og graslítið. Engjar á dreif mýrlendar [...] Hagar í meðallagi, langt til að sækja. Útigangur sæmilegur [...] Rifhrís lítið. Móskurður nógur til eldiviðar en erfitt að ná.“ JÁM V, 328.

„Kljá er fremur lítil jörð og eru hús rétt við þjóðveg. Sauðfjárhagar góðir allt árið. Engjaslægjur léttar en ekki nytjaðar lengur.“ BS, 428.

SN-255:001_01 Kljá bæjarhóll bústaður

319272 505515

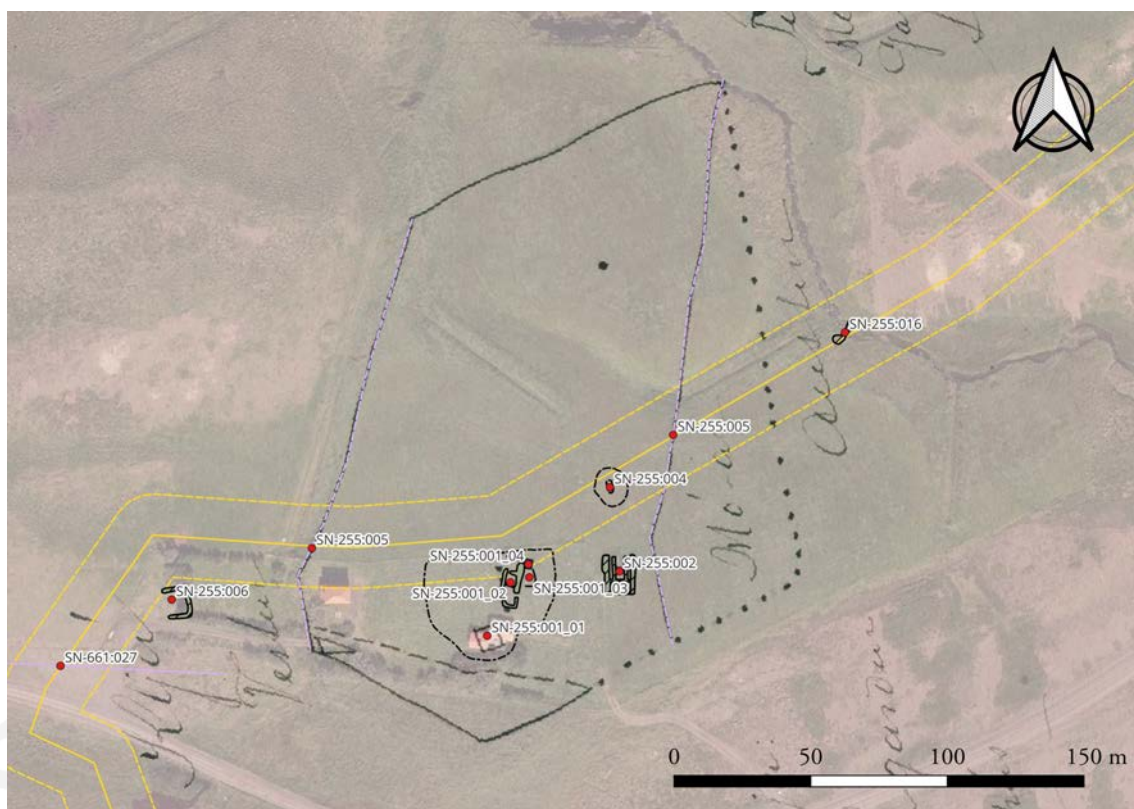
Á túnakorti frá 1918 er bærinn merktur sunnarlega í túninu. Tvö útihús með sambyggðri hlöðu á milli (02) eru merkt á kortið um það bil 15 metra norðaustan við bæ 01. Við austurhlið húsanna er kálgarður 03 og útihús 04 fast norðan kálgarðsins.

Bæjarhóllinn er austan við núverandi heimreið að bænum og stendur núverandi íbúðarhús sunnarlega á honum. Norðan hólins slétt tún.

Bæjarhóll 001_01, horft til suðvesturs.

Í fasteignamati 1916-1918 segir: „Torfbýggður bær (baðstofa 8 x 4 al., búr 5 x 3 1/2 al. og eldhús 4 x 3 al.) [...] öll húsini eru í

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Kljár SN-255 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

slæmu standi.“ Bæjarhóllinn er hár og gróinn. Hann er um 40x50 m á stærð og snýr norður suður. Suðurhliðinni hefur verið raskað þar sem steipt íbúðarhús stendur á honum auk þess sem girðing sker norðurhlið hans og hefur verið sléttað úr hólnum handan hennar. Hóllinn er greinilegastur á austurhliðinni og rís hann þar tæpa 2 m. Bærinn sjálfur hefur líklega staðið á sama stað og íbúðarhúsið. Ekki sést til gömlu bæjarhúsanna á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

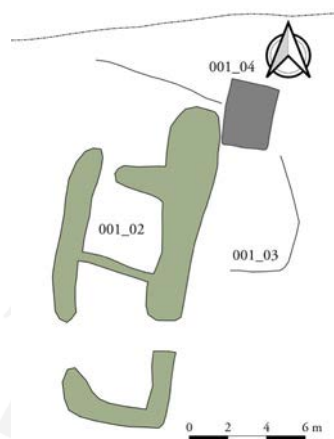
Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; Ö-Kljá, 1; Fasteignamat 1916-1918 - Snæfellsness- og Hnappadalssýsla–Undirnat, 56

SN-255:001_02 tóft hlaða 319281 505534

Bæjarhóllinn er austan við núverandi heimreið að bænum og stendur núverandi íbúðarhús sunnarlega á honum. Norðan hólans er grasi gróið tún í órækt.

Tóft 02 er norðaustantil á bæjarhólnum, norðan við núverandi íbúðarhús. Tóftin er 18 x 7 m að stærð, þrískipt og snýr norður-suður. Samkvæmt túnakorti 1918 var hlaða í miðju en peningshús sitt hvoru megin við. Tóftin er töluvert röskuð, einkum við norður- og suðurenda.

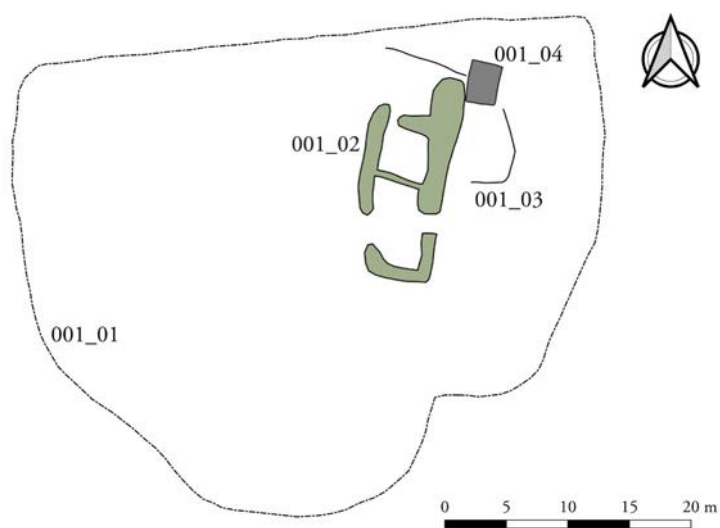
Tóft 001_02, horft til austurs á ljósmynd.

Í nyrsta hólfinu er vesturhlið ekki greinileg og norðurhlið og sést norðurhlið tóftarinnar aðeins sem ytri kantur. Op er vestarlega á vegg milli norður- og miðhólfs. Syðsta hólfið er illgreinilegra en miðhólfið og er ekki víst hvar inngangurinn hefur verið, en rof eða op eru bæði á austur- og vesturhliðum hólfsins. Veggirnir eru torf- og grjóthlaðnir og sjást 3 umför af stóru grjóti í austurveggnum. Veggirnir eru allt að 1,5 m á hæð að utanverðu en greinilegt er að það hefur hrunið nokkuð úr þeim þar sem steinar sjást innan og utan tóftarinnar. Ytri mörk vestur- og suðurveggjar eru verulega ógreinileg. Á suðurhlið er nokkur þúfnamyndun sem gefur til kynna hvar veggurinn hefur verið auk stöku steina þar við.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

Minjasvæði 001.

SN-255:001_03 hleðsla kálgarður

319288 505535

Kálgarður 03 er fast austan við nyrðri hluta tóftar 02. Hann er ferhyrndur og snýr u.þ.b.norður-suður en er í halla til austurs. Hann er um 6x3 m á stærð, illgreinilegur og gróinn. Aðeins sést kantur á austur- og suðurhlið, mest um 0,3 m á hæð, en engar leifar eru greinanlegar á öðrum hliðum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

Kálgarður 001_03, horft til vesturs.

SN-255:001_04 tóft óþekkt

319288 505540

Lítill tóft er fast norðan við kálgarð 02. Hún er töluvert gróin en veggir hennar eru steyptir og er ekki víst að hún sé nógu gömul til að teljast til fornleifa. Tóftin er um 3x2,5 m á stærð og snýr í NNA-SSV. Ekki er sjáanlegur inngangur á tóftinni. Veggir eru um 0,6 m á hæð. Innan hennar er mikið og hátt gras auk viðar og bárujansplötu sem hefur líklega verið hluti þaksins.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

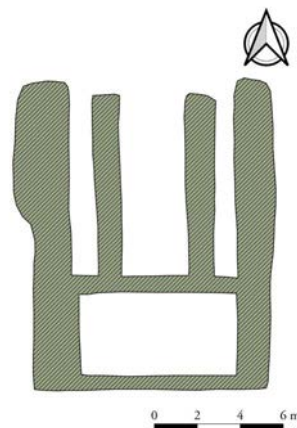
Tóft 001_04, horft til suðvesturs.

SN-255:002 tóft fjárhús

319321 505538

Á túnakorti frá 1918 er útihús merkt um 40 m ANA bæjar 001 og um 100 m norðan Helgafellssveitarvegar.

Útihúsið er í grasi grónu heimatúni Kljár.

Tóft 002, horft til norðausturs á ljósmynd.

Útihúsið hefur þjónað hlutverki fjárhúss og er niðurgrafin hlaða við suðurhliðina. Fjárhúsið er ferhyrnt, um 10x12 m á stærð og snýr í norður-suður. Það er þriggja hólfa og er innangengt í hólfin á norðurhlið. Veggir þess eru um 0,6 m á hæð að utan en allt að 1 m að innan. Veggirnir eru torf- og grjóthlaðnir og eru 3-4 umför af stóru og stæðilegu grjóti sjáanleg í þeim. Í fjárhúsinu eru tveir grjóthlaðnir garðar en efsti hluti þeirra hefur verið steypdur. Þeir eru um 0,6 m á hæð og um 1 m á breidd. Inni í fjárhúsinu er nokkuð um steina sem hafa hrunið úr veggjum en einnig timbur sem hefur líklega verið hluti af þakinu. Niðurgrafna hlaðan er um 12x5 m á stærð og snýr í austur-vestur. Engin inngangur er greinanlegur inn í hana. Veggir hennar eru steypdir en norðurveggurinn sem hún deilir með fjárhúsinu er hlaðinn um 3 umförum grjóts í grunninn og hefur svo verið steypd ofan á hleðsluna. Veggirnir eru um 0.5 m á breidd en erfitt er að meta hæð þeirra þar sem hlaðan er full af rusli s.s. steypu, gaddavír og bárujárnsplötum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

SN-255:004 þúst útihús

319317 505569

Ávöl þúst er í heimatúni um 30 m norðaustan við bæjarhól 001.

Á þessu svæði er sléttað tún.

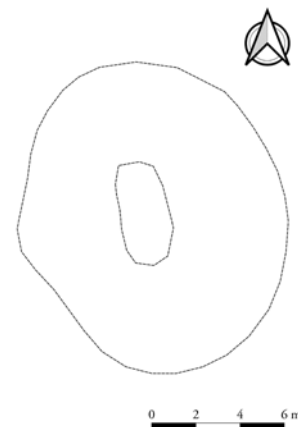
Þústin er aflöng, um 15 m á lengd, um 12 m á breidd og snýr NNV-SSA. Í miðri þústinni er skýr aflöng dæld sem gæti verið innanmál sléttaðrar tóftar. Dældin er aflöng, um 5 m á lengd, um 2,5 m á breidd og snýr einnig NNV-SSA. Ekki er hægt að greina hvar gengið hefur verið inn en mjög líklega eru leifar grjóts og torfhlaðinnar tóftar undir sverði á þessum stað. Hlutverk er óljóst en líklega hefur verið hér útihús. Ekkert mannvirki er merkt á þessum stað á túnakorti 1918 og hefur það líklega verið komið úr notkun þegar kortið var gert.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Þúst 004, horft til norðurs á ljósmynd.

SN-255:005 heimild um túngarð

319208 505547

Túngarður umlykur heimatún jarðarinnar samkvæmt túnakorti frá 1918. Túngarðurinn afmarkaði svæði sem var um 2,5 ha að stærð en smávægis túsþotti virðist ekki hafa verið girtur til suðausturs. Garðurinn var kannaður á vettvangi í suðurhelmingi túns, við bæði austur- og vesturhlíðar.

Búið er að stækka túnið til austurs og norðurs og til vesturs lá túngarðurinn við bakgarð núverandi íbúðarhúss jarðarinnar.

Engin ummerki sjást lengur um túngarð vegna túnasléttunar.

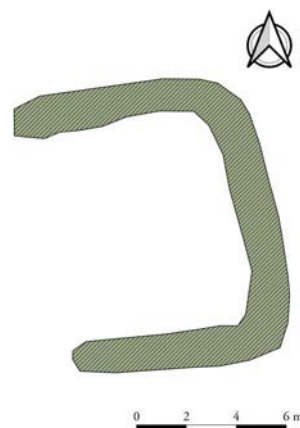
Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918

SN-255:006 tóft rétt

319157 505528

Rétt 006, horft til norðausturs á ljósmynd.

Tóft er um 120 m VSV við bæ 001 og 55 m vestan við kálgarð 007.

Tóftin er á óræktuðu svæði fast norðan við núverandi heimreið bæjarins. Við tóftina, austan- og norðanmegin, eru nokkur tré.

Tóftin er einföld, 14 x 11 m að stærð og snýr NNV-SSA. Hún hefur líklega náð lengra til vesturs en sú hlið er mikið hruninn. Veggir eru torf- og grjóthlaðnir, 1,2 m á hæð og sést glitta í stæðilegt grjót en vegna mikils gróðurs er ekki hægt að telja hversu mörg umför eru í hleðslum. Tóftin er líklega rétt.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna trjáræktar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-255:016 brú samgöngubót

319403 505626

Brú er yfir Gilslækinn um 140 m norð-austan við bæjarhól 001.

Bakkar lækjarins eru grasigrónir og er lækjarfarvegurinn 2-4 m á breidd, 1-1,2 m á dýpt og hægt er að tipla yfir lækinn á grjóti neðan brúar. Ofan brúarinnar er svolítið lón í læknum þar sem hægt er að vaða og synda.

Brúin er grjóthlaðin, um 10 m löng, 1,5-2 m breið og 1-1,2 m á hæð (3-5

Tóft 001_04, horft til suðvesturs.

umför). Hún er vel grasigróin, 3-4 grjótraðir á breidd og auðvelt er að ganga yfir hana. Stór klettur er undirstaða brúarinnar í miðjum læk og eru málmrör sem leiða vatn í gegnum hleðslur brúarinnar beggja megin við klettinn.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

SN-256 Staðarbakki

1702: 30 hdr. Konungseign, Stapaumboðsjörð. JÁM V, 327.

1847: 30 hdr. Stapaumboðsjörð. JJ, 154.

Talið er að Bakki inn meiri sem nefndur er í Eyrbyggja sögu sé Staðarbakki: „Íss var lagður á Hofstaðavág mjök svá at Bakka inum meira, ok gengu þeir inn eptir ísum ok svá inn yfir eið til Vigrafjarðar [...].“ ÍF IV, 215-126

1250: Skrá um landamerki Helgafells. „Eigi skulu backa menn hafa fleira fe en. xij. kyr. griðung ok Lxxx asauðar. hafa selfor i gautstaða grof. ok beita i annat hvart mal inn yfir a i sviðning. meðan þeir eru i seli. vera i seli til olafs messo fyrri. Backa menn eiga þriggia stoðhrossa haga i græna hlið. [...] J millum helgafells ok backa lands rær laxa allt ut i sio.“ DI I, 577-578.

1360: „Backe. Biarni Jorundsson selde abota Asgrijme og clostrinu ad Helgafelle jordina Backa firer lausafie kuiktt og daudtt Anno 1460 [leiðrétt í 1360 neðanmáls].“ DI III, 138-139.

Í Jarðabók Árna og Páls segir um ítök og eignir: „Jörðin á búð og skipsuppsátur í Höskuldsey [SN-288] á mót selstöðu sem eyin á í Staðarbakka landi. Jörðin á hólma fyrir landi, þar í er lítil kofnatekja en eggver ekkert.“ JÁM V, 327.

Jörðin á veiðirétt í Bakká. Staðarbakkahólmi í Hofstaðavogi tilheyrir jörðinni og er þar æðarvarp og kofnatekja. BS, 429.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún 5,1 ha. þar af mór 1,3 ha.

1702: „Tún er þýft og grýtt, stórt en graslítið. Engjar á dreif og langt í burt. Hagar góðir en langt til. Útigangur í meðallagi. Selstaða hefur þar verið en nú lengi ekki brúkuð [...] Hrísrif mikið. Móskurður nægjanlegur. Silúngsveiði hefur þar verið en legst frá. Heimræði hefur verið þegar fiskaðist [...] Torfrista tekur til að þrjóta. Áin gengur á landið og spillir engjum. Bát einn lítinn á ábúandi sem á vorin gengur til fiskjar í Höskuldsey.“ JÁM V, 327.

„Hús eru stutt frá þjóðvegi. Jörðin var talin ein besta í Hfsv. Þar er kjarngott og víðlent beitiland að vetri og gott sumarland fyrir sauðfé upp um Svíðing og Grímsdal.“ BS, 429.

SN-256:010 heimild um leið

320590 506498

„Gata lá austur frá bænum [001], austur úr túninu, norðvestan hennar var völlum, er kallaður var Flatahluti eða Flativöllur,“ segir í örnefnaskrá. Samkvæmt Herforingjaráðskorti Dana frá um 1910 lá leiðin heim að Staðarbakka af Þjóðleið SN-661:021 til VNV um 780 m langan veg.

Þar sem leiðin lá af Þjóðveginum heim að bæ er illa rofið malarholt. Nær bæ er holtið grasigróið og heima við bæ eru sléttuð tún.

Efst á holtinu sést aðeins grófur malarslóði þar sem vegurinn hefur verið ruddur um miðja 20. öld. Ekkert sést til gamalla reiðgata.

Langvarandi hættumat: engin hætt

Tímabundið hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Staðarbakki ÞJ, 1; Herforingjaráðskort 14 SA

SN-261 Efri Arnarstaðir

1702: Dýrleiki óviss. Helgafellskirkjueign. JÁM V, 234.

1847: Dýrleiki óviss. Helgafellskirkjueign. JJ, 155.

Þegar Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns er rituð árið 1702 er jörðin ein og óskipt og heitir Arnarstaðir. Um ítök og eignir segir: „Hólmar iiii smáir fylgja jörðunni, í þeim hafa verið litlar slægjur og ekki önnur hlunnindi.“ JÁM V, 234.

Skipting jarðarinnar í Neðri- og Efri Arnarstaði hefur átt sér stað eftir 1702 en fyrir 1805. JJ, 155.

„Arnarstaðir efri og Arnarstaðir neðri voru tvö lögbýli og búið á þeim báðum til vors 1898, er ábúandi Neðri-Arnarstaða, sem þangað fluttist árið áður, tók einnig Efri-Arnarstaði til ábúðar eftir fráfall bóndans þar.“ Ö-Arnarstaðir HS, 9.

Landkostir

Ekki er til túnakort fyrir jörðina.

1702: „Túnið grasgefið og er í rækt. Engjar litlar en heygóðar. Hagar góðir sumstaðar en foröð á milli. Utigángur í meðallagi og betur[...]Skógur er þar lítilfjörlegur, bjarglegur til kola og eldiviðar. Mósкурður nógur.“ JÁM V, 324.

„Jörðin er fremur landlítill, liggur efst í Þórsnesi, á að austan land að Vigrafirði (Sauravogi) skammt frá botni að Hofstaðavogi að vestan. Um stærstu flóð er ca. 300 m bil, sem sjór nær ekki saman (Vogaskeið). Neðan Saurasíkis eru klappóttir ásar eða hallalítill mýrarsund. Ofan Saurasíkis á jörðin land frá Gríshólsá - vestur að ánum. Var mikið og gott land, nú að mestu ræktað, ca. 24 ha. Arnarstaðaflögur tilheyra jörðinni.“ BS, 432.

SN-261:020 heimild um leið

322870 507164

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá vagnvegi SN-661:028 vestan við Lómatjörn til suðvesturs um 660 m vegalengd að leið SN-661:027.

Norðan vegarins er blaut og þýftð mýri. Það er einnig blautt til suðurs en lengra eru sléttuð tún. Þar sem vegurinn byrjar til austurs er tengivirki RARIK. Nærri þeim stað þar sem leið 020 og leið SN-661:027 mættust liggur upphlaðinn vegur eða brú til austurs en sá vegur var hlaðinn eftir 1945.

Gatan sést ekki á yfirborði en liggur þar sem nú er malarvegur frá Stykkishólmsvegi til suðvesturs að læk. Leiðin hélt svo áfram til suðvesturs framhjá Berhóli og sameinaðist þar leið SN-661:027.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 14 SA; AMS27_2-1_068

SN-262 Hofstaðir

1702: Dýrleiki óviss en „áður meinast jörðin hafa kölluð verið 20 hdr.“ Helgafellskirkjueign. JÁM V, 323.

1847: 20 hdr. Helgafellskirkjueign. JJ, 155.

Jörðin er nefnd í Landnámu: „Þórólfr sigldi inn á fjörðinn ok gaf nafn firðinum ok kallaði Breiðafjörð. Hann tók land fyrir sunnan fjörðinn, nær miðjum firðinum; þar fann hann Þór rekinn í nesi einu; þat heitir nú Þórsnes. Þeir lendu þar inn frá í váginn, er Þórólfr kallaði Hofsvág; þar reisti hann bæ sinn ok gerði þar hof mikit ok hlegaði Þór; þar heita nú Hofstaðir.“ ÍF I, 124-125.

Í Eyrbyggja sögu segir: „Hann setti bæ mikinn við Hofsvág, er hann kallaði á Hofstöðum. Þar lét hann reisa hof, ok var þat mikit hús [...]“. ÍF IV, 8.

1250: Skrá um landamerki Helgafells. „J millum helgafells ok hofstaða ræðr sionhending or prestfalli i norðan a skaurðu holum.“ DI I, 578.

Landkostir

Túnakort 1918: Tún 2,6 ha. þar af 1/10 sléttað. Matjurtagarðar 900 m².

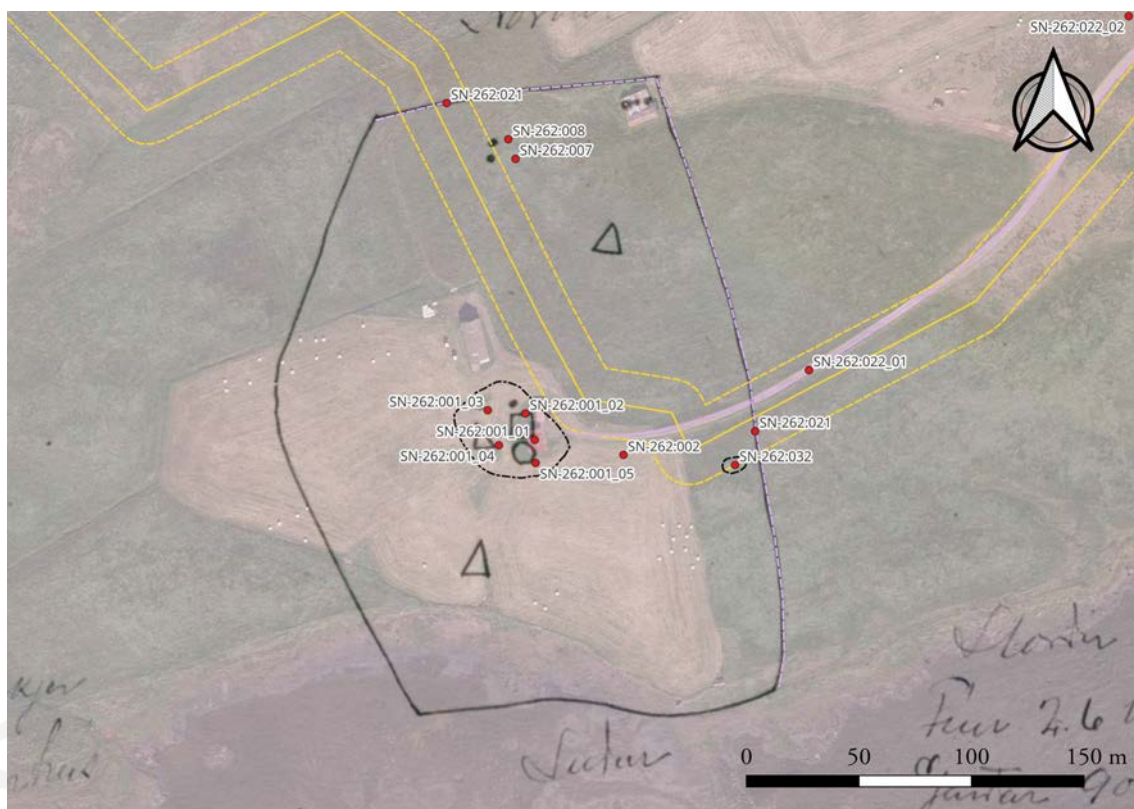
1702: „Tún þýft og grasgott. Engjar á dreif og votlendar. Hagar miklir. Útigangur góður fyrir hje og hesta [...] Skógur til kola og eldiviðar. Móskurður er þar og brúkaður. Selveiði hefur áður verið, nú lángvarandi aflögð. Marhálmur lítill. Bát á Sigurður [leiguliði] i sem hann heldur til fiskjar í Höskuldsey, þegar hann getur.“ JÁM V, 323.

SN-262:001_01 *Hofstaðir* bæjarhóll bústaður 321821 508565

„Hann [Þórólfr Mostrarskegg] setti mikinn bæ við Hofsvág er hann kallaði á Hofstöðum.“ ÍF IV. „Hofsstaðabærinn var endurreistur 1896. Þá fundust til hliðar við hann viðarkolaleifar og fornar grjóthleðslur,“ segir í riti Collingwoods. Á túnakorti frá 1918 er bærinn merktur við mitt túnið. Bærinn hefur staðið á sama stað og núverandi íbúðarhús. Á túnakortinu eru auk bæjar 01 merkt tvö peningshús 02-03, kálgarður 04 og rúst 05.

Slétt og gróið tún er umhverfis bæinn. Heimreið liggur að bænum úr norðaustri og liggur malarvegur áfram framhjá bænum til að útihúsi skammt norðvestan bæjar. Fast suðvestan við bæjarhólinn er rafmagnsmastur.

Í grein Þorleifs Jóhannessonar í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1940 segir frá fornleifum á Hofstöðum: „Fornleifafundur í Helgafellssveit [...] Á Hofstöðum í Helgafellssveit var

Kort sem sýnir hnúsett túnakort Hofstaða SN-262 frá árinu 1918, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

sama sumar (1939) grafið fyrir kjallara undir hús, er þar var byggt. Grafið var í hið gamla bæjarstæði. Bærinn að Hofsstöðum mun ávallt hafa staðið á sama stað frá því, er fyrst var þar bær byggður, en hús það, sem nú var reist þar, og kjallarinn var grafinn fyrir, stendur sunnarlega í bæjarstæðinu, þó fremur austarlega. - Kjallaragröfin var 8,80x7,50 m. Þegar komið var um einn meter niður, kom ofan á greinilega gólfskán; í henni var allmikið af beinum úr þorskhausum; þar var og talsvert af fjörusandi, er virtist hafa verið dreift um gólfið, eins og víða var siður hjer á áður; var stráð skeljasandi á gólf, jafnvel eftir að farið var að hafa timburgólf í bæjum. Í þessari gólfskán fannst snældusnúður úr trje. Um 30-40 cmtr. neðar varð fyrir önnur gólfskán, í henni var og allmikið af beinum, bæði fiskabeinum og einnig beinum úr sauðfje og nautgripum; talsvert bar á viðarkola-ögnum. Á þessu gólfi fundust engir munir aðrir, er eftirtekt var veitt. Þriðja gólfið kom í ljós um 40 cmtr. neðar. Þar var allstórt eldstæði (langeldur?). Bóndinn á Hofsstöðum, Guðjón Jóhannesson, telur eldstæðið, eða svæði það, er eldsleifar sáust á, um 6 mtr. að lengd en breidd þess 60-70 cmtr. Steinar voru beggja vegna reistir á rönd; var steinaröð þessi nokkuð misjöfn, en víðast hvar um 15-18 cmtr. Í syðri enda eldstæðisins voru tvær hellur í botni þess, en annars staðar var mold undir öskunni, er var að mestu leyti viðarkola-aska; nokkuð var þar af brenndum beinum; mest voru það fiskibein. Undir þessu þriðja gólfi kom fjórða gólfið í ljós; milli þess og hins, er síðast var

talið, voru að eins 20 cmtr. Á þessu fjórða gólfi var mikið af flötum steinum, hellum; virtist helzt, að gólfíð hefði verið flórað (hellulagt) að miklu leyti; var fjörusandur á milli steinanna; fyllti hann upp holur á milli þeirra og víðar, þar sem holur eða lautir voru í hellurnar. Á þessu gólfi fannst snældusnúður úr leirsteini. Ekkert eldstæði kom í ljós á þeim hluta þessa gólfs, er kjallaragröfin náði yfir. Loks kom niður á fimmta gólfíð; var það um 40-50 cmtr. neðar fjórða gólfíð, sem getið var um hjer næst undan. Kom þar í ljós eldstæði, er var stærra en eldstæðið í þriðja gólfinu, eða um 7-8 mtr. á lengd, en um 70 cmtr. á breidd. á báðum hliðum eldstæðisins voru hellur reistar; voru sumar þeirra grafnar niður nokkuð, til þess að efri brúnnin væri sem jöfnust. Allur frágangur á þessu eldstæði virtist hafa verið mjög vandaður, og sýndist það hafa verið miklu betur gert en eldstæðið á þriðja gólfinu. Botn þessa eldstæðis virtist hafa verið úr torfi, en ofan á torfinu var mikið af ösku af brenndum viði (birki?). Undir þessu fimmta gólfi var þunnt, sendið jarðlag ofan á berginu; þetta lag sýndist vera óhefyt. Í suðausturhorni á kjallaragröfinni, en hún snýr suður og norður, eða því sem næst, var allstór hrúga af viðarleifum; virtist helzt að hafa verið höggspænir, en var mjög saman-þjappað. Innanum viðarleifarnar var talsvert af beinum úr nautgripum og sauðfé. Þvert yfir eldstæðið lágu nokkrir raftar, er báru nokkur brunamerki, sumir þeirra. Austanvið eldstæðið, sunnarlega, fannst lítill poki úr ullarbandi; var hann furðulítið skemmdur. Við norðurenda þess síðast umgetna eldstæðis var ferköntuð þró, er var 60 cmtr. á hvern veg, en 40 cmtr. á dýpt; var hún hlaðin að innan úr grjóti, og hella í botni hennar. Norður úr þrónni var ræsi, jafndjúpt henni, en um 25 cmtr. á breidd. Ekki var grafið fyrir enda þess, svo ókunnugt er um, hve langt það kann að ná norður-efir. Þvert yfir ræsið lá aflangur steinn; var hann um 1 mtr. á lengd, en þvermál, eða, rjettara sagt ummál hans um 50 cmtr., og þó talsvert mjórri í annan endann.“

Bæjarhóll 001_01, horft til suðausturs.

Í fasteignamati 1916-1918: „Torfbyggður bær fremur lítill, þiljuð baðstofa, skemma 6 x 4 al.“ Ekki sést til gamla bæjarins á yfirborði. Bæjarhóllinn er þó enn sjáanlegur. Hann er um 50x35 m að stærð og snýr í norðvestur-suðaustur. Hann er hæstur á suðvesturhlið, um 1 m á hæð en mjög ógreinilegur á suðaustur- og norðausturhliðum. Líklega er það vegna byggingar á nýja

bænum og skemmunni og vegna heimreiðarinnar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; ÍF IV, 8; Collingwood, 188; Þorleifur Jóhannesson 1940, 153-4

SN-262:001_02 heimild um útihús 321817 508577

Útihús 02 stóð um 15 m norðan við bæ 01. Þar sem það stóð er grasflöt vestan við litla skemmu og sést hús á þessum stað á loftmynd frá 1945. Engin ummerki eru nú um útihúsið á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; AMS27_2-1_068

SN-262:001_03 heimild um útihús 321800 508578

Útihús 03 var um 30 m norðvestan við bæ 01 og um 15 m vestan við útihús 02. Hús sést standa á þessum stað á loftmynd 1945. Fast norðan við þann stað þar sem útihúsið stóð er lítill steypdur ferhyrndur kantur. Hann er um 3x3 m á stærð og um 0,3 m á dýpt. Kanturinn er seinni tíma mannvirki sem tengist ekki gamla útihúsinu. Ekki sést til útihússins á yfirborði vegna sléttunar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1918; AMS27_2-1_068

SN-262:001_04 heimild um kálgarð 321805 508563

Kálgarður 04 var um 20 m vestan við bæ 01 og um 20 m norðvestan heygarðs 05. Þar er nú slétt tún og sjást engin merki um kálgarðinn á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1918

SN-262:001_05 heimild um heygarð

321822 508555

Heygarður 05 var um 15 m SSA við bæ ö1 og um 15 m ASA af kálgarði 04. Engin umerki heygarðsins sjást á yfirborði. Honum hefur líklega verið rutt út þegar nýja íbúðarhúsið var byggt en sunnan hússins er nú slétt tún.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1918

SN-262:002 *Kirkjuflöt* heimild um bænhús

321861 508558

„[...] Kirkjuflöt. Um hana liggur gatan [022] heim að bænum austan frá,“ segir í örnefnaskrá. 1842: Sem menn vita hafa bænhús verið á Svelgsá, Grunnasundsnesi, Hofstöðum og í Fagurey, en ekkert er mér kunnugt um, hvenær eða hvörnig þau hafa niður fallið; ekki heldur hvörjir bæir hafi átt kirkjusókn að hvörju, en það hafa víst verið 3 til 4 hinir næstu,“ segir í Sýslu- og sóknalýsingu.

Ekki er vitað hvar bænhúsið stóð en Kirkjuflöt er um 40 m austur af bæ 001.

Slétt tún er austan bæjar og liggur heimreið að bænum úr norðaustri.

Engin merki um fornleifar sjást á yfirborði á þessu svæði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: SSSH, 199-200; Ö-Hofsstaðir, 1

SN-262:007 heimild um útihús

321813 508690

Útihús er merkt um 115 m norðan við bæ 001 og 10 m sunnan við útihús 008. Hús sést standa á þessum stað á loftmynd frá 1945.

Á þessum stað er sléttað heimatún.

Engin ummerki um útihús sjást lengur á yfirborði vegna sléttunar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; AMS27_2-1_068

SN-262:008 heimild um útihús

321806 508699

Útihús er merkt um 125 m norðan við bæ 001 og 10 m norðan við útihús 007. Hús sést standa á þessum stað á loftmynd frá 1945.

Á þessum stað er sléttað heimatún.

Engin ummerki um útihús sjást lengur á yfirborði vegna sléttunar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1918; AMS27_2-1_068

SN-262:021 heimild um túngarð

321782 508715

„Suður af Húsatúninu [020] er kallað Lengjur. Eru þær austast í túninu - ná þær alla leið suður á bakkann, vestan við þær er fornt túngarðslag,“ segir í örnefnaskrá. Túngarður umlykur einnig heimatún jarðarinnar samkvæmt túnakorti frá 1918. Samkvæmt kortinu var túnið um 4,8 ha að stærð og sneri nálega norður-suður.

Búið er að stækka túnið til allra átta.

Ekki sér í túngarð á yfirborði vegna sléttunar.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hofsstaðir, 1; Túnakort 1918

SN-262:022_01 heimild um leið

321941 508588

„Um hana [Kirkjuflöt 002] liggur gatan heim að bænum austan frá ,“ segir í örnefnaskrá. „Suðvestur frá Hrísholtum er Stekkjarborg [011]. [...] Um skarðið milli Stekkjarborgar og Hrísholta liggur vegurinn heim að Hofstöðum,“ segir í örnefnaskrá. Leiðin er merkt inn á herforingjaráðskort frá 1910 og lá hún að vagnvegi SN-661:028 norðan við Arnarvogshotn. Á leiðinni er varða 02. Leiðin var athuguð á vettvangi milli bæjar 001 og tóftar 033.

Næst bæ eru ræktuð tún en fjær bænum lá leiðin um gegnum óræktuð lönd, milli Hofstaðavatns til norðurs og Arnarstaðavogs til suðurs.

Engin ummerki um þessa leið sjást lengur á þeim svæði sem athugað var á vettvangi en núverandi heimreið að bænum liggur á sama stað. Norðan við tóft 033 sveigði gamla leiðin til austur meðan núverandi heimreið heldur áfram í sömu stefnu. Þar liggur nú hálfgróinn vegslóði á sömu slóðum, en leiðin var ekki rakin lengra í skráningu 2025.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hofsstaðir, 1, 4; Herforingjaráðskort 14 SA

SN-262:022_02 varða samgöngubót

322085 508753

Varða 02 er um 10 m norðvestan við núverandi heimreið, gengt tóft 033, um 325 m norðaustur af bæ 001.. Hún er mjög lítil, 0,4 m á kant og aðeins 0,5 m á hæð. Hún er hlaðin úr stæðilegu grjóti en því hefur verið hrúgað saman fremur en að um vandlega vörðu sé að ræða.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Varða 022_02, horft til suðvesturs.

SN-262:032 þúst útihús

321910 508551

Þúst er um 85 m ASA við bæ 001 og 20 m sunnan heimreiðar. Túngarður 021 var 7 m austan við tóftina.

Þústin er innan slétts túns en þústin sjálf hefur ekki verið slegin.

Þústin er 11,5 x 6,5 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún er 0,6 m á hæð og sker sig mikið úr umhverfi sínu vegna grænku og gróðurs. Þústin hefur skýrar ytri brúnir en innra lag hennar er mjög óljóst. Þústin er innan heimatúns eins og það var afmarkað árið 1918 er sennilega leifar af útihúsi þarna undir.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Þúst 032, horft til ANA.

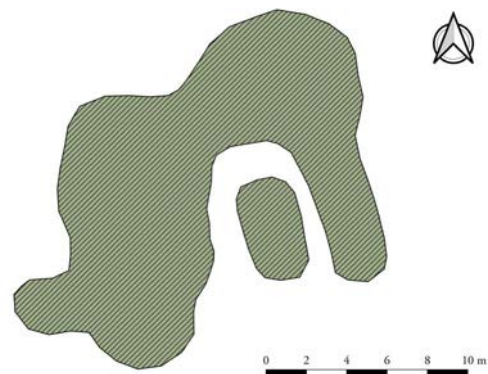
SN-262:033 tóft beitarhús

322138 508752

Mjög röskuð beitarhústóft er um 360 m norðaustan við bæ 001 og 20 m austan við núverandi heimreið að bænum.

Beitathúsið er á sléttu og óræktuðu svæði. Gróður er ekki þéttur nema við tóftina og er hún á kafi í grasi.

Tóftin er einföld, 16 x 15 m að stærð og snýr ANA-VSV. Veggir eru grjóthlaðnir en hluti þeirra hefur líklega verið steinlímdur. Erfitt er að sjá í hleðslur eða telja umför af grjóti vegna gróðurs. Veggir eru 0,9 m á hæð. Í miðri tóftinni er um 5 m langur garði sem liggur eftir henni endilangri. Ekki er hlaðinn veggur á SSA-hlið tóftarinnar og mögulega hefur þar verið timburpil. Tóftin er nokkuð röskuð og á kafi í grasi og því erfitt að sjá lögun hennar eða frekari hólaskiptingu. Hún er líklega á mörkum þess að teljast til fornleifa en fær að njóta

Tóft 033, horft til ANA á ljósmynd.

vafans. Uppistandandi hús sést ekki á þessum stað á loftmynd 1945 og hefur tóftin verið komin úr notkun fyrir þann tíma.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna rasks

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

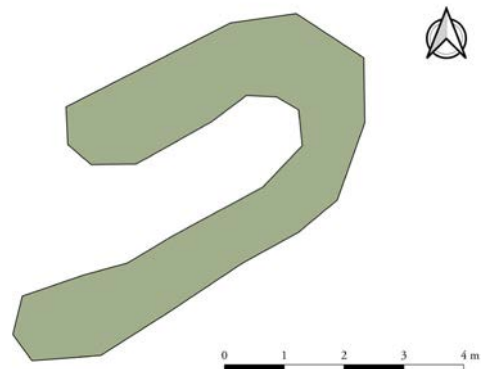
Heimildir: AMS27_2-1_068

SN262:034 tóft rétt

322244 508911

Lítil rétt er um 540 m norðaustan við bæ 001 og 20 m suðaustan við heimreið að núverandi bæjarstæði jarðarinnar.

Réttin er á óræktuðu svæði, smábýfðu, sem er á milli heimreiðar til vesturs og ræktað tún til austurs. Fast suðaustan við tóftina liggur vírgirðing og er einnig girðing um 10 m suðvestan tóftarinnar.

Tóft 034, horft til norðausturs á ljósmynd.

Réttin er einföld, 8 x 5 m að stærð og snýr ANA-VSV. Veggir eru torfhlaðnir og eru 0,6 m á hæð. Op er á réttinni til VSV. Réttin er mjög fallin saman og er byrjuð sums staðar að hlaupa í þúfur. Réttin sést vel á loftmynd af svæðin frá 1979.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

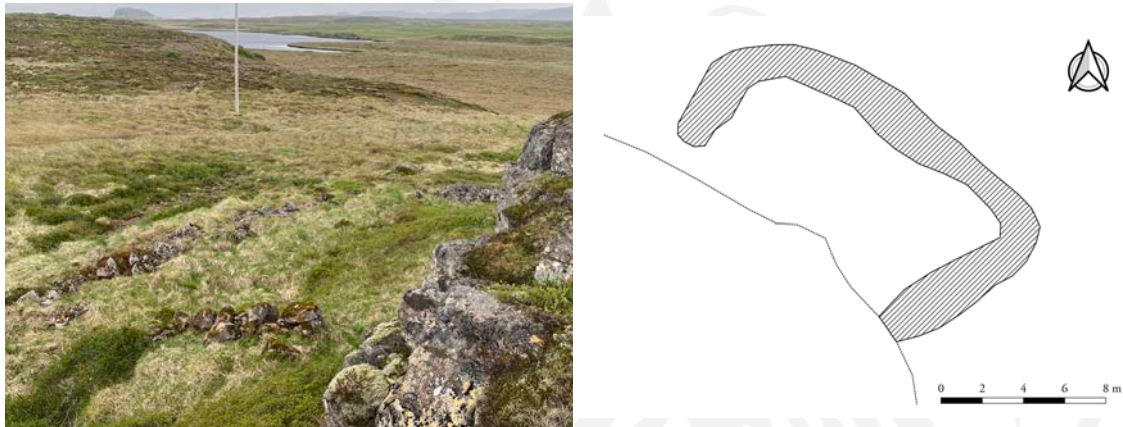
Heimildir: Loftmyndasjá LMÍ

SN-262:036 tóft rétt

321402 508932

Grjóthlaðin rétt er austanundir á Náttmálaás, um 550 m norðvestan við bæ 001 og 15 m norðaustan við vörðu 035.

Tóftin er fast austan við hálfgróinn klettaás. Þýft mosagróið svæði er við réttina en lengra til austurs er gróið deiglendi.

Tóft 036, horft til suðausturs á ljósmynd.

Tóftin er einföld, 17 x 9 m að stærð og snýr norðvestur-suðausturs. Veggir eru 0,6 m á hæð og mikið grónir en þó er hægt að telja 1-3 umför af grjóti í hleðslum. Náttmálaás afmarkar suðvesturhlið réttarinnar. Op er á réttinni sunnarlega á norðvesturhlið hennar.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-264 Ögur

1702: „Jarðdýrleiki óviss hvort er 12 hdr, 15 hdr. eða 16 hdr., því ýmislega hefur tíundast.“ Konungseign, Stapaumboðsjörð. JÁM V, 320.

1847: 16 hdr. Stapaumboðsjörð. JJ, 155.

Ein þurrabúð í landi jarðarinnar er nefnd 1702, Ögursbúð, sem áður var hjáleiga kölluð Ögurskot. JÁM V, 321.

„Stykkishólmskaupþún keypti Ögur 1919, en seldi það aftur 1927, en hélt þá eftir nokkrum hluta landsins frá hinum fornu merkjum vestur að Skjaldarvatni, er nú gaddavírsgirðing á landamerkjunum.“ Ö-Ögur ÞJ, 4.

Landkostir

Túnakort 1917-1917: Tún 1 ha, aukatún 0,3 ha, garðar (utan túns) 100 fm.

1702: „Tún er þýft og snögt. Engjar slæmar. Hagar víðlendir og léttir. [...] Skógur er þar nýtanlegur fyrir ábúanda til kola og eldiviðar. Heimræði var þar þegar fiskaðist. Hrognkelsaveiði að nokkru gagni. Skelfiskur nokkur. Jörðunni fylgja ii hólmar, Leiðólfsey og Þormóðseyjarklettur. Í þeim er eggver lítilfjörlegt og dúntekja, slægjur nokkrar og lundatekja sæmileg.“ JÁM V, 320-321.

„Sjávarjörð. Landið er mest ásar og holt með brokflóum á milli, erfitt ræktunar. [...] Ögurshólmi fylgir jörðinni. Áður fylgdu henni einnig Leiðólfsey og Þormóðseyjarklettur en voru tekin undan við sölu. Sellónseyjar eru skammt undan landi. Þær voru áður sjálfstætt býli, en hafa verið lagðar undir jörðina.“ BS, 450.

SN-264:012 heimild um leið

321505 510299

„Eftir því [Móholti] liggur vegurinn heim að Ögri,“ segir í örnefnaskrá. Leiðin er merkt á herforingjaráðskort frá 1911 og lá til ANA frá bæ að vagnvegi SN-661:028 við Vogsbotn.

Vegurinn að Ögri liggur nú norðan Skjaldarvatns en lá áður sunnan þess meðfram klettaásum. Þar sem leiðin lá er malarvegur, hálfgróinn á köflum sem notaður var fram yfir miðja 20. öld. Ekki sjást merki um eldri reiðgötur.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Ögur ÞJ, 1; Herforingjaráðskort 14 SA; DMA09-01758; Loftmyndasjá LMÍ

SN-264:020 tóft óþekkt

321262 510190

Tóft er um 630 m ANA við núverandi íbúðarhús 021 og um 45 m suðvestan við Skjaldarvatn.

Á þessu svæði er sléttað tún á lágu, náttúrulegu holti sem liggur ANA-VSV.

Tóft 020, horft til VSV á ljósmynd.

Tóftin er einföld, um 17 m á lengd, um 10 m á breidd og snýr ANA-VSV. Veggir eru grasigrónir og útflattir, 3-4 m á breidd og 0,2-0,4 m á hæð. Hér og þar glittir í hleðslugrjót í grasi og hefur tóftin líklega verið hlaðin úr torfi og grjóti. Líklegt er að tóftin hafi verið sléttuð og/eða veggjum ýtt saman að hluta til VNV. Innanmál er að minnsta kosti 5x2 m og snýr eins. Ekki er ljóst hvar gengið hefur verið inn en tóftin er opin til vesturs. Hugsanlega hefur verið hér stórt fjárhús eða rétt.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

SN-661 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Helgafellssveit

SN-661:022 heimild um leið

315917 503627

„En fyrir utan ána [Stafána] skiptist vegurinn [...] en efri vegurinn lá um Hraunháls [SN-253] og Berserkjahraun [SN-252] út Botna til Eyrarsveitar,“ segir í örnefnaskrá Ytri Kóngsbakka SN-254. Leiðin er einnig merkt sem gata inn á herforingjaráðskort frá 1911. Hluti leiðarinnar var athugaður á vettvangi á tveimur stöðum. Annars vegar í landi Berserkjahrauns rétt sunnan við Mýrarvörðu og þar sjást ummerki um veg frá miðri 20. öld. Hins vegar í landi Hraunháls, fast austan við núverandi heimreið að bænum, en þar sjást engin ummerki um leið.

Vegurinn liggur gegnum grasríkt deiglendi. Nokkuð er um lækjarsytrur austan og norðaustan við veginn. Vírgirðing liggur þvert yfir veginn.

Vegurinn er upphlaðin þar sem ummerki sáust um hann sunnan við Mýrarvörðu. Hann rís allt að 0,8 m hærra en umhverfið á norðausturhluta en aðeins 0,2 m til suðvesturs. Vegurinn er mjög gróinn. Engin ummerki sáust um eldri reiðgötur á svæðinu. Á loftmynd frá 1945 sést hvernig vegurinn hefur legið áfram í sömu stefnu til norðausturs, en eldri leiðin sem merkt er á herforingjaráðskortið sveigði til norðurs að Hraunhálsi. Ekki er vitað hvers vegna leiðin er horfin á þeim slóðum.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Kóngsbakki, 3; Herforingjaráðskort 14 SA;

SN-661:023 gata leið

315356 502481

Þjóðvegur um Kerlingarskarð: „Fram úr skarðinu gengur hæðarbunga. Hún heitir Sneið. Þar um lá þjóðvegurinn úr Kerlingarskarði, áður en vegurinn var færður vestur yfir Furu og gerður akvegur yfir fjallið,“ segir í örnefnaskrá Ytri Kóngsbakka SN-254. Leiðin er einnig merkt inn á herforingjaráðskort frá 1911. Samkvæmt kortinu lá leiðin frá Hjarðarfelli í Miklaholtshreppi, yfir í Helgafellssveit um Kerlingarskarð til norðvesturs gegnum Bersekjahraun

Leið 023, horft til suðurs.

og endaði í Bjarnarhöfn SN-247. Hluti leiðarinnar var athugaður á vettvangi í landi Berserkjahrauns SN-252, um 760 m SSV af bæ 001, norðan við Snæfellsnesveg.

Innan þess svæðis sem athugað var á vettvangi liggur leiðin gegnum mosagróid hraun

Leiðin sést sem djúpur einstígur allt að 2 m á breidd og 1 m djúp. Leiðin þverar alveg áhrifasvæði framkvæmda. Hún sést líka vel á loftmynd til NNA-SSV en var aðeins fylgt á vettvangi á um 55 m löngum kafla. Botn leiðarinnar er hálfgróinn en mikið er um hraungrýti í botni hennar.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Ytri-Kóngsbakki, 6; Herföringjaráðskort 14 SA

SN-661:025 heimild um leið 312282 502168

Gata merkt inn á herföringjaráðskort frá 1911 liggur til suðurs frá Bjarnarhöfn SN-247, vestan við Kothraun SN-251 og ap leið 026, sunnan við Seljafell. Leiðin var athuguð á vettvangi norðaustan við Seljafell, sunnan Snæfellsnesvegur um 1,2 km SSV við Kothraun.

Á þessu svæði lá leiðin um mel í vesturjaðri Berserkjahrauns.

Engin ummerki um leiðina sást á þessu svæði. Bíslóði liggur að hluta sömu leið og gatan áður.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

SN-661:027 heimild um leið 322498 506868

Gata merkt á herföringjaráðskort frá 1911 liggur frá vagnvegi 028 til suðvesturs að Arnarstöðum SN-261, áfram til suðurs og síðan vesturs framhjá Staðarbakka SN-256, Kljá SN-255, Kóngsbakka SN-254 og að leið 023 við Hraunlæk vestan við Hraunháls SN-253. Leiðin var athuguð á tveimur stöðum á vettvangi. Annars vegar í landi Arnarstaða, um 1,4 km suður af bæ, þar sem leið SN-261:020 sameinaðist leiðinni. Hins vegar var leiðin athuguð í landi Kljár, fast suðvestan við heimatún jarðarinnar.

Þar sem leiðin var athuguð í landi Arnarstaða eru kvíslir úr Bakká og mjög blautt. Girðing er fast suðaustan og eru sléttuð tún innan girðingarinnar. Rafmagnslína liggur yfir svæðið. Í landi Kljár er að mestu melur fast sunnan við heimatúnið grónari blettir á köflum. Helgafellssveitarvegur liggur á svipuðum slóðum og leiðin áður, en hún lá þó aðeins norðar en núverandi vegur, fast upp við túnið.

Engin ummerki sáust um leiðina á vettvangi.

Langvarandi hættumat: engin hættu

Tímabundið hættumat: engin hættu

Heimildir: Herforingjaráðskort 14 SA

IV.VI Dalabyggð

DA-123 Harastaðir

1695: 24 hdr. Bændaeign. OILR, 182.

1703: 20 hdr. Bændaeign. JÁM VI, 106.

1731: 24 hdr. Bændaeign. Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 78.

1847: 24 hdr. Bændaeign. JJ, 167.

Jörðin er einnig nefnd Arastaðir, sbr. DI III, 384.

Um 1263. Í Sturlu þætti segir: „Þorsteinn komst í bænahús á Arastöðum. Hrafn menn fundu hann þar og leiddu hann út úr bænahúsi og drápu hann.“ Sturl. II, 230.

3. mars 1383: „Örnolfr bóndi Jónsson selr með samþykki Herdísar konu sinnar Guttormi syni sínum hálfa jörðina Staðarfell [DA-122] á Meðalfellsströnd með öllum gögnum og gæðum [...] alla holma skær ok seluæidi firer ara stavdvm wt ath klifi [...].“ DI III, 364; sbr. einnig DI III, 384.

31. október 1503: „Úrskurðarbréf Finnboga lögmanns Jónssonar um landamerki milli Staðarfells og Arastaða (Harastaða) á Fellströnd.“ DI VII, 651-653.

Eftir 1493: „[...] Jtem ä [Staðarfells]kirkian oll sker oc holma fyrir harrastodum vt at klifi fyrir vij [...].“ DI VII, 301-302.

24. október 1563: „Kaupmálabréf Sigurðar Jónssonar og Guðnýjar Jónsdóttur [...]. Halbiorgu mine Biarnadottr systur hennar [...]. Skal hun eignast j fyr skrifad hundrada hundrada jordina Harrastadi a Fellstrond iiij og xx j Stadarfells kirkiu sokn [...].“ DI XIV, 170, 177.

23. júlí 1696: „Sýslumaðurinn Rögnvalur Sigmundsson selur sr. Guðmundi Bjarnasyni 6 hndr. í Harastöðum á Meðalfellströnd og í Staðarfellskirkjusókn og þar meðfylgjandi tvö innstæðukúgildi í leiguburði. Hér á mót meðkennir sýslumaðurinn að hafa meðtekið af hendi sr. Guðmundar 70 ríxdali in specie 60 fyrir sjálfan jarðarpartinn, átta fyrir kúgildin,“ en tveir betalst aftur með tveimur ríxdölum in specie,“ segir í Jarðabréfum frá 16. og 17. öld, 89-90. „Hafursstaðir. Hafður með Breiðabólstað síðan 1934, eða þar um bil, er bóndinn dó,“ segir í ÞÞ 0, 9535.

Bænhús var á jörðinni á fyrri hluta 13. aldar, skv. Sturl. II, 230.

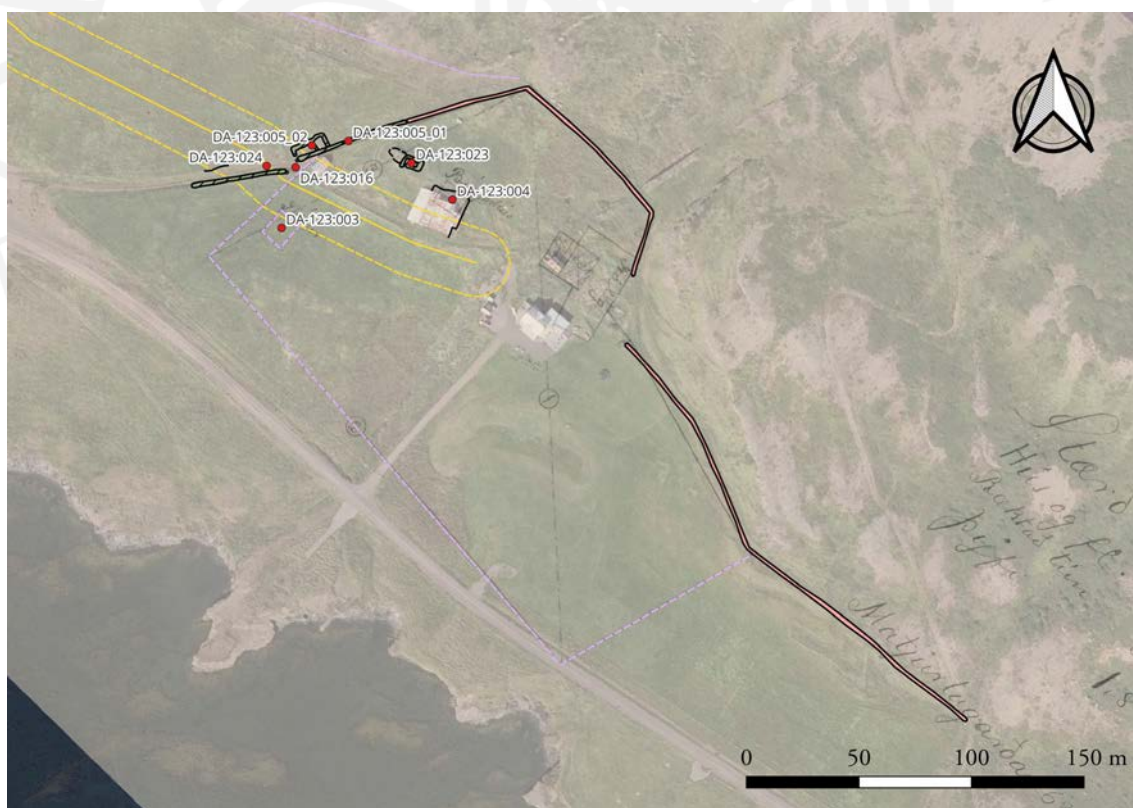
Jarðaitök: Á fyrri hluta 14. aldar átti Staðarfell selveiði í heimajörð að Klifi. DI III, 364, 384. Á 15. öld átti Staðarfellskirkja átti öll sker og hólma fyrir Harastöðum út að klifi, sbr. DI VII, 301-302. Eyjar voru lagðar undir Haraðstaði frá Staðarfelli árið 1955. Ö-Harastaðir, 2.

Landkostir

Túnakort 1917: Ræktað tún 3,1 ha (1,8 ha þýft) og 0,1 ha undir hús og fl. Öll torfan er samtals 3,2 ha og garðar 638 m².

1703: „Túnið er meira parti þýft, harðlent, sendið og snögt, og veldur sumpart órækt. Engjar á dreif, lítilfjörlegar. Hagar góðir [...]. Skógur er þar, góður til kola og eldiviðar. Túnið spillist af sandfoki, og lækur ber stundum á það aurskriðu. Engjar eru skemdar fyrir ofan brún af Flekkudalsá með leir og sandi, og skemmast árlega. Torfristu og stungu vantar, og þarf til að kaupa.“ JÁM VI, 106-107.

1731: „Koster. Skógur er þar nu miög Litell efterordenn en þ- hiHálsaselstóftirlplegur fire Leigulida til kolagiörðar og elldebidar. Hagbeit göd fire Saudfie Hálsaselstóftir veturnar. Vorgott I medallage. Torfrista og stúnga sem því bue næger. Okoster. Tún hefur þar vered miked og greidfært enn nú uppbläsed, og grytt order snógt og graslyted firer langvarande orækt äbüenda og mannskaparlesie. Eingiar og So ur sier geingnar og miög hagblitlar. Hagbeit ä Sumurenn Slæm og Liett under bú. Landed vyda uppblased og Hriöstrugt. Flædehætt Sumar og vetur.“ Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 79.

Kort sem sýnir hnittsett túnakort Harastaða DA-123 frá árinu 1917, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

DA-123:003 heimild um útihús

345738 519242

Á túnakorti frá 1917 er tóft merkt um 120 m suðvestan við bæ 001 og tæpum 60 m suðvestan við fjárhús 004.

Þar sem tóftin var er slétt og vel gróið heimatún. Nokkrum metrum norðar er bíslóði þvert í gegnum heimatúnið, frá gamla bænum niður að Klofningsvegi.

Engin ummerki útihússins sjást lá yfirborði og hefur verið sléttað úr minjunum. Uppistandandi hús var á þessum stað um 1945, og sést á loftmynd tekinni af bandaríska hernum.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917; AMS27_2-1_131

DA-123:004 hús fjárhús

345814 519255

Á túnakorti frá 1917 eru fjárhús merkt um 50 m norðvestan við bæ 001 og tæpa 50 m austan við túngarð 005. „7. Samstæðufjárhús yfir 100 fjár úr torfi og timbri með járnpaki. 8. Hlaða við þau 7,5x5x3,2 m, úr torfi með járnpaki,“ segir í Fasteignamati 1916-1918.

Þarna standur enn fjárhús en það er fallið úr notkun.

Fjárhúsið er í grösugu heimatúni. Fast sunnan fjárhússins er bíslóði frá gamla bænum niður að Klofningsvegi.

Fjárhúsið sem stendur í dag er líklega í grunninn gamla fjárhúsið en því hefur verið breytt töluvert. Húsið er um 20x16 m að stærð og snýr gróflega norður-suður. Austur- og norðurveggir eru torf- og grjóthlaðnir. Í þeim sjást 5 umför af grjóti og eru þeir um 1,2 m á hæð. Innangengt er inn í húsið á suðurhlið og er sá veggur steypdur. Einnig er steypdur veggur inni í húsinu. Pakið er úr bárujárni, illa farið og hrúnið á norðausturhorni. Því er haldið uppi af viðarbjálkum. Yngri viðbygging er við vesturenda fjárhússins og er hún klædd bárujárni.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917; Fasteignamat 1916-1918 - Dalasýsla–Undirmat I, 279

Fjárhús 004, horft til VSV.

Á túnakorti frá 1917 er túngarður 01 sýndur afmarka heimatúnið til allra átta. Túngarðurinn sést enn nema til suðvesturs- og suðausturs, þar er hann horfinn í tún. Hluti af norðvesturhlið túngarðsins 01 var athugaður á vettvangi árið 2025 auk tóftar 02 sem er byggð upp við túngarðinn. Tóftin er rúmum 125 m VNV bæjar 001 og er um 50 m norðaustan Klofningsvegar. Alls nær túngarðurinn yfir svæði sem er um 343 x 107 m að stærð (norðvestur-suðaustur).

Túngarður 005_01, horft til suðvesturs.

Innan túngarðsins er grösugt og slétt tún. Bíslóði frá gamla bænum liggur frá bæ til vesturs í gegnum túnið og niður (suðvestur) að Klofningsvegi.

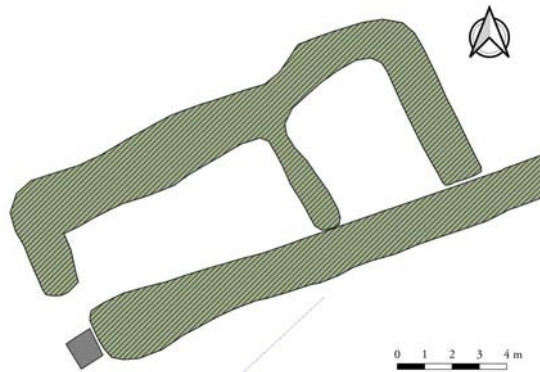
Norðvesturhlið túngarðs 01 er alls um 107 m á lengd, en um 50 m voru raktir á vettvangi. Hann liggur ANA-VSV og endar við bíslóða að bænum. Garðurinn er hár og reisulegur, um 1,5 m á breidd og 1 m á hæð. Hann er torf- og grjóthlaðinn en ekki er hægt að telja hversu mörg umför af grjóti eru í hleðslum vegna þess hve gróinn hann er. Ofan á garðinum er gaddavír og hefur á einhverjum tímapunkti verið girt þar. Á túnakorti er garðurinn sýndur sveigja til suðvesturs, litlu ofar við þar sem hann endar nú. Ekki sjást ummerki um garðinn í sléttuðu túninu suðvestan vegslóðans. Hins vegar liggur garður með leið 024 í stefnu VNV-ASA suðvestan slóðans, og er líklegt að hann hafi einnig verið notaður sem túngarður eftir að túnið var stækkað. Sjá nánar lýsingu á leið 024.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917

Tóft 02 er byggð við norðvesturhlið túngarðs 01. Hún er ferhyrnd, um 16x6 m á stærð og snýr líkt og túngarðurinn í norðaustur-suðvestur. Hún er tveggja hólfa og er innangengt á suðvesturenda en þar er þó komin gaddavírgirðing fyrir. Ekki er ljóst hvar hefur verið innangengt í norðausturhólflið. Veggir eru um 0,9 m á hæð, grasigrónir og grjóthlaðnir. Ekki

Tóft 005_02, horft til austurs á ljósmynd.

sjást umför í veggjum vegna gróðurs og hruns. Af stærð og lögun að dæma hefur tóftin líklega þjónað tilgangi réttar.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

DA-123:016 heimild um leið

345744 519269

„Þar voru tvö hlið, annað fyrir ofan bæinn við bæjarhlaðið [017] en hitt að vestan nálægt fjárhúsunum. Vegur eða troðningur [024] voru bæði fyrir ofan og neðan túnið,“ segir í svörum um vegagerð í Þjóðháttasafni Þjóðminjasafns Íslands. Traðir lágu til vesturs frá bæ 001, út heimatúnið að hliði á túngarði 005_01.

Steyptir hliðstólpar við túngarð 005_01, horft til suðausturs.

Traðirnar lágu austur-vestur í gengum vesturhluta heimatúnsins sem nú er komið í órækt. Þar sem traðirnar voru er nú bíslóði sem liggur til vesturs frá gamla bænum en við túngarð 005_01 sveigir hann til suðvesturs að Klofningsvegi.

Ekki sést til traðanna á yfirborði enn sjá má tvo ferhyrnda stólpa sem tilheyrðu vestara hliðinu. Þeir eru báðir steyptir og um 0,5 m á lengd og breidd en þó í misgóðu ástandi. Nyrðri stólpinn er um 1,5 m á hæð og er fast við suðvesturhlið túngarðs 005_01. Hann afmarkar að auki suðvesturhorn réttar 005_02. Gaddavírsgirðing hefur verið strengd fyrir framan hann. Syðri

stólpinn er brotinn, aðeins um 0,5 m á hæð og stendur stakur í túninu fast við garðlag 024.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

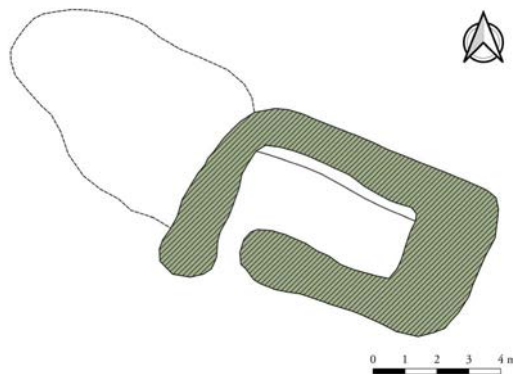
Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: ÞÞ 46, 6191

DA-123:023 tóft útihús

345795 519271

Um 70 m VNV við bæ 001 og rúmum 10 m VNV við útihús 004 er útihúsatóft sem ekki er sýnd á túnakorti frá 1917. Líklega var útihúsið hvorki í notkun né byggt þegar kortið var gert. Heimtúnið er grasivaxið og slétt. Fast vestan við tóftina er þúst, allt að 2 m á hæð.

Tóft 023, horft til ASA á ljósmynd.

Tóftin er 9x6 m að stærð og snýr VNV-ASA. Op er til suðurs, vestast á suðurlanghlið. Veggirnir eru grjóthlaðnir, 0,5 m á hæð að utan en 1-1,3 að innan. Mikill gróður var á svæðinu þegar skrásetjari var á ferðinni en að innan glitti þó í 4-6 umför af grjóti. Að utan glitti í 1-2 slík. Grjóthlaðin jata er meðfram norðurvegg, hún er 0,5 m á hæð og 2-3 umför af grjóti sjást í henni. Fast VNV við tóftina er þúst og er hún 6,7x4 m þar sem hún er breiðust. Hún mjókkar til VNV en ekki er ljóst hvort að þarna var mannvirki eða hún gerð í tengslum við túnahreinsun, á henni var hátt gras sem byrgði sýn.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

DA-123:024 hleðsla leið

345731 519269

„Þar voru tvö hlið, annað fyrir ofan bæinn við bæjarhlaðið [017] en hitt að vestan [016] nálægt fjárhúsunum. Vegur eða troðningur voru bæði fyrir ofan og neðan túnið,“ segir í svörum um vegagerð í Þjóðháttasafni Þjóðminjasafns Íslands. Fyrir suðvestan heimatúnið má

sjá framhald traða 016 sem sameinast þjóðleið DA-661:026 sunnan við Harastaðaklif. Hlaðinn garður sést enn sunnan við leiðina. Garðurinn sést m.a. á loftmynd tekinni árið 1945.

Slétt gróin tún eru þar sem leiðin liggur. Víða er þó stutt niður í grjót og mel.

Leiðin er um 160 m löng og liggur til suðvesturs frá tröðum 016 og sameinast núverandi þjóðvegi skammt austan við

Harastaðaklif. Grjóthlaðinn veggur sést að hluta sunnan leiðarinnar. Hann er 47,5 x 1,5 m að lengd, 0,3-0,7 m á hæð og það glittir í eitt umfar af grjóti. Líklega er þetta þó túngarður í grunninn og túnið verið stækkað til vesturs eftir að túnakortið var gert. Vírgirðing er ofan á honum sem og norðurhlið leiðarinnar. Þar sést óljós kantur en líklega hefur leiðin verið rudd á einhverjum tímapunti enda er hún akfær enn.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: ÞÞ 46, 6191; AMS27_2-1_131

Hleðsla 024, horft til suðvesturs.

DA-124 Ytra Fell

1695: 24 hdr. Bændaeign. OILR, 183.

1703: 24 hdr. Bændaeign. JÁM VI, 106.

1731: 24 hdr. Bændaeign. Jarðabók yfir Dalasýslu 1731.

1847: 30 hdr. Bændaeign. JJ, 166.

Um 1235: Í Íslendinga sögu segir: „Árni Auðuarson reið upp eftir strönd. Hann bjó undir Ytra-Felli.“ Sturl. I, 385.

15. september 1470: „Kaupmálabréf Bárðar Jónssonar og Guðrúnar Haldórsdóttur.“ Skrifað á Ytra Felli. DI V, 581-582.

12. október 1670: „Með ráði þeirra hjóna, Þorláks Arasonar og Málfríðar Gísladóttur, og með samþykki konu sinnar, Helgu Þorláksdóttur, selur sýslumaður Jón Vigfússonar eldri séra Páli Ketilssyni eftirfylgjandi jarðir: Ytrafell 23., Túngarð [DA-125], 16 hndr., og Sveinaskog (Svínaskóg?) [DA-127], 12 hndr. Allar þessar jarðir eru á Meðalfellströð og í Staðarfellskirkjusókn; þar að auki hálfa Kýrunnarstaði („Kinnarstaði“ í hdr.) [DA-109] í Hvammssveit og Hvammskirkjusókn, 12 hndr., og 20 hndr., í Broddanesi í Kollafirði og Fellskirkjusókn (Strand.). Hér í mót gefur sr. Páll, og lofar samþykki konu sinna, jörðina Hellur, liggjandi á Landi og í Skarðskirkjusókn (Rang.), 40 hndr. að dýrleika, og í Geldingalæk, einnig 40 hndr., í Gunnarholtskirkjusókn (Rang.),“ segir í Jarðabréfum frá 16. og 17. öld, 80.

24. febrúar 1682: „Sr. Páll Ketilsson selur Hrómundi Bjarnasyni 16. hndr. í Ytrafelli á Fellströnd og í Staðarfellskirkjusókn. Hér í mót greiðir Hrómundur, með samþykki konu sinnar, Barböru Nikulásdóttur, jörðina Sólheima í Laxárdal (Dal.) og í Hjarðarholtskirkjusókn, 12 hndr. að dýrleika, og 4 hndr. í Múlakoti í Stafholtstungum (Mý) og Hjarðarholtskirkjusókn. Hrómundur tilskilur, að sr. Páll vilji unna honum eða Magnúsi syni hans kaups á þeim 8 hndr. í Ytrafelli, sem jörðin sé dýrari en nú hafi verð kaup um gjört, fyrir önnur jafngóð 8 hndr. í fasteign, og samþykkir sr. Páll þetta,“ segir í Jarðabréfum frá 16. og 17. öld, 82.

28. september 1690: „Björn Jónsson eldri selur Guðmundi Þorleifssyni hálfa jörðina Hamra í Haukadal og Vatnshornkirkjusókn, 8 hndr. að dýrleika, og einnig þrjú málnytukúgildi, sem þar með fylgja. Hér á mót gefur Guðmundur 4 hndr. í Ytrafelli á Meðalfellsströnd og í Staðarfellskirkjusókn sem er sjötti partur þeirrar jarðar, og 4 hndr. í Berufirði í Reykhólahreppi og Reykhólakirkjusókn (Barð.), sem er fjórði partur þeirrar jarðar. Einnig selur Guðmundur honum þrjú málnytukúgild með greindum jarðapörtum. Hér að auki greiðir Guðmundur Birni 20 ríxdal og hálft þriðja hundrað lausafár í milligöf,“ segir í Jarðabréfum á 16. og 17. öld, 84.

3. júlí 1693: „Magnús Hrómundsson sýslumaður selur sr. Einari Torfasyni 8 hndr. í Ytrafell

á Meðalfellströnd og í Staðarfellskirkjusókn. Hér á mót lofar sr. Einar að greiða 88 ríxdali eða þeirra virð. Umboðsmaður sr. Einars var Sigurður Sigurðsson lögréttumaður,“ segir í Jarðabréfum fra 16. og 17. öld, 85.

30. janúar 1695: „Björn Jónsson eldri selur sr. Einari Torfasyni 4 hndr. í Ytrafell á Fellströnd og í Staðarfellskirkjusókn. Hér á móti lofar sr. Einar Birni að behalda til ábýlis og allrar brúkunar til lands og sjóar þessum 4 hndr. sem réttur eignadi væri, svo lengi sem þeir báðir lifa. En þegar annar hvor þeirra deyr, skal þessi jarðapartur falla strax til sr. Einars og erfingja hans. Hér að auki lofar sr. Einar, að Björn megi hafa til ábýlis um sama tíma þau 8 hndr. í Ytrafelli sem hann (sr. Einar) er áður eigandi að orðinn, með tveimur kúgildum til leigu og merkur landskuld. En til andvirðis fyrir ofanskrifuð 4 hndr. greiddi sr. Einar Birni strax eingilda 30 ríxdali og þar að auki handskrif sína upp á hálft fimmta hundrað í landaurum, sem Björn um biður og skulu lúkast á komanda ári,“ segir í Jarðabréfum frá 16. og 17. öld, 88.

Jarðarítök: Jörðin brúkar lax og silungaveiði í Kjarlaksstaðalandi, skv. JÁM VI, 107; sbr. einnig: Landamerkjabréf No. 19.

Landkostir

Túnakort 1917: Ræktað tún 3,9 ha (2,1 ha þýft) og 0,1 ha undir hús og fl. Öll torfan er samtals 4,0 ha og og garðar 600 m².

1703: „Túnið er meira part þýft, grýtt og sendið; sæmilega grasgefið þegar ei veldur órækt. Engjar slæmar, so nær öngvar. Hagar góðir [...]. Selveiði er að nokkr gagni. Skógur nýtanlegur til raftviðar, góður til kola og eldiviða. Er hann ljeður til kolagiörðar öðrum útifrú, og taka jarðeignendur toll fyrir, v álnir fyrir I kolagröf. Item er hann ljeður tol eldiviðartaks eyjafarm. Túnið spillist af leir og sandi, sem aurlækir bera á, og grjótt veltur úr klettum þar fyrir ofan. Hagar spillast meir og meir af skriðum og grjóti. Stúnga og rista er hverttveggja ónýtt. Vatnsból þrýtur stundum, og er þá erfitt til vatns. Hólmar nokkrir eru fyrir landi, Seleyjar ii, Hole og Neyey, með fleiri smáhólum; er þar í lítið eggver og dúntekja, lítil slægjur að nokkru gagni og stundum beit fyrir fá lömb,“ JÁM VI, 107-108.

1731: „Koster. Töduvöllur er þar göður og grasgiefenn og mikell um sig. Skógur mikell til Kolagiörðar og elldevidar [...]. Vorgott einnenn Sökum skiöla. 4. smáhölmar liggja þar fyrir Landenu sem Hlunnende eru a til Slæгна. Selveide lytelförleg. Okoster. Landed miög Hríóstugt Hellst þar sem Skogurenn er Eiddur og þar til vyda Skridurunned. Eingiar litlar og ögrösugar. Hagbeit ä Sumurenn j Lakara Lage. Flædahætt Sumar og vetur. Rista Slæm og gagnlitel.“ Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 80.

DA-124:008 *Guðnýjargeil* álagablettur

343758 520408

„Paradís [025] átti ekki að slá, annars átti að drepast hálf kúgildi [...]. Fyrst áleit Guðmundur Ólafsson, að Guðnýjargeil mætti ekki slá, en sló hana alltaf. Síðar var sagt að Paradís væri álagablettur; sló hann hana ekki eftir það, áður sló ég hana alltaf,“ segir í athugasemdum við örnefnaskrá. Guðnýjargeil er í túnjaðri, um 120-150 m suðvestur af bæ 001.

Guðnýjargeil 008, horft til ANA.

Geilin er grasi vaxin og liggur NNA-SSV milli klettaholta, í halla til SSV niður að Klofningsvegi 590, sem liggur austur-vestur meðfram ströndinni. Túngarður 004 þverar geilina miðja.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Ytrafell Aths., 1

DA-124:013 hleðsla óþekkt

344831 519804

Fallin hleðsla er um 1,2 km suðaustan við bæ 001 og 65 m norðan við mjótt vik sem skerst til norðurs inn í land, norðan Langhólma. Nálægð við sjó bendir til þess að um siglingamerki sé að ræða en eins gæti þetta verið byrgi að einhverju tagi. Mannvirkið er hlaðið á lága grjótklöpp og lyng vex þar til austurs.

Hleðsla 013, horft til norðurs.

Melur er ríkjandi en til suðausturs er svæðið þó rakt og kallast Klifmýri. Stakar grjóthellur eru víða sem og holtagrjót á melnum.

Hleðslan er 2x1 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Vesturhliðin sést einna best, þar eru fremur beinir, stórir steinar neðst sem mynda sannfærandi hleðslu. Þar má sjá 2 umför af

grjóti en ofar hafa minni steinar verið notaðir. Mannvirkið er hrunið og er 0,4 m á hæð. Ekki er útilokað að op sé til suðvesturs.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

DA-124:027 *Draugaklettur* örnefni draugur 343768 520353

„Upp af Bjarnanesinu er klettur, sem heitir Draugaklettur; er hann rétt fyrir neðan veginn, sem liggur fyrir neðan Ytrafellstún,“ segir í örnefnaskrá.

Draugaklettur er um 185 m SSV af bæ 001.

Kletturinn er fast sunnan við Klofningsveg 590 sem liggur austur-vestur meðfram ströndinni. Grasmói er sunnan vegar. Kletturinn er stór, um 30 x 30 m að grunnfleti, um 1 m á hæð norðan til en 4-5 m sunnan til.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Ytrafell, 2

Draugaklettur 027, horft til suðausturs.

DA-124:032 varða óþekkt 342928 521118

Varða er á kletti um 1,14 km norðvestur af bæ 001, um 30 m austan Klofningsvegur 590.

Svæðið er kjarrlendi með klapparholtum og klettahólum á stöku stað, hálfgrónum lyngi og mosa. Klofningsvegur liggur norðvestur-suðaustur meðfram ströndinni.

Varðan er um 30 cm á hæð og er um 100 x 40 cm að grunnfleti (austur-

Varða 032, horft til vesturs.

vestur). Hún er að mestu hrunin og samanstendur af tveimur stórum steinum, um 30-40 cm í þvermál og nokkrum minni í kring. Varðan er gróin í botn og er grjótið lítillega skófum vaxið. Hlutverk vörðunnar er óþekkt en mögulegt er að hún tengist leið DA-661:026 sem lá á svipuðum stað og núverandi Klofningsvegur.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

DA-124:033 garðlag vörslugarður

343590 520447

Garðlag er um 15 m ofan (norðan) við Klofningsveg 590, um 290 m VSV af bæ 001.

Svæðið er í halla til suðurs. Klofningsvegur liggur austur-vestur meðfram ströndinni. Ofan (norðan) vegarins grýtt með klettabeltum, hálfgróið lyngi og öðrum lággróðri.

Garðlagið liggur frá kletti niður brekkuna til suðvesturs í átt að Klofningsvegi en fjarar út áður en að veginum kemur. Það er um 20 m á lengd, 50 cm á breidd og 20-70 cm á hæð. Það er grjóthlaðið og eru 1-3 umför af grjóti í hleðslum. Grjótið er skófum vaxið og er tekið að gróa yfir hleðslur. Líklegast er um vörslugarð af einhverju tagi að ræða.

Garðlag 033, horft til norðausturs.

Langvarandi hættumat: engin hætta

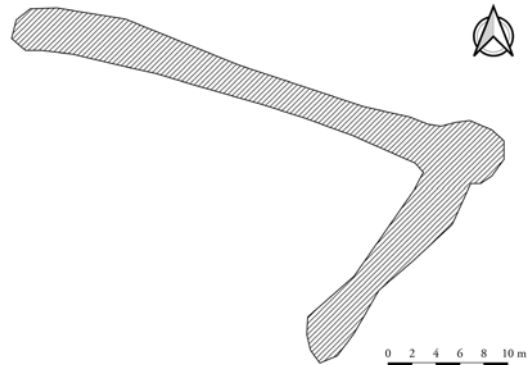
Tímabundið hættumat: hætta, vegna framkvæmda

DA-124:034 hleðsla rétt

343877 520358

Hlaðin rétt er 60 m austan við Draugaklett 027 og rúmum 130 m sunnan við bæ 001. Hún er hlaðin undir hjallanum sem heimtúnið er á, skammt norðan við Klofningsveg.

Svæðið er í halla til suðurs. Klofningsvegur liggur austur-vestur meðfram ströndinni. Ofan (norðan) vegarins grýtt með klettabeltum, hálfgróið lyngi og öðrum lággróðri.

Rétt 034, horft til suðvesturs á ljósmynd.

Réttin er 33x21 m að stærð og snýr austur-vestur. Suðurhlið er horfin, líklega vegna vegagerðar, og engin veggur sést til vesturs og er óljóst hvað réði afmörkuninni þar. Veggir eru 2-2,5 m á breidd og 0,3 m á hæð. Líklega er réttin grjóthlaðin en víða er gróið yfir hleðslur.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

DA-128 Orrahóll

1695: 24 hdr. Bændaeign, OILR, 183.

1703: 24 hdr. Bændaeign. JÁM VI, 110.

1731: 24 hdr. Bændaeign. Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 70.

1847: 24 hdr. Bændaeign. JJ, 168. Í neðanmálgrein segir að árið 1805 hafi eyðibýlið Barkarstaðir verið haft til beitar.

Jörðin er einnig nefnd Orrahváll, sbr. ÍF IV, 26.

Jarðarinnar er getið í Landnámu og er Ásbjörn vöðvi sagður búa á jörðinni. ÍF I, 147.

Í Eyrbyggja sögu segir: „Eptir þat for Börkr í brott frá Helgafelli ok vest a Meðalfellströnd ok bjó fyrst á Barkarstqðum Milli Orrahváls ok Tungu [DA-100]. Síðan fór hann í Glerárskóga [DA-096] ok bjó þar til elli.“ ÍF IV, 26.

23. október 1467: „Skiptabréf eptir Björn Þorleifsson [...]. Þessum jordum skiptum vier fyrrnefndar menn hustru Olofu Loptsdottur j siitt hlutskipti er so heita [...] Orraholl.“ DI XII, 46, 49.

17. janúar 1495: „Skiptabreff Solwegar biorndottur [...]. orrahuoll [...] allar greindar jarðir firir iij. c. hundrada og þar til half annat hundrad hundrada j kugildum fridu peningum og friduirdum.“ DV VII, 243-244.

4. maí 1543: “ Dómr, út nefnd af þorleifi lögmanni Pálssyni, um ákæru Þorleifs til Orms Sturlusonar um hald á jörðunum Orrahóli [í Fellskirkjusókn], Kjarlaksstöðum [DA-133], Emburhöfða [DA-122c] og Ormsstöðum, sem Þorleifr taldi sína eign eptir gjöf Solveigar Björnsdóttur móður sinnar.“ DI XI, 210-213.

Eyðihjáleigur 1703: Barkastader (128:014), skv. JÁM VI, 111; sjá einnig: ÍF IV, 26.

Tvíbýli var á jörðinni á 20. öld, (128:012), skv. ÞÞ 0, 9535.

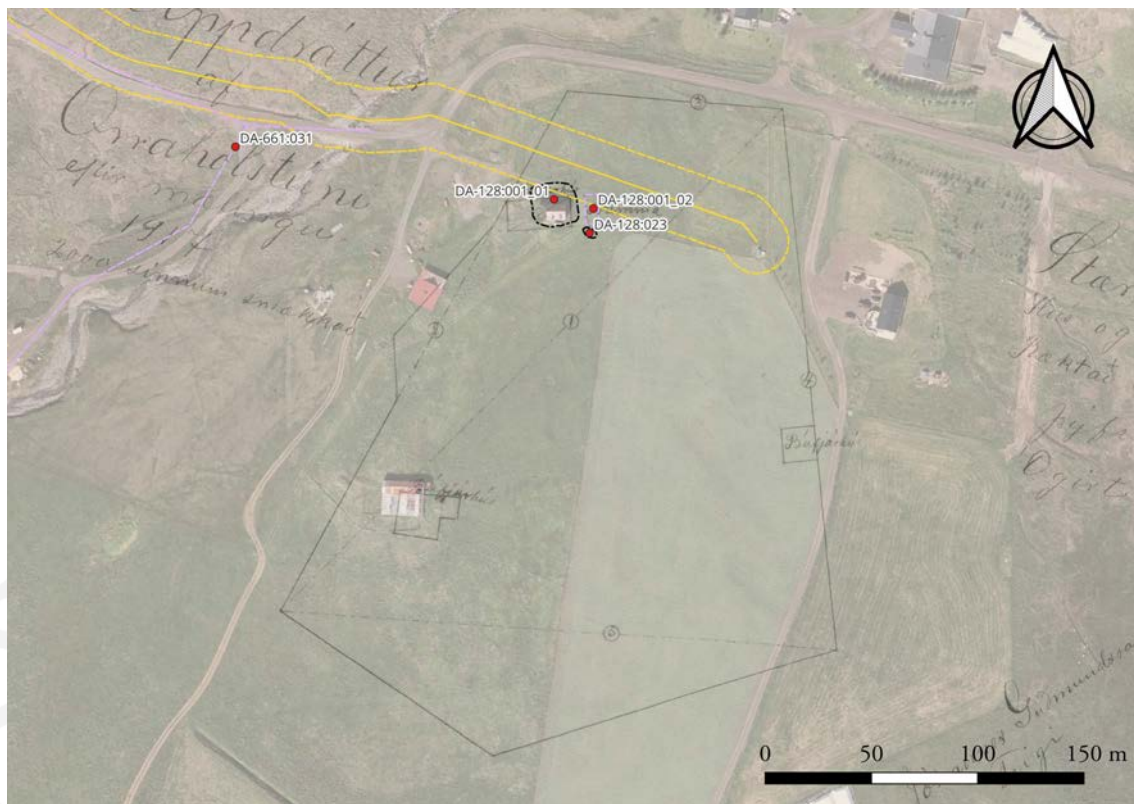
Landkostir

Túnakort 1917: Ræktað tún 2,2 ha (1,0 ha þýft) og 0,1 ha undir hús og fl. Öll torfan er samtals 2,3 ha og garðar 110 m².

1705: „Túnið er meira part sljett, harðlent, sumstaðar grýtt, víða snögt. Engjar sumstaðar mýrlendar, sumstaðar þurar, og þær að litlu gagni. Hagar góðir [...]. Skógur er sæmilegur til kola og eldiviðar. Túnið hefur stundum skemst af gili, sem á það hefur borið sand og grjót. Engjar hafa spilst af grjótu úr Flekkudalsá, og sumar hefur hún afbrotið. Hagar fordjarfast af skriðum og blása upp. Stúnga og rista er slæm.“ JÁM VI, 110.

1731: „Koster. Toduvöllur er þar ij medallLage. Utheyes Slægiur nægar. Hagbeit beit og Sumar

j betra Laage. Torfrista og stunga nægileg. Skogur fyrir það heimili anægelegur. Okoster [...].
 Tiarnar og Pietter ä Läglandenu bana þar of Kivfien.“ Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 70.

Kort sem sýnir hnúsett túnakort Orrahóls DA-128 frá árinu 1917, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

DA-128:001_01 Orrahóll bæjarhóll bústaður 348207 520742

Á túnakorti frá 1917 er bærinn merktur með stöku húsi (001_01) og skemmu (001_02) þar austan við. Í fasteignamati 1918 segir: „1. Baðstofa 5,7x3,5 m, portbygð, alþiljuð, forn. 2. Búr 3,2x2,6 m úr torfi, þiljað. 3. Eldhús 3,2x2,6 m [úr torfi]. 4. Bæjardyr 5,7x1,3 m [úr torfi].“

„Býlið Orrahóll stendur undir múla, austanvert við gil, sem heitir Orrahólgil, og er þarna bæjarröð með fjallinu, sem er norðanvert við Flekkudal [...].“

Bæjarhóll 001_01, horft til suðvesturs.

Túnið á Orrahól hallar móti suðri og er slétt. Fyrir neðan túnið er flói, sem liggur niður að Flekkudalsá,“ segir í örnefnaskrá. Gamli bærinn er á sama stað og núverandi íbúðarhús jarðarinnar (b. 1927) stendur. Núverandi íbúðarhús stendur nær á sama stað og gamli bærinn stóð. Engin merki um gömlu bæjarhúsin sjást því lengur en ummerki um bæjarhól eru þó greinileg rétt norðan og austan við íbúðarhúsið. Bæjarhólinn og skemman sem merkt er inn á túnakort (001_02) ná yfir svæði sem er 25 x 20 m að stærð og snýr austur-vestur

Þar sem gamli bærinn stóð hallar í landi smávægilega til suðurs. Austan við bæinn er núverandi heimreið að bænum og sunnan og suðaustan við bæinn eru ræktuð tún.

Bæjarhóllinn er allt að 1 m á hæð og er 20 x 20 m að stærð. Hann hefur skýrar brúnir til austurs og norðurs en er fremur ógreinilegur að vestan og sunnan. Líklega hefur hann náð lengra suður en það svæði er búið að slétta.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917; Ö-Orrahóll, 1; Fasteignamat 1916-1918 - Dalasýsla-undirmat I, 252

DA-128:001_02 heimild um skemmu 348216 520738

Skemma er merkt inn á túnakort frá 1917 um 8 m austan við bæ 001_01. Engin merki um skemmu sjást lengur en hún hefur staðið austar á grónum náttúrulegum hól sem er á kafi í grasi.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917; Ö-Orrahóll, 1

Öskuhaugur er um 12 m suðaustan við bæ 001_01 og 10 m sunnan við skemmu 001_02. Öskuhaugurinn er um 12 m VSV við miðlínu áhrifasvæðis 2022. Þetta er líklega öskuhaugur vegna mikillar grænku og nálægt við bæjarhól 001.

Á þessum stað er lítið óræktað svæði mitt á milli núverandi íbúðarhús jarðarinnar (b. 1927) og ræktað túns. Svæðið var allt á kafi í grasi þegar skrásetjari var þar í júlí 2022.

Öskuhaugur 023, horft til norðvesturs.

Öskuhaugurinn er 5 x 4 m að stærð og snýr austur-vestur. Hann hefur skýrar brúnir til allra átta og er 0,6 m á hæð. Hann sker sig nokkuð úr umhverfinu vegna þéttari gróðurs.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: hættu, vegna framkvæmda

DA-129 Galtardalstúnga (Stóra Túnga)

1695: 48 hdr., 5/6 bændaeygn, 1/6 kirkjueign, skv. OILR, 183.

1703: 40 hdr. Bændaeign, skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns VI, 111.

1731: 20 hdr. Bændaeign, skv. Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 69.

1847: 28 hdr. Bændaeign, skv. Jarðatali Johnsen, 168. Í neðanmálgrein segir að Jb. 1805 telji jörðina 38 hdr. að dýrleika.

Jörðin er einnig nefnd Stóra Túnga, sbr. Landamerkjabréf No. 57.

Í Guðmundar sögu segir: „Þat er sögn Lambkårs Gunnsteinssonar, at Guðmundr biskup gisti í Galtardalstúngu.“ Bsk. I, 599.

Í Um Ögmund biskup segir: „Ragnhildir Eiríksdóttir giptist fyrst [...]. Seinna giptist hún Árna, syni Gísla Jónssonar frá Galtardalstúngu.“ Bsk. II, 288.

Um 1172: Í Sturlu sögu segir: „Tanni hét maðr, er bjó í Galtardalstungu.“ Sturl. I, 95.

Um 1197: Í Íslendinga sögu segir: „Sighvatr [Sturluson] hafði til búsenda föðurarf sinn fjóra tigu hundraða. Hann tók fyrst Galdardalstungu ok seldi hana ok keypti Staðarhól hálfan.“ Sturl. II, 234.

14. júní 1471: „Vitnisbuðr Guðríðar Þorkelsdóttur um fæðingarár Solveigar Guðmundardóttur, Arasonar og um önnur börn þeirra Guðmundar og Helgu Þorleifssonar fyrir og eptir norðreiðin.“ Skrifað á Galtardalstungu í Staðarfellsspingi. DI V, 615-616.

1491-1518: „Olafs kirkia j galltardalstvngr a kirkiv skylld j heima landi. galltardal hinn minna [DA-132] oc Eingeyiar vj hvndrvdum.“ DI VII, 75-76.

18. október 1492: „Stephán biskup í Skálholti staðfestir máldaga og skipan prófastanna séra Þorbjarnar Ásmundasonar og séra Jóns Helgasonar um málsmjólkrtoll á Pétrsmessu til Staðarfells [DA-122] af tuttugu bæum, þar á meðal sérdeilis af Galdardalstungu.“ DI VII, 139-140.

21. maí 1504: „Dómr útnefndr af Arnóri Finnssyni um prófentugjöf Ingibjargar Þorsteinsdóttur til Arnórs frænda síns Finnssonar.“ DI VII, 690-692.

29. apríl 1559: „Landamerki Galtardalstungu (falsbréf) [...]. Hier med gief jeg bænhusinu j Galltardalstungu jordina jtre Galltardal 12 ad dýrleika [...].“ DI XIII, 401-402.

Hjáleigur: Hornhús (129:016), skv. Ö-Stóratunga og Litlatunga, 6

Nýbýlið Galtartunga reist á jörðinni árið 1966 skv. ÁFÍ 2011, 100.

Kirkja var á jörðinni til miðrar 18. aldar, skv. PP, 164.

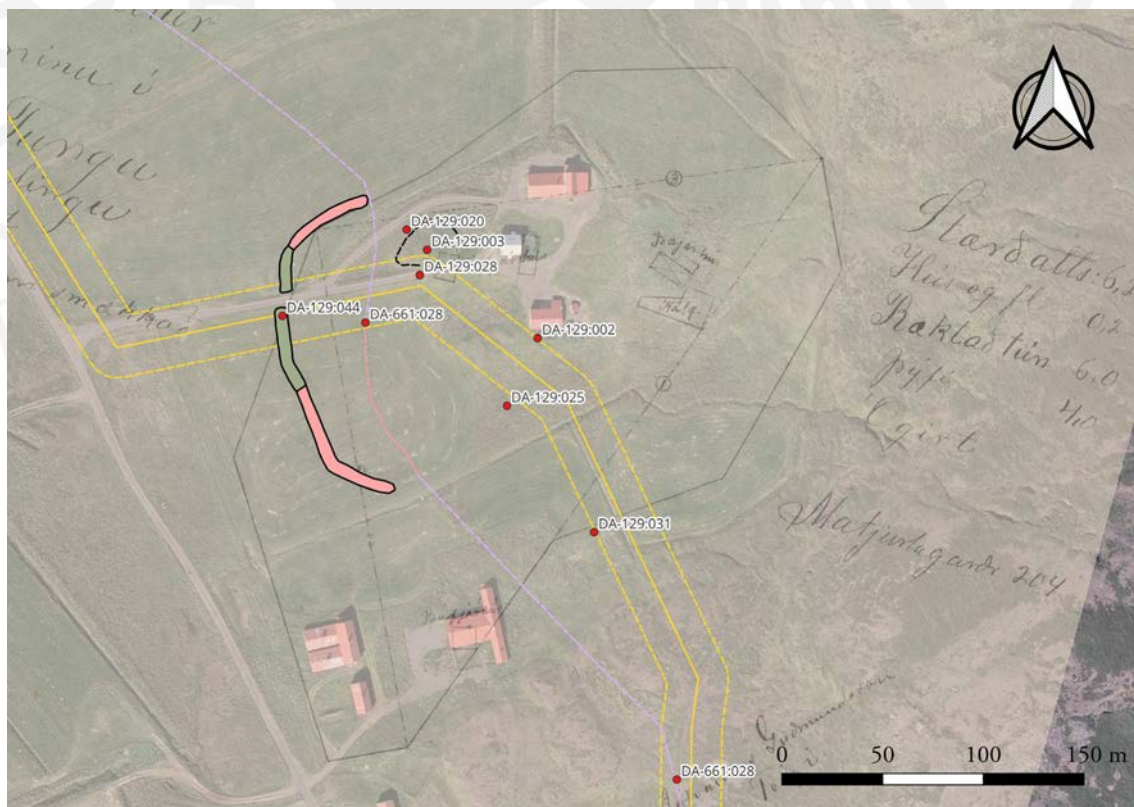
Jarðaitök: Jörðin á skipauppsátur í Torfnesi og sölvasker í Purksey, skv. JÁM VI, 111.

Landkostir

Túnakort 1917: Ræktað tún 6,0 ha (4,0 ha þýft) og 0,2 ha undir hús og fl. Öll torfan er samtals 6,2 ha og garðar 204 m².

1705: „Túnið er meirapart þýft, harðlent og snögt. Engjar litlar og slæmar. Hagar í besta máta [...]. Lax og silúngsveiði hefur áður verið í Tunguá og líka í Flekkudalsá; nú er sú eyði so nær engin. Grasatekja, sem verið hefur, er nú engin. Túnið skemmir sandfok, grjótt, og skriður úr fjallinu; sama sandfok spillir engjunum og kelduföll, sem grafa þær í sundur. Hagar í sama máta, fordjarfast af skriðum. Vatnsból þrýtur stundum, og er þá langt og ilt til vatns. Eyjar fylgja jörðinni í sjó kallaðar Engeyjar. Þar er eggver og dúntekja að nokkru gagni en lítilfjörlegt; slygjur að nokkur gagni, lundatekja sæmileg en erfið, og selveiði kann þar og að brúkast.“ JÁM 111.

1731: „Koster. Töduvöllur er þar Sæmelegur og grasigiefenn. Skögur ánægelegur,“ segir í Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 60.

Kort sem sýnir hnitsett túnakort Stóru Tungu DA-129 frá árinu 1917, skráðar minjar og fyrirhugaða strengleið.

DA-129:002 *Bænhústunga* heimild um bænhús

344627 522926

GALTARDALSTUNGA Á FELLSSSTRÖND (D) - Ólafi (STAÐARFELLSPING) - FJÓRÐUNGSKIRKJA

[1491-1518]: „Galtardalstunnga gamall maldage. Olafs kirkia j galltardalstvngr a kirkiv skyllð j heima landi. galltardal hinn minna oc Eingeyiar vj hvndrvdum [...]. þar skvlv takazt heima ij tijvnder oc lysitollur þess bonda sem þar byr. og allra þeira sem a hans kost erv.“ Máld DI VII, 75-76. 29.04.1559: „Falsbréf um landamerki Galtardalstungu. ‘bænhúsinu’ gefnar eignir.“ DI XIII, 401-402. 1575: „Hálffkirkia i Galtardalztungu ä jordena Galltardal .xijc. Leiga .viiij. tiju alner. Jtem Eingeyiar sex hundrud. Jtem jorden .xLc.“ Máld DI XV, 595. 1598: Hálffkirkja. AM 263 fol. bl. 74.

1703: „Þar er hálffkirkja, sem fylgir Hvammssóknum.“ JÁM VI.

17.05.1765: „Kirkja lögð niður.“ PP [konungsbréf].

„Fyrir vestan Bæjarlæk er Bænhústunga, liggur hún niður frá bænum og myndaðist af tröð, sem var upp við túnið, og Bæjarlæknum að sunnan, þarna mun hafa verið Bænhús, og fylgdi Bænhúskúgildi jörðinni fram yfir 1860“ segir í örnefnaskrá.

Bænhúsið hefur líklega staðið nærri íbúðarhúsi í Galtartungu sem nú stendur.

Bænhústunga er niður (suður) af íbúðarhúsi í Galtartungu, grasi gróin brekka. Upp við húsið hefur rósarrunna og trjám (birki, furu og reyni) verið plantað. Lágur gróinn kletthóll er um 10 m vestur af íbúðarhúsinu.

Ekki sjást merki um bænhúsið á yfirborði, og er nákvæm staðsetning þess óþekkt.

Langvarandi hættumat: hættu, vegna trjáræktar

Tímabundið hættumat: mikil hættu, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Stóratunga og Litlatunga, 5; DI VII, 75-76; DI XIII 401-402; DI XV, 595; AM 263 fol., 74; JÁM VI, 111; 114; PP, 164

DA-129:003 þúst útihús

344572 522970

Á túnakorti frá 1917 eru búfjárhús merkt um 100 m vestan bæjar 001. Þúst er á þeim stað nú, fast vestan íbúðarhússins á Stóru Tungu.

Þústin er innan heimatúns á grasi grónu og smápýfðu svæði. Þústin er á milli tveggja malarvega, heimreiðarinnar til suðurs en nyrðri vegurinn liggur frá fjárhúsi og sameinast svo heimreiðinni. Lengra til norðurs er sléttuð tún.

Þústin er hringlaga og snýr nálega austur-vestur. Hún er um 30x20 m að stærð, um 2 m þar sem hún er hæst. Hún er töluvert brött til vesturs en aflíðandi á öðrum hliðum. Austari

hluti þústarinnar, þar sem húsið stóð af loftmynd frá 1945 að dæma, hefur verið sléttaður.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1917; AMS27_2-1_131

Þúst 003, horft til norðvesturs.

DA-129:020 *Lambhúsvöllur* örnefni lambhús 344496 522954

„Fyrir norðan Hólavöllinn heitir Lambhúsvöllur; takmarkast hann af tröð eða götu [028] sem lá frá bænum vestur eftir túnið á leið til Tunguár,“ segir í örnefnaskrá. Ekki er ljóst hvar lambhúsið stóð en ekki sést til nokkurra mannvirkja á yfirborði vegna túnasléttunar. Mögulega er um sama útihús og 003 að ræða en það er norðan við Hólavöll.

Slétt tún er norðan núverandi heimreiðar að Stóru-Tungu.

Engin ummerki lambhússins sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Stóratunga og Litlatunga, 5

DA-129:025 *Gvendarbrunnur* lind brunnur 344612 522892

„Í Bænhústungu [002] er Gvendarbrunnur, vígður af heilögum Gvendi Hólabiskupi, og er eina vatnsbólið sem aldrei þrýtur,“ segir í örnefnaskrá. „Neðarlega í túninu var brunnur, réttara sagt uppsprettauga sem aldrei þornaði, og kallað Gvendarbrunnur. Nú eyðilagður,“ segir í svörum um neysluvatn í Þjóðháttasafni Þjóðminjasafns Íslands. Gvendarbrunnurinn er rúmum

Gvendarbrunnur 025, horft til suðurs.

100 m suðvestan við bæ 001 og tæpum 70 m sunnan við útihús 003.

Heimatúnið er slétt og gróið. Það er í aflíðandi halla til suðurs en hluti þess er framræstur.

Gvendarbrunnurinn sést enn. Spónaplata hylur sjálfa uppsprettuna en lítill lækur rennur til suðurs undan henni og hlykkjast í túninu uns hún hverfur í vélgrafinn skurð. Lækurinn er vatnslítill, gruggugur og einungis um 0,2 m á dýpt.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Stóratunga og Litlatunga, 6; ÞÞ 41, 4938

DA-129:028 heimild um traðir

344569 522958

„Fyrir norðan Hólavöllinn heitir Lambhúsvöllur [020]; takmarkast hann af tröð eða götu sem lá frá bænum vestur eftir túnið á leið til Tunguár,“ segir í örnefnaskrá. Malarvegur er á þeim stað sem traðirnar lágu og endar hann í malarplani vestan gamla bæjarins.

Slétt tún eru fast norðan og sunnan heimreiðarinnar.

Ekki sést til traðanna á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Stóratunga og Litlatunga, 5

DA-129:031 heimild um traðir

344657 522828

„Það voru upphaflega þrír [028, 032] vegir frá Stórutungubænum sem náðu út úr túninu og það hafði enginn þeirra sérstakt nafn. Nú eru þessir vegir allir horfnir og sjást óvíða merki þeirra,“ segir í svörum um vegagerð í Þjóðháttasafni Þjóðminjasafns Íslands. Hér er verið að skrá traðir sem lágu til suðurs, frá bænum.

Heimatúnið er slétt og innan þess eru vélgrafnir skurðir víða.

Engin ummerki þessara traða sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: ÞÞ 46, 5791

„Fyrir innan þá [Móa] heitir Skjöldur, og inn af Skildi er Hornhúsatún [016]; þar var húsmaður og nefndi þetta Hornhús. Þetta síðasttalda er utan gamla garðlagsins,“ segir í örnefnaskrá. Á loftmynd frá 1945 sem tekin var af bandaríska hernum sést garðlag um 190 m vestur af bæ 001, norðan við Hornhúsatún.

Túngarður 044, horft til SSV.

Núverandi heimreið liggur að bænum úr vestri og er upphlaðinn malarvegur. Sitthvoru megin vegar er sléttað tún.

Túngarðurinn hefur að mestu verið sléttaður í tún, en þó er enn greinilegur lágur hryggur, um 10 cm á hæð og 6 m á breidd, sitt hvoru megin heimreiðar. Örlítið minni spretta virðist á garðinum en utan hans. Garðurinn er skýrastur nærri heimreiðinni og var rekjanlegur á vettvangi um 43 m til suðurs frá veginum og 30 m til norðurs. Á loftmynd Loftmynda ehf frá 2024 markar þó fyrir garðinum lengra til beggja enda. Hann liggur í C og er í heild rekjanlegur af loftmynd um 193 m. Garðurinn passar ekki við mörk túns eins og það er teiknað á túnakort frá 1917 og hefur líklega verið hlaðinn þegar túnið var lengra.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Stóratunga og Litlatunga, 6; AMS27_2-1_131

DA-129:045 varða óþekkt

345074 522186

Varða stendur á klöpp um 6 m suðvestur af Orrahólsvegi, um 860 m suðaustur af bæ 001. Varða 046 er um 18 m norðar, hinu megin vegar. Líklega er hún ekki mjög forn, engar þjóðleiðir lágu hér og líklegt að hún tengist Orrahólsvegi.

Svæðið er kjarrlendi sem klappir og melholt standa víða upp úr. Orrahólsvegur, malarvegur, liggur norðvestur-suðaustur um svæðið.

Varðan er um 75 cm í þvermál og 1 m á hæð. Varðan mjókkar upp í topp en um 6-7 umferðir af grjóti eru í hleðslum. Grjótið í vörðunni er skófum vaxið en hún er lítið sem ekkert gróin í botn.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Varða 045, horft til suðvestur.

DA-129:046 varða óþekkt

345079 522204

Varða er á holti um 8 m norðaustan Orrahólsvegur og um 850 m suðaustan bæjar 001. Líklega er hún ekki mjög forn, engar þjóðleiðir lágu hér og líklegt að hún tengist Orrahólsvegi.

Varðan er á melholti sem er gróið þéttu birkikjarri. Orrahólsvegur, malarvegur, sem liggur frá StóruTungu til Lyngbrekku liggur í norðvestur-suðaustur í gegnum svæðið.

Varðan er hlaðin á hraunklöpp en er hrunin. Hún er hlaðin litlu grjóti og er um 0.2 m á hæð og 1 m í þvermál. Ekki er hægt að greina umför í henni vegna hruns.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Varða 046, horft til norðurs.

DA-133 Kjarlaksstaðir

1695: 24 hdr. Bændaeign. OILR, 183.

1705: 24 hdr. Bændaeign. JÁM VI, 114.

1731: 24 hdr. Bændaeign. Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 66.

1847: 24 hdr. Bændaeign. JJ, 168.

Hreppsmörkum milli Skarðsstrandahrepps og Fellstrandahrepp var breytt um 1770. Jarðirnar Galtardalur fremri (DA-131) og neðri (DA-132), Kjarlaksstaðir (DA-133), Víghólsstaðir (DA-135), Vogur (DA-134) og Arnabæli (DA-136) töldust áður til Skarðsstrandahrepps, sbr. OILR, JÁM VI; Jarðabók yfir Dalasýslu 1731.

Í Landnámu segir: „Kjallakr hinn gamli, son Bjarnar hinn austræna, nam land ut fra Dogurðará til Fábeinsár ok bjó á Kjallaksstqum.“ ÍF I, 147.

23. október 1467: „Skiptabréf eptir Björn Þorleifsson [...]. Þessum jordum skiptum vier fyrrnefndar menn hustru Olofu Loptsdottur j siitt hlutskipti er so heita [...] Kjarlakstader.“ DI XII, 46, 49.

17. janúar 1495: „Skiptabreff Solwegar biorndottur [...]. Kiallaksstader [...] allar greindar jarðir firir iij. c. hundrada og þar til half annat hundrad hundrada j kugildum fridu peningum og friduirdum.“ DV VII, 243-244.

9. apríl 1501: „Ormr Jónssons heldr og selr „bróðir sínum“ Sturl Þórðarsyni jörðina Kjarlaksstaði [í Staðarfellssókn] á Skarðsströnd með fjórum kúgilldum fyrir þá peninga, er Sturla og Guðlaug kona hans höfðu fengið Ormi, og kvittar Ormr þau um andvirðið.“ DV VII, 551-552.

4. maí 1543: “Dómr, út nefnd af þorleifi lögmanni Pálssyni, um ákæru Þorleifs til Orms Sturlusonar um hald á jörðunum Orrahóli [DA-128], Kjarlaksstöðum, Emburhöfða [DA-122c] og Ormsstöðum, sem Þorleifr taldi sína eign eptir gjöf Solveigar Björnsdóttur móður sinnar.“ DI XI, 210-213.

10. október. 1547: „Ari Jónsson selr síra Birni bróður sínum fyrir „mögulegt verð“ jarðirnar Kjallaksstaði og Ormsstaði, er Ormr Sturlson hafði selt honum.“ DI XI, 575-576.

1550, 25. desember. „Skrá um eignir Hóladómkirkju og Hólastóls í föstu og lausu eptir Jón biskup Arason frá fallinn [...]. Hier til atti biskum Jon j þann tijma er hann fra fiell epter skrifadar iarden hueriar ad yfer hafde það hann hafdi fargað fra Hola kirkju oc þarf Hola kirkju fyrer þær eigi aptur að suara. þo þær hefdi med logum af geingid [...] Kjarlaxstader a Fellzströnd . xx. að dýrleika [...].“ DI XI, 848, 880; sbr. innig: DI XI, 869 og 875.

1. maí 1562: „Guðrún og Sigríðr, dætr Þorleifs lögmanns Pálssonar, skipta arfi eftir föður sinn [...] Kjarlagzstadir iij og xx. að dýrleika.“ DI XIII, 305, 307.

6. febrúar 1563: „Loforð Orms Sturlusonar að selja Árna Gíslasyni fyrstur manna Kjarlaksstaði og Ormsstaði.“ DI XIV, 48-49; sbr. einnig DI XIV, 49.-50.

20. september 1566: „Vitnisburðarbréf [...]. Kaupbref fyrir Kjarlaxstaudum og Ormstaudum [...].“ DI XIV, 525-526; sbr. einnig DI XIV, 551-551 og DI XIII, 483-485.

Nýbýli, Ármót/Húsabær, var byggt 1907, sbr. Ö-Kjarlaksstaðir GG, 2. Það var komið úr byggð þegar túnakort 1917 var teiknað.

Kauffélagið hafði aðsetur á jörðunni, skv. Minningab. MF, 119

Jörðin fór í eyði 1959 og er eign Blindrafélags Íslands, skv. ÁFÍ 2011, 103.

Jarðarítök: Ytra Fell (DA-124) brúkar lax og silungaveiði á heimajörð, skv. JÁM VI, 107; sbr. einnig Landamerkjabréf No. 19.

Landkostir

Túnakort 1917: Ræktað tún (Kjarlaksstaðir) 4,7 ha (2,8 ha þýft) og 1,6 ha undir hús og fl. Öll torfan er samtals 6,2 ha og garðar 220 m². Húsatún 7165 m².

1705: „Skógur til kola og eldiviðar, en ei ljeður til tolla. Lax og silúngaveiði hefur áður verið í Kjarlakstaðaá, en nú lítil eða engin. Stundum í góðum vetrum er þar tekinn nokkur hagagöngufjenaður á útigáng, og tekur ábuandi það, sem þar betalast. Hættusamt fyrir kvikfjenað af dýjum og foröðum.“ JÁM VI, 115.

1731: „Koster. Tun er er þar ij betra lage og grösugt. Hagbeit sumar og vetur j medallage og gott under bu ä Sumurumm. Skögur til Kolagiörðar og elldevidar nægur. Torfrista og stunga j betra lage. Okoster. Engjar eru þar slæmar. Hættur fyrer Pening bæde af flóum og forædummm. Vedrajord mikel, so hey og Hus verda þar af oft fyrer skiemdumm.“ Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 66.

DA-133:052 heimild um leið 342296 522367

Gata á herföngjaráðskort frá 1911 liggur frá leið DA-661:026 til austurs að Húsabæ DA-133:008.

Þar sem leiðin lá er deig grasmýri með kjarrlendi austar, nær Húsabæ. Malarvegur liggur norður-suður þvert yfir svæðið þar sem leiðin lá.

Ekki fundust merki um leiðina á yfirborði og er hún líklega horfin í gróður.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herföngjaráðskort 24 NV

DA-134 Vogur

1695: 12 hdr. Bændaeign. OILR, 183.

1705: 12 hdr. Bændaeign. JÁM VI, 117.

1731: 12 hdr. Bændaeign. Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 68.

1847: 12 hdr. Bændaeign, skv. JJ, 168.

Hreppsmörkum milli Skarðsstrandahrepps og Fellstrandahrepp var breytt um 1770. Jarðirnar Galtardalur fremri (DA-131) og neðri (DA-132), Kjarlaksstaðir (DA-133), Víghólsstaðir (DA-135), Vogur (DA-134) og Arnabæli (DA-136) töldust áður til Skarðsstrandahrepps, sbr. OILR, JÁM VI; Jarðabók yfir Dalasýslu 1731.

17. janúar 1495: „Skiptabréff Solwegar biorndottur [...]. Vogur [...] allar greindar jarðir fyrir iij. c. hundrada og þar til half annat hundrad hundrada j kugildum fridu peningum og friduirdum.“ DV VII, 243-244.

23. október 1467: „Skiptabréf eptir Björn Þorleifsson [...]. Þessum jordum skiptum vier fyrrnefndar menn hustru Olofu Loptsdottur j siitt hlutskipti er so heita [...] Vogur [...].“ DI XII, 46, 49.

1. maí 1562: „Guðrún og Sigríðr, dætr Þorleifs lögmanns Pálssonar, skipta arfi eftir föður sinn [...] Vogur xij að dýrleika [...].“ DI XIII, 305, 307.

Jörðin fór í eyði 1957, skv. ÁFÍ 2011, 104.

Landkostir

Túnakort 1917: Ræktað tún (Vogur) 2,9 ha (1,0 ha þýft) og 0,2 ha undir hús og fl. Öll torfan er samtals 3,1 ha og garðar 492 m². Húsatún 3600 m².

1705: „Engin extraordinarié hlunnindi eru þar. Vatnsból erfitt og þrýtur stundum. Kirkjuvegur lángrur og illur sumstaðar.“ JÁM VI, 117.

1731: „Koster. Tún er þar gott og grasgiefed. Gott under bu, og hagbeit á Sumurenn [...]. Torfrista og Stunga sæmeleg. Okoster. Vatnzból slæmt Þessa jörd hefur til afgjaldz Nidur stigjed einasta fyrer fölkleise sydann bólu sottar áred.“ Jarðabók yfir Dalasýslu 1731, 68.

DA-134:008 *Hrossminnskelda* örnefni legstaður 342024 523469

„Upp með Heyá er mýrlendi, sem kallast Hrossminnskelda (Gæti verið komið úr Hrossmeinskelda/Hrossbeinskelda),“ segir í örnefnaskrá. Hrossabeinakelda er um 80 m norðan Heyár og um 50 m suðaustan malarvegur sem liggur að Vogu. Mögulegt er að örnefnið vísi til beinafundar, þ.e. kumls, en einnig má vera að örnefnið sé tilkomið vegna þess að

svæðið hafi verið hættulegt skepnum.

Þýft og gróið deiglendi. Fast til austurs er skurður og sléttað tún í rækt.

Ekki sést til nokkurs sem bendir til fornleifa á svæðinu, hvorki kumls né annarra minja. Allt svæðið upp með Heyá, fyrir utan smá blett suðvestast við veginn, er komið undir slétt tún.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Vogur, 1

DA-134:023 þúst óþekkt

342194 523746

Þúst er um 165 m suðvestan húss á Vogu sem nú þjónar hlutverki gistihúss og móttöku ferðamanna. Þústin er um 20 m suðaustan malarveggar af fyrrnefndu húsi á Vogu.

Þústin er í grasi grónu, sléttuðu túni og eru skurðir fast austan og sunnan hennar. Greinilegt er að þústin er ekki slegin.

Þústin er hringlaga, um 20x15 m á stærð og um 1,5 m á hæð. Hún snýr suðvestur-norðaustur og er fremur aflíðandi til norðausturs. Á þústinni er stór, mosagróinn steypuklumpur og má auk þess sjá grjót víðsvegar á henni sem bendir til þess að þarna hafi staðið mannvirki.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Þúst 023, horft til suðurs.

DA-661 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Fellstrandarhreppi

DA-661:005 heimild um leið 345445 521858

Gata merkt á herforingjaráðskort frá 1911 liggur frá Harastöðum DA-123 til norðvesturs að leið 028 í landi Stóru-Tungu DA-129. Leiðin var athuguð þar sem hún lá frá leið 028, um 1,34 km suðaustur af bæ í Stóru-Tungu DA-129:001.

Orrahólsvegur liggur á svipuðum slóðum og leið 028 gerði áður. Svæðið er að mestu gróið kjarri en á stöku stað eru litlir klettir og gróðurlitlir melblettir.

Ummerki fundust ekki um leiðina nærri Orrahólsvegi og er hún líklega horfin í kjarr á þessu svæði.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 24 NV; Herforingjaráðskort 24 NV

DA-661:006 heimild um leið 343998 523955

Gata á herforingjaráðskorti frá 1911-13 liggur frá Litla-Galtardal DA-132 til vesturs að Vígholtsstöðum. Vegurinn liggur á sama stað og malarvegur að sumarbústað að hluta.

Vegurinn liggur yfir mela og holt.

Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 25 NA; Herforingjaráðskort 25 NV

DA-661:026 gata leið 342235 522129

Á herforingjaráðskorti frá 1913 er leið teiknuð sem liggur frá Hóli (DA-114) í vesturhátt og fer neðan við bæina Hafurstaði (DA-117), Breiðabólstað (DA-118), Valþúfu (DA-119), Hellu (DA-120), Skóga (DA-121), en fyrir ofan Staðarfell (DA-122) og Harastaði (DA-123). Síðan heldur vegurinn framjá Ytrafelli (DA-124) Kjallaksstöðum (DA-133) og Vogu (DA-134). Vegurinn heldur síðan áfram til (norð)vesturs yfir hreppsmörk Fellstrandarhrepps og Skarðsstrandarhrepps.

„Í Staðarfellslandi hefur verið kot, sem nú er kallað Borgugierde [DA-122:071]. Þar eru girðingar og tóftarbrot. Nú er það komið í grjót og liggur um almenningsvegur,“ segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1703.

Á túnakorti Kjarlaksstaða frá 1917 vegur teiknaður sem liggur frá bæ 001 í suðausturátt. Vegurinn liggur samhliða suðaustur túnjaðar bæjar 001. „Um heimreið þar [á Ytra-Felli] má segja líkt og Harastaði, nema aðalvegur var aðeins fyrir neðan túnið,“ segir í svörum um vegagerð í Þjóðháttasafn Þjóðminjasafns Íslands.

Leiðin var athuguð milli Breiðabólstaðar og Staðarfells árið 2022 en hún hefur að mestu legið á svipuðum slóðum og núverandi Klofningsvegur. Árið 2025 var leiðin athuguð syðst í landi Kjarlaksstaða og að Harastöðum.

Leiðin liggur um mýrar, móa og kjarrlendi milli bæja á Fellsströnd.

Ekki sjást merki um eldri götur innan þess svæðis sem skráð var 2022. Á loftmynd má sjá götur í landi Staðarfells ofan (norðan) við núverandi veg en þær voru um 30 m utan við mörk úttektaarsvæðisins og því ekki skráðar á vettvangi.

Á því svæði sem athugað var 2025 liggur Klofningsvegur 590 að mestu á sömu slóðum og leiðin lá áður. Þó fundust ummerki um eldri leið bæði í landi Kjarlaksstaða og Ytra-Fells.

Í landi Kjarlaksstaða sunnan við Stóru-Tunguveg og austan við Klofningsveg má rekja leiðina um 650 m frá Stóru-Tunguvegi að Kjarlaksstaða. Hálffyrirgróinn malarvegur liggur þver á leiðina um 160 m norðan við Kjarlaksstaða. Sunnan vegarins liggur leiðin sem ruddur hálfgróinn vegur að Kjarlaksá, um 1,3 m á breidd. Norðan vegarins, næst honum er leiðin að mestu horfin í kjarr en á loftmynd Loftmynda ehf frá 2024 sést marka fyrir óljósri slóð, sem eftir um 150 m virðist breytast í upphlaðinn veg, en leiðin var ekki rakin svo langt til norðurs á vettvangi.

Leið 026, horft til norðvesturs.

Í landi Ytra-Fells er einnig hálfgróinn vegur sem liggur í gegnum kjarrlendi um 760 m vestur af bæ. Hann liggur út frá Klofningsvegi og u.þ.b. samhliða honum, 5-30 m norðaustar, en sameinast Klofningsvegi aftur eftir um 485 m. Vegurinn er breiðari en í landi Kjarlaksstaða, um 2,5 m.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 24 SA; Herforingjaráðskort 24 NV; JÁM VI, 106; Túnakort 1917; ÞP 46, 6191

DA-661:028 heimild um leið

344542 522934

Á herforingjaráðskorti frá 1913 er leið teiknuð sem liggur frá Hallstöðum (DA-126) í vesturátt og fer framhjá Svínaskógi (DA-127), Orrahóli (DA-128), Stóru Tungu (DA-129) og endar við Vígholtsstaði (DA-135). Á loftmynd frá 1945 sem tekin var af Bandaríska hernum sést leiðin liggja í gegnum heimatún Stóru-Tungu um 150 m vestan bæjar. Leiðin var athuguð á vettvangi í landi Stóru-Tungu.

Í landi Stóru-Tungu lá leiðin að mestu um kjarrlendi, á svipuðum slóðum og Orrahólsvegur liggur nú. Næst bæ eru ræktuð tún.

Leiðin er að mestu horfin í landi Stóru-Tungu þar sem Orrahólsvegur liggur á sömu slóðum. Næst Stóru-Tungu hefur leiðin verið sléttuð í tún og sást hún ekki skýrt á vettvangi. Á loftmynd Loftmynda ehf frá 2024 sést þó marka óskýrt fyrir leiðinni í túninu á um 85 m kafla.

Langvarandi hættumat: hætta, vegna ábúðar

Tímabundið hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Herforingjaráðskort 24 NV; Herforingjaráðskort 24 NA; AMS27_2-1_131

DA-661:031 heimild um leið

348047 520767

Á herforingjaráðskorti frá 1911 er leið sem liggur frá Staðarfelli (DA-122) í norðausturátt. Þegar hún kemur fram yfir Háhamar sveigur hún til norðurs og endar við Orrahól (DA-134). Norðurendi leiðarinnar var athugaður á vettvangi, um 150 m vestan við bæ Orrahóls DA-128:001.

Á svipuðum slóðum og gamla leiðin lá liggur malarvegur til suðurs frá Efribyggðavegi, fast vestan við læk. Næst Efribyggðavegi er hálfgróið mellendi, en þegar sunnar dregur taka við sléttuð tún.

Engin merki sjást um eldri leið.

Langvarandi hættumat: engin hætta

Tímabundið hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort 24 SA; Herforingjaráðskort 24 NA

V. Niðurstöður og umræða

Alls voru skráðar 252 fornleifar á 200 minjastöðum innan úttektarsvæðanna. Flestar fornleifanna voru á svæði 8 í Eyrarsveit, alls 49 talsins, en fæstar voru á svæði 11 í Helgafellsveit þar sem aðeins tvær fornleifar voru skráðar. Fornleifar voru almennt aðeins skráðar ef þær eða helgunarsvæði þeirra var innan úttektarsvæðis og voru línulegar fornleifar, s.s. leiðir, því eingöngu raktar að hluta. Í nokkrum tilvikum voru þó fornleifar skráðar sem voru lengra utan úttektarsvæðanna, vegna tengsla við aðrar minjar á sama minjastað sem fyrirhugaðar framkvæmdir ógnuðu.

Tafla 1: Fjöldi skráðra fornleifa eftir svæðum.

Svæði	Sveit	Sveitarfélag	Fjöldi skráðra fornleifa
1	Borgarhreppur	Borgarbyggð	46
2	Hraunshreppur & Kolbeinsstaðahreppur	Borgarbyggð	35
3	Kolbeinsstaðahreppur	Borgarbyggð	8
4	Kolbeinsstaðahreppur	Borgarbyggð	3
5	Kolbeinsstaðahreppur	Borgarbyggð	15
6	Eyja- og Miklaholtshreppur	Eyja- og Miklaholtshreppur	9
7	Staðarsveit	Snæfellsbær	17
8	Eyrarsveit	Grundarfjarðarbær	49
9	Helgafellssveit	Stykkishólmur	20
10	Helgafellssveit	Stykkishólmur	15
11	Helgafellssveit	Stykkishólmur	2
12	Fellsströnd	Dalabyggð	33

Úttektarsvæðin tólf voru innan fimm sveitarfélaga: Borgarbyggðar, Eyja- og Miklaholtshrepps, Snæfellsbæjar, Grundarfjarðarbæjar, Sveitarfélagsins Stykkishólms og Dalabyggðar. Úttektarsvæðin voru samtals um 116 km að lengd og lágu gegnum land 52 lögbýla, í alls átta hreppum.⁸ Að auki voru skráðar fornleifar sem ná yfir fleiri en eina jörð innan allra hreppanna (sjá töflu 2).

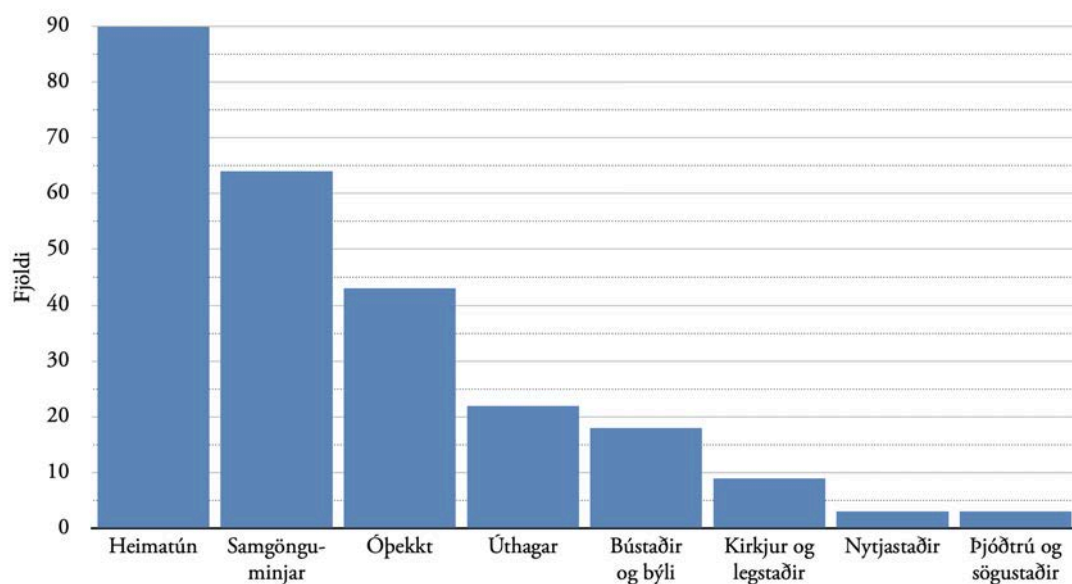
⁸ Miðað við jarða- og hreppaskiptingu eins og hún var í Jarðatali Johnsens 1847.

Tafla 2: Fjöldi skráðra fornleifa eftir jörðum.

Númer jarðar	Heiti jarðar	Svæði	Fjöldi skráðra fornleifa
MH-101	Ferjubakki	1	3
MH-102	Ölvaldsstaðir	1	5
MH-103	Beigaldi	1	1
MH-104	Brennistaðir	1	2
MH-105	Lækjarkot	1	2
MH-108	Hamar	1	0
MH-109	Kárastaðir	1	2
MH-110	Borg	1	9
MH-112	Þursastaðir	1	3
MH-113	Rauðanes	1	2
MH-114	Litla-Brekka	1	8
MH-115	Ánabrekka	1	1
MH-651	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Borgarhreppi	1	8
MH-161	Lækjarbugur	2	1
MH-162	Brúarfoss	2	9
MH-172	Fíflholt	2	0
MH-205	Brúarhraun	2	4
MH-207	Flesjustaðir	2	1
MH-210	Jörfi	2	9
MH-211	Snorrastaðir	2	3
MH-671	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Hraunhreppi	2	3
MH-215	Syðri-Rauðimelur	3 & 4	7
MH-222	Mýrdalur	4	1
MH-221	Heggstaðir	4 & 5	7
MH-217	Oddastaðir	5	0
MH-218	Hraunsholt	5	4
MH-219	Hallkelsstaðahlíð	5	1
MH-681	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Kolbeinsstaðahreppi	3, 4 & 5	11
MH-241	Ytri-Rauðimelur	6	6
MH-242	Gerðuberg	6	0

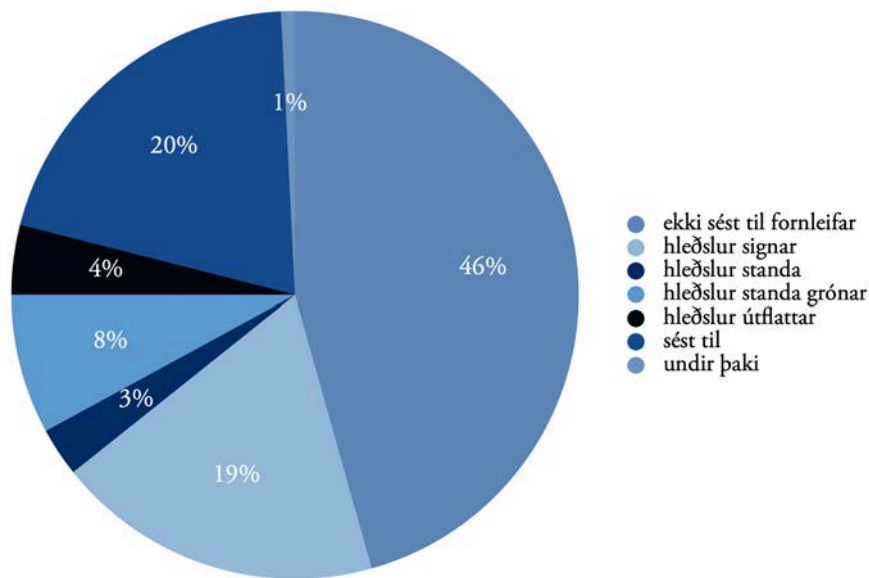
Númer jarðar	Heiti jarðar	Svæði	Fjöldi skráðra fornleifa
MH-691	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Eyjahreppi	6	3
SN-033	Álftavatn	7	0
SN-034	Hóll (Efri)	7	3
SN-035	Slitvindastaðir	7	12
SN-611	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Staðarsveit	7	2
SN-236	Eiði	8	17
SN-237	Hrafnkelsstaðir	8	2
SN-238	Kolgrafir	8	15
SN-239	Berserkseyri	8	12
SN-651	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Eyrarsveit	8	3
SN-251	Kothraun	9	0
SN-252	Berserkjahraun	9	2
SN-253	Hraunháls	9	3
SN-254	Kóngsbakki	9	0
SN-255	Kljá	9	9
SN-256	Staðarbakki	9	1
SN-260	Neðri Arnarstaðir	9	0
SN-261	Efri Arnarstaðir	9	1
SN-661	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Helgafellssveit	9	4
SN-262	Hofsstaðir	10	15
SN-264	Ögur	11	2
DA-123	Harastaðir	12	7
DA-124	Ytrafell	12	6
DA-128	Orrahóll	12	3
DA-129	Stóra-Tunga	12	9
DA-130	Litla-Tunga (Galtartunga)	12	0
DA-132	Galtardalur neðri (litli)	12	0
DA-133	Kjarlaksstaðir	12	1
DA-134	Vogur	12	2
DA-661	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Fellsstrandarhreppi	12	5

Úttektarsvæðin voru bæði innan heimatúna og í úthögum jarðanna, að stórum hluta nærri byggð og meðfram þeim þjóðvegum sem nú eru í notkun. Skipta má skráðum fornleifum í átta flokka til að draga fram helstu einkenni þeirra: Um ákveðinn hluta minjanna gildir að ekkert er vitað með vissu um hvaða hlutverki þær gegndu og á það við um 17% af fornleifunum sem skráðar voru. Stærsti flokkurinn, rúmur þriðjungur (36%) skráðra fornleifa, féllu í flokkinn minjar í heimatúnum, í þennan flokk falla útihús s.s. fjárhús, fjós og hesthús, túngarðar og brunnar. Næst stærsti flokkurinn var samgönguminjar (25%), en undir þann flokk falla leiðir, brýr, vöð og samgöngubætur s.s. vörður. Þar á eftir komu minjar í úthögum (9%), en það er nokkuð fjölbreyttur flokkur sem m.a. inniheldur beitarhús, heystæði, stekki og réttir. Bústaðir og býli (7%) eru sett í sérflokk til að draga þær minjar betur fram, en flestir þeir bústaðir sem skráðir voru eru þó einnig innan heimatúna. Í þennan flokk falla bæjarhólar -stæði og -tóftir. Tiltölulega fáar fornleifar féllu í aðra flokka, 4% eða færri. Þeir flokkar eru kirkjur- og legstaðir, nytjastaðir, s.s. mógrafir, fornleifar tengdar þjóðtrú og sögustaðir.

Graf 1: Skipting minja í flokka eftir einkennum.

Yfirborðsummerki um tæpan helming fornleifanna (46%) reyndust horfin, í flestum tilvikum vegna túnasléttunar eða nútíma vegagerðar. Töluverður munur var þó á hlutfalli sýnilegra minja eftir svæðum og voru t.a.m. yfirborðsummerki 74% minja horfin á svæði 2, en aðeins 25% minja á svæði 3.

Graf 2: Ástand fornleifa innan skráningarsvæðanna.

Hættumat var gert fyrir allar fornleifar sem skráðar voru. Í takt við fyrirmæli Minjastofnunar Íslands var á vettvangi bæði metin sú hætta sem að minjum stafaði vegna framkvæmda (tímabundin hætta) og sú hætta sem að minjunum stafaði almennt, ef ekki kæmi til framkvæmda. Ef litið er til langvarandi hættu voru fjórar fornleifar metnar í mikilli hættu. Þar af voru þrjár í hættu vegna rofs og voru það þrjár tóftir í landi Snorrastaða í Borgarbyggð, MH-211:064_01, MH-211:064_02 og MH-211:064_03. Fjórða fornleifin sem metin var í mikilli hættu var tóft MH-215:021_02 í landi Syðri-Rauðamels í Borgarbyggð en henni hafði nýlega verið raskað og rutt út við lagningu strengs. Alls voru 148 fornleifar metnar í hættu, í langflestum tilvikum vegna ábúðar og voru þær minjar flestar innan eða rétt við heimatún. Hinar 99 fornleifarnar sem skráðar voru voru ekki taldar í neinni langvarandi hættu, og voru þær minjar yfirleitt í úthögum, fjærri byggðum svæðum.

Við gerð hættumats vegna fyrirhugaðra framkvæmda voru allar minjar innan úttektarsvæðanna metnar í mikilli hættu vegna framkvæmda nema öruggt þætti að öll ummerki um þær væru horfin, bæði ofan jarðar og neðan. Ef helgunarsvæði minja náði inn á úttektarsvæðið voru þær metnar í hættu, en helgunarsvæði minja er almennt 15 m.⁹ Alls voru 140 fornleifar metnar í mikilli hættu, 65 í hættu en 47 í engri hættu. Af þeim fornleifum ekki voru taldar í hættu voru 35 leiðir sem ljóst þótti að væru að fullu horfnar bæði af yfirborði og undir sverði. Í nokkrum tilvikum sáust ummerki um leiðir á loftmyndum lengra utan úttektarsvæðanna en 15 m, en við gerð hættumats var aðeins horft til þess hvort

⁹ Í tilviki friðlýstra minja er helgunarsvæðið 100 m. Engar friðlýstar minjar voru innan eða nærri úttektarsvæðunum.

ummerki væru varðveitt innan þess svæðis sem athugað var á vettvangi. Hinar fornleifarnar 12 sem metnar voru í engri hættu vegna fyrirhugaðra framkvæmda voru allar lengra utan úttektarsvæðis en helgunarsvæði þeirra. Við gerð hættumats er það metið hvort hætta gæti stöðjað að fornleifum ef ekki sé gripið til sérstakra ráðstafana. Í meirihluta tilfella er hættan hvorki talin óhjákvæmileg né óyfistíganleg en hættumatinu er fyrst og fremst ætlað að vekja athygli á því að fyrirhugaðar framkvæmdir ógni umræddum minjastað. Mögulegt þótti að komast hjá raski á nánast öllum minjastöðum innan úttektarsvæðanna með tilfærslu á jarðsteng og merkingu á minjastöðum.

Eftir að vettvangsvinnu lauk innan hvers svæðis var stutt samantekt rituð um helstu niðurstöður skráningarinnar. Samantektirnar voru sendar til verkkaupa og Minjastofnunar Íslands ásamt landfræðilegum gögnum og með þessu verklagi var komist hjá töfum á lagningu jarðstrengsins sumarið 2025. Í samantektunum var m.a. farið yfir öll tilfelli þar sem fyrirhuguð strenglög gæti ógnað minjum og gerðar tillögur að hliðrun línu sem gæti hlíft fornleifum frá skemmdum. Samantektirnar voru gerðar áður en endanleg úrvinnsla fór fram og í einstaka tilvikum hafa orðið breytingar á úrvinnslustigi.

Í tilviki leiða þótti skráning almennt fullnægjandi mótvægisáðgerð og í flestum öðrum tilvikum var það metið svo að hægt væri að forða minjum frá raski með merkingu og aðgát. Hér á eftir verður fjallað um þær fornleifar sem fyrirhugaður jarðstrengur ógnaði innan hvers svæðis, sem og þær hliðranir sem lagðar voru til af sérfræðingum Fornleifastofnunar, þar sem skráning eða merking þótti ekki duga sem mótvægisáðgerð. Í tilvikum þar sem óhjákvæmilegt reyndist að raska fornminjum vegna framkvæmda var það hlutverk Minjastofnunar Íslands að úrskurða formlega um hvort og með hvaða skilmálum fornleifar mættu víkja við slíkar aðstæður og þá hvaða mótvægisáðgerða væri þörf vegna þess. Allar skráðar fornleifar má sjá á minjakortum hér í þessum kafla og í Viðauka II.

Yfirlitskort af úttektarsvæði 1.

V.I. Svæði 1 – Borgarhreppur (Borgarbyggð)

Strengleið 1 í Borgarhreppi var alls um 22 km á lengd. Hún hlykkjaðist milli jarðanna Rauðaness MH-113 til suðvesturs og Ferjubakka MH-101 til norðausturs. Út frá meginleiðinni lágu greinar heim að Ánabrekku MH-115 og að sumarbústaðnum Drumbum, byggðum úr Brekkulandi. Einnig var talin með þessari strengleið um 1,4 km stök leið sem öll var í landi Hamars MH-108. Strengleiðin lá um heimatún Ferjubakka MH-101, Ölvaldsstaða MH-102, Brennistaða MH-104, Borgar MH-110, Rauðaness MH-113, Litlu-Brekku MH-114 og Ánabrekku MH-115, eins og þau eru afmörkuð á túnakortum frá upphafi 20. aldar.

Skráðar voru 46 fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 3). Þar af voru 13 minjar í heimatúnum, að mestu túngarðar, en einnig útihús, rétt og kálgarður. Álíka margar fornleifar féllu í flokk samgönguminja, eða 12 talsins, þar af 10 leiðir en einnig tvær brýr. Einn bústaður var innan svæðisins, bæjarhóll Litlu-Brekku MH-114:001. Tvær fornleifar féllu í flokk kirkju og legstaða. Það var annars vegar hálfkirkja MH-102:002 í landi Ölvaldsstaða, en nákvæm staðsetning hennar er ekki þekkt, og hins vegar sögn um legstað í Ekkjuholti MH-103:025 í landi Beigalda. Átta fornleifar töldust til minja í úthaga, þrjár til nytjastaða en að auki voru skráðar sjö fornleifar með óþekkt hlutverk.

Tafla 3: Skráðar fornleifar á svæði 1, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

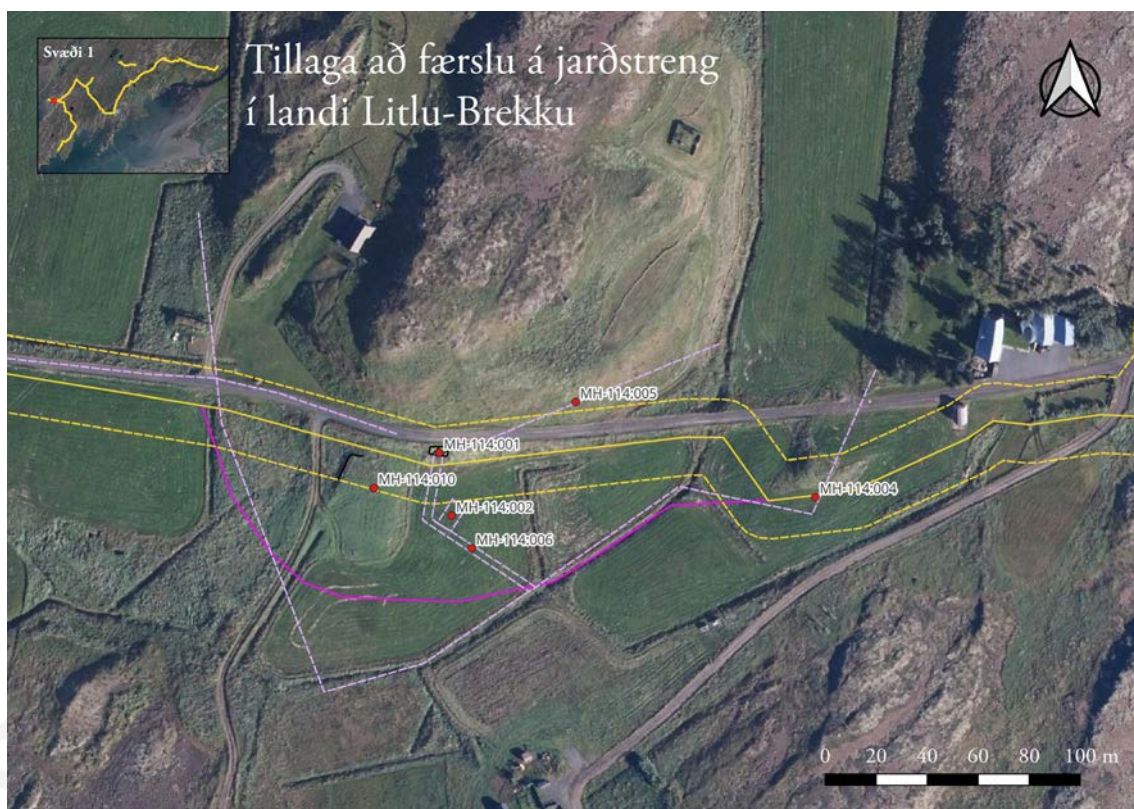
Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-101:008	3424-1		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-101:032	3424-2		garðlag	áveita	hleðslur signar	hætta
MH-101:033	3424-3		tóft	útihús	hleðslur signar	hætta
MH-102:002	3424-4		heimild	hálfkirkja	ekki sést til fornleifar	hætta
MH-102:013	3424-5		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-102:029	3424-6	Litligarður	hleðsla	lögn	sést til	mikil hætta
MH-102:092	3424-7		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-102:093	3424-8		tóft	útihús	hleðslur signar	hætta

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-103:025	3424-9	Ekkjuholt	þjóðsaga	legstaður	sést til	mikil hætt
MH-104:006	3424-10		renna	túngarður	sést til	mikil hætt
MH-104:033	3424-11		tóft	rétt	hleðslur signar	mikil hætt
MH-105:003	3424-12		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætt
MH-105:013	3424-13		gata	leið	sést til	mikil hætt
MH-109:022	3424-14		þúst	beitarhús	sést til	hætt
MH-109:023	3424-15		náma	mógrafir	sést til	mikil hætt
MH-110:013_01	3424-16	Beitarhús	tóft	beitarhús	hleðslur signar	mikil hætt
MH-110:013_02	3424-17		tóft	beitarhús	hleðslur signar	hætt
MH-110:013_03	3424-18		tóft	beitarhús	hleðslur signar	mikil hætt
MH-110:013_04	3424-19		þúst	óþekkt	hleðslur signar	engin hætt
MH-110:013_05	3424-20		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætt
MH-110:013_06	3424-21		garðlag	óþekkt	hleðslur útflattar	mikil hætt
MH-110:017	3424-22		hleðsla	óþekkt	hleðslur standa	hætt
MH-110:042	3424-23		garðlag	túngarður	hleðslur signar	mikil hætt
MH-110:108	3424-24		heimild	óþekkt	ekki sést til fornleifar	mikil hætt
MH-112:008	3424-25	Bólholt	örnefni	kvíar	ekki sést til fornleifar	mikil hætt
MH-112:023	3424-26		hleðsla	óþekkt	hleðslur signar	hætt
MH-112:024	3424-27		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætt
MH-113:022	3424-28	Sindurholt	heimild	smíðja	ekki sést til fornleifar	mikil hætt
MH-113:027	3424-29	Móholt	örnefni	mógrafir	ekki sést til fornleifar	mikil hætt

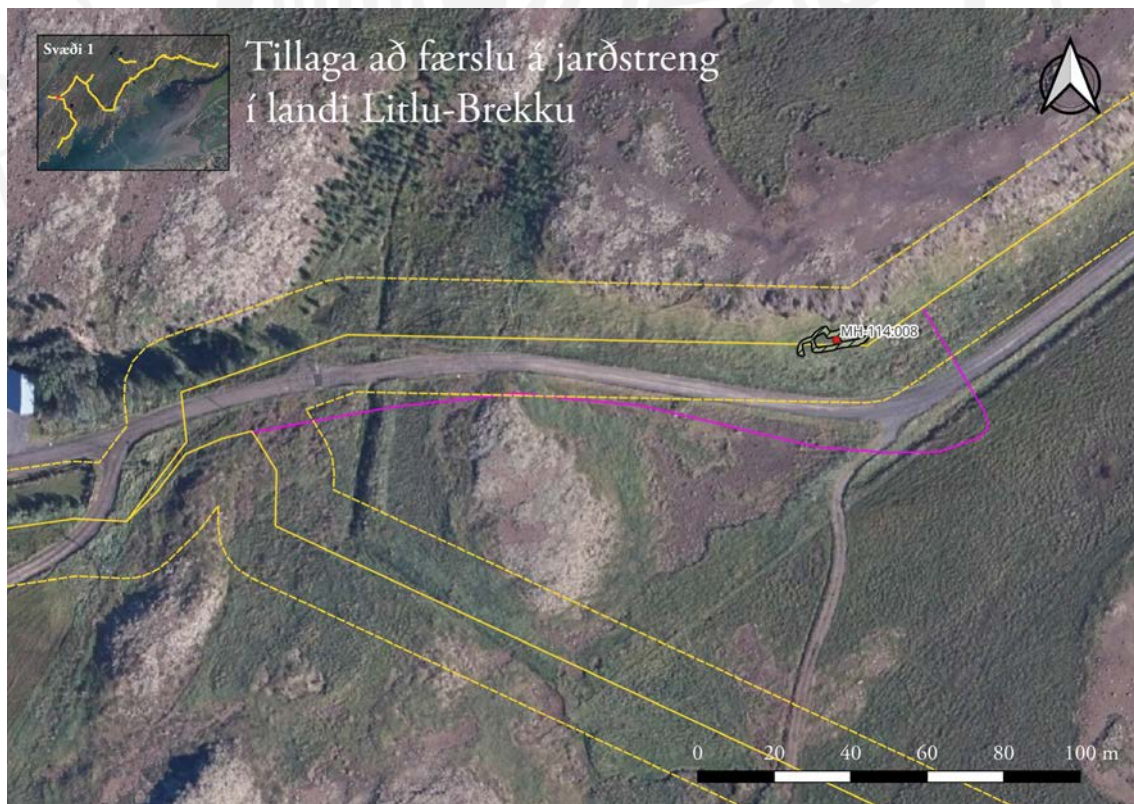
Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-114:001	3424-30	Litla Brekka	bæjarhóll	bústaður	hleðslur standa grónar	mikil hættu
MH-114:002	3424-31		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-114:004	3424-32		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-114:005	3424-33		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-114:006	3424-34		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-114:008	3424-35		tóft	stekkur	hleðslur standa grónar	mikil hættu
MH-114:009	3424-36		heimild	óþekkt	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-114:010	3424-37		hleðsla	kálgarður	sést til	mikil hættu
MH-115:024	3424-38		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-651:001_01	3424-39		vegur	leið	sést til	mikil hættu
MH-651:001_02	3424-40		brú	brú	sést til	hættu
MH-651:001_03	3424-41		brú	brú	hleðslur standa	mikil hættu
MH-651:003	3424-42		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
MH-651:004	3424-43		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
MH-651:005	3424-44		vegur	leið	sést til	mikil hættu
MH-651:006	3424-45		vegur	leið	sést til	mikil hættu
MH-651:007	3424-46	Ferjubakkavegur	gata	leið	sést til	mikil hættu

Í landi Þursastaða MH-112 lá fyrirhugaður jarðstrengur í gegnum niðurgröft sem við fyrstu sýn minnti á mógrafir, en við nánari athugun kom í ljós að um nýlegt rask var að ræða.

Tvær tillögur að færslu á jarðstreng voru gerðar í landi Litlu-Brekku MH-114. Fyrirhugað var að plægja jarðstrenginn þvert í gegnum túnið, fast sunnan við malarveg sem

Úttektarsvæði 1 í heimatúni Litlu-Brekku MH-114. Tillaga að breytttri strengleið er merkt með bleiku.

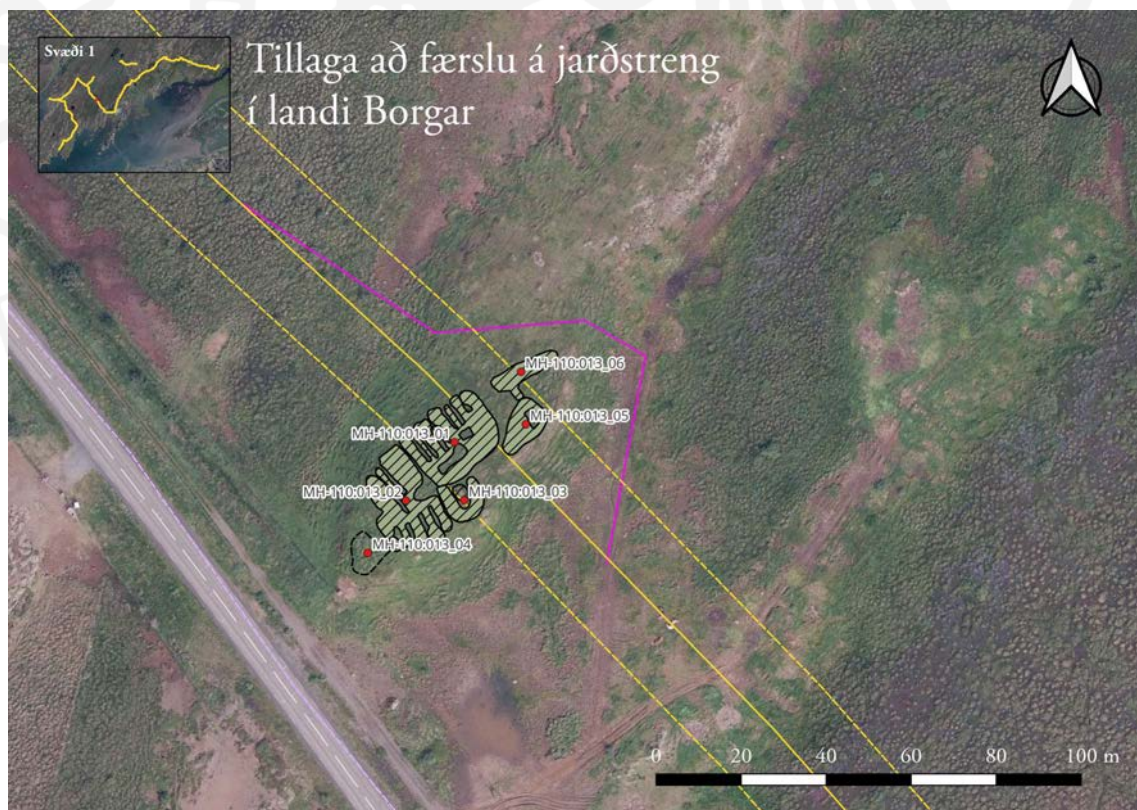
Úttektarsvæði 1 í landi Litlu-Brekku MH-114. Tillaga að breytttri strengleið er merkt með bleiku.

þar er, yfir bæjarhól MH-114:001, traðir MH-114:006 og rétt norðan við matjurtagarð MH-114:010. Einnig lá strengurinn þar sem túngarður MH-114:006 var áður. Lagt var til að strengurinn yrði færður norðan við malarveginn ef hægt væri, eða að hann yrði færður sunnar (sjá mynd bls. 245). Jarðstrengurinn myndi þó alltaf þvera áætlaða legu austur- og vesturhliða túngarðsins.

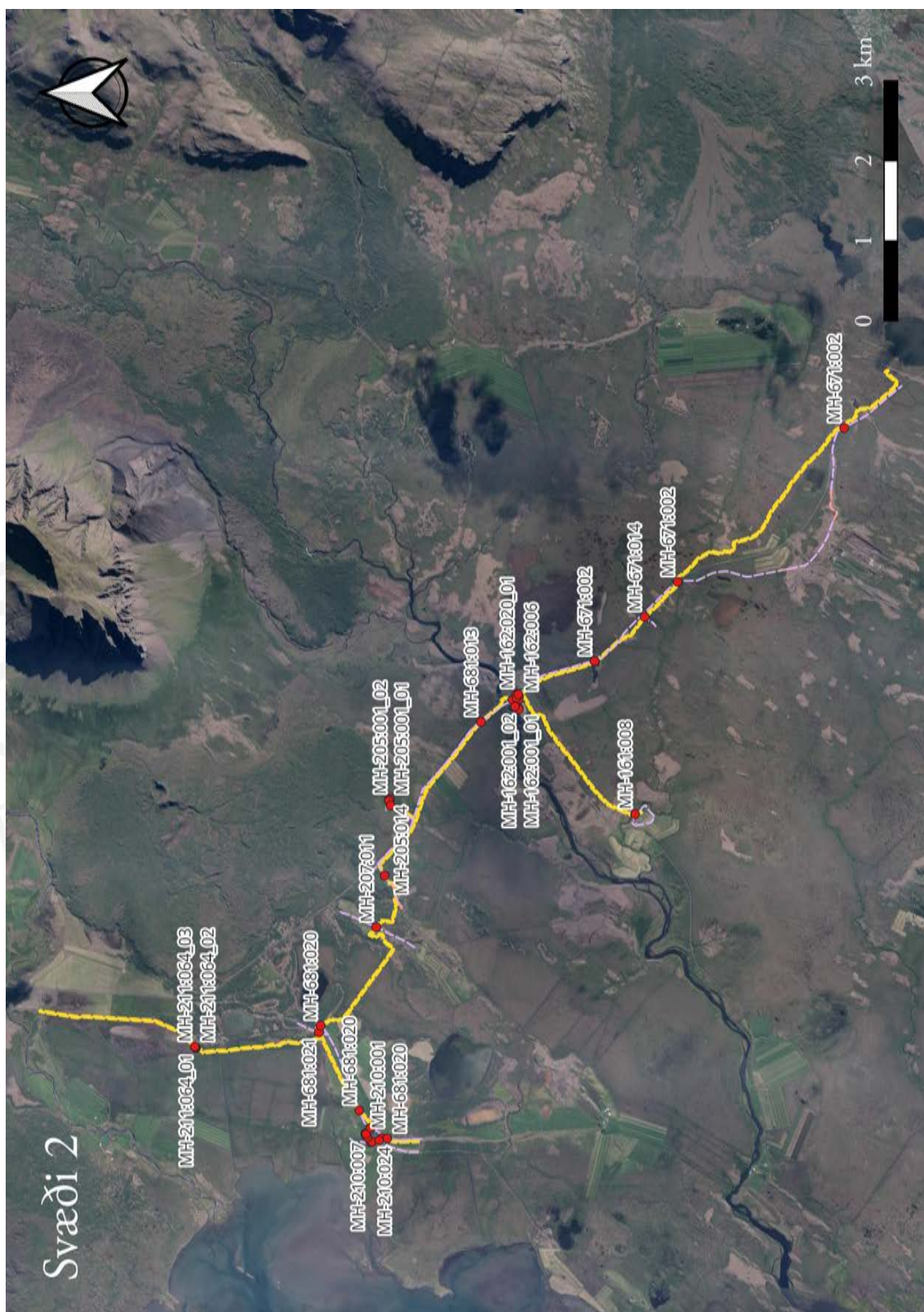
Austan við heimatúnið er stekkur MH-114:008, fast norðan við malarveg að bænum. Fyrirhugað var að plægja strenginn beint í gegnum tóftina en til að forða henni frá raski var lagt til að strengurinn væri færður sunnan við veginn.

Í landi Borgar MH-110 lá fyrirhugaður jarðstrengur yfir minjasvæði MH-110:013 og var lagt til að strengurinn yrði færður norðaustur fyrir tóftirnar. Jafnframt lá strengurinn yfir staðsetningu húss MH-110:108 sem virðist sjást á loftmynd frá 1945, en líklegt þótti að öll ummerki um húsið væru horfin vegna vegagerðar.

Í landi Brennistaða MH-104 var tóft MH-104:033 nærri legu fyrirhugaðs jarðstrengs, en með aðgát á framkvæmdatíma var talið að hægt yrði að komast hjá raski á tóftinni.

Úttektarsvæði 1 í landi Litlu-Brekku MH-114. Tillaga að breytttri strengleið er merkt með bleiku.

Yfirlitskort af úttektarsvæði 2.

V.II. Svæði 2 – Milli Hraunshrepps og Kolbeinsstaðahrepps (Borgarbyggð)

Strengleið 2 lá milli Hraunshrepps og Kolbeinsstaðahrepps og var alls um 21 km á lengd. Hún lá frá Hítardalsvegi 539 austarlega í landi Fíflholts MH-172, til norðurs að Snorrastaðavegi 5610 austarlega í landi Snorrastaða MH-211. Út frá meginstrengleiðinni lágu einnig greinar heim að bæjunum Lækjarbugi MH-161, Brúarhrauni MH-205 og Jörfa MH-210. Strengurinn lá um heimatún Lækjarbugs MH-161, Brúarfoss MH-162, Brúarhrauns MH-205 og Jörfa MH-210 eins og þau eru afmörkuð á túnakortum frá upphafi 20. aldar.

Skráðar voru 35 fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 4). Líkt og á svæði 1 féllu 13 fornleifar í flokk minja í heimatúni en 12 í flokk samgönguminja. Þrír bústaðir voru skráðir, bæjarhólar Brúarfoss MH-162:001_01, Brúarhrauns MH205:001_01 og Jörfa MH-210:001. Einnig var skráð ein heimild um bænhús MH-210:002 í landi Jörfa, en staðsetning þess er óþekkt. Að auki voru sex fornleifar með óþekkt hlutverk.

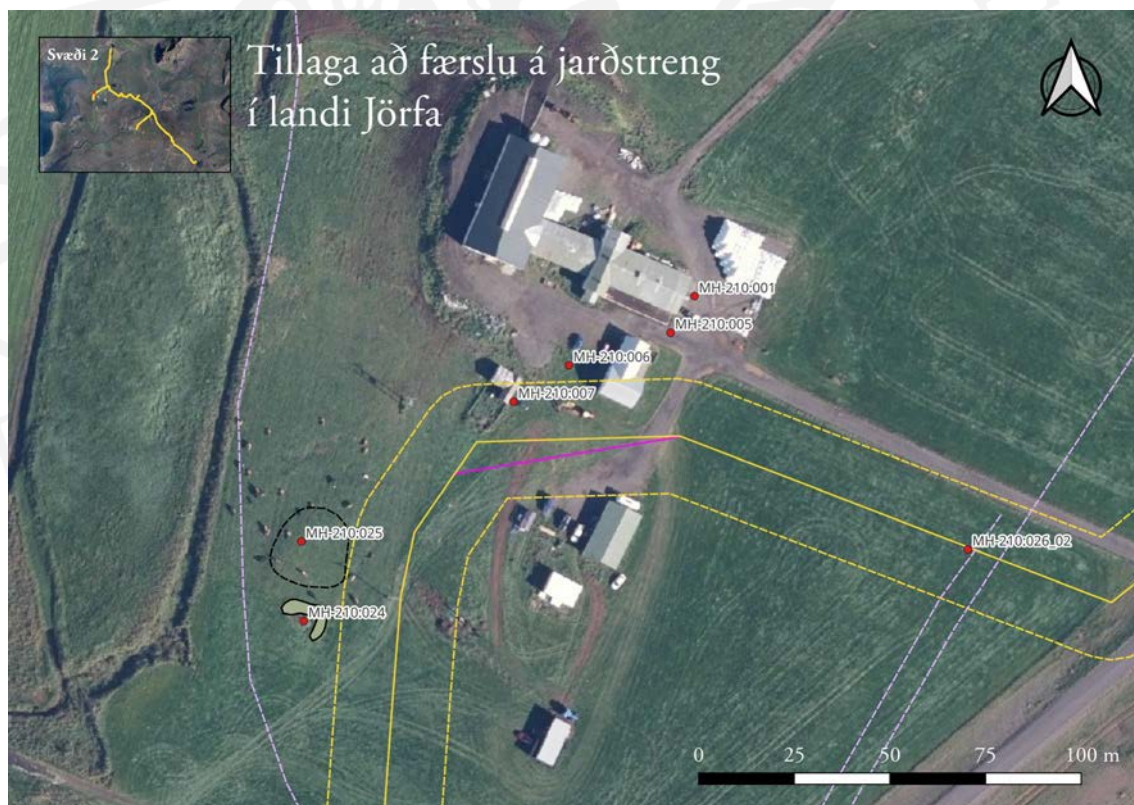
Tafla 4: Skráðar fornleifar á svæði 2, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-161:008	3424-47		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-162:001_01	3424-48	Brúarfoss	bæjarhóll	bústaður	ekki sést til fornleifar	hætta
MH-162:001_02	3424-49		heimild	kálgarður	ekki sést til fornleifar	hætta
MH-162:002	3424-50		heimild	fjós	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-162:004	3424-51		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-162:006	3424-52		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-162:008	3424-53		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-162:020_01	3424-54		tóft	óþekkt	hleðslur standa grónar	hætta
MH-162:020_02	3424-55		tóft	óþekkt	hleðslur standa grónar	hætta
MH-162:025	3424-56		þúst	hesthús	ekki sést til fornleifar	mikil hætta

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-205:001_01	3424-57	Brúárhraun	bæjarhóll	bústaður	sést til	mikil hættu
MH-205:001_02	3424-58		heimild	kálgarður	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-205:012	3424-59	Brúarhraungata	heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
MH-205:014	3424-60		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-207:011	3424-61		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
MH-210:001	3424-62	Jörfi	bæjarhóll	bústaður	ekki sést til fornleifar	hætta
MH-210:002	3424-63		heimild	bænhús	ekki sést til fornleifar	hætta
MH-210:005	3424-64		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	hætta
MH-210:006	3424-65		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	hætta
MH-210:007	3424-66		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-210:024	3424-67		garðlag	kálgarður	hleðslur signar	hætta
MH-210:025	3424-68		þúst	óþekkt	sést til	hætta
MH-210:026_01	3424-69		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-210:026_02	3424-70		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
MH-211:064_01	3424-71		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hættu
MH-211:064_02	3424-72		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hættu
MH-211:064_03	3424-73		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hættu
MH-671:002	3424-74		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
MH-671:012	3424-75		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
MH-671:014	3424-76		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
MH-681:013	3424-77		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
MH-681:019	3424-78		heimild	leið	sést til	mikil hættu

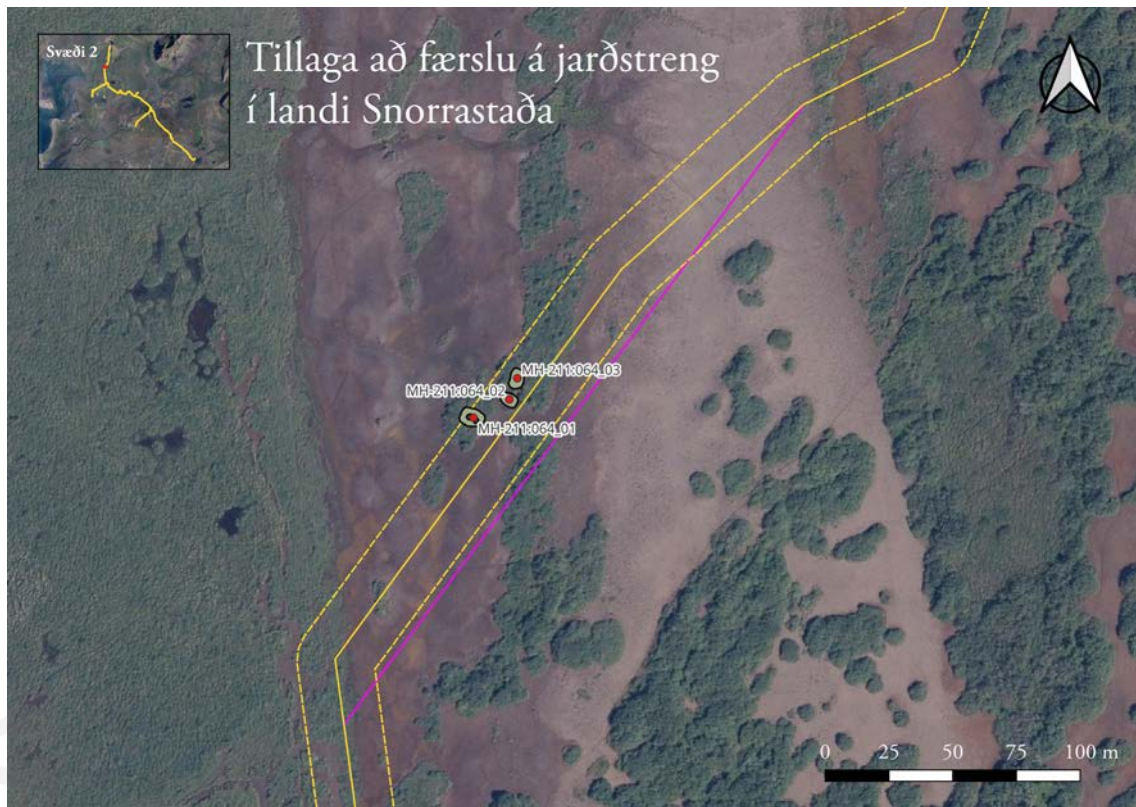
Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-681:020	3424-79		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
MH-681:021	3424-80		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
MH-681:022	3424-81		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta

Í heimatúni Jörfa MH-210 var lagt til að fyrirhugaður jarðstrengur yrði færður lítið eitt sunnar á kafla, út fyrir friðhelgi útihúss MH-210:007. Jafnframt var bent á að strengurinn myndi alltaf fara gegnum áætlaða staðsetningu túngarðs MH-210:026_02 og að líklegt væri að mannvistarleifar væri að finna undir sverði umhverfis bæjarstæði MH-210:001, þó afmörkun bæjarhóls sæist ekki skýrt vegna sléttunar.

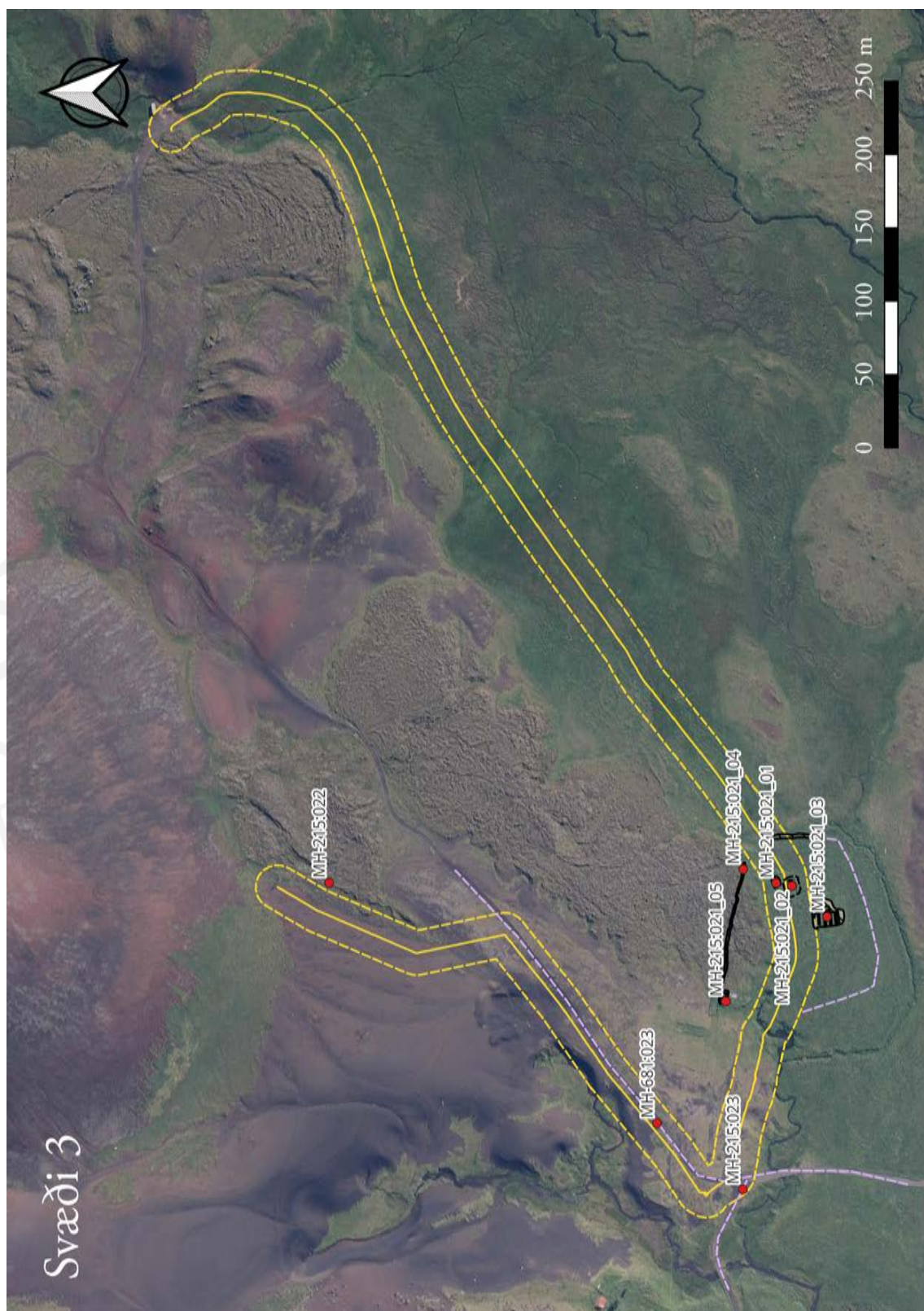

Úttektarsvæði 2 í landi Jörfa MH-210. Tillaga að breytttri strengleið er merkt með bleiku.

Í landi Snorrastaða MH-211 voru skráðar þrjár tóftir á minjasvæði MH-211:064. Fyrirhugaður jarðstrengur lá fast suðvestan við tóftirnar og var lagt til að hann yrði færður a.m.k. 15 m suðaustar til að tryggja að minjarnar verði ekki fyrir raski.

Úttektarsvæði 2 í landi Snorrastaða MH-211. Tillaga að breytttri strengleið er merkt með bleiku.

Yfirlitskort af úttektarsvæði 3.

V.III. Svæði 3 – Kolbeinsstaðahreppur I (Borgarbyggð)

Strengleið 2 í Kolbeinsstaðahreppi var alls um 1,5 km á lengd. Hún lá öll í landi Syðra-Rauðamels MH-215 en náði ekki inn á heimatún jarðarinnar.

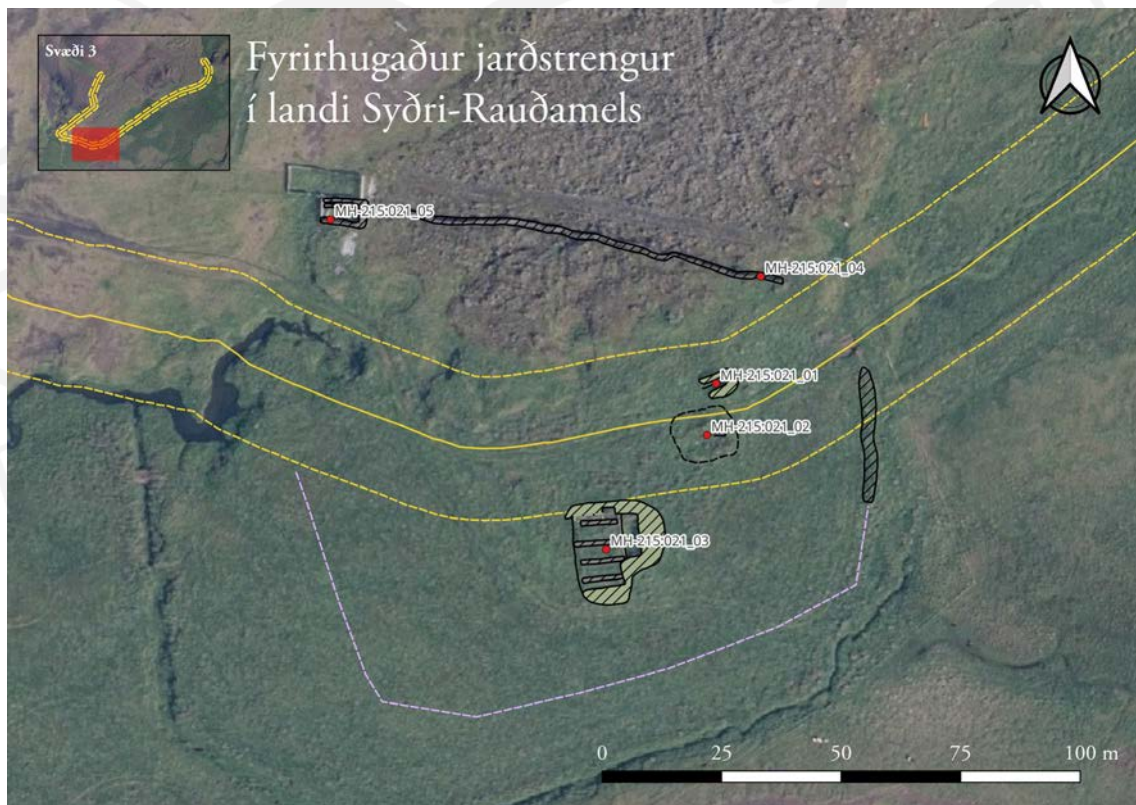
Skráðar voru átta fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 5). Af þeim voru fimm minjar í úthaga, tvær samgönguminjar og ein fornleif með óþekkt hlutverk.

Tafla 5: Skráðar fornleifar á svæði 3, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-215:021_01	3424-82		tóft	fjárhús	hleðslur standa grónar	mikil hætta
MH-215:021_02	3424-83		þúst	útihús	sést til	mikil hætta
MH-215:021_03	3424-84		tóft	fjárhús	hleðslur standa	mikil hætta
MH-215:021_04	3424-85		garðlag	túngarður	hleðslur standa	mikil hætta
MH-215:021_05	3424-86		tóft	fjárhús	hleðslur standa grónar	engin hætta
MH-215:022	3424-87		hleðsla	óþekkt	hleðslur signar	hætta
MH-215:023	3424-88		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
MH-681:023	3424-89		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta

Um 300 m austan við Syðra-Rauðamel er minjasvæði MH-215:021 en það er samanstendur af túngarði og fjórum tóftum. Fyrirhugaður jarðstrengur lá um minjasvæðið en þegar skrásetjarar voru á ferðinni hafði strengur þegar verið plægður í jörðu í gegnum svæðið. Til vesturs var strengurinn plægður í vegslóða að túninu að mestu. Strengurinn fór fast sunnan við fjárhústóft MH-215:015_01 en við framkvæmdina var tóft MH-215:015_02 raskað. Tóft 02 var um 10 m sunnan við tóft 01 og sést m.a. á loftmynd Loftmynda ehf frá 2024. Af loftmynd að dæma var tóftin um 10,5 x 8 m að stærð og sneri u.þ.b. austur-vestur með op til vesturs. Hún virðist líklega hafa verið tvískipt en einnig er mögulegt að um fjárhús með garða í miðju hafi verið að ræða. Á vettvangi 2025 mátti greina lága moldarþúst, mest um 20 cm á hæð og um 13,5 x 11,5 m að stærð (austur-vestur). Mikið var af grjóti í moldinni, sem líklega var hleðslugrjót, en aðeins á einum stað sást marka fyrir mögulegum útlínum mannvirkis: Um 70 cm breiða steinlögn sem myndar 90 gráðu horn, um 2 m á hvorn veg, og markar hún líklega suðausturhorn nyrðra rýmis tóftarinnar. Á svæðinu var

einnig bárujárnsbrak, litlir steypumolar og timburbitar á dreif. Auk þess fundust ýmsir gripir: leirkersbrot, málmhnappur, skeifa og bein með skurðarförum, og voru þeir tíndir upp til afhendingar Þjóðminjasafni Íslands. Norðan við plægðu línuna, hafði nokkuð af grjóti og þökum verið hrúgað upp, að því er virtist nýlega, og gæti það grjót hugsanlega verið úr tóftinni. Fjárhústóft MH-215:021_03 er í suðurjarði úttektarsvæðisins og var henni ekki raskað þegar strengurinn var plægður. Túngarður MH-215:021_04 sést enn í hraunbrúninni norðan við úttektarsvæðið. Hluti af austurhlið er enn fremur varðveittur innan þess en strengurinn var plægður yfir norðausturhorn túngarðsins. Sé horft á loftmyndir frá 2024 var það svæði þegar raskað og túngarðurinn horfinn af yfirborði. Strengurinn liggur áfram til norðausturs, allt að gámi við heita laug. Engar fornleifar voru þar innan svæðis. Minjastofnun mun úrskurða um hvort einhverra mótvægisáðgerða sé þörf vegna þessa.

Úttektarsvæði 3 í landi Syðri-Rauðamels MH-215, þar sem strengur hafði þegar verið plægður í gegnum minjasvæði MH-215:021.

Yfirlitskort af úttektarsvæði 4.

V.IV. Svæði 4 – Kolbeinsstaðahreppur II (Borgarbyggð)

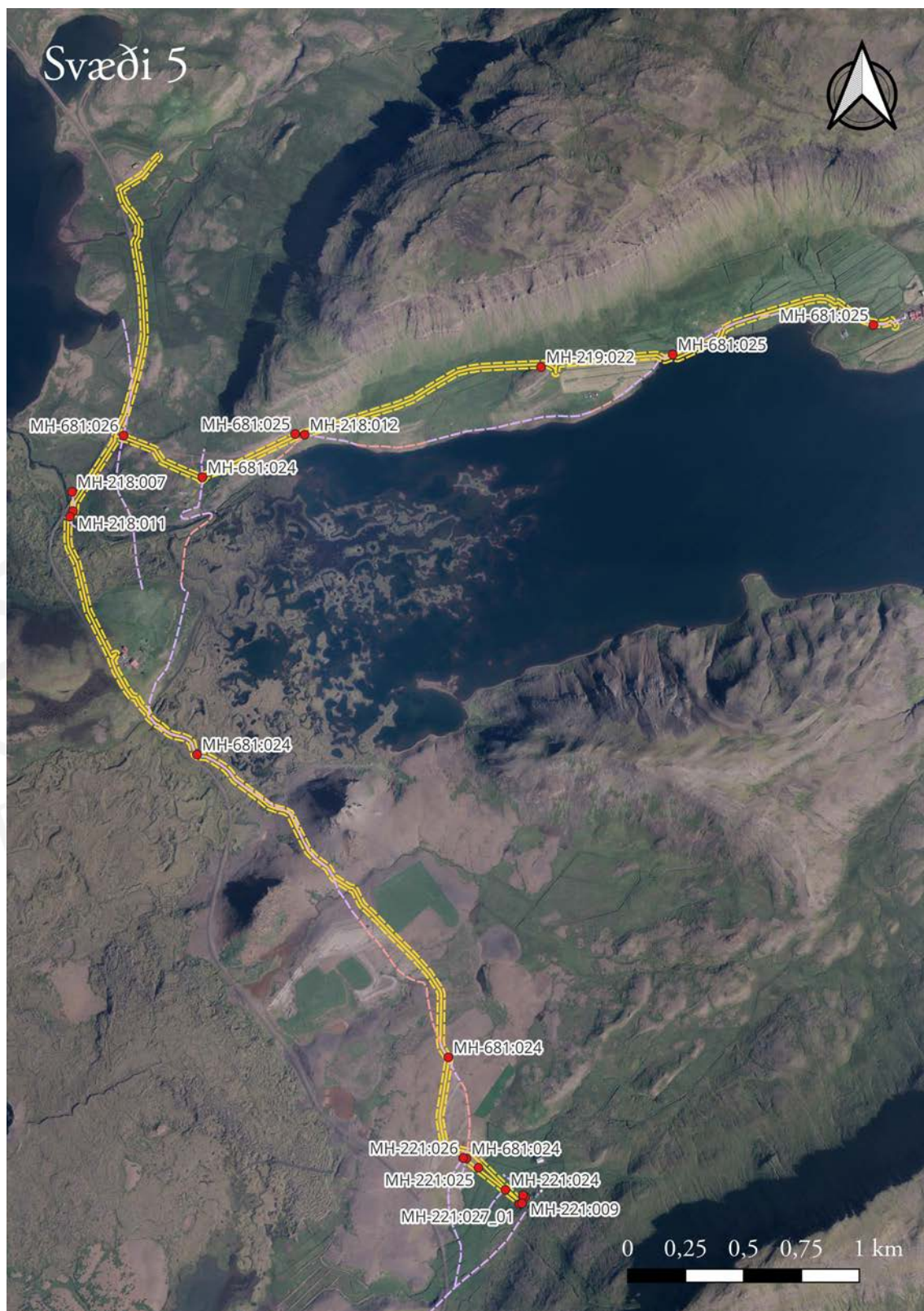
Strengleið 4 í Kolbeinsstaðahreppi var alls um 7 km á lengd. Hún lá frá sumarbústöðum í Kvistási í landi Syðri-Rauðamels MH-215 til vesturs, yfir syðsta hluta jarðarinnar Heggstaða MH-221 og sveigði síðan til suðurs að bænum Mýrdal MH-222. Strengurinn lá að fullu utan heimatúna.

Skráðar voru þrjár fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 6), allt samgönguminjar.

Tafla 6: Skráðar fornleifar á svæði 4, ástand þeirra og hættu vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-222:023	3424-90		heimild	leið	sést til	mikil hættu
MH-681:018	3424-91		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
MH-681:027	3424-92		gata	leið	sést til	mikil hættu

Ekki voru gerðar tillögur að færslu á strengleið á svæði 4 þar sem líklegt þótti að skráning teldist fullnægjandi mótvægisáðgerð í tilfalli allra leiðanna þriggja.

Yfirlitskort af úttekarsvæði 5.

V.V. Svæði 5 – Kolbeinsstaðahreppur III (Borgarbyggð)

Strengleið 5 í Kolbeinsstaðahreppi var alls um 9 km á lengd. Hún lá frá Oddastöðum MH-217 til suðurs gegnum land Hraunsholts MH-218 að Heggstöðum MH-221 en frá meginstrengleiðinni lá einnig grein heim að Hallkelsstaðahlíð MH-219. Strengurinn lá um heimatún Heggstaða MH-221 eins og það er afmarkað á túnakortum frá upphafi 20. aldar.

Skráðar voru 15 fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 7). Flestar þeirra voru samgönguminjar, eða sjö talsins. Tvær fornleifar í flokki minja í heimatúnum voru skráðar, ein fornleif í úthaga og einn sögustaður. Einnig voru skráðar fjórar fornleifar með óþekkt hlutverk.

Tafla 7: Skráðar fornleifar á svæði 5, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-218:007	3424-93	Stekkjarðalur	tóft	stekkur	hleðslur standa grónar	hætta
MH-218:008	3424-94	Stekkjarstígur	heimild	leið	sést til	engin hætta
MH-218:011	3424-95	Stekkjarvað	heimild	vað	sést til	mikil hætta
MH-218:012	3424-96	Sneiðingar	gata	leið	sést til	mikil hætta
MH-219:022	3424-97	Hermannsholt	sögustaður		sést til	mikil hætta
MH-221:009	3424-98		heimild	óþekkt	ekki sést til fornleifar	hætta
MH-221:010	3424-99		heimild	óþekkt	ekki sést til fornleifar	hætta
MH-221:024	3424-100		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-221:025	3424-101		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætta
MH-221:026	3424-102		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
MH-221:027_01	3424-103		tóft	útihús	hleðslur signar	mikil hætta
MH-221:027_02	3424-104		garðlag	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætta
MH-681:024	3424-105		gata	leið	sést til	mikil hætta
MH-681:025	3424-106		heimild	leið	sést til	engin hætta
MH-681:026	3424-107		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta

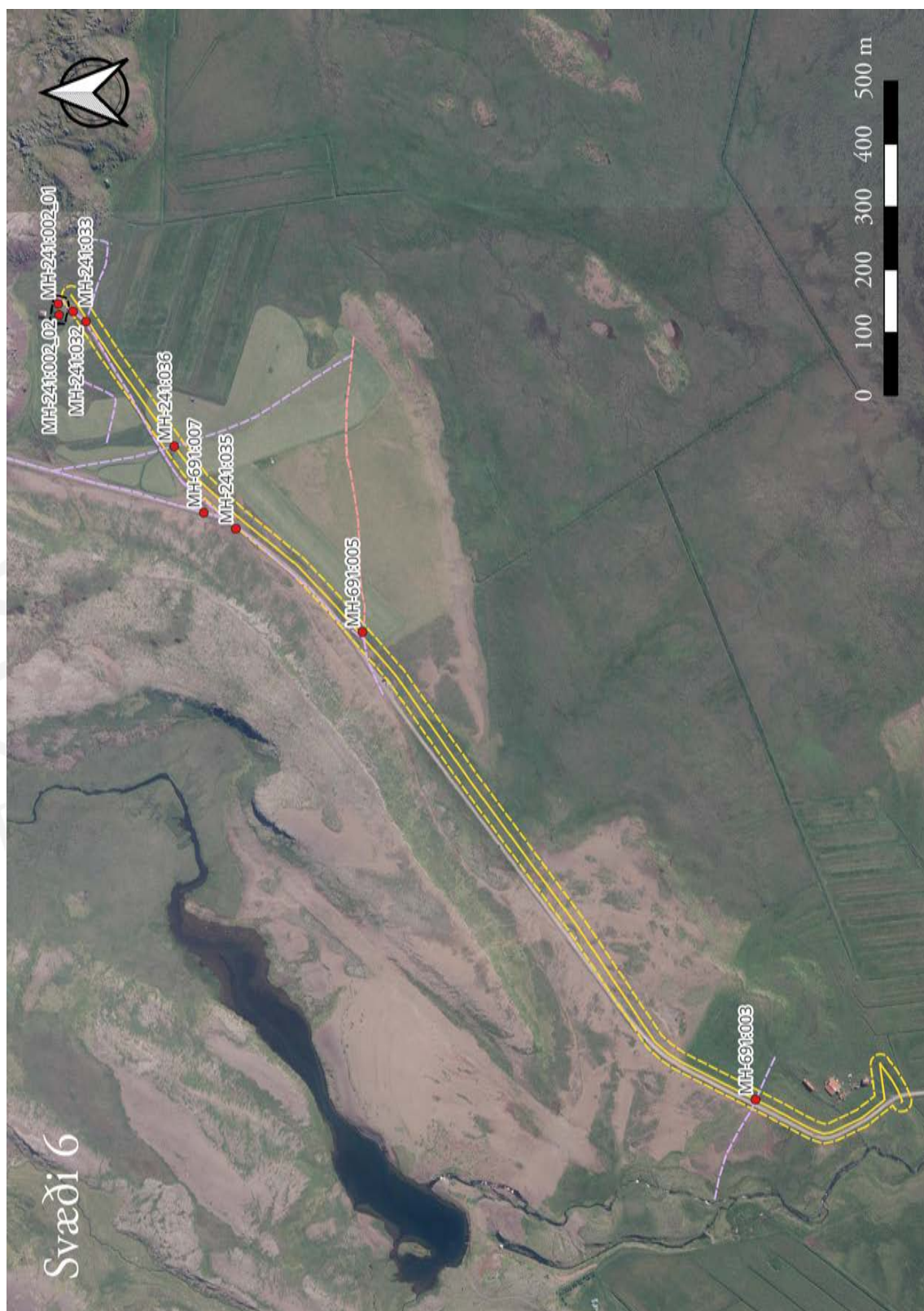
Aðeins var ein tillaga gerð að færslu á strengleið á svæði 5. Að auki var þó bent á fornleifar á nokkrum stöðum þar sem skera þyrfti úr um hvort mótvægisáðgerða væri þörf eða

þar sem sérstaka aðgát þyrfti á framkvæmdatíma:

Við Hraunholtaá á landi Hraunsholts MH-218 eru þrjár fornleifar. Norðan við ána er stekkur MH-218:007, vestan við þjóðveginn og tæpum 15 m utan við skráningarsvæðið. Austurhluta tóftarinnar hefur verið raskað, líklega þegar ljósleiðari var lagður í jörðu. Stekkjarvað MH-218:009 er á Hraunholtaá skammt austan við núverandi brú, nánast í miðlínu fyrirhugað jarðstrengs. Leið MH-218:008 lá einnig hér yfir en sést ekki.

Einnig eru Sneiðingar MH-218:013 í landi jarðarinnar, sunnan Hallkelsstaðahlíðarveggar. Greinileg gata liggur á ská upp hlíðina en hún hverfur skammt sunnan við miðlínu fyrirhugaðs jarðstrengs.

Í landi Heggstaða MH-221, í austurenda úttekarsvæðisins má enn sjá óljósa tóft MH-221:027_01 og beðasléttur MH-221:027_02. Með aðgát á framkvæmdatíma var þó talið að hægt yrði komast hjá raski á minjunum. Túngarður MH-221:024 afmarkaði heimatúnið að hluta til norðvesturs og þverar úttekarsvæðið túngarðinn þar en engin ummerki túngarðsins sjást á yfirborði. Norðvestan við heimatúnið er aðhald MH-221:025 og lá fyrirhugaður jarðstrengur yfir syðsta hluta tóftarinnar. Því var lagt til að strengurinn yrði færður a.m.k. um 5 m sunnar til að forða henni frá raski.

Yfirlitskort af úttektarsvæði 6.

V.VI. Svæði 6 – Eyja- og Miklaholtshreppur

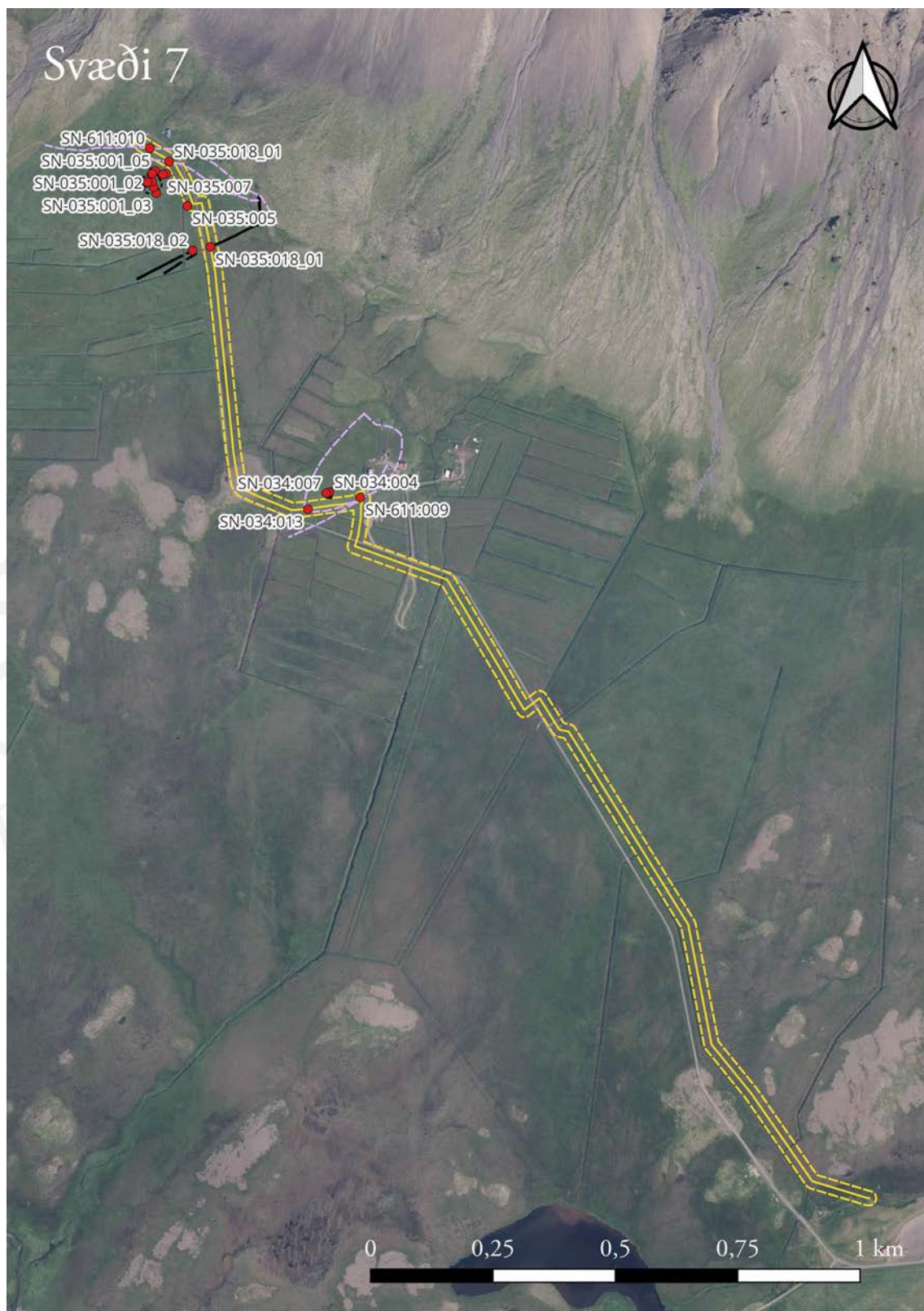
Strengleið 6 í Eyja- og Miklaholtshreppi var alls um 2 km á lengd. Hún lá milli Gerðubergs MH-242 og Ytra-Rauðamels MH-241. Strengurinn lá um heimatún Ytra-Rauðamels MH-241 eins og það er afmarkað á túnakorti frá upphafi 20. aldar.

Skráðar voru níu fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 8). Flestar þeirra voru samgönguminjar, 5 talsins, en að auki voru skráðar tvær fornleifar í heimatúni jarðarinnar og tvær fornleifar í flokki kirkna og legstaða, Rauðamelskirkja MH-241:002_01 og kirkjugarður MH-241:002_01.

Tafla 8: Skráðar fornleifar á svæði 6, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
MH-241:002_01	3424-108		hús	kirkja	undir þaki	hætta
MH-241:002_02	3424-109		kirkjugarður	legstaður	hleðslur standa	mikil hætta
MH-241:032	3424-110		garðlag	túngarður	sést til	mikil hætta
MH-241:033	3424-111		heimild	traðir	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-241:035	3424-112		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
MH-241:036	3424-113		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
MH-691:003	3424-114		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
MH-691:005	3424-115		heimild	leið	sést til	hætta
MH-691:007	3424-116		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta

Ekki voru gerðar tillögur að færslu á strengleið á svæði 6 þar sem líklegt þótti að skráning teldist fullnægjandi mótvægisáðgerð í tilfalli allra þeirra minja sem komu við sögu á svæðinu

Yfirlitskort af úttektarsvæði 7.

V.VII. Svæði 7 – Staðarsveit (Snæfellsbær)

Strengleið 7 í Staðarveit var alls um 3 km á lengd. Hún lá frá Slitvindastöðum SN-035 til suðurs gegnum land Efra-Hóls SN-034 að Álftavatni SN-033. Strengurinn lá um heimatún Slitvindastaða SN-035 og Efra-Hóls SN-034 eins og þau eru afmörkuð á túnakortum frá upphafi 20. aldar.

Skráðar voru 17 fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 9). Stærstur hluti þeirra var innan heimatúna, eða 12 talsins. Einnig voru skráðir tveir bústaðir, bæjarhóll Slitvindastaða SN-035:001_01 og þúst SN-035:001_02 á honum. Á Slitvindastöðum var jafnfram bænhús SN-035:002, en staðsetning þess er óþekkt. Loks féllu tvær fornleifar í flokk samgönguminja.

Tafla 9: Skráðar fornleifar á svæði 7, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-034:004	3424-117		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-034:007	3424-118		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-034:013	3424-119		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
SN-035:001_01	3424-120	Slitvindastaðir	bæjarhóll	bústaður	sést til	hætta
SN-035:001_02	3424-121		þúst	bústaður	sést til	engin hætta
SN-035:001_03	3424-122		gryfja	útihús	sést til	engin hætta
SN-035:001_04	3424-123		tóft	útihús	hleðslur signar	engin hætta
SN-035:001_05	3424-124		gryfja	útihús	hleðslur standa grónar	engin hætta
SN-035:001_06	3424-125		hleðsla	kálgarður	hleðslur signar	engin hætta
SN-035:002	3424-126		heimild	bænhús	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-035:003	3424-127		heimild	kálgarður	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-035:005	3424-128		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	mikil hætta

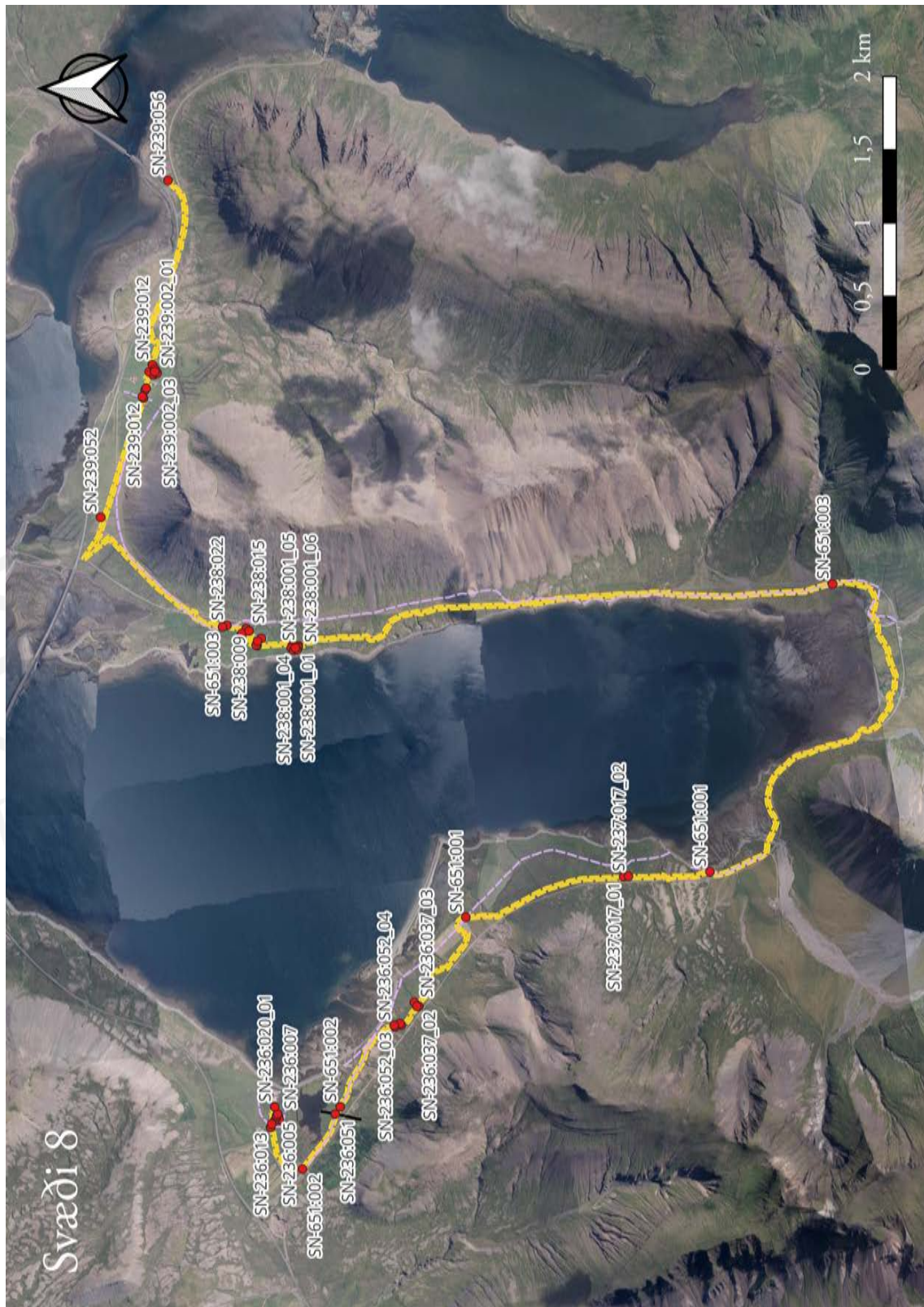
Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-035:007	3424-129		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-035:018_01	3424-130		garðlag	túngarður	hleðslur signar	mikil hættu
SN-035:018_02	3424-131		garðlag	túngarður	hleðslur signar	hætta
SN-611:009	3424-132		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
SN-611:010	3424-133		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu

Ekki voru gerðar sérstakar tillögur að færslu á strengleið á svæði 7. Á nokkrum stöðum var þó bent á fornleifar þar sem skera þyrfti úr um hvort mótvægisadgerða væri þörf eða þar sem sérstaka aðgát þyrfti á framkvæmdatíma:

Í landi Efra-Hóls SN-034 afmarkaði túngarður SN-034:013 allt heimatúnið á túnakorti frá 1916. Fyrirhugaður jarðstrengur þveraði hann suðvestast í heimatúninu en öll ummerki hans eru horfin þar af yfirborði.

Í landi Slivindastaða SN-035 lá fyrirhugaður jarðstrengur þvert í gegnum mitt heimatúnið sem er sýnt afmarkað túngarði SN-035:018_01 á túnakorti frá 1916. Fyrir norðan bæinn er túngarðurinn horfinn af yfirborði innan úttektarsvæðis. Sunnan við bæinn sést túngarðurinn enn og lá fyrirhugaður jarðstrengur í gegnum hann miðjan.

Útihús SN-035:005 er 13 m vestan við fyrirhugaðan jarðstreng en sést ekki á yfirborði. Með aðgát á framkvæmdatíma var talið að hægt yrði að komast hjá því að raska svæðinu sem útihúsið var á.

Yfirlitskort af úttektarsvæði 8.

V.VIII. Svæði 8 – Eyrarsveit (Grundarfjarðarbær)

Strengleið 8 í Eyrarsveit var alls um 16 km á lengd. Hún frá Kolgrafarfirði í vestri að Seljafirði í austri, milli jarðanna Eiðis SN-236 til vesturs og Berserkseyrar SN-239 til austurs. Strengurinn lá um heimatún Eiðis SN-236, Kolgrafa SN-238 og Berserkseyrar SN-239 eins og þau eru afmörkuð á túnakortum frá upphafi 20. aldar.

Skráðar voru 49 fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 10). Flestar þeirra voru innan heimatúna, 19 talsins, en einnig voru skráðir níu bústaðir: tveir bæjarhólar í túni Eiðis SN-236:001 og SN-236:020_01; þrjú bæjarstæði Kolgrafa SN-238:001_01, SN-238:002 og SN-238:026; tveir bæjarhólar á Berserkseyri SN-239:001_01 og SN-239:002_01 auk heimilda um íbúðarhús SN-239:003 og eldhús SN-239:002_02 á sömu jörð. Tvær fornleifar féllu í flokk minja í úthaga og þrjár töldust sem samgönguminjar. Að auki voru skráðar 16 fornleifar með óþekkt hlutverk.

Tafla 10: Skráðar fornleifar á svæði 8, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-236:001	3424-134	Eiði	bæjarhóll	bústaður	sést til	hætta
SN-236:004	3424-135		heimild	kálgarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
SN-236:005	3424-136		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-236:006	3424-137		heimild	óþekkt	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-236:007	3424-138		heimild	kálgarður	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-236:013	3424-139		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
SN-236:014	3424-140	Smiðjuvöllur	örnefni	smiðja	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
SN-236:020_01	3424-141	Eiði	bæjarhóll	bústaður	sést til	hætta
SN-236:020_02	3424-142		heimild	heygarður	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-236:037_01	3424-143		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætta
SN-236:037_02	3424-144		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætta
SN-236:037_03	3424-145		tóft	rétt	hleðslur útflattar	mikil hætta

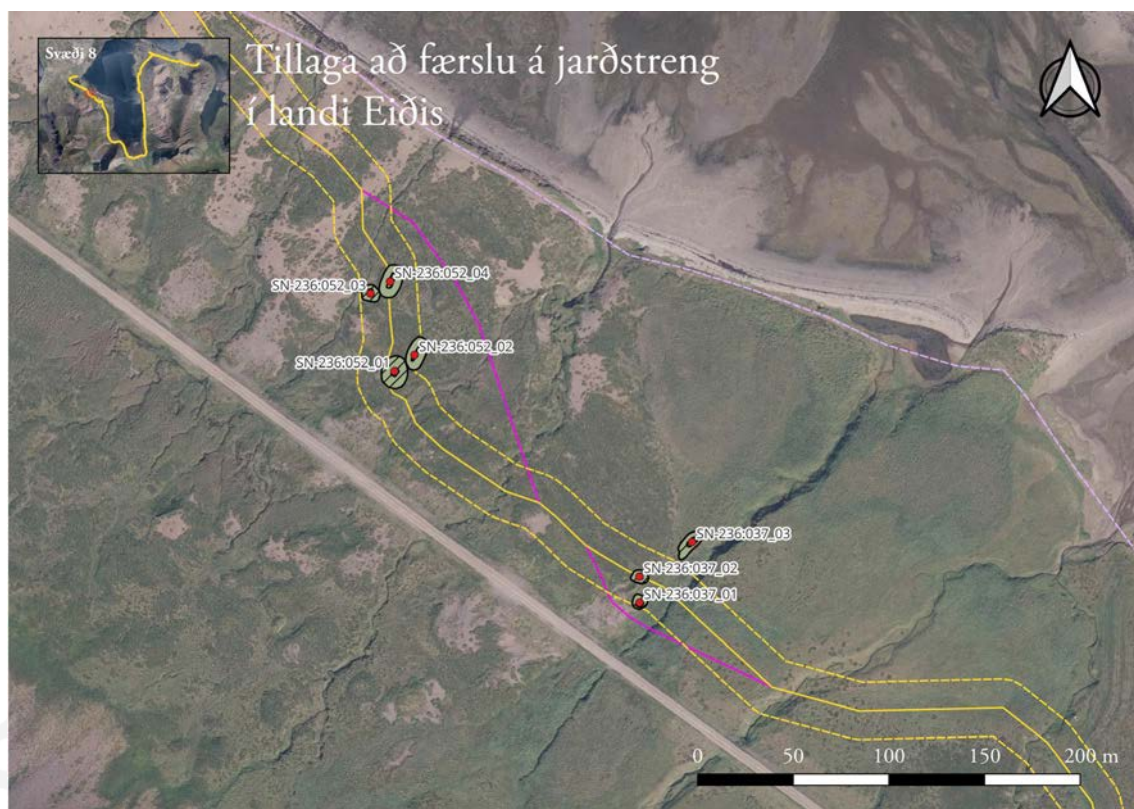
Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-236:051	3424-146		garðlag	vörslugarður	hleðslur signar	mikil hætt
SN-236:052_01	3424-147		tóft	óþekkt	hleðslur útflattar	mikil hætt
SN-236:052_02	3424-148		þúst	óþekkt	hleðslur útflattar	mikil hætt
SN-236:052_03	3424-149		tóft	óþekkt	hleðslur útflattar	mikil hætt
SN-236:052_04	3424-150		tóft	óþekkt	hleðslur útflattar	mikil hætt
SN-237:017_01	3424-151		garðlag	túngarður	sést til	mikil hætt
SN-237:017_02	3424-152		þúst	óþekkt	hleðslur útflattar	mikil hætt
SN-238:001_01	3424-153	Kolgrafir	bæjarstæði	bústaður	ekki sést til fornleifar	mikil hætt
SN-238:001_02	3424-154		tóft	óþekkt	hleðslur standa grónar	mikil hætt
SN-238:001_03	3424-155		tóft	óþekkt	hleðslur signar	hætt
SN-238:001_04	3424-156		tóft	hesthús	hleðslur standa grónar	engin hætt
SN-238:001_05	3424-157		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætt
SN-238:001_06	3424-158		tóft	óþekkt	hleðslur útflattar	mikil hætt
SN-238:001_07	3424-159		tóft	óþekkt	hleðslur útflattar	engin hætt
SN-238:002	3424-160		heimild	bústaður	ekki sést til fornleifar	hætt
SN-238:003	3424-161		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	mikil hætt
SN-238:004	3424-162		þúst	kálgarður	sést til	hætt
SN-238:009	3424-163		heimild	hlaða	ekki sést til fornleifar	mikil hætt
SN-238:015	3424-164		heimild	túngarður	hleðslur standa grónar	mikil hætt
SN-238:016	3424-165		heimild	hesthús	ekki sést til fornleifar	hætt
SN-238:022	3424-166		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætt

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-238:026	3424-167		heimild	bústaður	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
SN-239:001_01	3424-168	Berserkseyri	bæjarhóll	bústaður	sést til	mikil hættu
SN-239:001_02	3424-169		heimild	kálgarður	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
SN-239:002_01	3424-170		bæjarhóll	bústaður	sést til	hættu
SN-239:002_02	3424-171		heimild	eldhús	ekki sést til fornleifar	hættu
SN-239:002_03	3424-172		heimild	kálgarður	ekki sést til fornleifar	hættu
SN-239:002_04	3424-173		tóft	hlaða	ekki sést til fornleifar	hættu
SN-239:003	3424-174		heimild	bústaður	ekki sést til fornleifar	hættu
SN-239:005	3424-175		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
SN-239:010	3424-176		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
SN-239:012	3424-177		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hættu
SN-239:052	3424-178		tóft	óþekkt	hleðslur signar	hættu
SN-239:056	3424-179		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hættu
SN-651:001	3424-180		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
SN-651:002	3424-181		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu
SN-651:003	3424-182		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hættu

Gerðar voru fimm tillögur að færslu á strengleið á svæði 8. Að auki var bent á fornleifar á nokkrum stöðum þar sem skera þyrfti úr um hvort mótvægisaðgerða væri þörf eða þar sem sérstaka aðgát þyrfti á framkvæmdatíma:

Í landi Eiðis þveraði fyrirhugaður jarðstrengur áætlaða legu túngarðs SN-236:013, vestan við heimatúnið, en ummerki hans eru horfin af yfirborði

Einnig voru tvö minjasvæði í landi jarðarinnar sem fyrirhugaður jarðstrengur lá yfir, SN-236:029 og SN-236:031, sem líklega eru forn beitarhús eða býli. Lagt var til að strengurinn yrði færður um 20-25 m norðaustar þar sem hann lá framhjá minjasvæði SN-236:029, eða að farið yrði suðvestan við minjarnar, nær þjóðveginum. Þar sem fyrirhugaður

Úttektarsvæði 8 í landi Eiðis SN-236. Tillaga að breytttri strengleið er merkt með bleiku.

jarðstrengur átti að liggja yfir minjasvæði SN-236:031 var lagt til að hann væri færður um 5-10 m suðvestar, suður fyrir tóft SN-236:031_02.

Túngarður SN-237:016 afmarkar vesturhlið heimatúnsins á Hrafnkelsstöðum SN-237. Hann er um 2-5 m austan við miðlínu fyrirhugaðs jarðstrengs en með aðgát á framkvæmdatíma og með því færa strenginn 5 m vestar var hægt að forða honum frá raski.

Í landi Kolgrafa lá fyrirhugaður jarðstrengur fast við minjasvæði SN-238:001 og var lagt til að strengurinn yrði færður a.m.k 5 m austar til að forða tóft SN-238:001_04 frá raski. Tóft 01 var 6 m vestan við miðlínu jarðstrengsins en talið var að hægt yrði að komast hjá raski á tóftinni með aðgát á framkvæmdatíma. Á þessu minjasvæði á bær Kolgrafa einnig upphaflega að hafa staðið en verið færður vegna snjóflóðs en nákvæm staðsetning bæjarins er ekki þekkt. Núverandi ábúandi, Gunnar H. Ingvarsson, kannaðist ekki við sögn um að bærinn hefði staðið þarna.

Nokkurrar óvissu gætir jafnframt í seinni tíma staðsetningu bæjarins, m.t.t. til túnakorts frá 1917-1919. Í upphafi 20. aldar stóð íbúðarhús SN-238:002 um 55 sunnan við núverandi íbúðarhús, þar sem nú er steinsteypt útihús. Sé tekið mið af landslagi og mörkum túns eins og það er teiknaði á kortinu er íbúðarhús SN-238:026 hins vegar sýnt um 60 m norðvestar og ekkert hús merkt á þessum stað. Það kemur þó ekki saman við aðrar

heimildir, en húsið sem sést á áður nefndum loft- og ljósmyndum virðist passa vel við lýsingu fasteignamatsins. Núverandi ábúandi, kannaðist ekki við annað en að gamla íbúðarhúsið hefði staðið á þessum stað, þar sem nú er útihúsið. Staðsetning íbúðarhússins eins og það er sýnt á túnakorti var þó einnig skráð til að leifa mögulegum minjum að njóta vafans, en það var nánast í miðlinu fyrirhugaðs jarðstrengs.

Vegna óvissu um staðsetningu bæjarins og erfiðleika við að hnitsetja túnakort samhliða því láðist að skrá hlöðu SN-238:009 fyrr en seint á úrvinnslustigi, en hún er sýnd á túnakortinu í miðlinu fyrirhugaðs jarðstrengs. Mögulegt er að almenn skekkja sé á staðsetningu mannvirkja á kortinu og því ekki öruggt að hlaðan hafi verið á þessum stað, en engin ummerki sáust um fornleifar á yfirborði á svæðinu.

Púst SN-238:022 er nokkuð norðar í landi Kolgrafa, 6 m austan við miðlinu jarðstrengsins en talið var að hægt yrði að komast hjá raski á henni með aðgát og merkingu á framkvæmdatíma.

Í túni Berserkseyrar SN-239 lá fyrirhugaður jarðstrengur yfir bæjarhól SN-239:001_01, en núverandi íbúðarhús er suðaustan hólsins. Tengibox (rafmagnskassi) er þegar á bæjarhólnum og ljóst að hann er raskaður undir sverði. Kálgarður SN-239:001_02 er sýndur á túnakortinu og var í vesturjaðri bæjarhólsins en engin ummerki hans sjást á yfirborði. Ákjósanlegt þótti að færa strenginn norðan við bæjarhólinn til að forða honum frá frekara jarðraski.

Tvær aðrar minjar voru í túni Berserkseyrar sem fyrirhugaður jarðstrengur lá yfir og skera þurfti úr um hvort mótvægis aðgerða væri þörf: Útihús SN-239:005 og túngarður SN-239:012. Báðar fornleifarnar eru horfnar af yfirborði.

Tóft SN-239:056 er austan við bæ SN-239:001, þar sem fyrirhugaður jarðstrengur endar en hægt var að komast hjá raski á henni með aðgát á framkvæmdatíma.

Yfirlitskort af úttektarsvæði 9.

V.IX. Svæði 9 – Helgafellssveit I (Sveitarfélagið Stykkishólmur)

Strengleið 9 í Helgafellssveit var alls um 14 km á lengd. Hún byrjaði í landi Kothrauns SN-251 (nú hluta Bjarnarhafnar) skammt norðan Snæfellsnesvegur og lá til vesturs að spennustöð í landi Arnarstaða SN-261. Strengurinn lá um heimatún Hraunháls SN-253 og Kljár SN-255 eins og þau eru afmörkuð á túnakortum frá upphafi 20. aldar.

Skráðar voru 20 fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 11). Þar af voru átta fornleifar í heimatúnum og álíka margar samgönguminjar, eða sjö talsins. Einn bústaður var skráður innan svæðisins, bæjarhóll Kljár SN-255:001_01. Ein fornleif í úthaga var skráð en þrjár fornleifar höfðu óþekkt hlutverk.

Tafla 11: Skráðar fornleifar á svæði 9, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-252:035	3424-183		tóft	stekkur	hleðslur signar	mikil hætta
SN-252:036	3424-184		varða	óþekkt	hleðslur signar	hætta
SN-253:016	3424-185		garðlag	túngarður	hleðslur standa grónar	mikil hætta
SN-253:017	3424-186	Fjárhúshóll	þúst	óþekkt	sést til	mikil hætta
SN-253:018	3424-187		tóft	útihús	hleðslur signar	mikil hætta
SN-255:001_01	3424-188	Kljá	bæjarhóll	bústaður	hleðslur standa grónar	mikil hætta
SN-255:001_02	3424-189		tóft	hlaða	hleðslur standa grónar	mikil hætta
SN-255:001_03	3424-190		hleðsla	kálgarður	hleðslur signar	hætta
SN-255:001_04	3424-191		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætta
SN-255:002	3424-192		tóft	fjárhús	hleðslur signar	hætta
SN-255:004	3424-193		þúst	útihús	sést til	mikil hætta
SN-255:005	3424-194		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
SN-255:006	3424-195		tóft	rétt	hleðslur standa grónar	mikil hætta

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-255:016	3424-196		brú	samgöngubót	hleðslur standa	mikil hætta
SN-256:010	3424-197		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
SN-261:020	3424-198		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
SN-661:022	3424-199		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
SN-661:023	3424-200		gata	leið	sést til	mikil hætta
SN-661:025	3424-201		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
SN-661:027	3424-202		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta

Gerðar voru fjórar tillögur að færslu á strengleið á svæði 9. Að auki var bent á fornleifar á nokkrum stöðum þar sem skera þyrfti úr um hvort mótvægisáðgerða væri þörf eða þar sem sérstaka aðgát þyrfti á framkvæmdatíma:

Í landi Berserkjahrauns SN-252 var stekkur SN-252:035 um 7 m austan við fyrirhugaðan jarðstreng en auðvelt þótti að komast hjá raski á honum með því að leggja strenginn 5 m vestar.

Í túni Hraunháls SN-253 var útihúsatóft SN-253:006 í miðlínu fyrirhugaðs jarðstrengs og var lagt til að strengurinn yrði færður a.m.k. um 5 m til suðurs. Fjárhúshóll SN-253:017 er einnig innan heimatúnsins og lenti syðsti hluti hans innan áhrifasvæðis jarðstrengsins en með aðgát á framkvæmdatíma þótti hægt að komast hjá raski á hólnum. Túngarður SN-253:016 afmarkaði allar hliðar heimatúnsins samkvæmt túnakorti. Hann sést enn á litlum hluta 13 m sunnan við áhrifasvæði jarðstrengsins. Fyrirhugaður jarðstrengur lá yfir staðsetningu túngarðsins bæði austan og vestan við tóft SN-253:006 en garðurinn sést ekki á yfirborði á báðum stöðum.

Túngarður SN-255:005 afmarkaði allt heimatún Kljár SN-255 samkvæmt túnakorti. Því var óhjákvæmlilegt að fyrirhugaður jarðstrengur lægi í gegnum austur- og vesturhliðar túngarðsins en hann er horfinn af yfirborði innan áhrifasvæðis strengsins.

Fyrirhugað var að plægja jarðstrenginn fast norðan við bæjarhól SN-255:001. Norðurhlið hans er þegar röskuð vegna sléttunar en norðarlega á bæjarhólnum eru hlaða SN-255:001_02 og kálgarður SN-255:001_03 og tóft SN-255:001_04. Hægt var að komast hjá raski á þeim með aðgát á framkvæmdatíma. Þúst SN-255:004 er innan heimatúnsins, í miðlínu fyrirhugaðs jarðstrengs. Til að komast hjá raski á henni, og mögulega bæjarhól SN-

255: 001, var lagt til að strengurinn yrði færður um 5-10 m norðar.

Norðaustan við heimatúnið er brú SN-255:016 yfir læk sem rennur austan við bæinn. Hún var einnig í miðlínu fyrirhugaðs jarðstrengs og var lagt til að strengurinn yrði færður annað hvort sunnan eða norðan hennar.

Yfirlitskort af úttekarsvæði 10.

V.X. Svæði 10 – Helgafellssveit II (Sveitarfélagið Stykkishólmur)

Strengleið 10 í Helgafellssveit var alls um 2,5 km á lengd. Hún lá að öllu í landi Hofstaða SN-262 og lá í gegnum heimatún jarðarinnar eins og það er afmarkað á túnakorti frá upphafi 20. aldar.

Skráðar voru 15 fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 12). Þar af voru átta minjar í heimatúni jarðarinnar, auk bæjarhóls Hofstaða SN-262:001_01. Á jörðinni var jafnframt heimild um bænhús SN-262:002. Einnig voru skráðar þrjár minjar í úthaga og tvær samgöngu minjar.

Tafla 12: Skráðar fornleifar á svæði 10, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

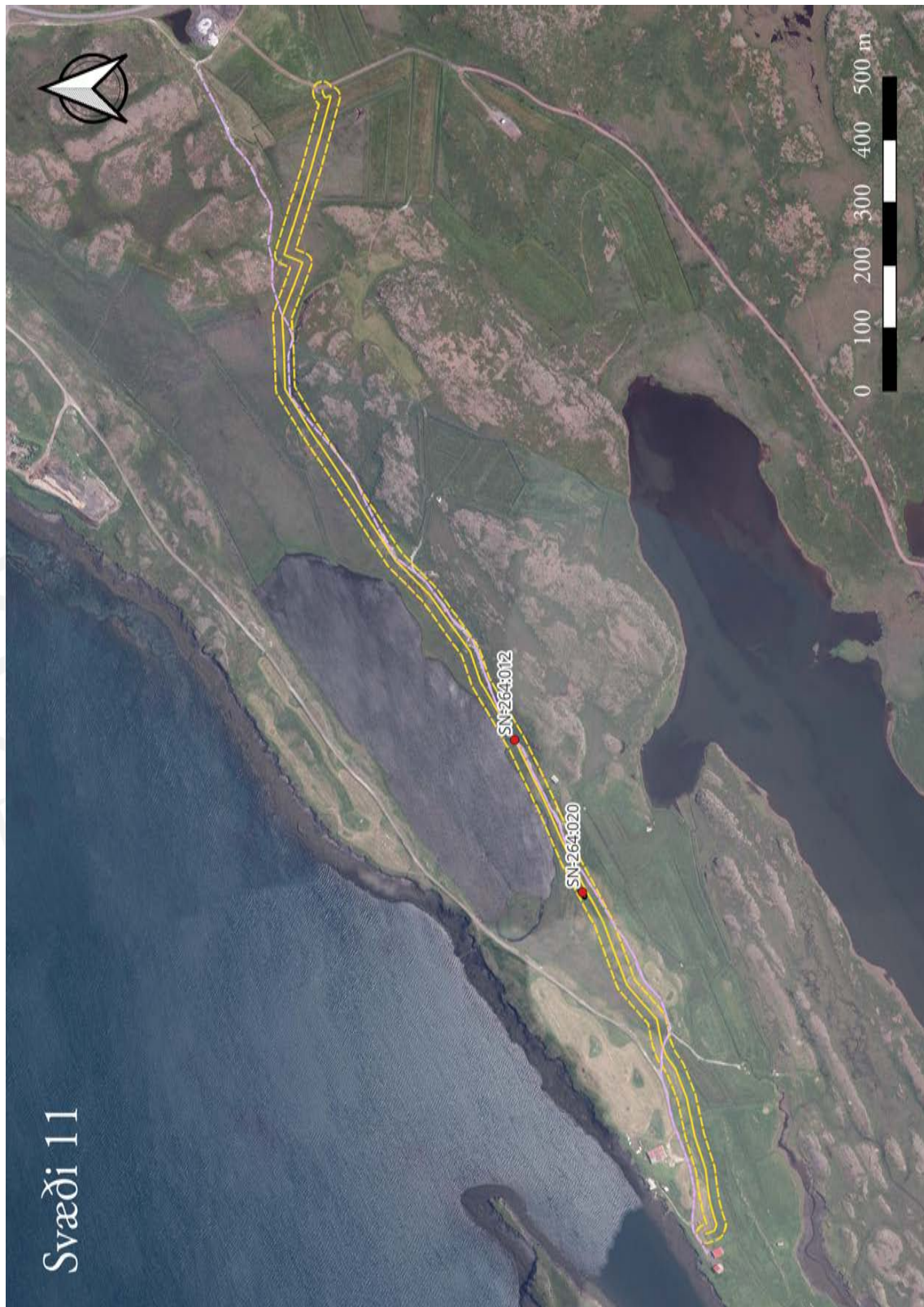
Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-262:001_01	3424-203	Hofstaðir	bæjarhóll	bústaður	sést til	hætta
SN-262:001_02	3424-204		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-262:001_03	3424-205		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	engin hætta
SN-262:001_04	3424-206		heimild	kálgarður	ekki sést til fornleifar	engin hætta
SN-262:001_05	3424-207		heimild	heygarður	ekki sést til fornleifar	engin hætta
SN-262:002	3424-208	Kirkjuflöt	heimild	bænhús	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-262:007	3424-209		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-262:008	3424-210		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	hætta
SN-262:021	3424-211		heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
SN-262:022_01	3424-212		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
SN-262:022_02	3424-213		varða	samgöngubót	hleðslur signar	hætta
SN-262:032	3424-214		þúst	útihús	sést til	mikil hætta
SN-262:033	3424-215		tóft	beitarhús	hleðslur standa grónar	mikil hætta
SN-262:034	3424-216		tóft	rétt	hleðslur signar	mikil hætta

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-262:036	3424-217		tóft	rétt	hleðslur signar	mikil hættu

Gerðar voru tvær tillögur að færslu á strengleið á svæði 11. Að auki var bent á fornleifar á nokkrum stöðum þar sem skera þyrfti úr um hvort mótvægisáðgerða væri þörf eða þar sem sérstaka aðgát þyrfti á framkvæmdatíma:

Kirkjuvöllur SN-262:002 var austan við bæjarhól SN-262:001 en nákvæm staðsetning er ekki þekkt. Líklega er Kirkjuvöllur þó rétt sunnan áhrifasvæðisins sé tekið mið af örnefnaskrá, þar sem malarvegur að bænum tekur sveig til austurs. Ekki var ljóst hvort til einhverra mótvægisáðgerða þyrfti að grípa vegna kirkjunnar. Þúst SN-262:032 er austarlega innan heimatúnsins, í jaðri áhrifasvæðisins en talið var að hægt væri að komast hjá raski á henni með aðgát á framkvæmdatíma. Túngarður SN-262:021 afmarkaði allt heimatúnið árið 1917 og var ljóst að norður- og austurhliðar hans myndu alltaf verða fyrir áhrifum vegna jarðstrengsins, en garðurinn er horfinn af yfirborði innan áhrifasvæðis strengsins.

Tóft SN-262:033 er 4 m suðaustan við miðlínu jarðstrengsins. Lagt var til að strengurinn yrði færður um 5 m norðvestar til að komast hjá raski. Einnig var lagt til að strengurinn yrði færður um 5-10 m norðvestar þar sem hann hefði annars legið yfir tóft SN-262:035.

Yfirlitskort af úttektarsvæði 11.

V.XI. Svæði 11 – Helgafellssveit III (Sveitarfélagið Stykkishólmur)

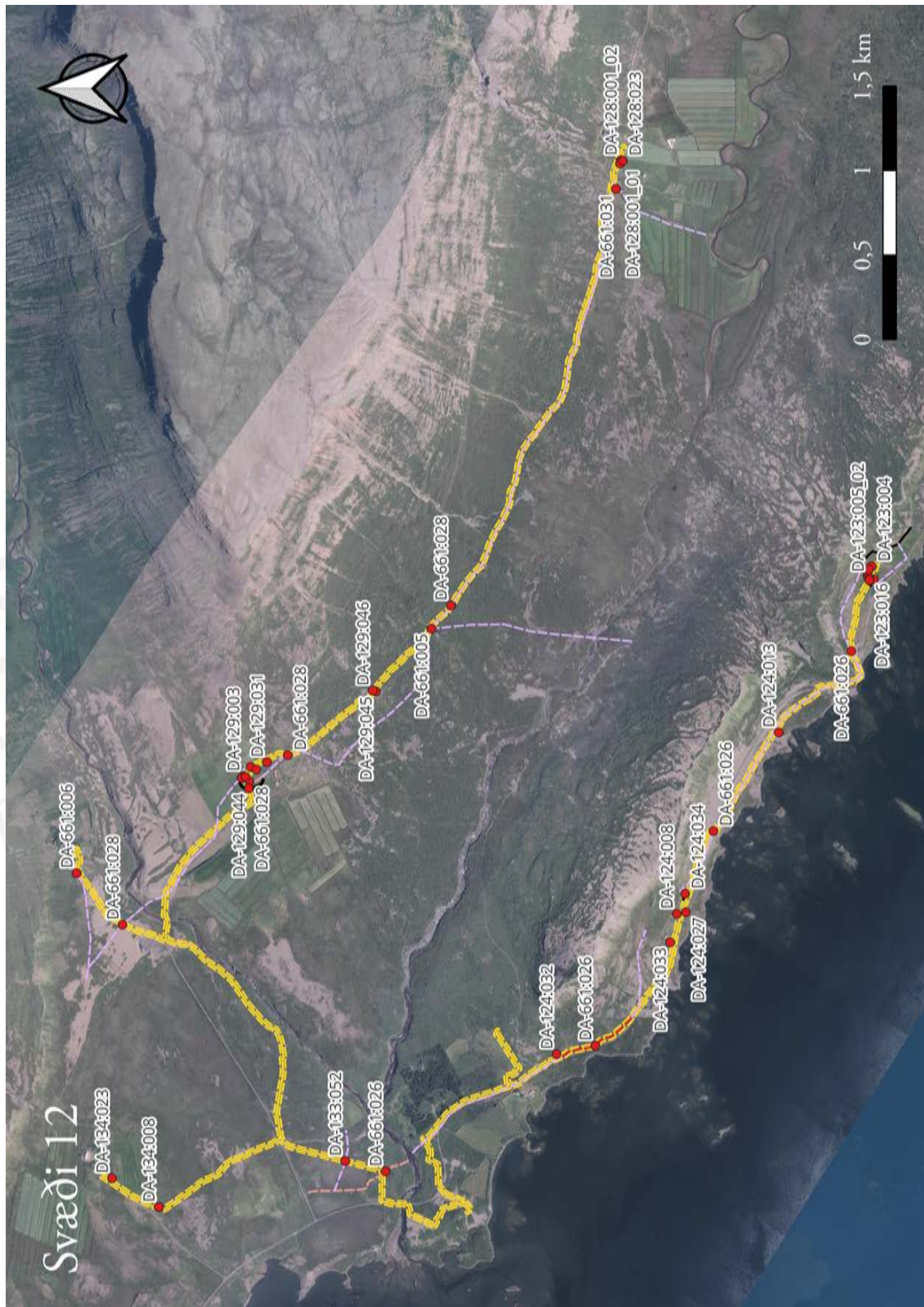
Strengleið 11 í Helgafellssveit var alls um 2 km á lengd. Hún lá að öllu í landi Ögurs SN-264 en náði ekki inn á heimatún jarðarinnar.

Skráðar voru tvær fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 13), annars vegar leið og hins vegar tóft með óþekkt hlutverk.

Tafla 13: Skráðar fornleifar á svæði 11, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
SN-264:012	3424-218		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
SN-264:020	3424-219		tóft	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætta

Gerð var tillaga að færslu á strengleið á svæði 11 þar sem fyrirhugaður jarðstrengur átti að liggja um 2 m sunnan við tóft SN-264:020 og var lagt til að strengurinn yrði lagður a.m.k. 5 m sunnar. Á vettvangi var einnig skráð garðlag norðaustan við tóftina en við nánari athugun kom í ljós að það er frá seinni hluta 20. aldar.

Yfirlitskort af úttektarsvæði 12.

V.XII. Svæði 12 – Fellsströnd (Dalabyggð)

Strengleið 12 á Fellsströnd var alls um 16 km á lengd. Hún lá til vesturs frá Harastöðum DA-123 en vestan við Kjarlaksstaðaá sveigði leiðin til norðurs og síðan aftur til austurs að Stóru-Tungu DA-129. Þaðan lá strengleiðin áfram til austurs og tengdist svæði sem var skráð árið 2022 við Orrahól DA-128. Út frá meginleiðinni lágu einnig greinar að Vogu DA-134 og að Grund, sem byggð var úr landi Litla-Galtardals DA-132.

Strengurinn lá um heimatún Harastaða DA-123, Orrahóls DA-128 og Stóru-Tungu DA-129 eins og þau eru afmörkuð á túnakortum frá upphafi 20. aldar.

Skráðar voru 33 fornleifar innan svæðisins (sjá töflu 14). Þar af voru minjar í heimatúnum stærsti flokkurinn eða 13 talsins. Einn bústaður var skráður, bæjarhóll Orrahóls DA-128:001_01. Tvær fornleifar féllu í flokk kirkna og legstaða, annars vegar bænhús DA-129:002 í landi Stóru-Tungu en hins vegar örnefnið Hrossminnskelda/Hrossbeinakelda DA-134:008. Örnefnið gæti bent til beinafundar, en það er þó óvíst. Átta samgönguminjar voru skráðar, tvær minjar í úthögum og tveir staðir tengdir þjóðtrú. Einnig voru skráðar 5 fornleifar með óþekkt hlutverk.

Tafla 14: Skráðar fornleifar á svæði 12, ástand þeirra og hætta vegna framkvæmda.

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
DA-123:003	3424-220		heimild	útihús	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
DA-123:004	3424-221		hús	fjárhús	undir þaki	mikil hætta
DA-123:005_01	3424-222		garðlag	túngarður	hleðslur standa grónar	mikil hætta
DA-123:005_02	3424-223		tóft	rétt	hleðslur standa grónar	mikil hætta
DA-123:016	3424-224		heimild	leið	hleðslur standa grónar	mikil hætta
DA-123:023	3424-225		tóft	útihús	hleðslur standa grónar	hætta
DA-123:024	3424-226		hleðsla	leið	hleðslur signar	mikil hætta
DA-124:008	3424-227	Guðnýjargeil	álagaþleitur		sést til	hætta
DA-124:013	3424-228		hleðsla	óþekkt	hleðslur signar	hætta

Samtala	Minj_ID	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hætta
DA-124:027	3424-229	Draugaklettur	örnefni	draugur	sést til	hætta
DA-124:032	3424-230		varða	óþekkt	hleðslur signar	hætta
DA-124:033	3424-231		garðlag	vörslugarður	hleðslur signar	hætta
DA-124:034	3424-232		hleðsla	rétt	hleðslur signar	mikil hætta
DA-128:001_01	3424-233	Orrahóll	bæjarhóll	bústaður	sést til	mikil hætta
DA-128:001_02	3424-234		heimild	skemma	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
DA-128:023	3424-235		öskuhaugur		sést til	hætta
DA-129:002	3424-236	Bænhústunga	heimild	bænhús	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
DA-129:003	3424-237		þúst	útihús	sést til	mikil hætta
DA-129:020	3424-238	Lambhúsvöllur	örnefni	lambhús	ekki sést til fornleifar	hætta
DA-129:025	3424-239	Gvendarbrunnur	lind	brunnur	sést til	mikil hætta
DA-129:028	3424-240		heimild	traðir	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
DA-129:031	3424-241		heimild	traðir	ekki sést til fornleifar	mikil hætta
DA-129:044	3424-242		garðlag	túngarður	hleðslur útflattar	mikil hætta
DA-129:045	3424-243		varða	óþekkt	hleðslur standa	mikil hætta
DA-129:046	3424-244		varða	óþekkt	hleðslur signar	mikil hætta
DA-133:052	3424-245		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
DA-134:008	3424-246	Hrossminnskelda	örnefni	legstaður	sést til	mikil hætta
DA-134:023	3424-247		þúst	óþekkt	sést til	mikil hætta
DA-661:005	3424-248		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
DA-661:006	3424-249		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta
DA-661:026	3424-250		gata	leið	sést til	mikil hætta
DA-661:028	3424-251		heimild	leið	sést til	mikil hætta
DA-661:031	3424-252		heimild	leið	ekki sést til fornleifar	engin hætta

Gerð var ein tillaga að færslu á strengleið á svæði 9. Að auki var bent á fornleifar á nokkrum stöðum þar sem skera þyrfti úr um hvort mótvægisadgerða væri þörf eða þar sem sérstaka aðgát þyrfti á framkvæmdatíma:

Í landi Harastaða DA-123 lá fyrirhugaður jarðstrengur á sama stað og traðir DA-123:016 gerðu áður en þær eru horfnar af yfirborði. Túngarður DA-123:005_01 er enn umhverfis stóran hluta túns en fyrirhugaður strengur lá í gegnum hlið á garðinum. Vestan heimatúnsins lá fyrirhugaður strengur á sama stað og vegur DA-123:024 en vegurinn er enn akfær.

Í landi Ytra-Fells lá fyrirhugaður jarðstrengur fast sunnan við rétt DA-124:034 sunnan undir gamla heimatúni jarðarinnar. Lagt var til að jarðstrengurinn yrði færður sunnar, eins nálægt þjóðveginum og hægt væri til að komast hjá raski.

Í heimatúni Stóru-Tungu DA-129 er túngarður DA-129:044 vestan við bæinn. Vegur að bænum liggur í gegnum op, eða rask, á garði 044. Fyrirhugað var að plægja strenginn fast sunnan við veginn, þar sem garðurinn sést enn, og því ljóst að skera þyrfti úr um hvort mótvægisadgerða væri þörf.

Vörður DA-129:045 og DA-129:046 eru beggja vegna við þjóðvegin, uppi á brún suðaustan við bæinn í Stóru-Tungu. Fyrirhugað var að plægja strenginn fast norðan við þjóðvegin en með aðgát þótti hægt að komast hjá raski á vörðunum.

Heimildir

- AM 263 fol:** Máldagabók. 1598. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. Sótt af: <https://handrit.is/manuscript/view/is/AM02-0263/0>
- AMS:** Amerískar myndir, 1945-1946. Náttúrufræðistofnun Íslands. Sótt af: <http://gis.lmi.is/geoserver/wms>
- Andrea Harðardóttir & Sædís Gunnarsdóttir. 2004. *Menningarminjar í Kolbeinsstaðahreppi: Svæðisskráning*. FS252-04081. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- ÁFÍ 1970:** Guðlaugur Jónsson. 1970. *Hnappadalssýsla*. Árbók Ferðafélags Íslands 1970. Reykjavík: Ferðafélag Íslands.
- ÁFÍ 2011:** Árni Björnsson & Daníel Bergmann. 2011. *Í dali vestur*. Árbók Ferðafélags Íslands 2011. Reykjavík: Ferðafélag Íslands.
- Ágúst Ólafur Georgsson. 2005. *Fornleifaskráning í Stykkishólmi*. Rannsóknaskýrslur Fornleifadeildar 1985 IX. Endurbætt útgáfa. Reykjavík: Fornleifadeild Þjóðminjasafns Íslands.
- Árbók 1923:** Hannes Þorsteinsson. 1932. „Rannsókn og leiðrjettingar á nokkrum bæjarnöfnum á Íslandi.“ *Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1923*, 1-96.
- Bsk:** *Biskupa sögur*. 1858. I-II. bindi. Kaupmannahöfn: Hið íslenska bókmenntafélag.
- BB III:** Jakob Jónsson o.fl. 1989. *Byggðir Borgarfjarðar III: Mýrasýsla og Borgarnes*. Borgarnesi: Búnaðarsamband Borgarfjarðar.
- Birna Lárusdóttir & Guðrún Alda Gísladóttir. 2005. *Menningarminjar í Helgafellssveit. Svæðisskráning*. FS281-05091. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Bjarni F. Einarsson. 1999. *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum fyrirhugaðrar vegagerðar frá Berserkseyri að Vindási í Eyrarsveit, Snæfellsnessýslu*. Án útgáfustaðar: Fornleifafræðistofan.
- Borgfirzka blanda III:** Bragi Þórðarson. 1979. *Borgfirzka blanda: Sagnir og fróðleikur úr Mýra- og Borgarfjarðarsýslu*. III. bindi. Akranesi: Hörpuútgáfan.
- BS:** Þórður Kárasen, Kristján Guðbjartsson & Leifur Kr. Jóhannesson (ritstj.) 1989. *Byggðir Snæfellsness*. Stykkishólmur: Búnaðarsamband Snæfellinga.
- Collingwood, W.G. 1991. *Fegurð Íslands og fornir sögustaðir*. Reykjavík: Örn og Örlygur.
- DI:** *Diplomatarium Islandicum eða Íslenskt fornbréfasafn* 1857-1950. I.-XV. bindi. Kaupmannahöfn & Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag.
- DMA:** Amerískar myndir, 1956-1961. Náttúrufræðistofnun Íslands. Sótt af: <http://gis.lmi.is/geoserver/wms>
- Elín Ósk Hreiðarsdóttir (ritstjóri). 2009. *Fornleifaskráning á völdum jörðum í Borgarbyggð*. FS409-08071. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Fasteignamat 1916-1918 - Dalasýsla—undirmat I. Þjóðskjalasafn Íslands. Sótt af: <https://jardir.skjalasafn.is/bok/47>
- Fasteignamat 1916-1918 - Mýrasýsla—undirmat. Þjóðskjalasafn Íslands. Sótt af: <https://jardir.skjalasafn.is/bok/67>

- Fasteignamat 1916-1918 - Snæfells- og Hnappadalssýsla—undirmat. Þjóðskjalasafn Íslands.
Sótt af: <https://jardir.skjalasafn.is/bok/84>
- Gylfi Helgason. 2017. *Menningarminjar í Fellsstrandarhreppi: Svæðisskráning fornleifa*. FS649-07186. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Herforingjaráðskort:** Dönsku herforingjaráðskortin. 1905-1915. Landsbókasafn Íslands.
Sótt af: <https://islandskort.is/map/1141#?c=0&m=0&s=0&cv=0&r=0&xywh=-2558%2C-328%2C11960%2C6555>
- Hermann Jakob Hjartarson. 2019. *Fornleifaskráning í Dalabyggð vegna fyrirhugaðs ljósleiðara um Skarðsströnd og Fellsströnd - áfangi 2*. Án útgáfustaðar: Fornleifafræðistofan.
- IA:** *Islandske Annaler indtil 1578*. 1888. G. Storm gaf út. Christiania: Norsk historisk kildeskriftfond.
- ÍF I:** *Íslendingabók. Landnáma*. 1968. Íslenzk fornrit I. Jakob Benediktsson, ritstj. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- ÍF II:** *Egils saga Skalla-Grímssonar*. 1933. Íslenzk fornrit II. Sigurður Nordal, ritstj. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- ÍF III:** *Borgfirðinga sögur*. 1938. Íslenzk fornrit III. Sigurður Nordal og Guðni Jónsson, ritstj. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- ÍF IV:** *Eyrbyggja saga. Brands þáttur Öruva. Eiríks saga rauða. Grænlandinga saga. Grænlandinga þáttur*. 1957. Einar Ól. Sveinsson & Matthías Þórðarson, ritstj. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- ÍF V:** *Laxdæla saga. Halldórs þáttur Snorrasonar. Stúfs þáttur*. 1934. Íslenzk fornrit V. Einar Ól. Sveinsson, ritstj. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- ÍF VII:** *Grettis saga Ásmundarsonar*. 1936. Íslenzk fornrit VII. Guðni Jónsson, ritstj. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- ÍF XV:** *Biskupa sögur I*. 2003. Íslenzk fornrit XV. Jónas Kristjánsson, Sigurgeir Steingrímsson, Ólafur Halldórsson & Peter Foote, ritstj. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Jarðabók yfir Dalasýslu 1731*. 1965. Magnús Már Lárusson sá um útgáfu. Reykjavík: Sögufélagið.
- Jarðabréf:** *Jarðabréffrá 16. og 17. öld*. 1993. Gunnar F. Guðmundsson, ritstj. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafélag.
- JÁM IV:** *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*. 1925 & 1927. IV. bindi. Borgarfjarðar- og Mýrasýslur. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafélag.
- JÁM V:** *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*. 1931-1933. V. bindi Hnappadalss- og Snæfellsnessýsla. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafélag.
- JÁM VI:** *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*. 1938. VI. bindi. Dala- og Barðastrandarsýslur. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafélag.
- JJ:** J. Johnsen. 1847. *Jarðatal á Íslandi*. Kaupmannahöfn: S. Trier.
- Jóna Kristín Ámundadóttir & Bjarni F. Einarsson. 2005. *Fornleifaskrá Grundarfjarðarbæjar*. Án útgáfustaðar: Fornleifafræðistofan.
- Kirkjur Íslands XV:** Margrét Hallgrímsdóttir o.fl. 2010. *Friðaðar kirkjur í Snæfellsness- og Dalaprófastsdæmi I: Bjarnarhafnarkirkja, Búðakirkja, Helgafellskirkja, Ingjaldshólskirkja*,

- Rauðamelskirkja, Setbergskirkja, Staðarhraunskirkja, Stykkishólmskirkja.* Reykjavík: Þjóðminjasafn Íslands.
- Kristjana Vilhjálmisdóttir (ritstjóri). 2022. *Fornleifaúttekt vegna fyrirhugaðs jarðstrengs á Vesturlandi*. FS902-22311. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Kristjana Vilhjálmisdóttir (ritstjóri). 2024. *Fornleifaskráning vegna lagningar jarðstrengs á Vesturlandi sumarið 2024: Hvalfjarðarsveit, Borgarbyggð & Eyja- & Miklaholtshreppur*. FS1008-24031. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Kristín Sýlvía Ragnarsdóttir. 2015. *Menningarminjar í Staðarsveit á Snæfellsnesi. Svæðisskráning fornleifa*. FS583-15351 Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Landamerkjabréf:** Dalasýsla. Landamerkjabók 1883-1886. Þjóðskjalasafn Íslands. Sótt af: <https://jardir.skjalasafn.is/bok/4>.
- Loftmyndasjá LMÍ:** Landmælingar Íslands. 1945-2000. Loftmyndasjá. Sótt af: <https://loftmyndasja.gis.is/>
- Loftmyndir ehf:** Loftmyndir ehf. 1996-2025. Tímaflakk. Sótt af: <https://www.map.is/>
- Manntalsvefur Þjóðskjalasafns Íslands. 2025. Sótt af: <https://manntal.is>
- Minningb. MF:** Gestur Magnússon. 1957. *Minningabók Magnúsar Friðrikssonar frá Staðarfelli*. Reykjavík: Hlaðbúð.
- OILR:** Björn Lárusson. 1967. *The Old Icelandic Land Registers*. Lundur: C. W. K. Gleerup.
- PP:** Sveinn Nielsson, Hannes Þorsteinsson og Björn Magnússon. 1949-1951. *Prestatal og prófasta á Íslandi*. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag.
- Ragnheiður Gló Gylfadóttir (ritstjóri). 2023. *Fornleifaskráning vegna lagningar jarðstrengs á Vesturlandi sumarið 2023: Kjósarhreppur, Hvalfjarðarsveit, Borgarbyggð, Dalabyggð og Sveitarfélagið Stykkishólmur*. FS969-23141. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Sarpur 2015-5-75:** Pálína Guðfinnsdóttir. 1917-2011. Bóndabær, Ferðalag, Fjall, Heygalti [Ljósmynd]. Byggðasafn Dalamanna. Sótt af: <https://www.sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=1580343>
- Sarpur ÞJ_Snæf-1155:** Þorsteinn Jóseppson. Fjall, Fjörður, Íbúðarhús, Sjór, Ský, Sveitabær, Útihús, Vindmylla [Ljósmynd]. Þjóðminjasafn Íslands. Sótt af: <https://www.sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=2013706>
- Snæfellingar og Hnappdælingar II:** Þorsteinn Jónsson. 2000. *Eyja- og Miklaholtshreppur: ábúendur og saga Eyja- og Miklaholtshrepps frá 1900*. Snæfellingar og Hnappdælingar II. Reykjavík: Sögusteinn.
- SSMB:** *Mýra- og Borgarfjarðarsýslur: Sýslu- og sóknalýsingar*. 2005. Reykjavík: Sögufélag & Örnefnastofnun Íslands.
- SSSH:** *Snæfells- og Hnappadalssýsla: Sýslu- og sóknalýsingar Hins íslenska bókmenntafélags 1839-1873*. 1970. Reykjavík: Snæfellingaútgáfan.
- Sturl:** *Sturlunga saga*. 1988. I-II. bindi. Örnólfur Thorsson, ritstj. Reykjavík: Svart á hvítu.
- Sædís Gunnarsdóttir. 2004. *Menningarminjar í Eyja- og Miklaholtshreppi: Svæðisskráning*. FS252-04081. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Túnakort:** Uppdrættir af túnnum. 1916-1925. Þjóðskjalasafn Íslands. Sótt af: <https://testbirting.manntal.is/>

- Þorleifur Jóhannesson. 1940. „Fornleifafundir í Helgafellsveit.“ *Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1940*, bls. 152-154.
- PJ:** Þorsteinn Jónsson. 2000. *Kolbeinsstaðahreppur. Ábúendur og saga Kolbeinsstaðahrepps frá 1900*. Reykjavík: Sögusteininn.
- ÞÞ 0, 9535:** Þjóðháttaskráning Þjóðminjasafn Íslands. Svar við spurningaskrá nr. A Efni óháð spurningaskrá. Þjóðminjasafn Íslands. Sótt af: <https://www.sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=553045>
- ÞÞ 41, 4938:** Þjóðháttaskráning Þjóðminjasafn Íslands. Svar við spurningaskrá nr. 41 Neysluvatn og öflun þess. Þjóðminjasafn Íslands. Sótt af: <https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=553333>
- ÞÞ 46, 5791:** Þjóðháttaskráning Þjóðminjasafn Íslands. Svar við spurningaskrá nr. 46 Vegir og vegagerð. Þjóðminjasafn Íslands. Sótt af: <https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=540180>
- ÞÞ 46, 6191:** Þjóðháttaskráning Þjóðminjasafn Íslands. Svar við spurningaskrá nr. 46 Vegir og vegagerð. Þjóðminjasafn Íslands. Sótt af: <https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=538566>
- ÞÞ 48, 5593:** Þjóðháttaskráning Þjóðminjasafn Íslands. Svar við spurningaskrá nr. 48 Eldhús og eldhúsværk. Þjóðminjasafn Íslands. Sótt af: <https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=542507>
- Ö-Arnarstaðir HS:** Örnefnaskrá Arnarstaða. Án ártals. Haukur Sigurðsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Ánabrekka:** Örnefnaskrá Ánabrekku. Án ártals. Ari Gíslason skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Beigaldi(b):** Örnefnaskrá Beigalda. 1974. Lilja Árnadóttir skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Berserkseyri viðb:** Viðbætur við örnefnaskrá Berserkseyrar. 1978. Bjarni Sigurðsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Berserkseyri PJ:** Örnefnaskrá Berserkseyrar. Án ártals. Þorleifur Jóhannesson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Borg:** Örnefnaskrá Borgar. Án ártals. Ari Gíslason skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Brúarfoss aths:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Brúarfoss. 1973. Brynjólfur Sæmundsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Brúarfoss PF:** Örnefnaskrá Brúarfoss. Án ártals. Pétur Finnbogason skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Efri-Hóll BJ:** Örnefnaskrá Efra-Hóls og Lindarbrekku. 1978. Bragi Jónsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Efri-Hóll PJ:** Örnefnaskrá Efra-Hóls. Án ártals. Þorleifur Jóhannesson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Eiði PJ:** Örnefnaskrá Eiðis. Án ártals. Þorleifur Jóhannesson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Flysjustaðir:** Örnefnaskrá Flysjustaða. 1937. Lúðvík Kristjánsson skráði. Reykjavík:

- Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Hallkelsstaðahlíð:** Örnefnaskrá Hallkelsstaðahlíðar. Án ártals. Ari Gíslason skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Harastaðir:** Örnefnaskrá Harastaða. 1970. Einar G. Pétursson skráði og endurskoðaði skrá Guðmundar Ólafssonar. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Hofsstaðir:** Örnefnaskrá Hofsstaða. Án ártals. Þorleifur Jóhannesson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Hraunholt:** Örnefnaskrá Hraunholts. 1937. Lúðvík Kristjánsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Jörfi:** Örnefnaskrá Jörfa. 1937. Lúðvík Kristjánsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Kjarlaksstaðir GG:** Örnefnaskrá Kjarlaksstaða. Án ártals. Guðmundur Guðmundsson skráði líklega. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Kljá:** Örnefnaskrá Kljár. Án ártals. Þorleifur Jóhannesson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Kolgrafir ÞJ:** Örnefnaskrá Kolgrafa. Án ártals. Þorleifur Jóhannesson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Lækjarbugur aths II:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Lækjarbugs II. 1973. Brynjúflur Sæmundsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Orrahóll:** Örnefnaskrá Orrahóls. 1966. Guðmundur Ólafsson skráði upphaflega. Einar Gunnar Pétursson fór yfir handrit hans með Hans Matthíassyni og skráði eftir honum athugasemdir og viðbætur. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Rauðanes:** Örnefnaskrá Rauðaness. Án ártals. Ari Gíslason skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Rauðimelur ytri:** Örnefnaskrá Rauðamels ytra. Án ártals. Lúðvík Kristjánsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Slitvindastaðir ÞJ:** Örnefnaskrá Slitvindastaða. Án ártals. Þorleifur Jóhannesson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Syðri-Rauðamelur KJ:** Örnefnaskrá Syðri-Rauðamels. Án ártals. Kristján Jónssonskráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Staðarbakki ÞJ:** Örnefnaskrá Staðarbakka. Án ártals. Þorleifur Jóhannesson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Stóratunga og Litlatunga:** Örnefnaskrá Stóru- og Litlutungu ásamt eftirmála. Án ártals. Ari Gíslason skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Vatnsholt aths:** Athugasemdir við örnefnaskrá Vatnsholts. 1979. Bragi Jónsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Ytrafell:** Örnefnaskrá Ytrafells. Án ártals. Guðmundur Ólafsson skráði. Reykjavík:

Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Ytrafell Aths: Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Ytrafells. Án ártals. Einar Gunnar Pétursson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Ytri-Kóngsbakki: Örnefnaskrá Ytr-Kóngsbakka. 1978 Björn Jónsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Ögur ÞJ: Örnefnaskrá Ögurs. Án ártals. Þorleifur Jóhannesson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Ölvaldsstaðir AG: Örnefnaskrá Ölvaldsstaða. Án ártals. Ari Gíslason skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Ölvaldsstaðir BHJ: Örnefnaskrá Ölvaldsstaða. Án ártals. Björn H. Jónsson skráði. Reykjavík: Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Örnefnasjá LMÍ: Landmælingar Íslands. Án ártals. Örnefnasjá. Sótt af: <https://ornefnasja.lmi.is/>.

Viðauki I: Hnitaskrá ISN93

Samtala	Minj_ID	X (A)	Y (N)
MH-101:008	3424-1	367918	457423
MH-101:032	3424-2	367887	457340
MH-101:033	3424-3	367957	457544
MH-102:002	3424-4		
MH-102:013	3424-5	365924	457801
MH-102:029	3424-6	365665	457894
MH-102:092	3424-7	366061	457763
MH-102:093	3424-8	365972	457789
MH-103:025	3424-9	364536	457880
MH-104:006	3424-10	364190	458097
MH-104:033	3424-11	364188	458090
MH-105:003	3424-12	363603	457686
MH-105:013	3424-13	363319	457318
MH-109:022	3424-14	360777	455023
MH-109:023	3424-15	360736	454777
MH-110:013_01	3424-16	359292	455066
MH-110:013_02	3424-17	359281	455052
MH-110:013_03	3424-18	359295	455052
MH-110:013_04	3424-19	359272	455040
MH-110:013_05	3424-20	359309	455070
MH-110:013_06	3424-21	359308	455083
MH-110:017	3424-22	359919	454252
MH-110:042	3424-23	360279	454169
MH-110:108	3424-24	360125	454176
MH-112:008	3424-25	357002	454980
MH-112:023	3424-26	357847	453383
MH-112:024	3424-27	357785	452968
MH-113:022	3424-28	357110	452119
MH-113:027	3424-29	356849	451910

Samtala	Minj_ID	X (A)	Y (N)
MH-114:001	3424-30	356282	455080
MH-114:002	3424-31	356287	455055
MH-114:004	3424-32	356430	455062
MH-114:005	3424-33	356336	455100
MH-114:006	3424-34	356295	455042
MH-114:008	3424-35	356741	455142
MH-114:009	3424-36	358155	456391
MH-114:010	3424-37	356256	455066
MH-115:024	3424-38	356035	455141
MH-651:001_01	3424-39	358055	456543
MH-651:001_02	3424-40	358766	455954
MH-651:001_03	3424-41	358285	456271
MH-651:003	3424-42	362059	456445
MH-651:004	3424-43	364365	457968
MH-651:005	3424-44	357922	456536
MH-651:006	3424-45	356024	455128
MH-651:007	3424-46	364573	457901
MH-161:008	3424-47	346903	472336
MH-162:001_01	3424-48	348224	473788
MH-162:001_02	3424-49	348215	473788
MH-162:002	3424-50	348248	473837
MH-162:004	3424-51	348355	473809
MH-162:006	3424-52	348372	473787
MH-162:008	3424-53	348360	473818
MH-162:020_01	3424-54	348406	473810
MH-162:020_02	3424-55	348390	473828
MH-162:025	3424-56	348336	473790
MH-205:001_01	3424-57	347084	475406
MH-205:001_02	3424-58	347089	475395
MH-205:012	3424-59	347011	475388
MH-205:014	3424-60	347071	475411

Samtala	Minj_ID	X (A)	Y (N)
MH-207:011	3424-61	345493	475567
MH-210:001	3424-62	342914	475703
MH-210:002	3424-63		
MH-210:005	3424-64	342908	475694
MH-210:006	3424-65	342881	475685
MH-210:007	3424-66	342867	475676
MH-210:024	3424-67	342812	475618
MH-210:025	3424-68	342811	475639
MH-210:026_01	3424-69	342830	475532
MH-210:026_02	3424-70	342985	475637
MH-211:064_01	3424-71	343982	477818
MH-211:064_02	3424-72	343996	477825
MH-211:064_03	3424-73	343999	477833
MH-671:002	3424-74	348334	473865
MH-671:012	3424-75	348400	473795
MH-671:014	3424-76	349368	472217
MH-681:013	3424-77	348057	474260
MH-681:019	3424-78	346135	475463
MH-681:020	3424-79	344263	476262
MH-681:021	3424-80	344178	476282
MH-681:022	3424-81	342858	475501
MH-215:021_01	3424-82	343903	489137
MH-215:021_02	3424-83	343901	489126
MH-215:021_03	3424-84	343880	489102
MH-215:021_04	3424-85	343913	489159
MH-215:021_05	3424-86	343823	489171
MH-215:022	3424-87	343903	489441
MH-215:023	3424-88	343694	489159
MH-681:023	3424-89	343740	489218
MH-222:023	3424-90	347060	485628
MH-681:018	3424-91	348708	488110

Samtala	Minj_ID	X (A)	Y (N)
MH-681:027	3424-92	346523	488255
MH-218:007	3424-93	347514	492366
MH-218:008	3424-94	347505	492259
MH-218:011	3424-95	347517	492284
MH-218:012	3424-96	348517	492613
MH-219:022	3424-97	349537	492905
MH-221:009	3424-98	349469	489325
MH-221:010	3424-99	349460	489332
MH-221:024	3424-100	349384	489355
MH-221:025	3424-101	349267	489451
MH-221:026	3424-102	349202	489492
MH-221:027_01	3424-103	349444	489294
MH-221:027_02	3424-104	349455	489297
MH-681:024	3424-105	349137	489927
MH-681:025	3424-106	350106	492960
MH-681:026	3424-107	347736	492610
MH-241:002_01	3424-108	341398	489213
MH-241:002_02	3424-109	341380	489212
MH-241:032	3424-110	341370	489169
MH-241:033	3424-111	341386	489189
MH-241:035	3424-112	341040	488930
MH-241:036	3424-113	341171	489028
MH-691:003	3424-114	340132	488104
MH-691:005	3424-115	340876	488729
MH-691:007	3424-116	341066	488981
SN-034:004	3424-117	309042	489500
SN-034:007	3424-118	309036	489498
SN-034:013	3424-119	308999	489465
SN-035:001_01	3424-120	308680	490136
SN-035:001_02	3424-121	308671	490134
SN-035:001_03	3424-122	308689	490112

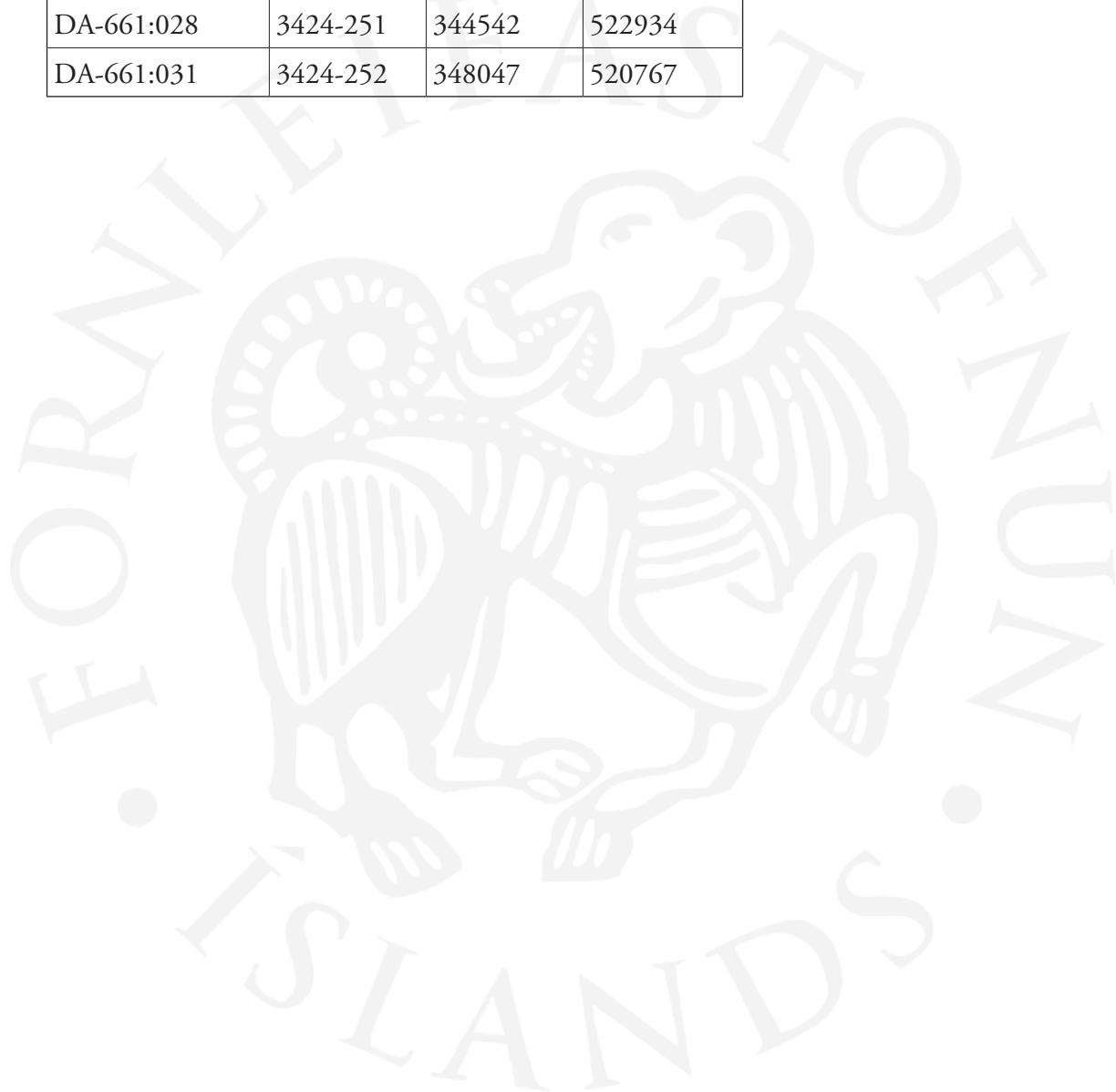
Samtala	Minj_ID	X (A)	Y (N)
SN-035:001_04	3424-123	308683	490124
SN-035:001_05	3424-124	308686	490158
SN-035:001_06	3424-125	308680	490151
SN-035:002	3424-126		
SN-035:003	3424-127	308709	490152
SN-035:005	3424-128	308752	490086
SN-035:007	3424-129	308702	490150
SN-035:018_01	3424-130	308715	490177
SN-035:018_02	3424-131	308763	489995
SN-611:009	3424-132	309105	489490
SN-611:010	3424-133	308675	490204
SN-236:001	3424-134	303177	500491
SN-236:004	3424-135	303169	500523
SN-236:005	3424-136	303194	500509
SN-236:006	3424-137	303205	500508
SN-236:007	3424-138	303215	500501
SN-236:013	3424-139	303124	500549
SN-236:014	3424-140	303146	500542
SN-236:020_01	3424-141	303264	500522
SN-236:020_02	3424-142	303264	500521
SN-236:037_01	3424-143	303951	499538
SN-236:037_02	3424-144	303951	499551
SN-236:037_03	3424-145	303978	499569
SN-236:051	3424-146	303215	500108
SN-236:052_01	3424-147	303822	499659
SN-236:052_02	3424-148	303833	499667
SN-236:052_03	3424-149	303810	499699
SN-236:052_04	3424-150	303820	499706
SN-237:017_01	3424-151	304834	498142
SN-237:017_02	3424-152	304838	498109
SN-238:001_01	3424-153	306397	500381

Samtala	Minj_ID	X (A)	Y (N)
SN-238:001_02	3424-154	306410	500402
SN-238:001_03	3424-155	306397	500408
SN-238:001_04	3424-156	306381	500391
SN-238:001_05	3424-157	306412	500361
SN-238:001_06	3424-158	306400	500362
SN-238:001_07	3424-159	306384	500370
SN-238:002	3424-160	306462	500613
SN-238:003	3424-161	306417	500648
SN-238:004	3424-162	306443	500638
SN-238:009	3424-163	306513	500696
SN-238:015	3424-164	306529	500716
SN-238:016	3424-165	306496	500746
SN-238:022	3424-166	306551	500847
SN-238:026	3424-167	306412	500641
SN-239:001_01	3424-168	308171	501397
SN-239:001_02	3424-169	308157	501405
SN-239:002_01	3424-170	308286	501340
SN-239:002_02	3424-171	308283	501339
SN-239:002_03	3424-172	308273	501325
SN-239:002_04	3424-173	308301	501340
SN-239:003	3424-174	308261	501350
SN-239:005	3424-175	308281	501378
SN-239:010	3424-176	308112	360984
SN-239:012	3424-177	308103	501416
SN-239:052	3424-178	307289	501709
SN-239:056	3424-179	309588	501250
SN-651:001	3424-180	304559	499218
SN-651:002	3424-181	303264	500074
SN-651:003	3424-182	306833	496717
SN-252:035	3424-183	315707	503125
SN-252:036	3424-184	315637	503022

Samtala	Minj_ID	X (A)	Y (N)
SN-253:016	3424-185	316084	504102
SN-253:017	3424-186	316049	504141
SN-253:018	3424-187	316080	504135
SN-255:001_01	3424-188	319272	505515
SN-255:001_02	3424-189	319281	505534
SN-255:001_03	3424-190	319288	505536
SN-255:001_04	3424-191	319287	505541
SN-255:002	3424-192	319321	505538
SN-255:004	3424-193	319317	505569
SN-255:005	3424-194	319208	505547
SN-255:006	3424-195	319157	505528
SN-255:016	3424-196	319403	505626
SN-256:010	3424-197	320590	506498
SN-261:020	3424-198	322870	507164
SN-661:022	3424-199	316114	504147
SN-661:023	3424-200	315356	502481
SN-661:025	3424-201	312282	502168
SN-661:027	3424-202	322498	506868
SN-262:001_01	3424-203	321821	508565
SN-262:001_02	3424-204	321817	508577
SN-262:001_03	3424-205	321800	508578
SN-262:001_04	3424-206	321805	508563
SN-262:001_05	3424-207	321822	508555
SN-262:002	3424-208	321861	508558
SN-262:007	3424-209	321813	508690
SN-262:008	3424-210	321810	508699
SN-262:021	3424-211	321782	508715
SN-262:022_01	3424-212	321943	508596
SN-262:022_02	3424-213	322085	508753
SN-262:032	3424-214	321910	508554
SN-262:033	3424-215	322138	508752

Samtala	Minj_ID	X (A)	Y (N)
SN-262:034	3424-216	322244	508911
SN-262:036	3424-217	321402	508932
SN-264:012	3424-218	321505	510299
SN-264:020	3424-219	321262	510190
DA-123:003	3424-220	345738	519242
DA-123:004	3424-221	345814	519255
DA-123:005_01	3424-222	345768	519281
DA-123:005_02	3424-223	345751	519279
DA-123:016	3424-224	345744	519269
DA-123:023	3424-225	345795	519271
DA-123:024	3424-226	345731	519270
DA-124:008	3424-227	343758	520408
DA-124:013	3424-228	344832	519804
DA-124:027	3424-229	343768	520353
DA-124:032	3424-230	342928	521118
DA-124:033	3424-231	343590	520447
DA-124:034	3424-232	343877	520358
DA-128:001_01	3424-233	348197	520742
DA-128:001_02	3424-234	348216	520738
DA-128:023	3424-235	348214	520726
DA-129:002	3424-236	344627	522926
DA-129:003	3424-237	344572	522970
DA-129:020	3424-238	344562	522980
DA-129:025	3424-239	344612	522893
DA-129:028	3424-240	344569	522958
DA-129:031	3424-241	344656	522830
DA-129:044	3424-242	344501	522937
DA-129:045	3424-243	345074	522186
DA-129:046	3424-244	345079	522204
DA-133:052	3424-245	342296	522367
DA-134:008	3424-246	342024	523469

Samtala	Minj_ID	X (A)	Y (N)
DA-134:023	3424-247	342194	523746
DA-661:005	3424-248	345445	521858
DA-661:006	3424-249	343999	523955
DA-661:026	3424-250	342235	522129
DA-661:028	3424-251	344542	522934
DA-661:031	3424-252	348047	520767

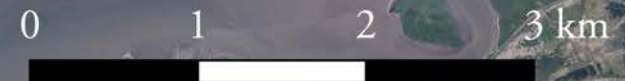
Viðauki II: Minjakort

Kort á næstu síðum eru unnin ofan á loftmyndir frá Loftmyndum ehf.

Skýringar		
● Fornleif	 Torf, grjót og steypa	--- Leið merkt af loftmynd
 Bæjarhóll	 Þúst	 Fornleif merkt af loftmynd, fláki
 Grjót	— Kantur	 Niðurgroftur merktur af loftmynd
 Niðurgroftur	--- Leið	 Horfnar fornleifar (gróflega áætluð staðsetning)
 Steypa	--- Niðurgroftur	----- Klettur
 Steypa og grjót	--- Skurður	 Úttektarsvæði
 Torf	--- Þúst	 Fyrirhugaður jarðstrengur
 Torf og grjót	--- Fornleif merkt af loftmynd, lína	 Tillaga að færslu á fyrirhuguðum jarðstreng

Allar uppmælingar sem gerðar voru í skráningunni eru skilgreindar m.t.t. til byggingarefnis eða eðlis minjanna og eru skýringar á þeim sýndar í lista hér fyrir ofan. Þessar skýringar gilda fyrir öll minjakort og myndir af uppmældum minjum í fornleifaskrá.

Svæði 1

Svæði 1: Nærmynd I

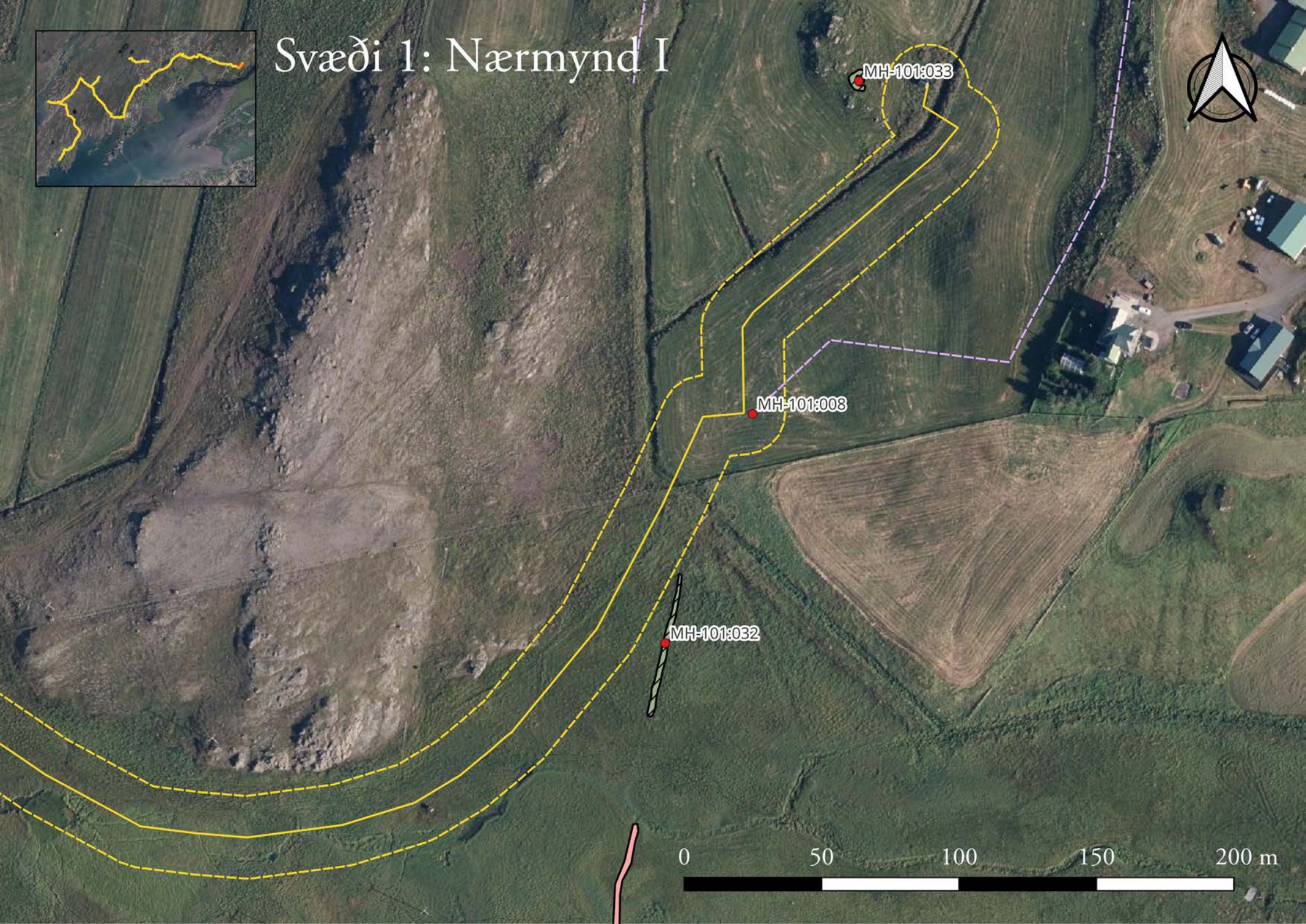

MH-101:033

MH-101:008

MH-101:032

0 50 100 150 200 m

Svæði 1: Nærmynd II

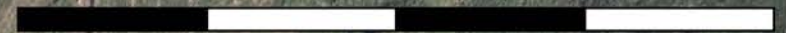
MH-102:029

MH-102:013

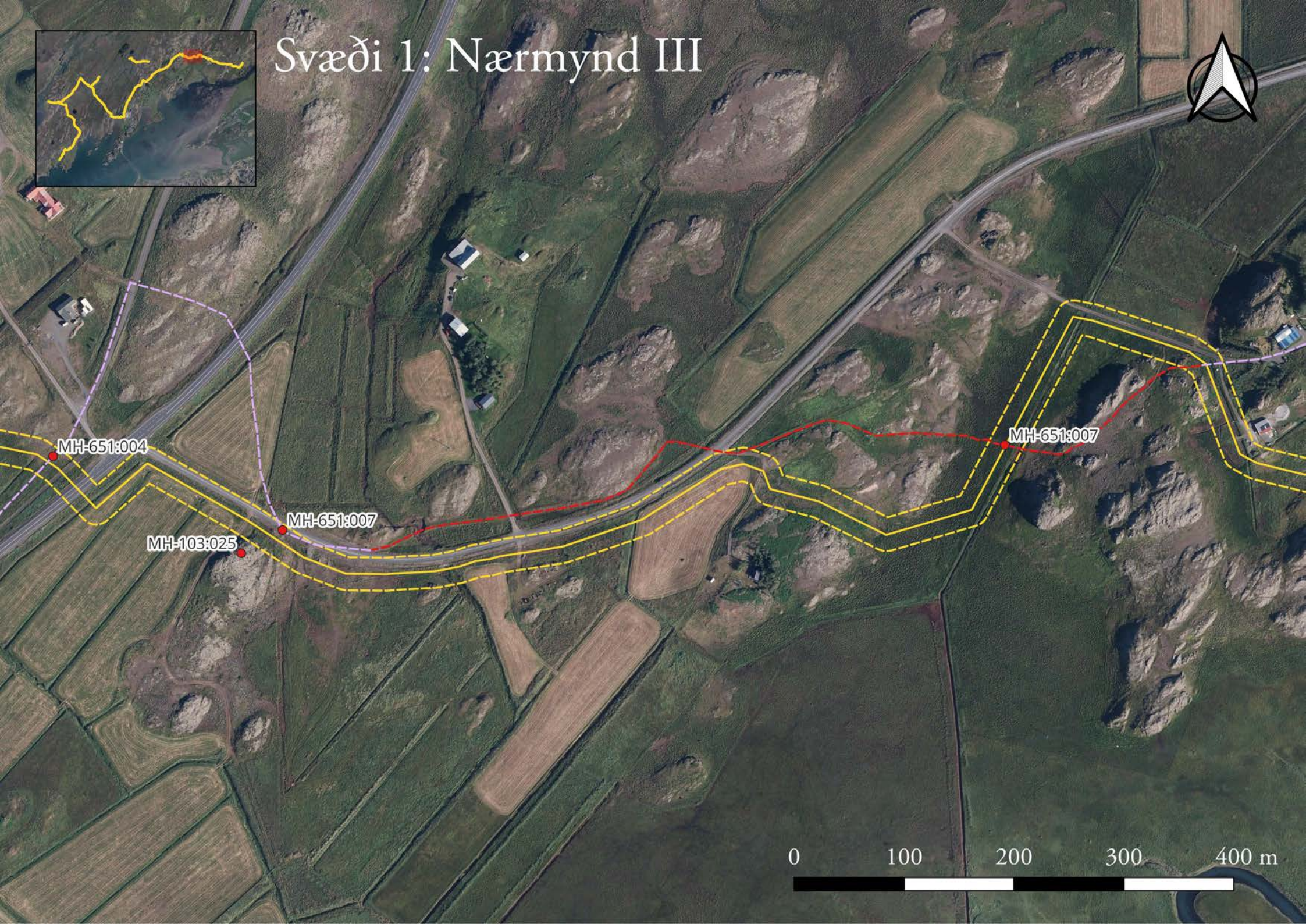
MH-102:093

MH-102:092

0 50 100 150 200 m

Svæði 1: Nærmynd III

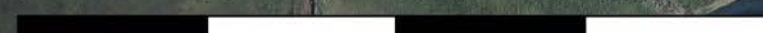
MH-651:004

MH-103:025

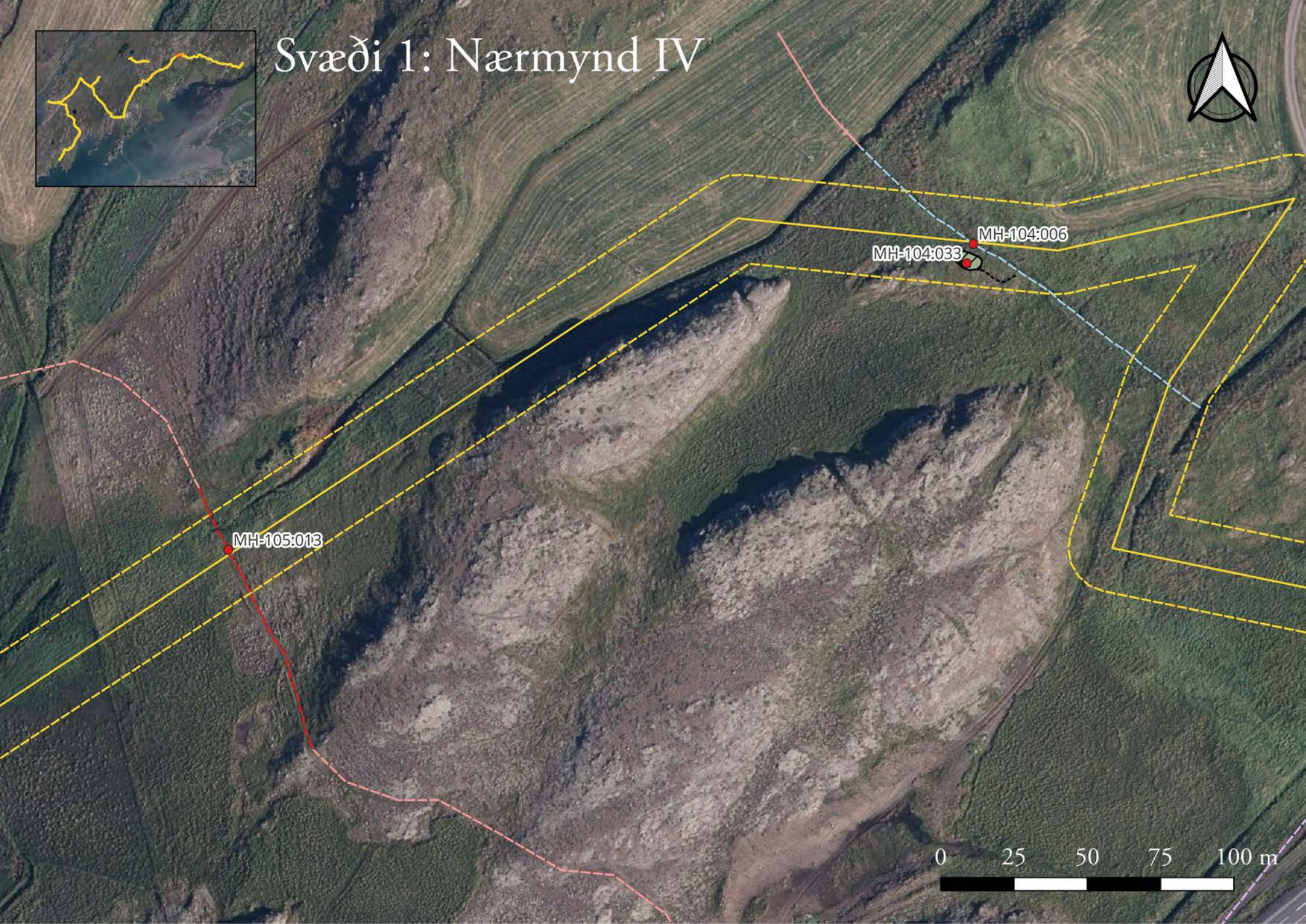
MH-651:007

MH-651:007

0 100 200 300 400 m

Svæði 1: Nærmynd IV

MH-105:013

MH-104:033

MH-104:006

0 25 50 75 100 m

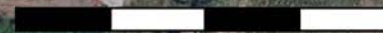
Svæði 1: Nærmynd V

MH-105:013

MH-105:003

0 25 50 75 100 m

Svæði 1: Nærmynd VI

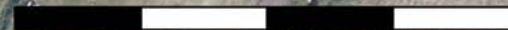

MH-109:022

MH-109:023

0 25 50 75 100 m

Svæði 1: Nærmynd VII

MH-110:017

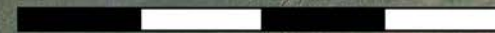
MH-651:001_01

MH-110:108

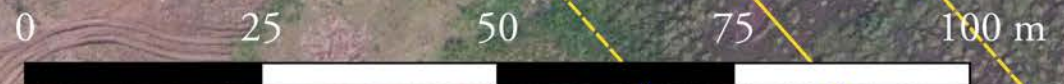
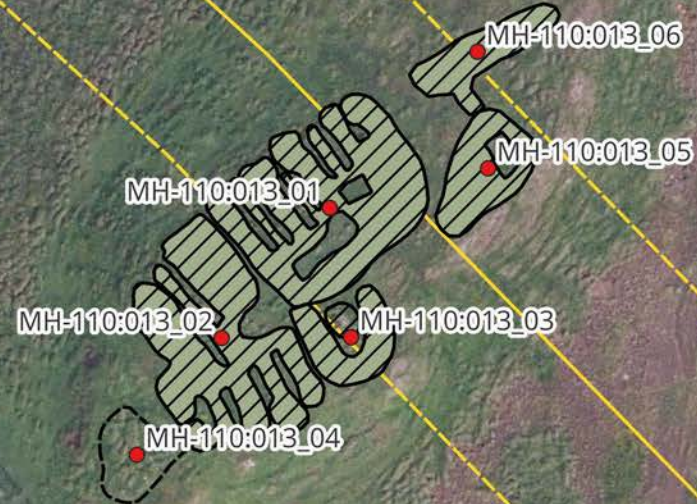
MH-110:042

MH-651:001_01

0 50 100 150 200 m

Svæði 1: Nærmynd VIII

Svæði 1: Nærmynd IX

MH-651:005

MH-651:001_01

MH-114:009

MH-651:001_03

MH-651:001_01

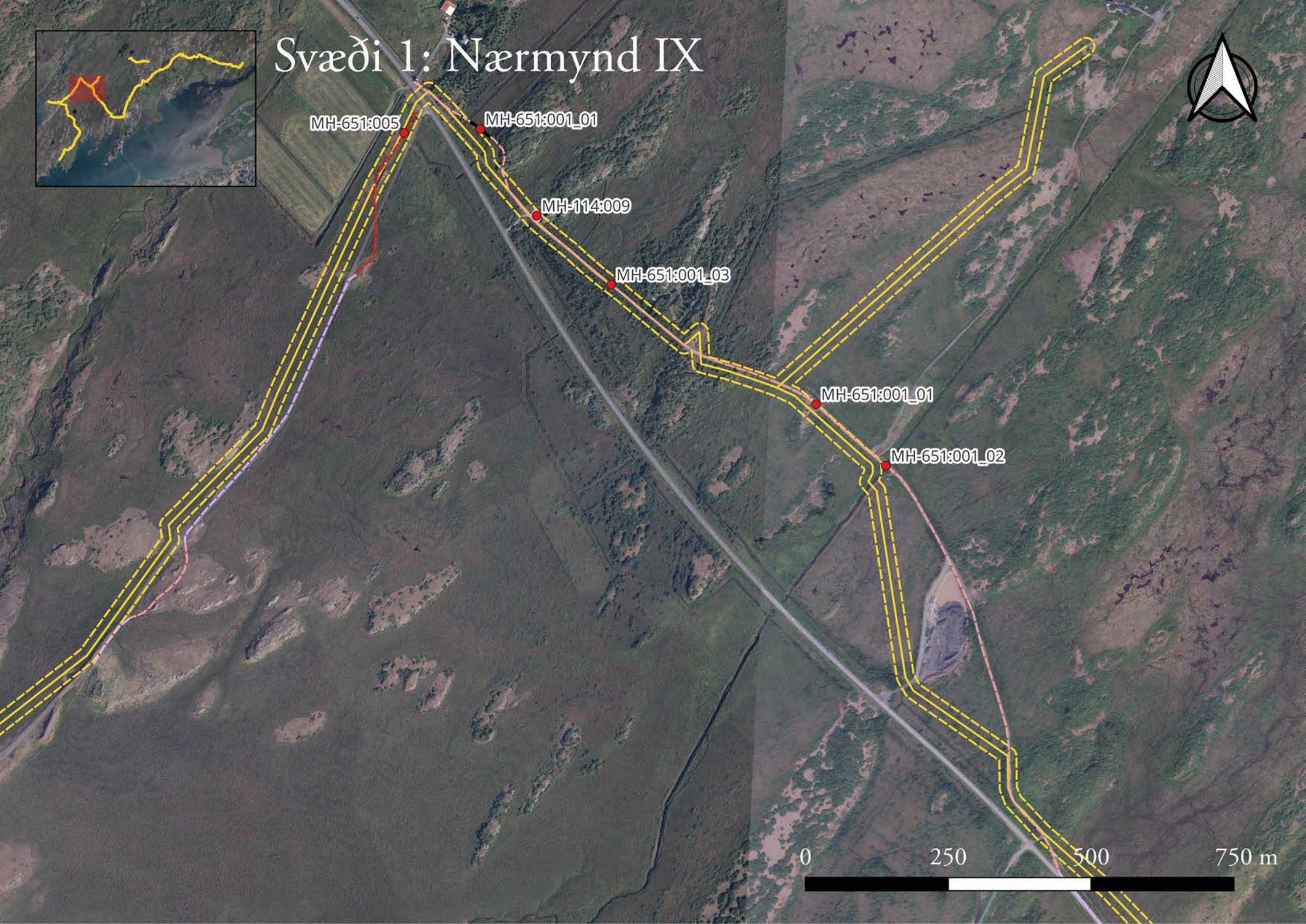
MH-651:001_02

0

250

500

750 m

Svæði 1: Nærmynd X

MH-651:005

MH-651:001_01

MH-114:009

0 50 100 150 m

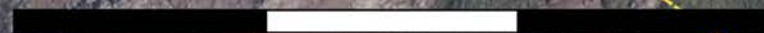
Svæði 1: Nærmynd XI

MH-114:003

MH-112:008

0 50 100 150 m

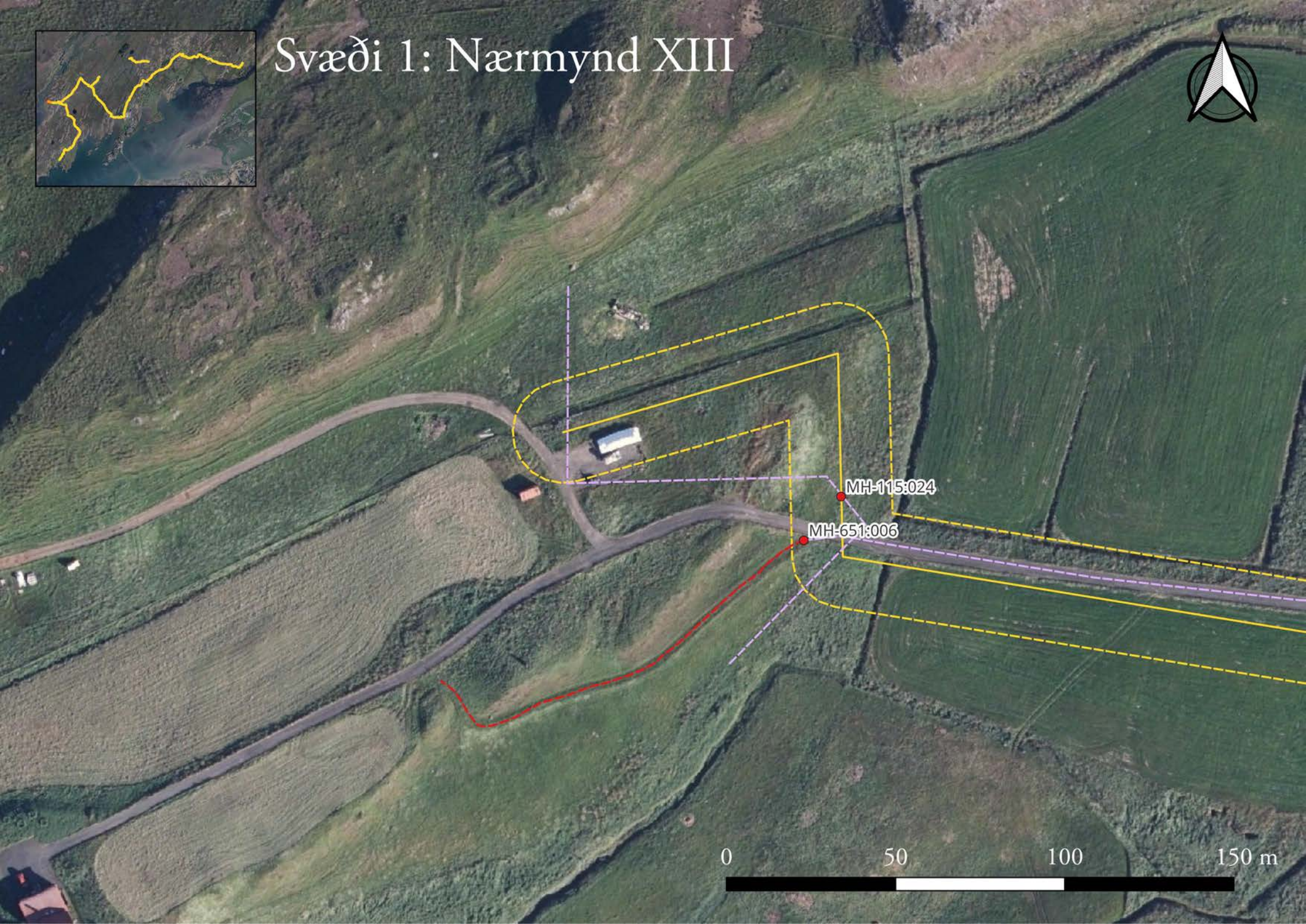
Svæði 1: Nærmynd XII

0 50 100 150 m

Svæði 1: Nærmynd XIII

0

50

100

150 m

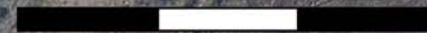
Svæði 1: Nærmynd XIV

MH-112:023

MH-112:024

0 50 100 150 m

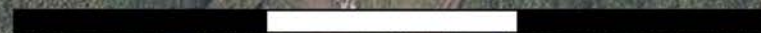
Svæði 1: Nærmynd XV

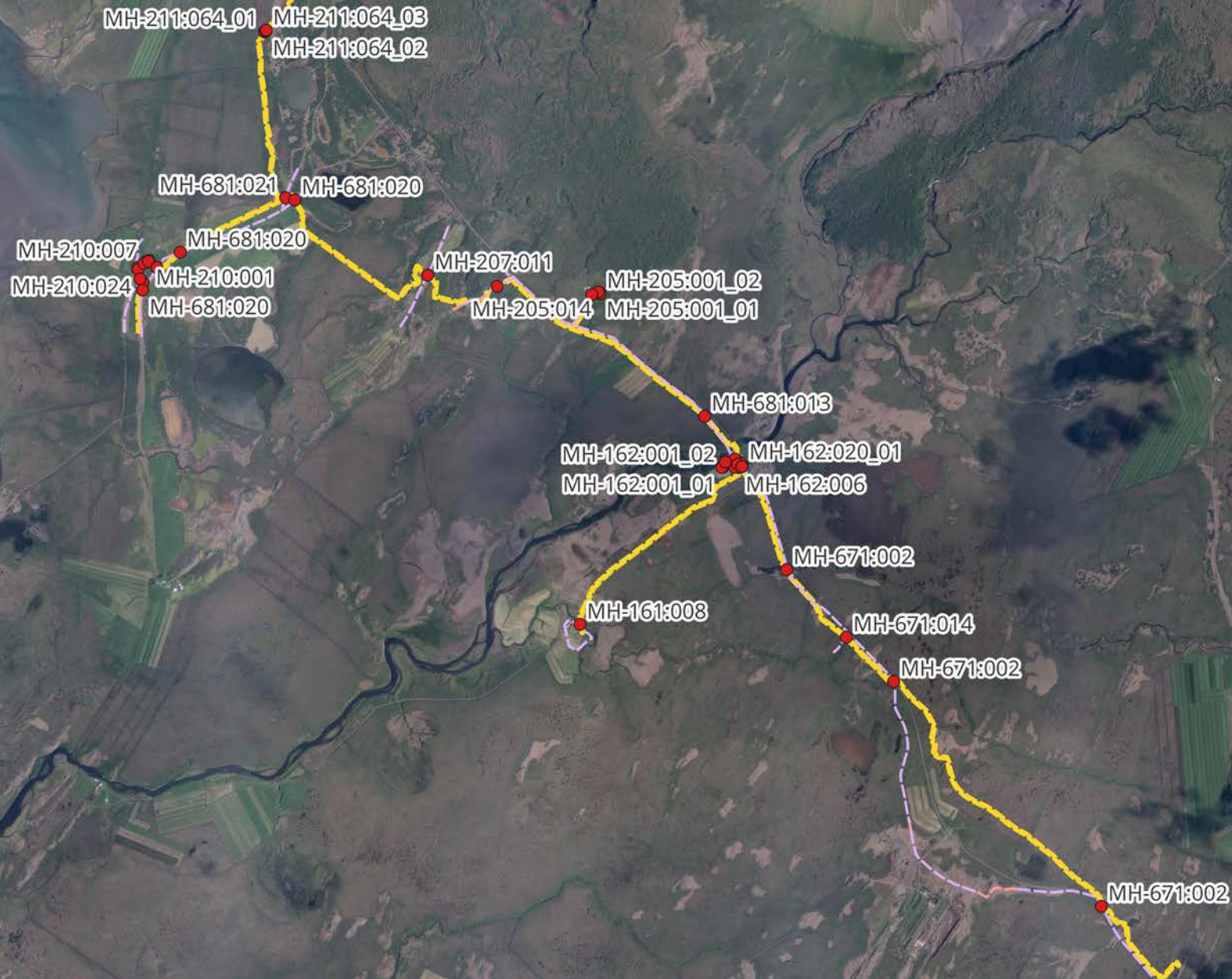
MH-113:022

MH-113:027

0 50 100 150 m

Svæði 2

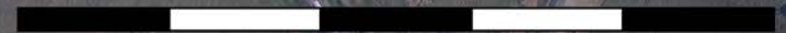

Svæði 2: Nærmynd I

MH-671:002

0 100 200 300 400 500 m

Svæði 2: Nærmynd II

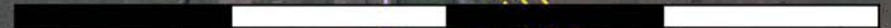

MH-671:002

MH-671:014

MH-671:002

0 200 400 600 800 m

Svæði 2: Nærmynd III

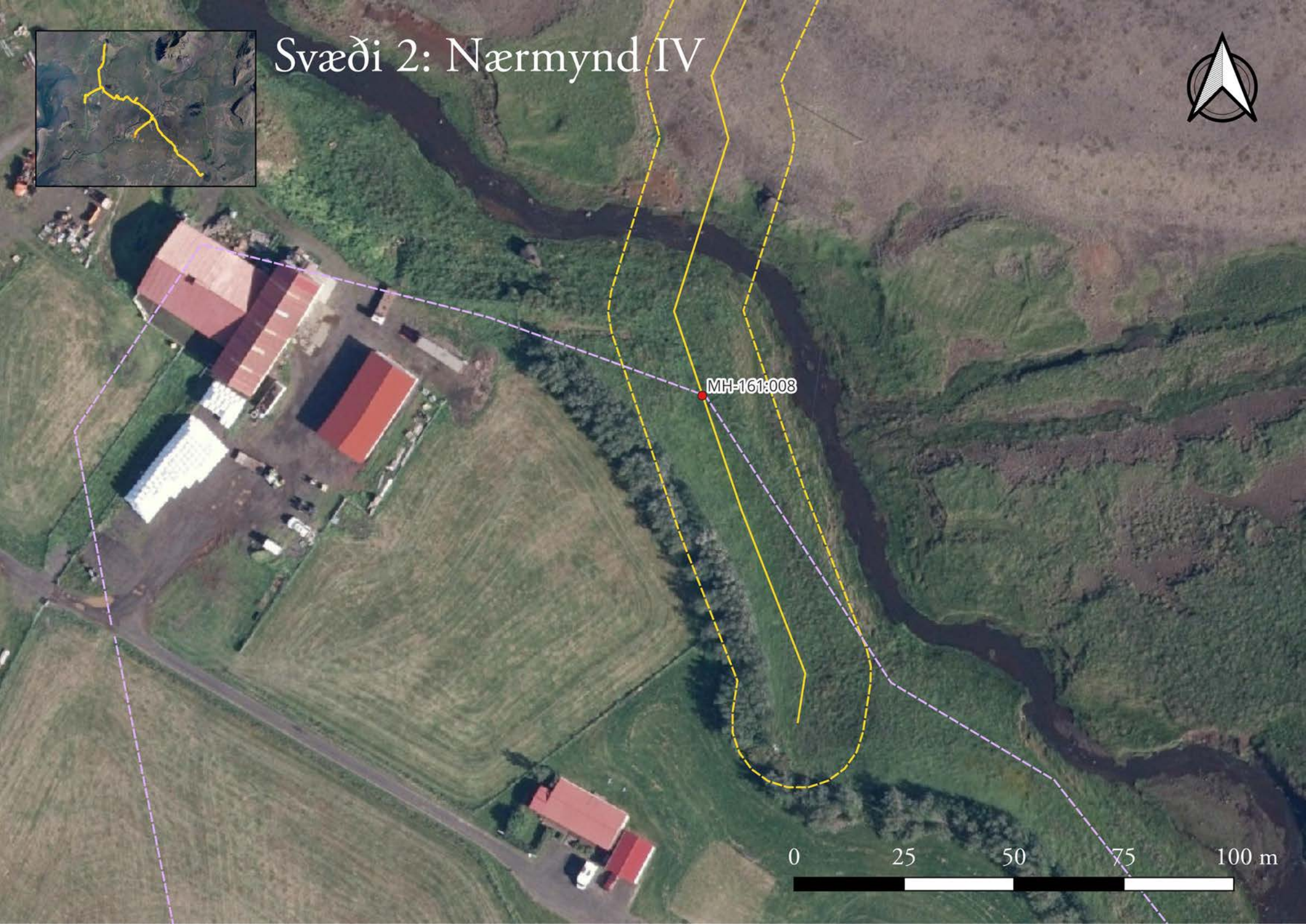

Svæði 2: Nærmynd IV

MH-161:008

0 25 50 75 100 m

Svæði 2: Nærmynd V

MH-205:014

MH-205:001_01

MH-205:012

MH-205:001_02

0 50 100 150 200 m

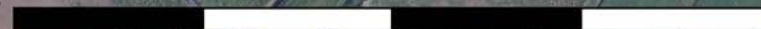
Svæði 2: Nærmynd VI

MH-207:011

MH-631:019

0 100 200 300 400 m

Svæði 2: Nærmynd VII

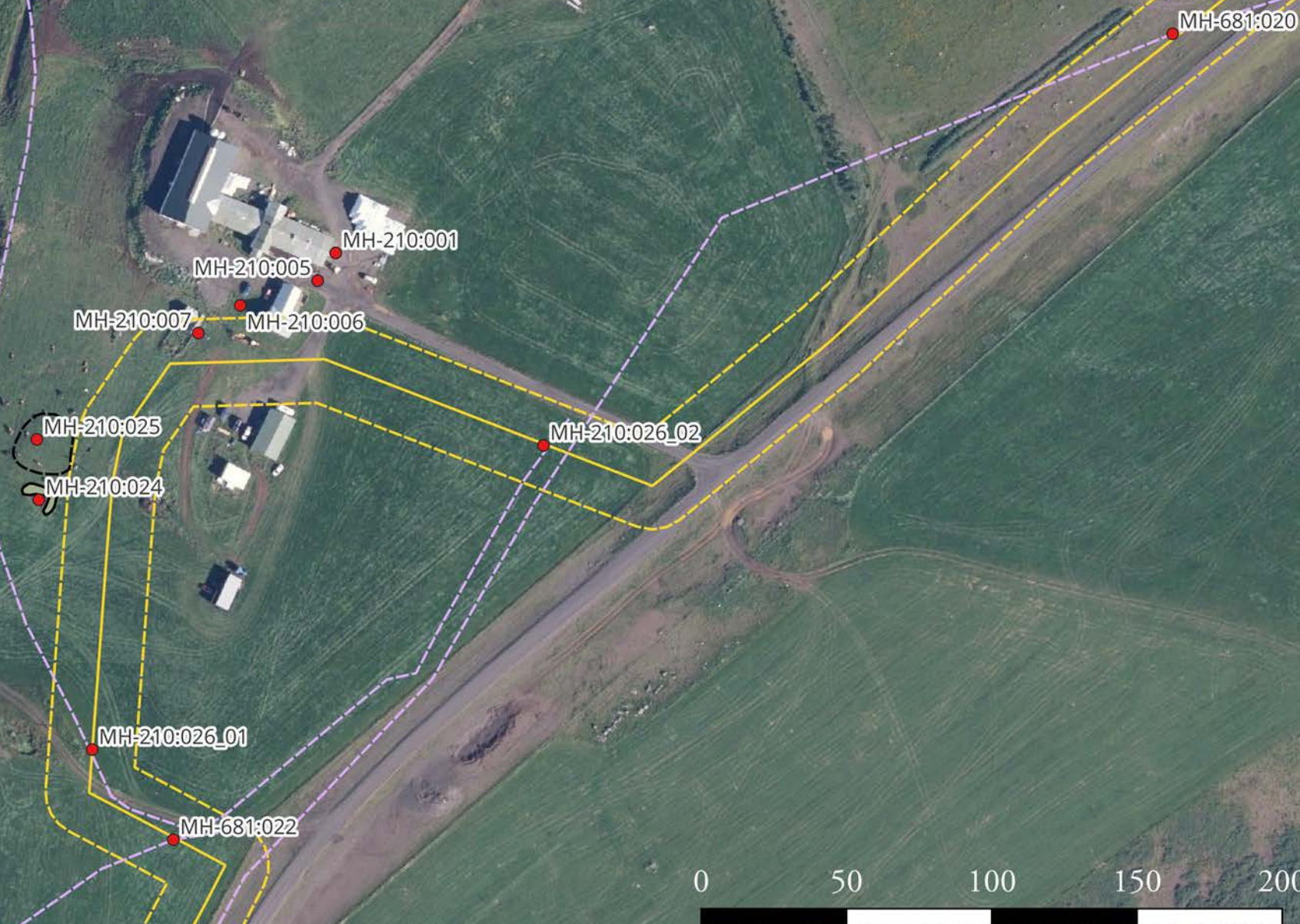
MH-681:021

MH-681:020

0 50 100 150 200 m

Svæði 2: Nærmynd VIII

Svæði 2: Nærmynd IX

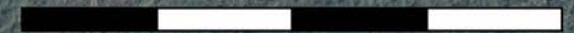

MH-210:026_01

MH-681:022

MH-681:020

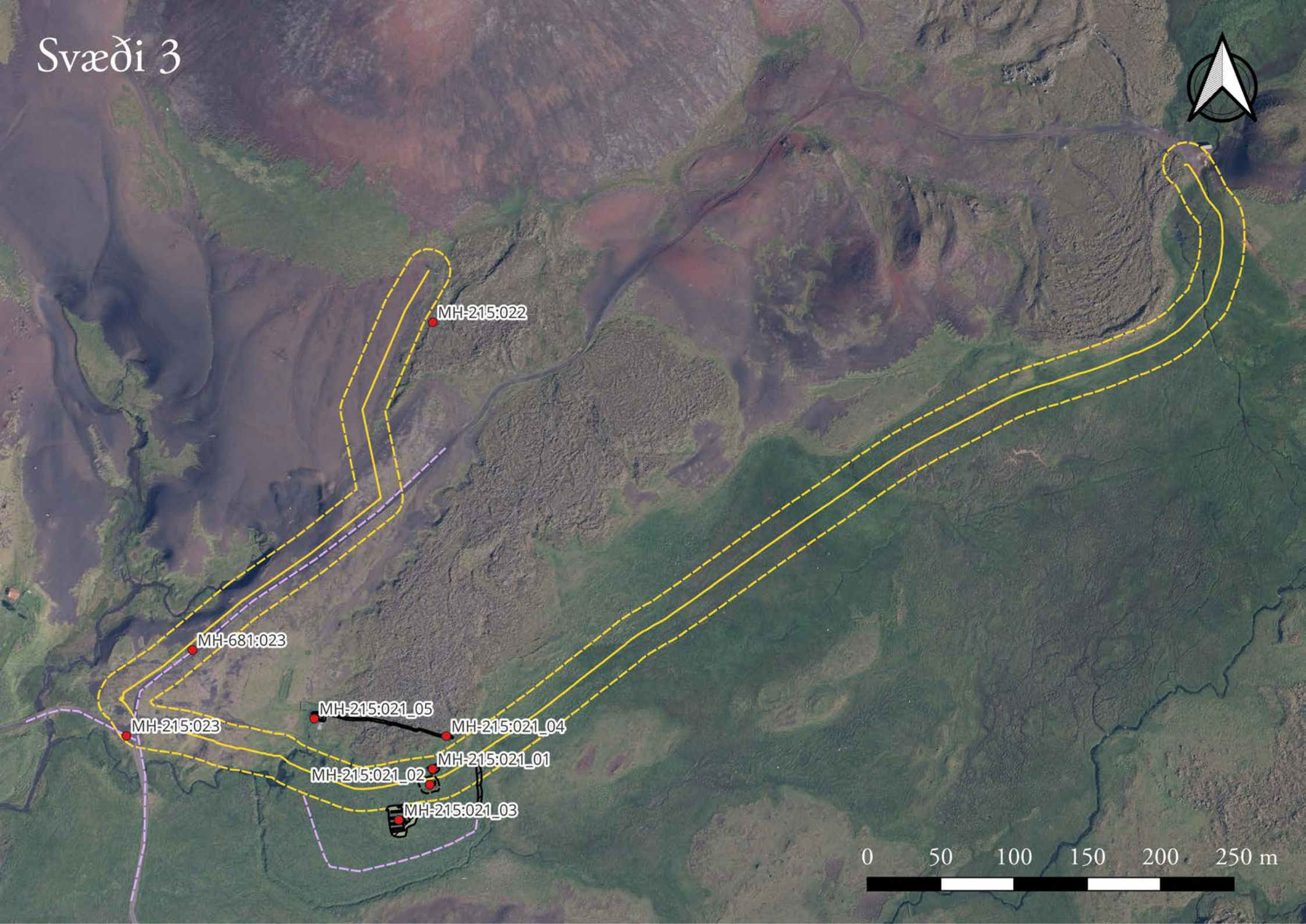
0 50 100 150 200 m

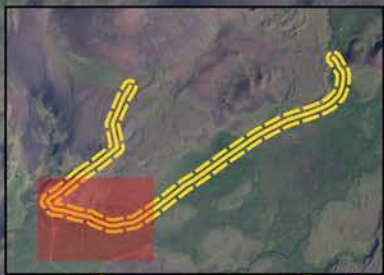
Svæði 2: Nærmynd X

Svæði 3

Svæði 3: Nærmynd I

MH-681:023

MH-215:023

MH-215:021_05

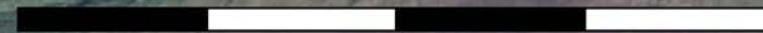
MH-215:021_04

MH-215:021_01

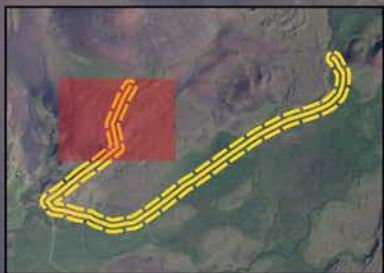
MH-215:021_02

MH-215:021_03

0 25 50 75 100 m

Svæði 3: Nærmynd II

MH-215:022

0 25 50 75 100 m

Svæði 4

MH-681:027

MH-681:027

MH-681:018

MH-222:023

0 0,25 0,5 0,75 1 km

Svæði 4: Nærmynd I

MH-222:023

0 100 200 300 400 m

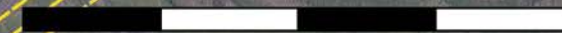
Svæði 4: Nærmynd II

MH-681:027

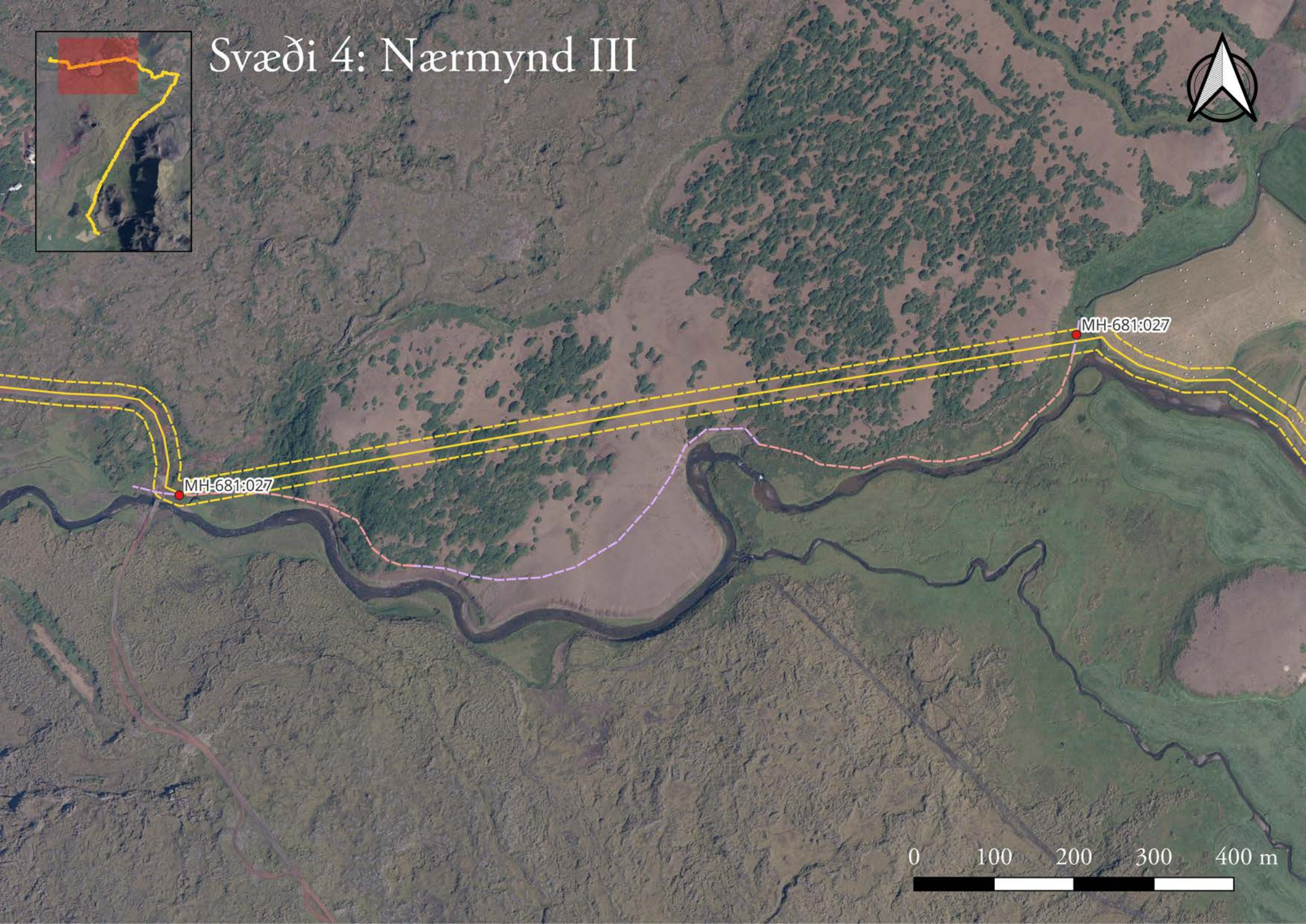
MH-681:018

0 100 200 300 400 m

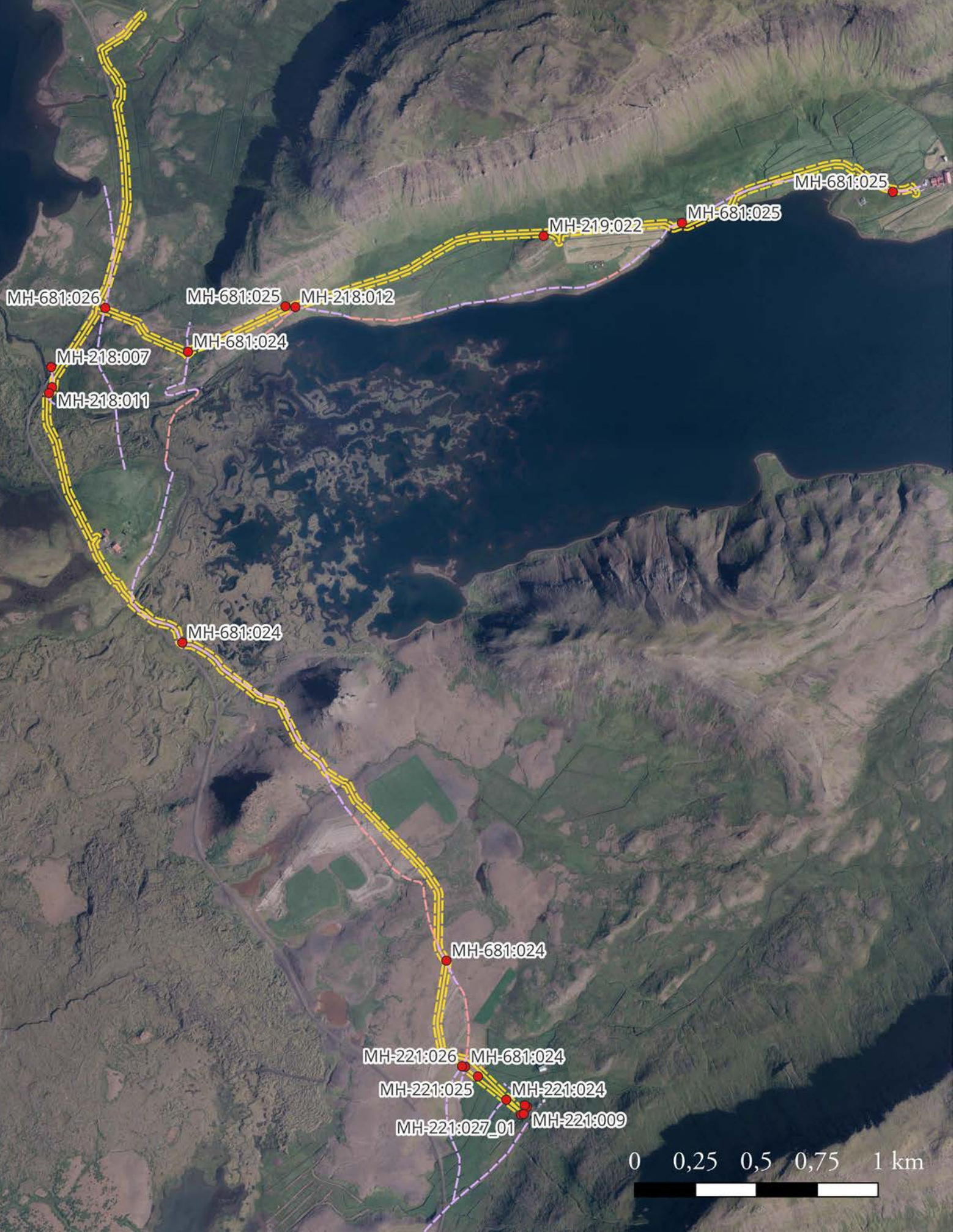

Svæði 4: Nærmynd III

Svæði 5

Svæði 5: Nærmynd I

MH-221:026

MH-681:024

MH-221:025

MH-221:024

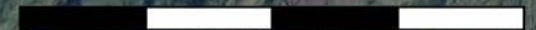
MH-221:010

MH-221:009

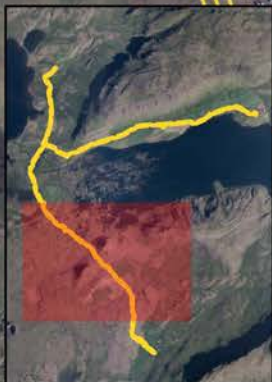
MH-221:027_01

MH-221:027_02

0 25 50 75 100 m

Svæði 5: Nærmynd II

MH-681:024

MH-681:024

0 100 200 300 400 500 m

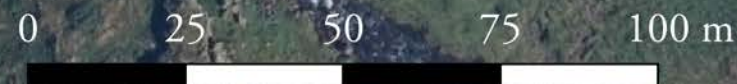

Svæði 5: Nærmynd III

MH-218:011

MH-218:008

Svæði 5: Nærmynd IV

MH-681:026

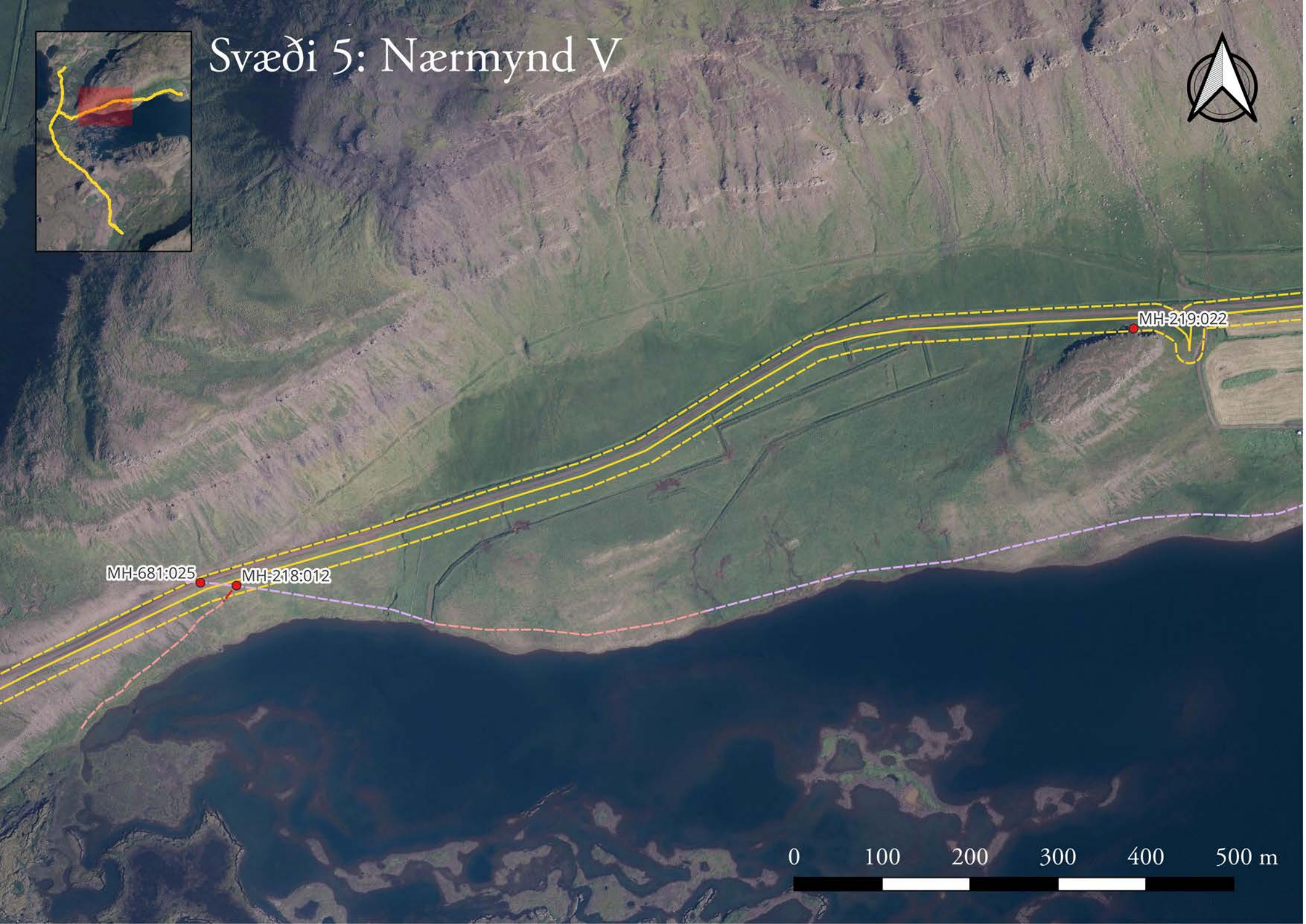
MH-681:024

0 25 50 75 100 m

A scale bar at the bottom right of the map, consisting of a horizontal line with alternating black and white segments, used to measure distances in meters. The segments are labeled with the values 0, 25, 50, 75, and 100.

Svæði 5: Nærmynd V

MH-681:025

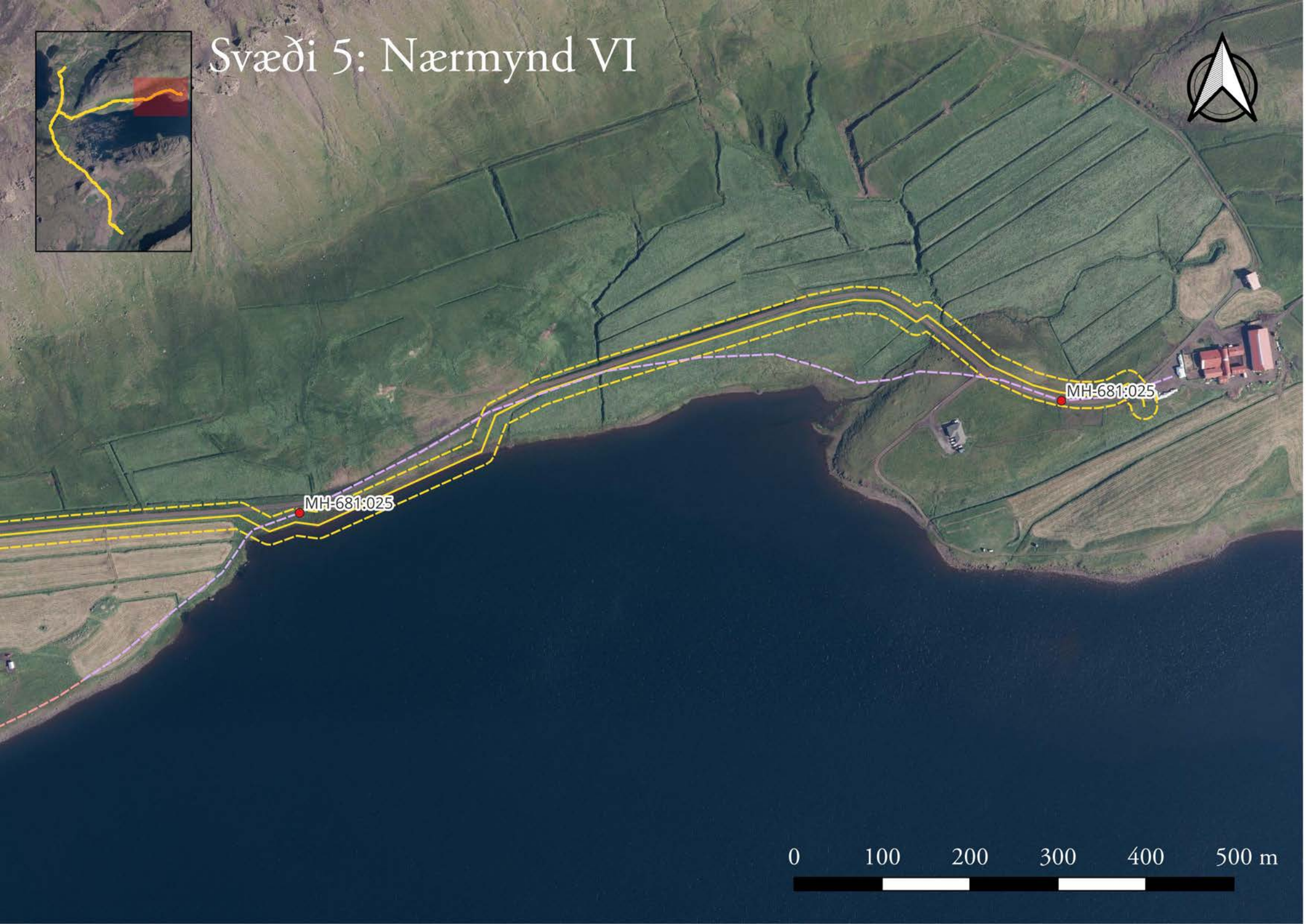
MH-218:012

MH-219:022

0 100 200 300 400 500 m

Svæði 5: Nærmynd VI

Svæði 6

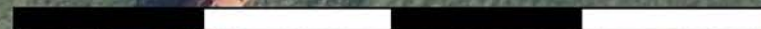

Svæði 6: Nærmynd I

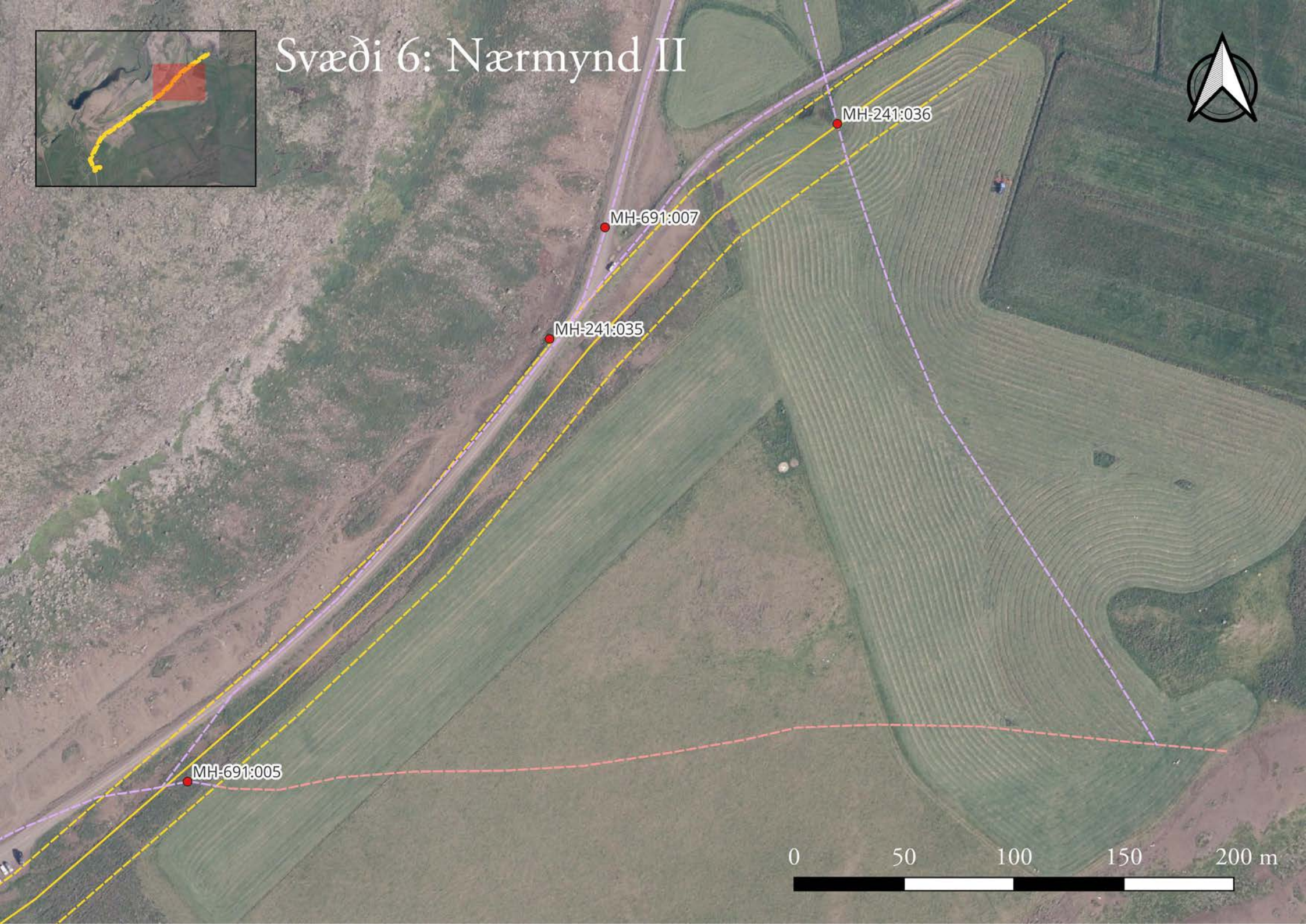

MH-691:003

0 25 50 75 100 m

Svæði 6: Nærmynd II

0 50 100 150 200 m

Svæði 6: Nærmynd III

MH-241:002_02

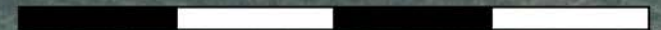
MH-241:002_01

MH-241:033

MH-241:032

MH-241:036

0 25 50 75 100 m

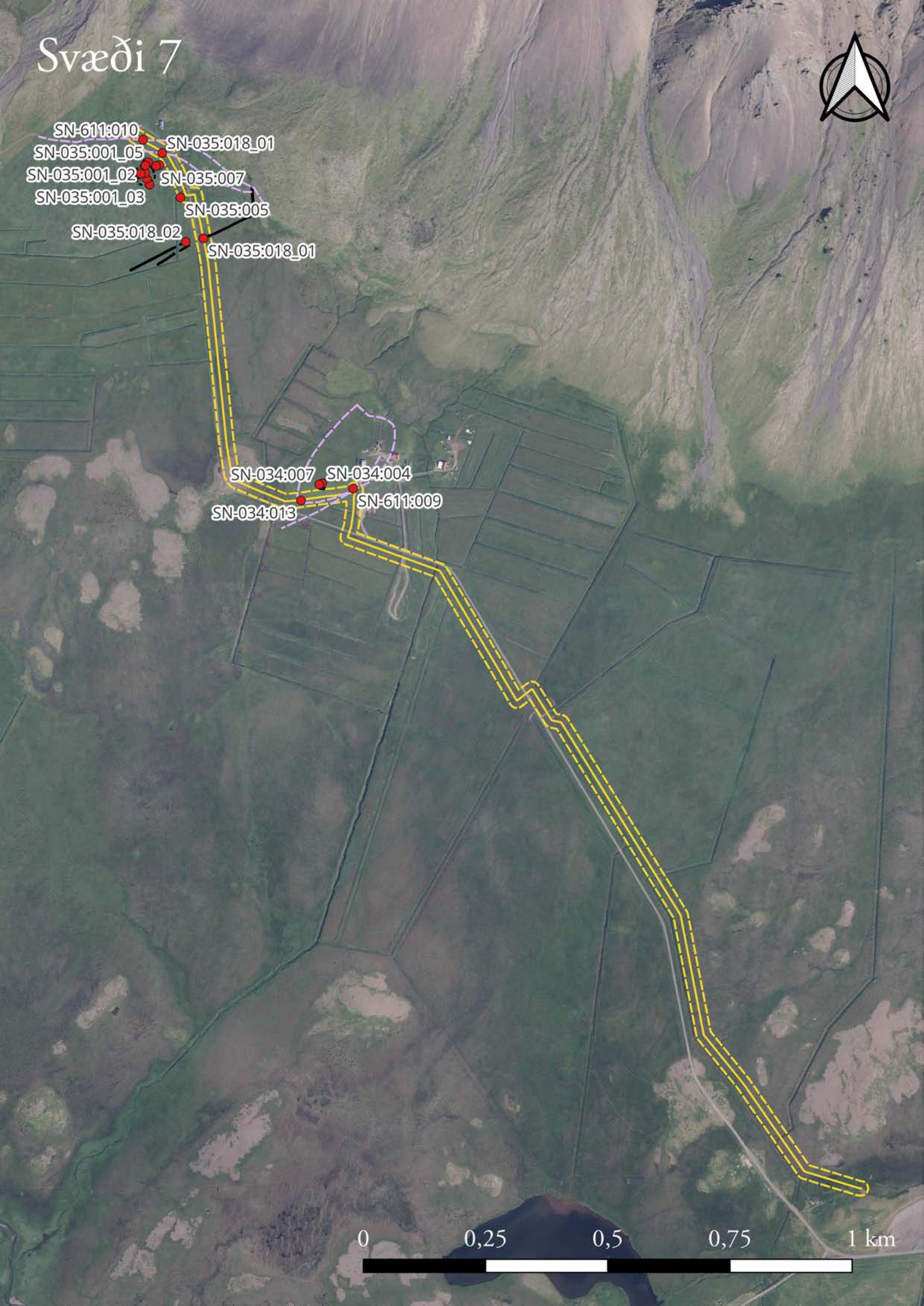
Svæði 7

SN-611:010
SN-035:001_05
SN-035:001_02
SN-035:001_03
SN-035:007
SN-035:005
SN-035:018_02
SN-035:018_01

SN-034:007
SN-034:004
SN-034:013
SN-611:009

0 0,25 0,5 0,75 1 km

Svæði 7: Nærmynd I

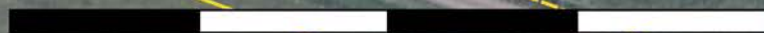

SN-034:007 SN-034:004

SN-611:009

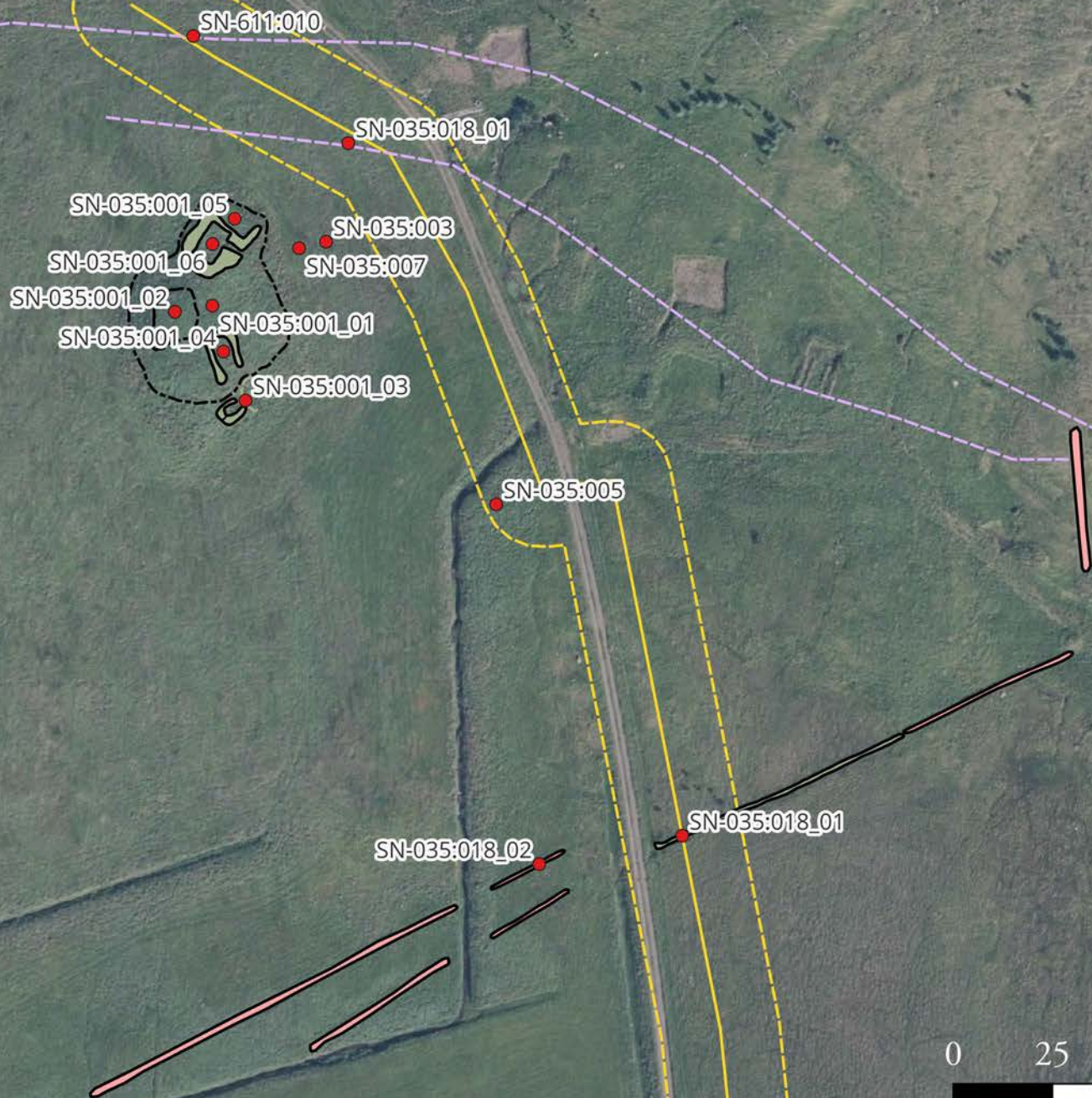
SN-034:013

0 25 50 75 100 m

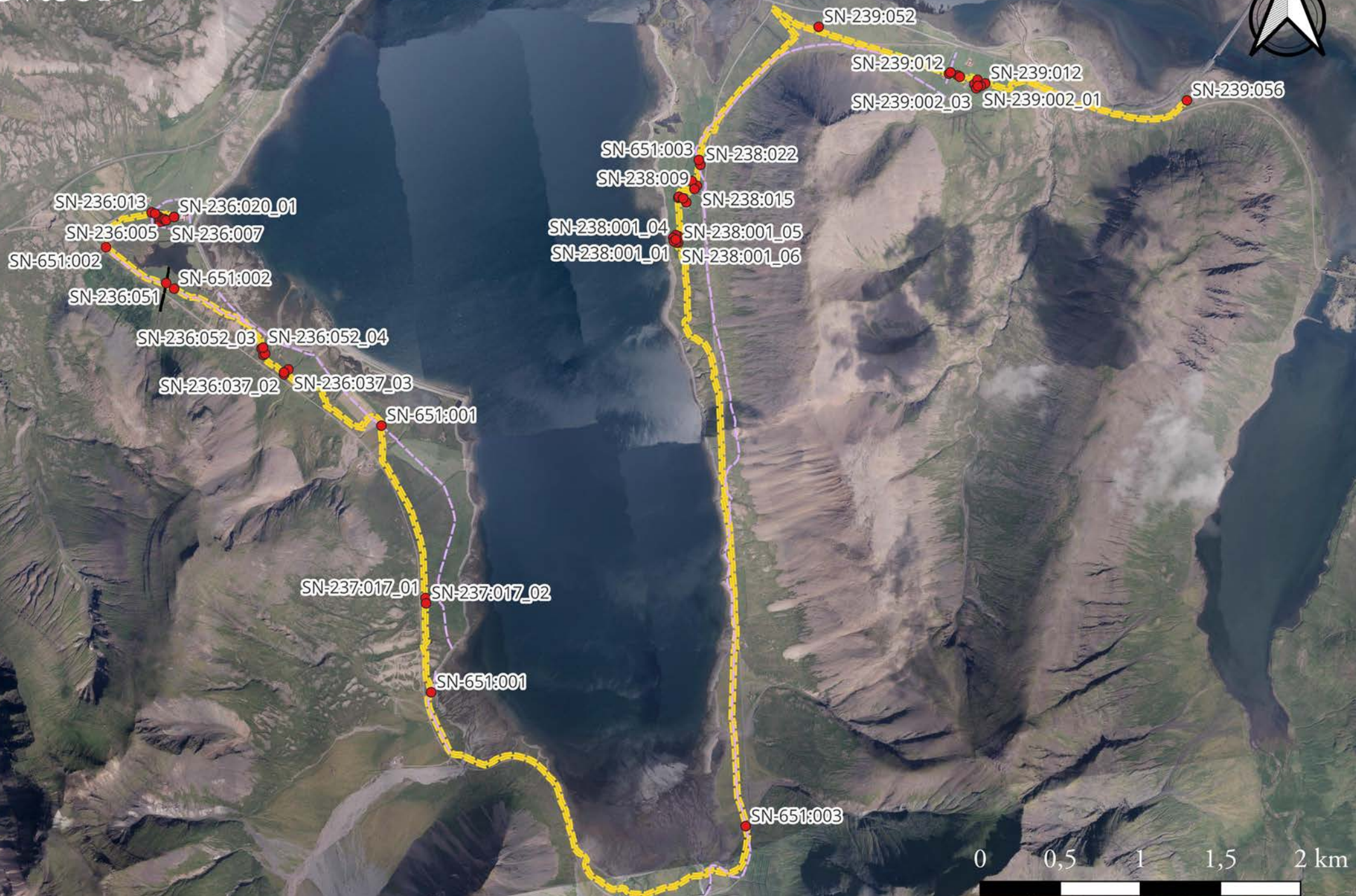

Svæði 7: Nærmynd II

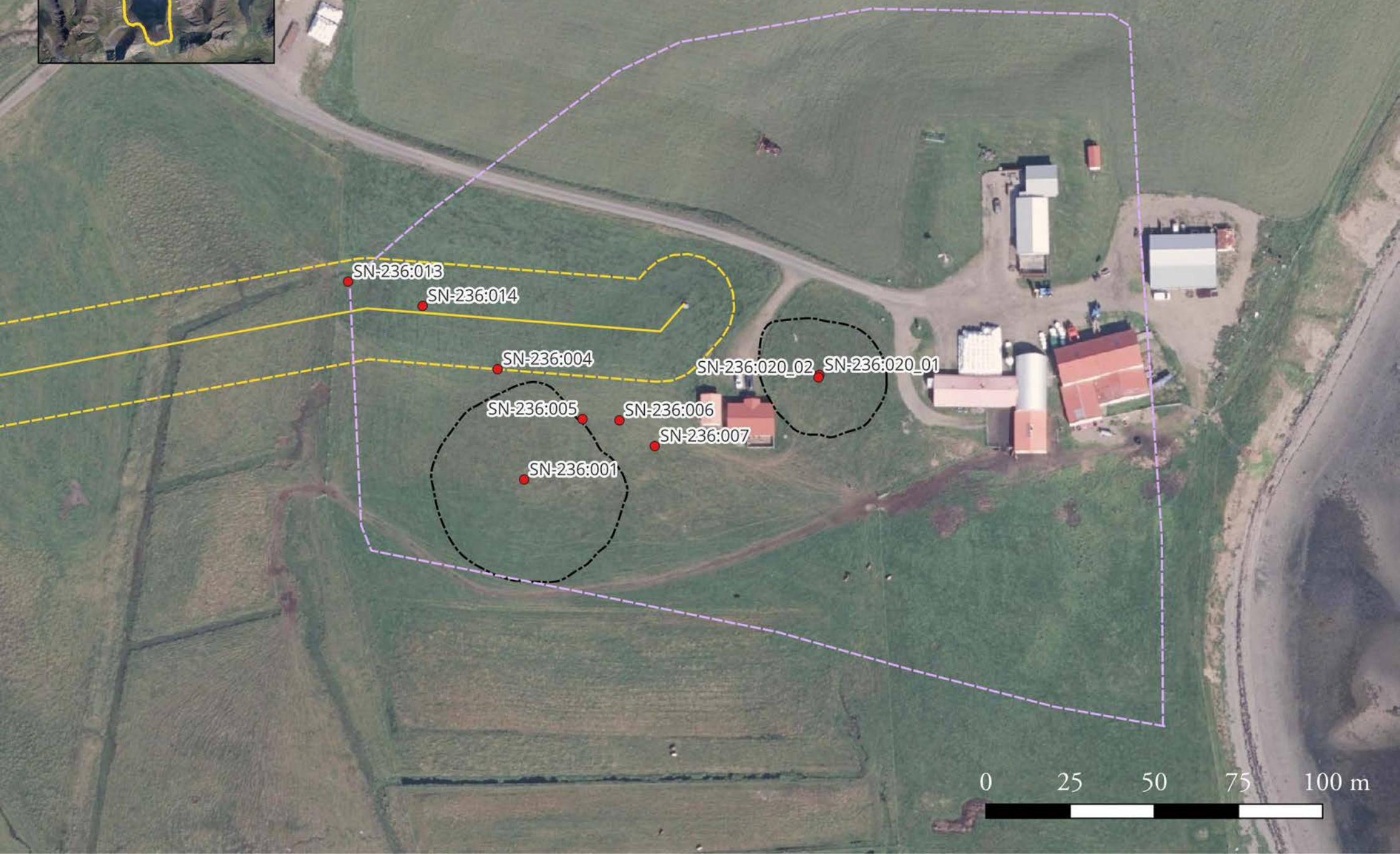

0 25 50 75 100 m

Svæði 8

Svæði 8: Nærmynd I

Svæði 8: Nærmynd II

SN-651:002

SN-236:051

SN-651:002

0 50 100 150 200 m

Svæði 8: Nærmynd III

SN-236:052_03

SN-236:052_04

SN-236:052_01

SN-236:052_02

SN-236:037_03

SN-236:037_02

SN-236:037_01

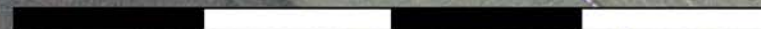
0 50 100 150 200 m

Svæði 8: Nærmynd IV

SN-651:001

0 50 100 150 200 m

Svæði 8: Nærmynd V

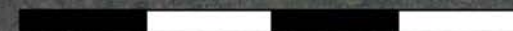

Svæði 8: Nærmynd VI

SN-651:001

0 50 100 150 200 m

Svæði 8: Nærmynd VII

SN-237:017_01

SN-237:017_02

SN-651:001

SN-651:003

0 200 400 600 800 1.000 m

Svæði 8: Nærmynd VIII

SN-238:026
SN-238:003
SN-238:004
SN-238:002

SN-238:001_03
SN-238:001_02
SN-238:001_04
SN-238:001_01
SN-238:001_07
SN-238:001_05
SN-238:001_06

0 25 50 75 100 125 m

Svæði 8: Nærmynd IX

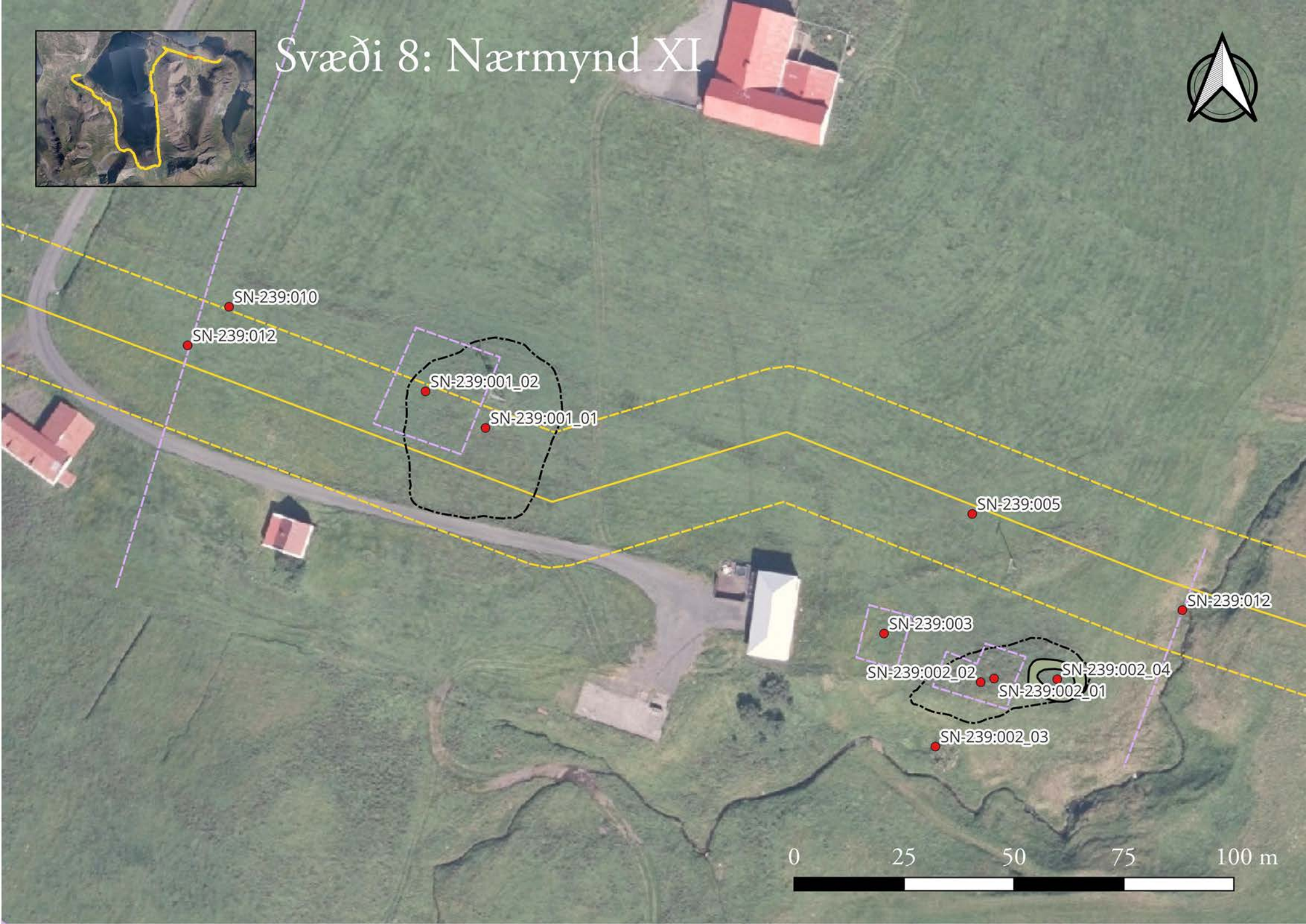
Svæði 8: Nærmynd X

SN-239:052

0 25 50 75 100 m

Svæði 8: Nærmynd XI

SN-239:010

SN-239:012

SN-239:001_02

SN-239:001_01

SN-239:005

SN-239:012

SN-239:003

SN-239:002_02

SN-239:002_04

SN-239:002_01

SN-239:002_03

0 25 50 75 100 m

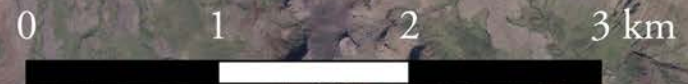
Svæði 8: Nærmynd XII

SN-239:056

0 25 50 75 100 m

Svæði 9

Svæði 9: Nærmynd I

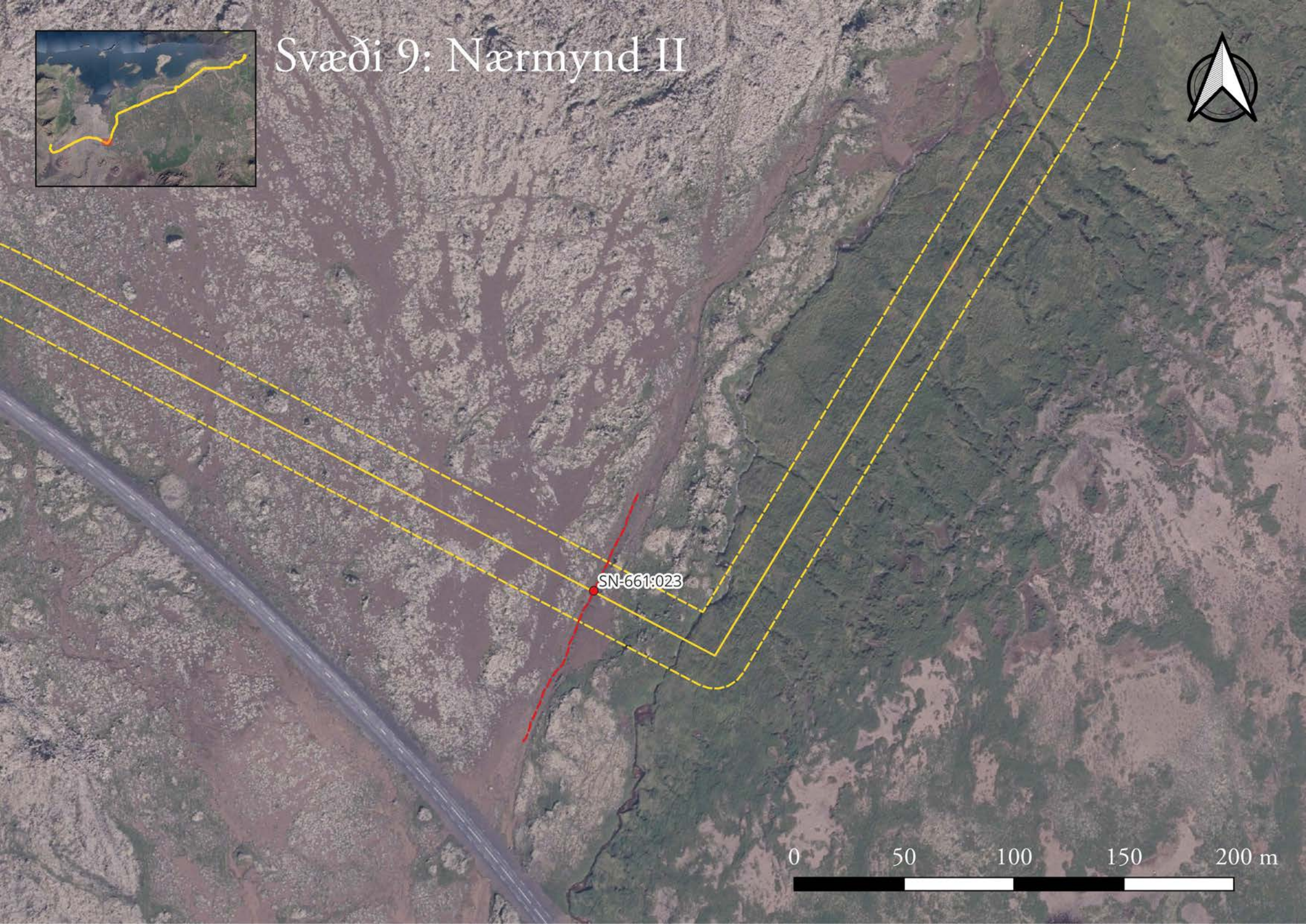

SN-661:025

Svæði 9: Nærmynd II

SN-661:023

Svæði 9: Nærmynd III

SN-252:036

SN-252:035

Svæði 9: Nærmynd IV

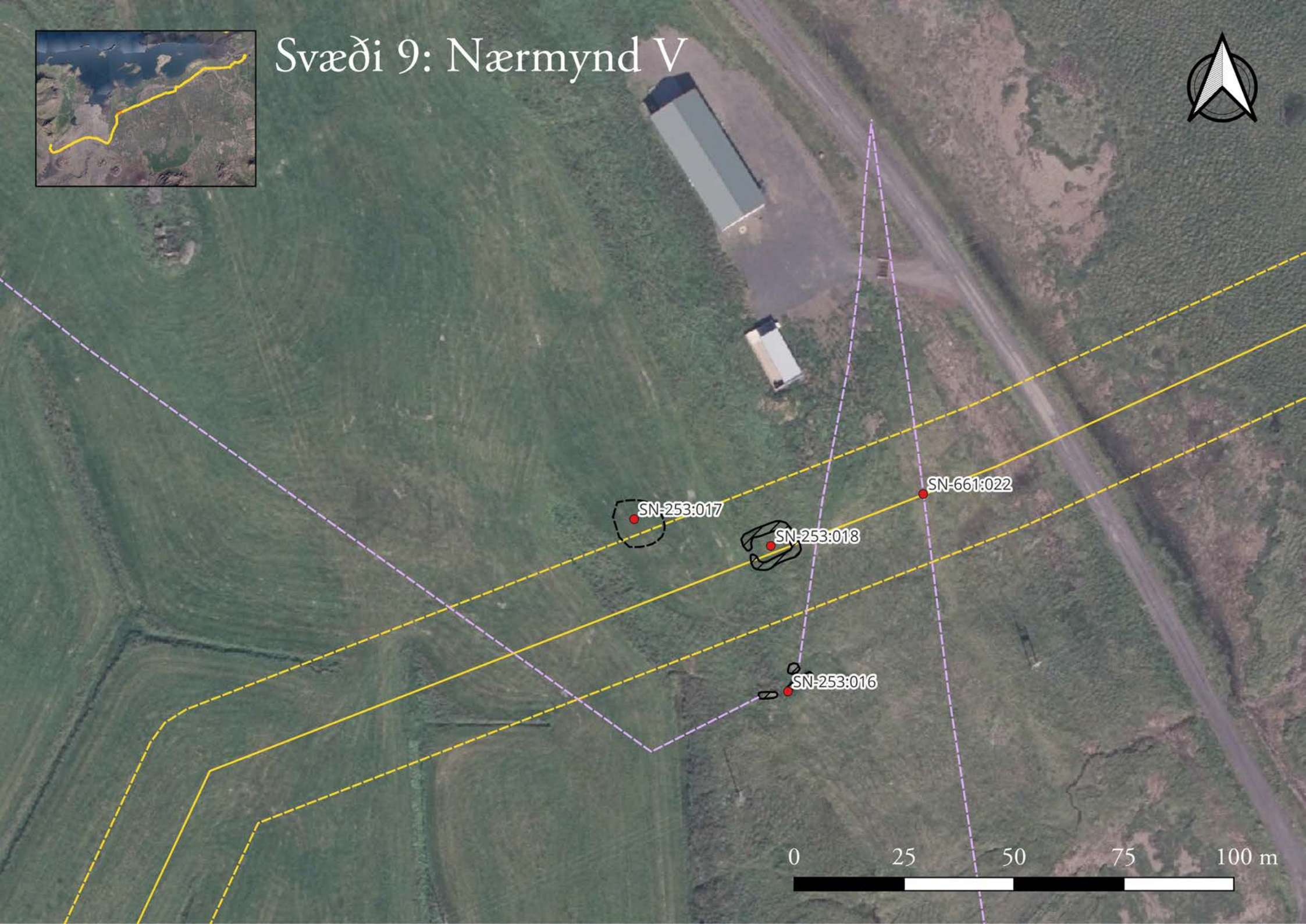
SN-661:022

0 25 50 75 100 m

A scale bar at the bottom right of the map, showing distances in meters. It is divided into segments for 0, 25, 50, 75, and 100 meters.

Svæði 9: Nærmynd V

SN-253:017

SN-253:018

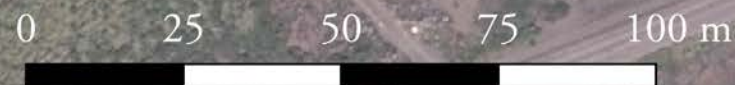
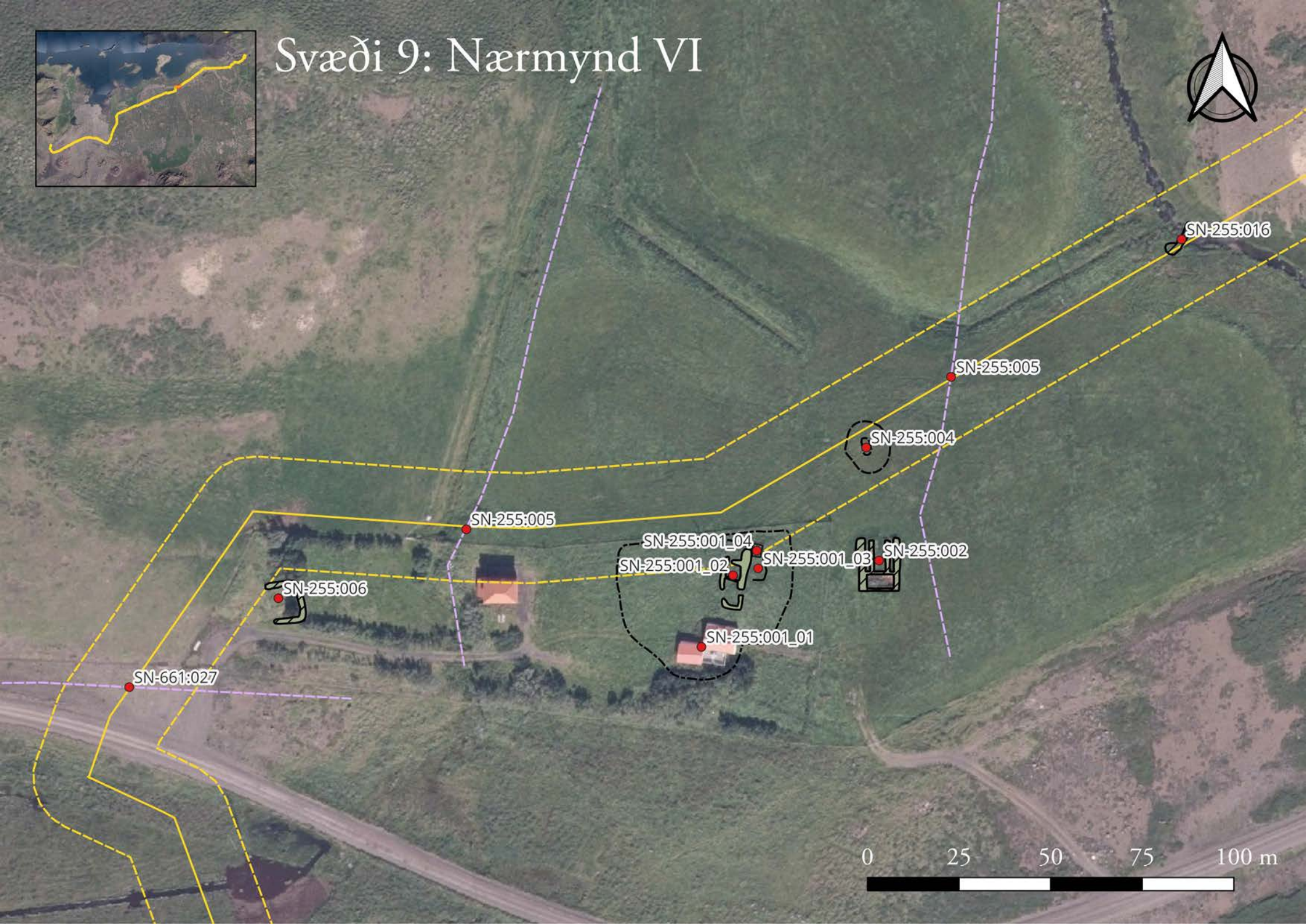
SN-253:016

SN-661:022

0 25 50 75 100 m

Svæði 9: Nærmynd VI

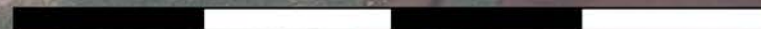

Svæði 9: Nærmynd VII

SN-256.010

0 50 100 150 200 m

Svæði 9: Nærmynd VIII

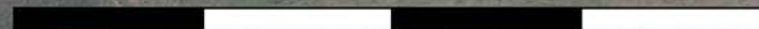

SN-261:020

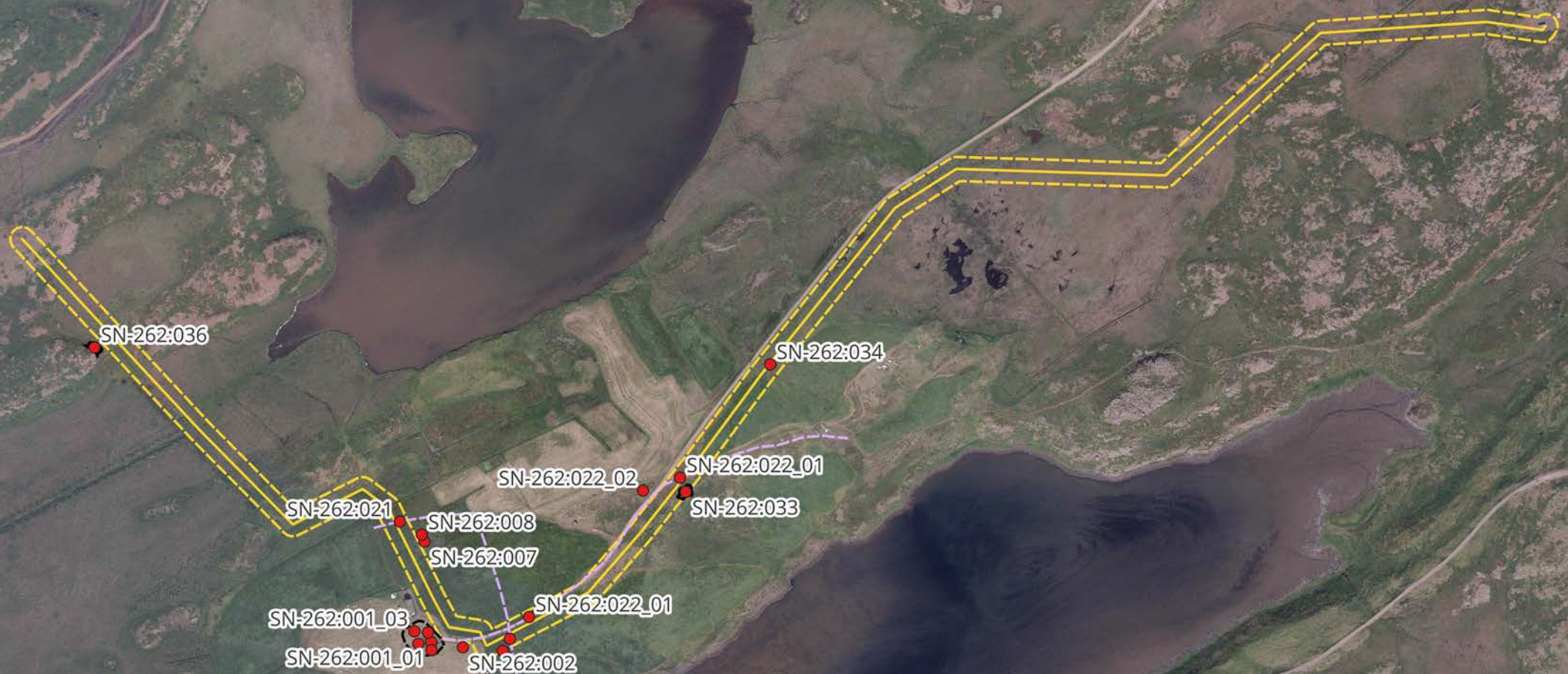
SN-661:027

SN-261:020

0 50 100 150 200 m

Svæði 10

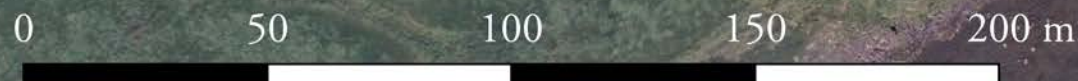
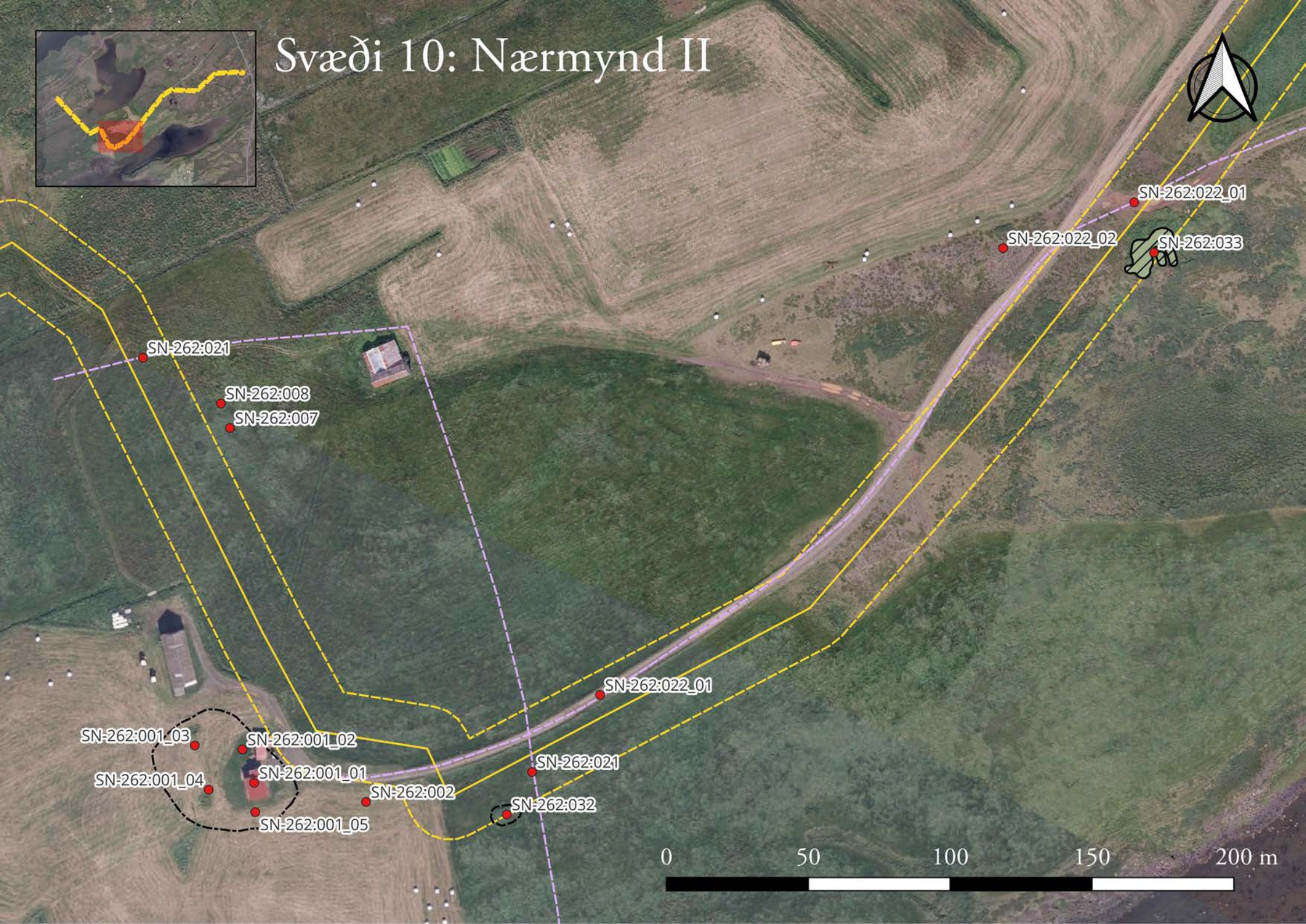
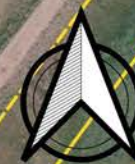

Svæði 10: Nærmynd I

SN-262:036

Svæði 10: Nærmynd II

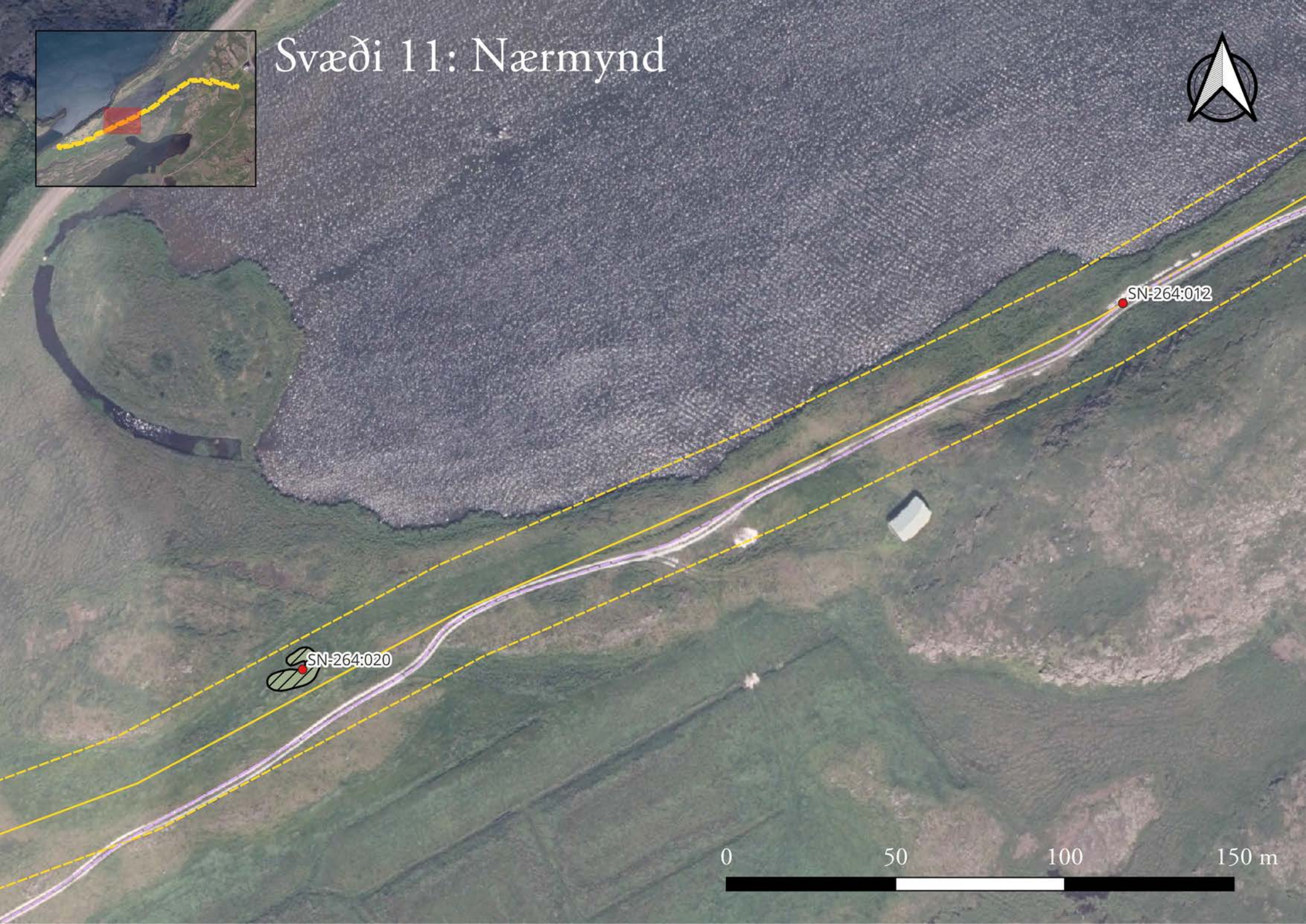

Svæði 11

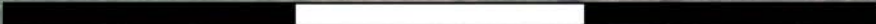

0 100 200 300 400 500 m

Svæði 11: Nærmynd

0 50 100 150 m

A horizontal scale bar at the bottom right, divided into segments corresponding to the 0, 50, 100, and 150 meter markings.

Svæði 12

Svæði 12: Nærmynd II

DA-661:026

0 50 100 150 200 m

A scale bar at the bottom right of the map, marked with intervals of 50 meters from 0 to 200. The bar is black with white markings and numbers.

Svæði 12: Nærmynd III

DA-124:013

0 50 100 150 200 m

Svæði 12: Nærmynd IV

DA-124:008

DA-124:027

DA-124:034

DA-661:026

0 50 100 150 200 m

Svæði 12: Nærmynd V

DA-124:033

0 50 100 150 200 m

Svæði 12: Nærmynd VI

DA-124:032

DA-661:026

0 50 100 150 200 m

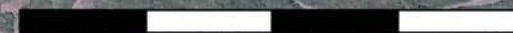
Svæði 12: Nærmynd VII

DA-133:052

DA-661:026

0 100 200 300 400 m

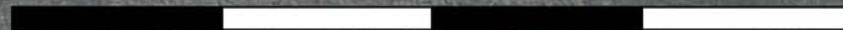
Svæði 12: Nærmynd VIII

DA-134:023

DA-134:008

0 50 100 150 200 m

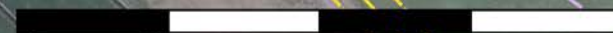
Svæði 12: Nærmynd IX

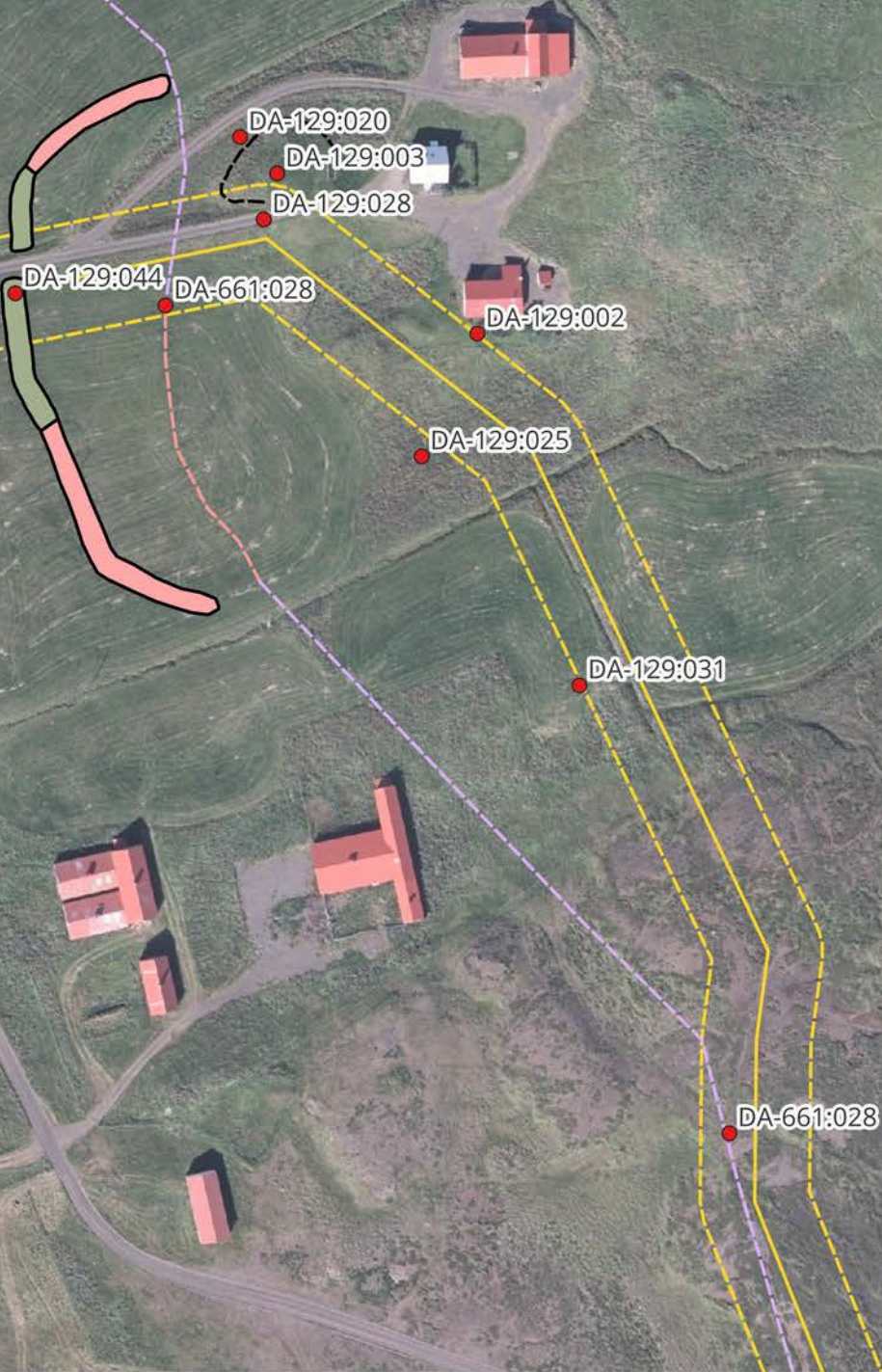
DA-661:006

DA-661:028

0 100 200 300 400 m

Svæði 12: Nærmynd X

0 50 100 150 m

Svæði 12: Nærmynd XI

DA-129:046

DA-129:045

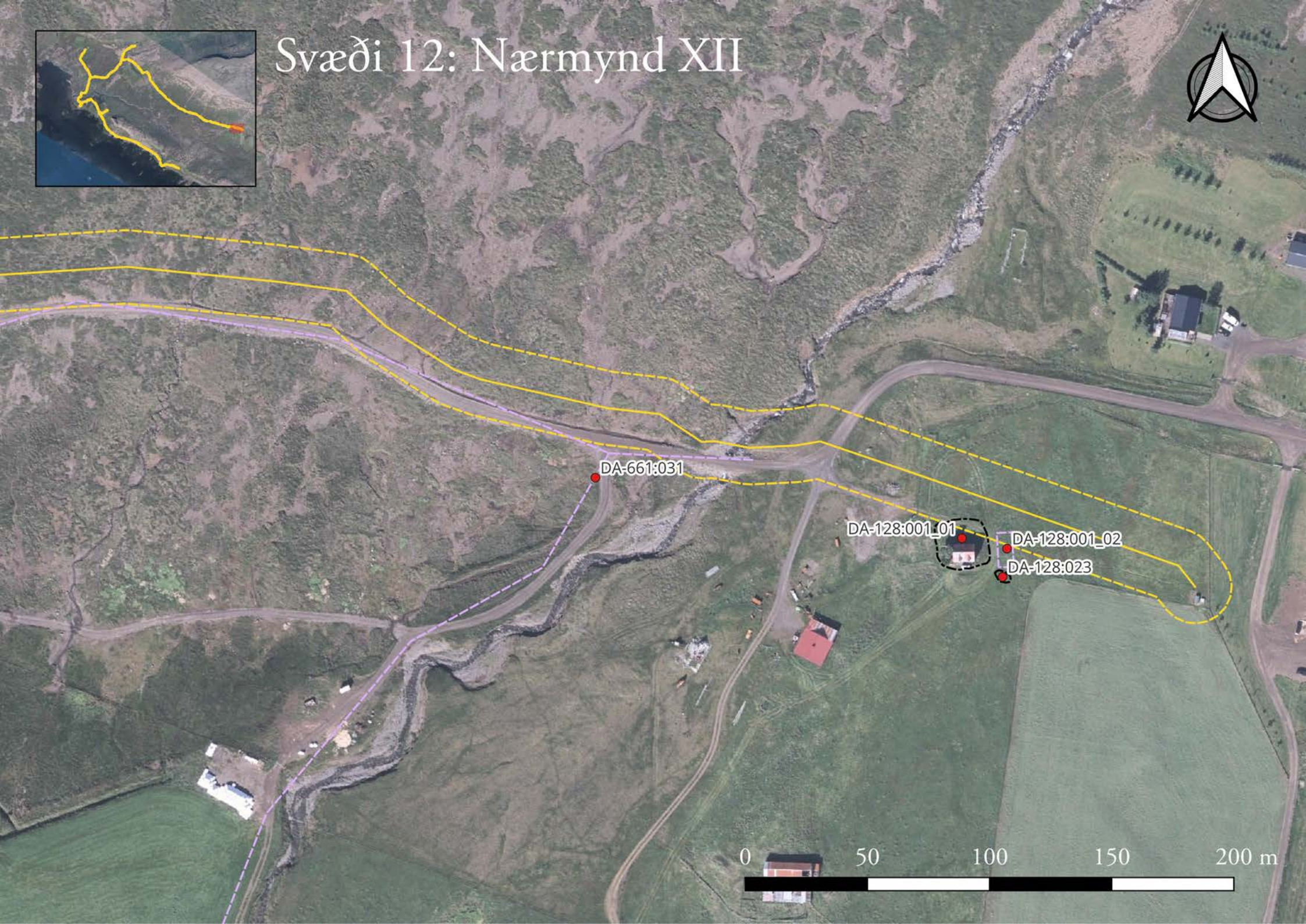
DA-661:005

DA-661:028

0 50 100 150 200 m

Svæði 12: Nærmynd XII

DA-661:031

DA-128:001_01

DA-128:001_02

DA-128:023

0 50 100 150 200 m